

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА
ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ
2014-2023**

Лопаре, новембар 2013. године

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	5
2. МЕТОДОЛОГИЈА.....	6
3. СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА	8
3.1. ИЗВОД ИЗ СОЦИО-ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ	8
3.1.1. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ И ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	8
3.1.2. ДЕМОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И КРЕТАЊА	8
3.1.3. ЕКОНОМИЈА	9
3.1.4. ТРЖИШТЕ РАДА.....	12
3.1.5. ДРУШТВЕНИ СЕКТОР	14
3.1.6. СТАЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ЈАВНИХ УСЛУГА	18
3.1.7. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	20
3.1.8. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА	21
3.1.9. АНАЛИЗА БУЏЕТА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ	22
3.2. СТРАТЕШКО ФОКУСИРАЊЕ	24
3.2.1. SWOT АНАЛИЗА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ.....	24
3.2.2. СТРАТЕШКО ФОКУСИРАЊЕ	26
3.3. ВИЗИЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	29
3.3.1. ВИЗИЈА.....	29
3.3.2. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ.....	29
4. СЕКТОРСКИ РАЗВОЈНИ ПЛАНОВИ.....	30
4.1. ПЛАН ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА.....	30
4.1.1. ФОКУСИРАЊЕ	30
4.1.2. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА	31
4.1.3. ПРОГРАМИ, ПРОЈЕКТИ И МЈЕРЕ	34
4.1.4. ПРОЦЈЕНА ОЧЕКИВАНИХ ИСХОДА СА ИНДИКАТОРИМА.....	35
4.2. ПЛАН ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА	36
4.2.1. ФОКУСИРАЊЕ	36
4.2.2. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ДРУШТВЕНОГ СЕКТОРА	39
4.2.3. ПРОГРАМИ, ПРОЈЕКТИ И МЈЕРЕ	42
4.2.4. ПРОЦЈЕНА ОЧЕКИВАНИХ ИСХОДА СА ИНДИКАТОРИМА.....	44
4.3. ПЛАН ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	45
4.3.1. ФОКУСИРАЊЕ	45
4.3.2. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.....	47

4.3.3.	ПРОГРАМИ, ПРОЈЕКТИ И МЈЕРЕ	49
4.3.4.	ПРОЦЈЕНА ОЧЕКИВАНИХ ИСХОДА СА ИНДИКАТОРИМА.....	50
5.	ОПЕРАТИВНИ ПЛАН.....	52
5.1.	ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ИНТЕГРИСАНЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА.....	52
5.1.1.	ПРЕГЛЕД ПРИОРИТЕТНИХ ПРОЈЕКТА И МЈЕРА ЗА ПЕРИОД ОД 3 ГОДИНЕ.....	52
5.1.2.	ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА ПЕРИОД ОД 3 ГОДИНЕ 64	
5.1.3.	ПЛАН РАЗВОЈА ОРГАНИЗАЦИЈСКИХ КАПАЦИТЕТА И ЉУДСКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА	75
5.1.4.	ПРАЋЕЊЕ, ОЦЈЕЊИВАЊЕ И ДОПУЊАВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА 78	
АНЕКСИ	.....	83
АНЕКС 1: СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА	.....	83
4.1.1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ И ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	83
4.1.2.	ДЕМОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И КРЕТАЊА	84
3.1.9.1.	Укупан број становника, структура становништва	84
3.1.9.2.	Просторни распоред становништва	85
3.1.9.3.	Природни прираштај становништва	87
3.1.10.	ЕКОНОМИЈА	90
3.1.10.1.	Предузећа и самосталне дјелатности	93
3.1.10.2.	Пољопривреда.....	99
3.1.10.3.	Туризам и угоститељство	103
3.1.11.	ТРЖИШТЕ РАДА.....	105
3.1.12.	ДРУШТВЕНИ СЕКТОР	111
3.1.12.1.	Образовање	111
3.1.12.2.	Култура, спорт и слободно вријеме	116
3.1.12.3.	Здравствена заштита	119
3.1.12.4.	Социјална заштита.....	122
3.1.12.5.	Стамбена инфраструктура.....	128
3.1.12.6.	Сигурност грађана	128
3.1.12.7.	Осјетљиве – рањиве групе.....	132
3.1.12.8.	Цивилно друштво	133
3.1.13.	СТАЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ЈАВНИХ УСЛУГА.....	135
3.1.13.1.	Саобраћајна инфраструктура	135
3.1.13.2.	Локални превоз	136
3.1.13.3.	Електроенергетска инфраструктура.....	136
3.1.13.4.	Телекомуникације.....	136
3.1.13.5.	Водоснабдијевање	136
3.1.13.6.	Канализација	138
3.1.13.7.	Гријање.....	139
3.1.13.8.	Јавна расвјета	139
3.1.13.9.	Одвоз смећа и отпада.....	139
3.1.13.10.	Погребна дјелатност и гробља	140
3.1.13.11.	Паркирање	141
3.1.14.	СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	141

3.1.14.1. Стање ваздуха	141
3.1.14.2. Стање водних ресурса	142
3.1.14.3. Стање земљишта	142
3.1.14.4. Стање шумских екосистема	143
3.1.14.5. Управљање отпадом	143
3.1.14.6. Управљање простором и зеленим површинама	144
3.1.14.7. Заштита природног биодиверзитета и културно-историјског наслеђеја.	144
3.1.15. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА	145
3.1.15.1. Мјесне заједнице.....	147
3.1.16. АНАЛИЗА БУЏЕТА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ	147
3.1.16.1. Буџет и издвајања за поједине секторе	151
3.1.16.2. Пројекције прихода и документи виших нивоа власти.....	156
АНЕКС 2: ПРЕГЛЕД ЕКСТЕРНИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА СА ДЕТАЉНИМ ОПИСОМ	159
АНЕКС 3: ФИНАНСИЈСКЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СЕКТОРСКИХ ПЛАНОВА	165
АНЕКС 4: ОКВИРНИ ПОДСЈЕТНИК СА КАЛЕНДАРОМ ЗА ГОДИШЊЕ ДОПУЊАВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА	178

1. УВОД

Стратегија интегрисаног развоја 2014 – 2023 године (Стратегија развоја) је кључни стратешко-плански документ општине Лопаре, који треба да подстиче будући раст и развој заједнице. Стратегија развоја обухвата друштвену и економску сферу, али и аспекте заштите и унапређења животне средине и простора. Стратегија је израђена као оквир за дефинисање заједничких циљева, подстицања локалних снага, али и као одговор на изазове будућег развоја општине и свеукупног живота у њој. Као таква, Стратегија интегрисаног развоја је у складу са стратегијама и политикама на вишим нивоима власти, и то прије свега са нацртом Развојне стратегије БиХ 2010-2014, Стратегијом социјалне укључености из 2010, али и са другим секторским стратегијама на државном и ентитетском нивоу.

Стратегија развоја општине Лопаре за период 2014 - 2023 израђена је од стране радних тијела која је именовао начелник општине, уз пуно учешће јавног, приватног и невладиног сектора. Стратегија информише свеукупну јавност и приватне улагаче о развојном путу општине, представља основу за израду детаљних планова и програма у појединим секторима, креира основу за праћење напретка те охрабрује сарадњу и договор у планирању различитих нивоа власти и друштвено-економских партнера.

Стратегија развоја представља путоказ за свеукупни развој општине Лопаре, а обухвата економски, друштвени и план заштите и унапређења животне средине, уз поштовање просторног аспекта. Визија развоја те стратешки циљеви развоја општине дефинисани су на период од 10 година. Прихватајући чињеницу да постављање циљева подразумијева не само одговор на питање „шта“, већ и „како“, те да је одговор на ово питање од кључног значаја за квалитетну имплементацију Стратегије, Општински развојни тим је израдио секторске планове и оперативни дио Стратегије. Секторски планови, оперативни циљеви, програми, пројекти и мјере, усмјерени ка побољшању квалитета живота у општини, дефинисани су на период од 5 година. Оквирни оперативни планови су израђени за наредне три, а детаљни акциони планови за годину дана.

Битно је нагласити да Стратегија обухвата и листу приоритетних програма и пројеката у сваком сектору, а који омогућавају остваривање постављених циљева путем провођења оперативних активности, чиме се ствара основа за свеукупну имплементацију Стратегије. Приоритетни програми и пројекти нису само основа за коришћење општинских и других домаћих извора средстава, него и добра основа за приступ екстерним изворима средстава, попут Инструмента за предприступну помоћ (IPA) програма Европске уније, али и других програма подршке у Босни и Херцеговини. Код израде стратегије развоја општине Лопаре посебно се водило рачуна о остваривању хоризонталне интерсекторске усклађености те вертикалне усклађености Стратегије са стратегијама и плановима на другим нивоима. Посебан значај је поклоњен могућим иницијативама међуопштинске сарадње. Предуслов квалитетне и правовремене имплементације Стратегије јесте препознавање њеног значаја од стране свеукупне локалне заједнице и виших нивоа власти, али и успостава Стратегијом предвиђених механизма за њено спровођење, извјештавање, допуњавање и свеукупну операционализацију, а што је задатак који Општини, али и свим другим актерима у локалној заједници, предстоји у наредном периоду.

Консултантски тим Центра за развој и подршку (ЦРП) из Тузле је пружио техничку помоћ Општинском развојном тиму, у процесу израде Стратегије развоја у оквиру Пројекта интегрисаног локалног развоја (ILDП) и уз финансијску подршку Швајцарске агенције за развој и сарадњу (SDC). Пројект представља заједничку иницијативу Развојног програма Уједињених нација у БиХ (UNDP) и SDC-а.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

У изради стратешког плана развоја општине Лопаре коришћена је стандардна Методологија за интегрисано планирање локалног развоја (МИПРО), прихваћена и препоручена од стране ентитетских влада, те савеза општина и градова оба ентитета. МИПРО је у потпуности усклађена са постојећим законским оквиром којим је дефинисано планирање развоја на локалном нивоу, са општинском администрацијом као носиоцем процеса израде и имплементације стратегије, уз максимално укључивање и свих других актера живота у локалној заједници. Надаље, МИПРО је у потпуности усаглашена са водећим принципима и приступима стратешком планирању које промовише Европска унија. Водећи принципи на којима се заснива Стратегија развоја општине Лопаре су одрживост и социјална укљученост. Одрживост као принцип интегрише економски и аспект животне средине, док принцип социјалне укључености подразумијева једнаке шансе за све и правичност у смислу идентификовања потреба и интереса маргинализованих и социјално искључених група становништва. Надаље, Стратегију развоја карактеришу интеграција (што значи да су економски, друштвени и аспект заштите животне средине посматрани као неодвојиви дијелови једне цјелине) и партиципација (сви заинтересовани актери су ангажовани и допринијели су изради Стратегије).

Општина се ангажовала у процесу израде Стратегије вођена увјерењем да стратешко планирање представља кључни инструмент за проактивно и одговорно управљање локалним развојем. Процес израде Стратегије развоја, инициран од стране начелника Општине и подржан од стране Скупштине општине, је започео потписивањем Меморандума о разумијевању између општине Лопаре и Развојног програма Уједињених нација (UNDP-а), те формирањем радних тијела – Општинског развојног тима и Партнерске групе.

Процес је оперативно водио Општински развојни тим, а у самом процесу створени су механизми за снажно грађанско учешће, доминантно кроз рад Партнерске групе – консултативног тијела којег су чинили представници јавног, приватног и невладиног сектора. Посебан нагласак је стављен на укључивање и адекватно препознавање потреба потенцијално рањивих категорија становништва. У процес је био укључен велики број грађана.

Полазна тачка за израду стратегије развоја општине Лопаре је била анализа постојећих стратешких докумената, нивоа њихове реализације, те степена развијености људских ресурса неопходних за израду и имплементацију стратегије. Ова анализа је била надограђена на основу анализе релевантних квантитативних и квалитативних података из примарних и секундарних извора. Носећи и најважнији дио Стратегије представља њен стратешки дио, тј стратешка платформа, а која обухвата социо-економску анализу, стратешке фокусе, визију развоја и стратешке циљеве развоја. Стратешка платформа Стратегије је доминантно дјело Општинског развојног тима. Секторске планове развоја економије, друштва и заштите и унапређења животне средине израдиле су за ту сврху формиране секторске радне групе, а које су чинили представници јавног, приватног и невладиног сектора. У завршном дијелу процеса, Општински развојни тим је, на бази

принципа интеграције, објединио и ускладио секторске документе, те израдио оквирне трогодишње планове имплементације, укључујући и план развоја организационих капацитета и људских потенцијала неопходних за процес имплементације Стратегије. Како би се омогућила дјелотворна имплементација Стратегије, финансијски оквир Стратегије и општински буџет за 2014. годину су у потпуности усклађени.

3. СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА

3.1. ИЗВОД ИЗ СОЦИО-ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ

3.1.1. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ И ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Општина Лопаре се налази у сјевероисточном дијелу Босне и Херцеговине (БиХ) и дио је ентитета Република Српска (РС). Садашња општина Лопаре заузима површину од 299,8 km² и граничи с општинама Угљевик и Бијељина у РС, Теочак, Сапна, Тузла и Челић у ФБиХ, те са Дистриктом Брчко¹. Општина је смјештена на прелазу планине Мајевице ка равницама Семберије и Посавине, и представља средиште овог дијела Подмајевице. Цијело подручје карактерише велики број мањих водених токова, а кроз

насеље Лопаре протиче ријека Гњица. Насеље Лопаре се налази на просјечној надморској висини од 235 m. Природни ресурси којим располаже општина Лопаре су пољопривредно земљиште, шуме и камен, док у мањем и неиспитаном обиму има камене соли, руде угља и изворишта минералних вода.

Кроз општину пролази регионални пут Тузла–Брчко и магистрални пут Бијељина–Тузла.

Слика 1. Географски положај општине Лопаре

3.1.2. ДЕМОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И КРЕТАЊА

Према подацима из последњег службеног пописа становништва из 1991. године, на подручју општине Лопаре је живјело 32.537 становника од чега 18.243 Срба, 11.990 Бошњака, 1.263 Хрвата и 1.041 „осталих“. Међутим, важно је истаћи да је током 1992. године, површина Општине смањена за око 30%, те да готово трећина пријератних становника општине Лопаре данас живи у сусједној општини Челић у Федерацији БиХ. Према процјенама општинских органа, на данашњој територији општине је 1991. године живјело 21.405 становника. Од тога броја, већину становника (83,91%) су чинили Срби, 11,86% становника су чинили Бошњаци, 0,3% Хрвати и 3,93% становници из реда осталих. Према процјени Републичког завода за статистику РС, у 2010. години, општина Лопаре је имала 15.585 становника.

У последњих неколико година примјетан је велики пад броја становника. Разлози за то су миграције становништва ка већим срединама, негативан природни прираштај, као и све већи број пријављивања на друге адресе у сусједним срединама ради остваривања одређених права и погодности (нарочито у Брчко Дистрикту), мада ти становници и даље живе на подручју општине Лопаре. Према попису становништва из 1991. године удио женског становништва у укупном становништву је износио 49%, а мушког 51%. Општину Лопаре чине 33 насељена мјеста организована у 25 мјесних заједница.

¹ Општина Лопаре је дио Регије Сјевероисточна Босна, коју чине 34 општине из оба ентитета и Дистрикт Брчко.

Слика 2. Број домаћинстава по мјесним заједницама (2011)

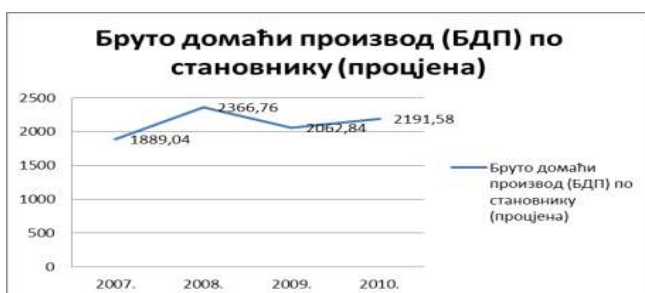
Извор: Евиденције урађене за припрему за попис становништва, Општински развојни тим општине Лопаре

На слици је видљиво да се, када је у питању број домаћинстава, издвајају три мјесне заједнице: МЗ Лопаре, МЗ Прибој и МЗ Корај. Према подацима за 2010. године око 83,98% становништва насељава рурална подручја, док 16,02% насељава урбана подручја. Густина насељености од 52 становника по km² је 1,44 пута мања од просјечне густине насељености на територији Босне и Херцеговине. Претпоставља се да је у односу на 1991. годину дошло до значајног опадања удјела становника млађе животне доби у укупном броју становника, док се у истом временском периоду проценат становништва старије животне доби знатно повећао. На низак проценат становништва млађег од 14 година указује ниска стопа природног прираштаја која је у 2011. години износила -6,99 промила.

У последњих неколико година примјетан је велики пад броја становника. Разлози за то су миграције становништва ка већим срединама, негативан природни прираштај, као и све већи број пријављивања на друге адресе у сусједним срединама ради остваривања одређених права и погодности.

3.1.3. ЕКОНОМИЈА

До почетка процеса приватизације већи број предузећа је био у функцији. Након спроведеног процеса приватизације, привредни субјекти почињу да се суочавају са проблемима функционисања на тржишту, што има за посљедицу да већина њих престаје са радом. Нагомилане обавезе, велики број радника, неадекватна управљачка структура, несналажење на тржишту и други разлози довели су до тога да већина фирми на подручју општине Лопаре престане са радом. Општина Лопаре спада међу неразвијене општине у РС. На наредној слици се примјећује да од 2007. до 2010. године БДП по становнику нема јасно уочљив тренд него се из године у годину мијењао.

Слика 3. Бруто домаћи производ (БДП) по становнику (процјена)

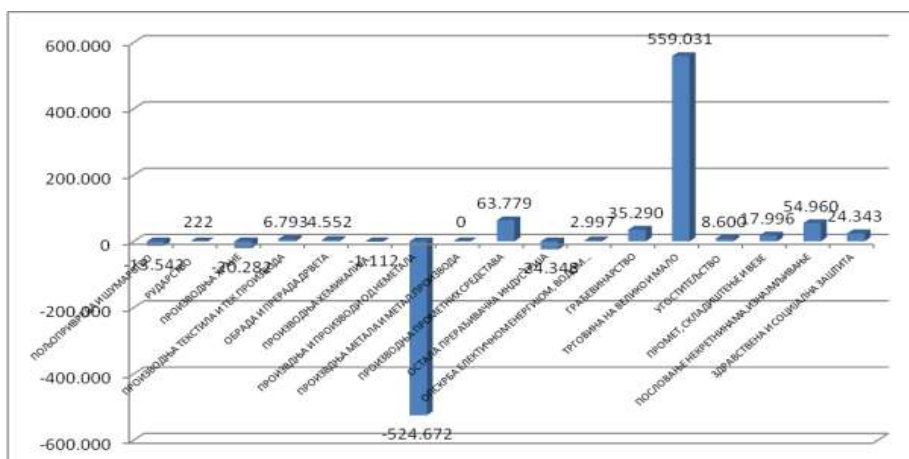
Извор: Центар за друштвена истраживања Аналитика (<http://www.mojemjesto.ba>).

Најзначајнији сектори, који обезбеђују приходе на подручју општине Лопаре, су трговина на велико и мало, производња и производи од неметала, грађевинарство, здравствена и социјална заштита и производња текстила. Највећи приход се остварује у сектору трговине на велико и мало и као такав је готово 10 пута већи од другорангиране категорије производње производа од неметала.

Када говоримо о приходу по раднику тада у ствари говоримо о ефикасности (продуктивности) локалне привреде. Као и код укупног прихода, најбољи резултати се

остварују у сектору трговине на велико и мало, те у сектору обраде и прераде дрвета. У овом контексту су значајни и сектори грађевинарства, производње хране и производње прометних средстава.

Када говоримо о укупном добитку или губитку по раднику и секторима тада уствари говоримо о профитабилности локалне привреде и појединих сектора. Наредна слика показује да се у секторима трговине на велико и мало, производње прометних средстава и грађевинарству остварује најзначајнија добит за подручје општине Лопаре док се у секторима производње производа од неметала, производњи хране, пољопривреде и шумарства и остале прерађивачке индустрије остварују губици.

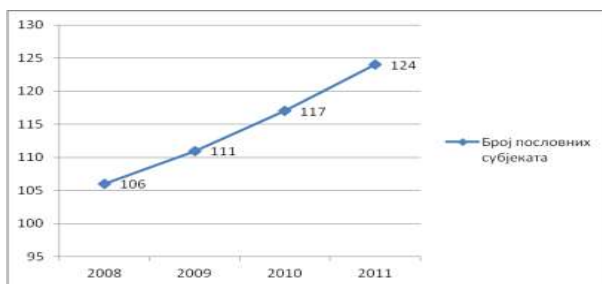

Слика 4. Укупан добитак/губитак по раднику (у КМ)

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре, подаци добијени на основу података АПИФ-а

Што се тиче спољнотрговинске размјене, на подручју општине Лопаре у 2010. години увезена је роба у вриједности од 2,28 милиона КМ, док је извезено робе у вриједности од 1,04 милиона КМ. Покривеност увоза извозом износила је 45,71%.

На подручју Општине успјешно послује ДОО „САС“ које се бави продајом нафтних деривата, осигурањем, превозом и др., као и ДОО „Смиљевац пром“. У области грађевинарства водеће фирме су ДОО „Интеграл МЦГ“, ДОО „Ран-Рад“ и ДОО „Зидар“.

Слика 5. Кретање броја пословних субјеката

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према званичним подацима Републичког завода за статистику РС број пословних субјеката се повећава из године у годину у посматраном периоду, али стварна ситуација је таква да је број активних пословних субјекта много мањи (око 43 предузећа која предају завршни финансијски извјештај АПИФ-у). У општини Лопаре нема великих предузећа. Од укупног броја регистрованих предузећа, 69% су микро предузећа која запошљавају до девет радника. Средња предузећа која запошљавају између 50 и 250 радника чине само 7% од свих регистрованих предузећа и углавном су у државном власништву.

Када су у питању самосталне дјелатности, највећи број је регистрован као трговачке радње, затим као занатске радње, а потом као угоститељске радње. Велики број сеоских домаћинстава бави се пољопривредом као основном дјелатношћу. До сада је укупно регистровано 1.330 пољопривредних газдинства. На основу података о броју регистрованих предузећа и самосталних дјелатности можемо закључити да је

предузетништво неразвијено на подручју општине Лопаре. Поређење регистрованог броја предузећа и самосталних дјелатности на 1.000 становника указује на мали број регистрованих субјеката у општини Лопаре.

За анализу структуре економије општине Лопаре кориштени су подаци о запослености по стандардној класификацији дјелатности (СКД) на подручју општине Лопаре и подаци о запослености по СКД-у на подручју РС. Поређење је рађено за 2010. и 2011. годину. Локацијски коефицијент мањи од 1 указује на мању концентрацију запослености у одређеној дјелатности, односно одсуство трговинске размјене посматраног подручја и осталих регија или подручја. Вриједност локацијског коефицијента већа од 1 указује на значајну концентрацију запослености у одређеној дјелатности, те на могућност да је посматрано подручје релативно специјализовано у одређеној дјелатности или индустрији. Концентрација запослености у дјелатности **пољопривреде, лова и шумарства** на подручју општине Лопаре у 2010. години је већа од просјечне концентрације запослености у овој дјелатности на подручју РС (локацијски коефицијент од 1,40), што указује да је дјелатност пољопривреде, лова и шумарства јака локална дјелатност, али која може послужити као основа за даљи развој и запошљавање на подручју општине. Концентрација запослености у дјелатности **прерађивачке индустрије** у односу на концентрацију запослености у овој дјелатности на подручју РС указује да је прерађивачка индустрија локална дјелатност која би могла представљати основу развоја општине и којој треба омогућити несметан даљи развој.

Након спроведеног процеса приватизације, већи број привредних субјеката почиње да се суочава са проблемима функционисања на тржишту, што има за посљедицу да већина њих престаје са радом. Нагомилане обавезе, велики број радника, неадекватна управљачка структура, несналажење на тржишту и други разлози довели су до тога да већина фирми на подручју општине престане са радом.

Општина Лопаре спада међу неразвијене општине у РС. Према доступним подацима и процјенама економска ситуација на подручју општине се континуирано погоршава. Подаци о укупним приходима по становнику показују да постоји тренд раста од 2006. до 2010. године, али готово исти тренд имају и одговарајући расходи у привреди. Број пословних субјеката се повећава из године у годину, али стварна ситуација је таква да је број активних пословних субјеката, предузећа много мањи него што се приказује званичним статистикама. У општини нема великих предузећа. Када су у питању самосталне дјелатности, највећи број је регистрован као трговачке радње, затим као занатске радње, а потом као угоститељске радње. Велики број сеоских домаћинстава бави се пољопривредом као основном дјелатношћу. На основу података о броју регистрованих предузећа и самосталних дјелатности можемо закључити да је предузетништво неразвијено на подручју општине Лопаре. Концентрација запослености у дјелатности пољопривреде, лова и шумарства на подручју општине Лопаре у 2010. години је већа од просјечне концентрације запослености у овој дјелатности на подручју РС, што указује да је дјелатност **пољопривреде, лова и шумарства јака локална дјелатност која може послужити као основа за даљи развој и запошљавање на подручју општине.**

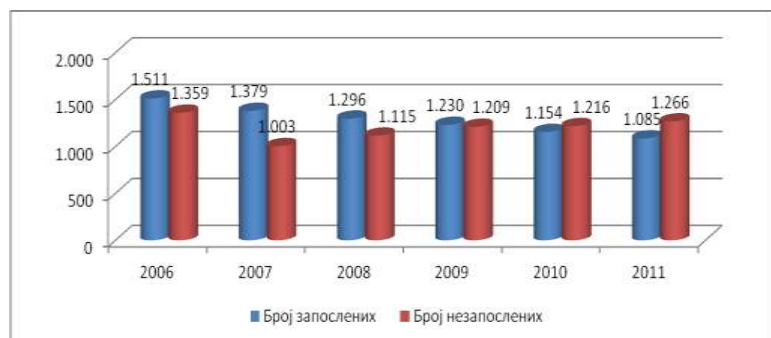
Воћарство је најперспективнија грана пољопривреде на овом подручју, са изузетно повољним климатским и земљишним условима. Тренутно стање у овој области није на задовољавајућем нивоу тако да се у наредном периоду треба посветити већа пажња развоју и интензивирању ове производње. Општина Лопаре у 2011. години спада у три општине које имају највише произведених тона шљиве (Котор Варош, Угљевик, Лопаре), а у 2012. години међу четири (Прњавор испред Лопара).

Иако нема тачних података о сточарској производњи у општини Лопаре очигледно је да оно представља значајну прилику за развој овога краја. У последње вријеме је примјетан и повећан интерес пољопривредника за узгој стоке (говед, овце и свиње). Са друге стране постоји повећан интерес неколико прерађивача за откуп млијека на овом подручју. Тражња за овчијим месом биљежи стални раст на тржишту БиХ у задњих неколико година. Општина Лопаре има одличне услове за развој ове гране сточарства и смјештена је у близини два већа града Тузле и Бијељине. На подручју општине дјелује три пољопривредне задруге: ПЗ „Агропан“ из Мртвице, ПЗ „Братство“ и ПЗ „Агро-Корај“ из Кораја. Формиране су још 4 нове задруге. Некадашње задруге „Дојчин Лукић“ Лопаре, „Ратко Перић“ Прибој и „Букови“ Мртвица, које су биле носиоци развоја пољопривреде данас су у стечајном или предстечајном поступку. Наведене задруге су посједовале значајне капацитете (хладњаче, хале, сушаре, механизацију, земљиште и сл.) и представљале су покретачку снагу пољопривредне производње на подручју општине Лопаре. Дио расположивих капацитета је дат у закуп или је продат, а преостали дио је неискориштен.

У наредном периоду општинска администрација мора наставити са подршком сектору воћарства. Ово истичемо због чињенице да је тај сектор, нарочито производња шљиве, врло конкурентан и чини домаћи производ препознатљивим на тржишту. Због обима производње и константне позиције општине међу првих пет у РС у производњи шљиве, активности треба усмјерити на привлачење других сродних послова, активности и инвестиција. Развој би се морао убрзати кроз подршку општинске администрације у подизању нових засада, постављању савремених система заштите и наводњавања као и изградњу складишних капацитета (хладњача) и помоћ око пласмана производа на тржиште. Поред воћарства, потенцијал за развој има и сектор сточарства укључујући млекарство. Подршка овом сектору би се могла огледати у организованом и адекватном откупу млијека и повезивању произвођача млијека, откупљивача и прерађивача ради осигурања и обезбеђења исплате. Организовање пољопривредних произвођача и јачање њихове тржишне позиције кроз удруживање у задруге и удружења пољопривредних произвођача је један од праваца дјеловања општинске администрације. Активности општинске администрације у наредном периоду морају бити усмјерене на ревитализацију и стављање у функцију капацитета и инфраструктуре у пољопривредној производњи.

3.1.4. ТРЖИШТЕ РАДА

Основни индикатори указују на веома тешку ситуацију на тржишту рада на подручју општине Лопаре. Број регистрованих запослених континуирано опада у последњих шест година, док се број регистрованих незапослених повећава. До 2010. године на подручју општине Лопаре број запослених је био већи од броја незапослених док је ситуација након 2010. године таква да имамо већи број незапослених од запослених.

На наредној слици је уочљив тренд и разлика броја незапослених и запослених.

Слика 6. Кретање броја регистрованих запослених и незапослених

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Стање на тржишту рада није на задовољавајућем нивоу и то првенствено због великог броја незапослених, и то нерегистрованих незапослених и ниске стопе економске активности становништва радне доби. Једно од могућих објашњења је и значајан обим „сиве економије“ као и то да се велики број становништва радне доби бави пољопривредом и да њихов статус није формално дефинисан. Ниска стопа економски активног становништва од 22,21% може бити посљедица чињенице да се на подручју општине Лопаре већина популације бави пољопривредом као основном дјелатношћу и нису регистровани, те сходно томе нити обухваћени званичном статистиком. Ако се употребе подаци о броју регистрованих пољопривредних газдинства и броја стварно запослених у пољопривредној дјелатности, дошли би до податка да се **3.816** становника општине Лопаре бави пољопривредом као основном дјелатношћу и да остварују приходе неопходне за живот.

Према службеним статистичким подацима Завода за запошљавање, број незапослених жена се повећавао од 2007. до 2011. године. Исти тренд важи и за мушкарце.

Највећи број запослених је у јавној управи, образовању, а потом у прерађивачкој индустрији. Минимално 40% од укупног броја свих регистрованих запослених су запослени у државним институцијама и организацијама. Важно је напоменути да би дјелатност пољопривреде била заступљена у много већем проценту од приказаног, уколико би се укључила и регистрована пољопривредна газдинства и нерегистрована домаћинства која се баве пољопривредом.

У 2011. години, млади у доби од 18 до 30 година старости су чинили 26% од укупног броја незапослених на подручју општине Лопаре. Највеће повећање процентуалног учешћа у укупној незапослености биљеже старосне групе од 46 до 50 година и од 51 до 60 година. Већина незапослених су квалификовани радници 35,94%, затим неквалификовани радници 30,17%, а потом незапослени радници са средњом стручном спремом 22,51 %. Међутим, уочена је промјена у квалификационој структури регистрованих незапослених посматрајући период од 2007. године до 2011. године тако што се процентуални удио незапослених радника са високом стручном спремом повећао са 0,80 % на 6,56 %. Већина незапослених су дугорочно незапослени. Око 52% од укупног броја незапослених су незапослени дуже од двије године.

У Лопарама укупно 633 особе примају старосну пензију, њих 243 прима инвалидску пензију, док их 577 прима породичну пензију, односно укупно 1.453 особе су регистроване као пензионери.

Незапосленост у Лопарама посебно погађа квалификоване и неквалификоване раднике, а потом незапослене раднике са средњом стручном спремом, као и особе у животној доби од 50 до 60 година. Ниска стопа партиципације радне снаге на тржишту рада од 22,21% може бити посљедица раширености сиве економије, односно нерегистрованих запослених, што се негативно одражава на њихова права на повољне услове рада и социјалну сигурност.

Стопа регистроване незапослености је веома висока и континуирано расте у последњих шест година. Упоредимо ли стопу партиципације општине Лопаре са стопом партиципације на подручју других општина СИ регије, може се видјети да општина Лопаре заједно с општином Челић има убједљиво најнижу стопу партиципације радне снаге на тржишту рада. Засигурно један од разлога је чињеница да се становништво бави пољопривредном производњом.

Највећи број запослених је у јавној управи, образовању, а потом у прерађивачкој индустрији. Минимално 40% од укупног броја свих регистрованих запослених су запослени у државним институцијама и организацијама.

У период од 2007. године до 2011. године удио незапослених радника са високом стручном спремом повећао са 0,80% на 6,56%, што је посебно алармантно. Већина незапослених су дугорочно незапослени и око 52% од укупног броја незапослених су незапослени дуже од двије године. Овај податак је доста алармантан узимајући у обзир да што је особа дуже незапослена утолико су и веће шансе да ће се тај период још више продужити и све су веће шансе да ће се морати преквалификовати или додатно образовати како би била спремна за тржиште рада.

Један од основних предуслова за смањење незапослености је и стварање адекватног пословног окружења које би омогућило брзо, једноставно и јефтино оснивање нових предузећа, те створило услове за директна страна улагања.

3.1.5. ДРУШТВЕНИ СЕКТОР

На подручју општине Лопаре васпитно-образовни процес реализује се кроз рад једне предшколске установе „Дјечији вртић“ Лопаре, три основне школе: ОШ „Свети Сава“ Лопаре, ОШ „Вељко Чубриловић“ Прибој и ОШ „Доситеј Обрадовић“ Корај и једног Средњошколског центра „Вук Караџић“ Лопаре.

Капацитет предшколске установе је задовољавајући да прими сву дјецу предшколског узраста (за дјецу узраста до 3 године нису осигурани потребни услови), али он није у потпуности искоришћен, због ниске стопе наталитета на подручју општине, незапослености родитеља и тешке економске ситуације, као и немогућности укључивања дјеце из руралних подручја због територијалне разуђености општине и проблема обезбјеђења превоза.

У школској 2012/2013. години на подручју општине Лопаре раде три централне школе у Лопарама, Прибоју и Корају и 15 подручних школа, у којима ученици стичу знања током деветогодишњег основног образовања. Настава се одвија према Годишњем плану и програму и похађа је 913 ученика организованих у 63 одјељења од првог до деветог разреда. У лопарским основним школама у периоду од 2005. до 2013. године уочљив је пад укупног броја ученика за 30%, а на наредном графикону може се

уочити да је смањење броја ученика видљиво и у подручним и у централној основној школи. Кадрови и стручна заступљеност су на задовољавајућем нивоу.

Слика 7. Број ученика у основним школама

Извор: Годишњи програми рада ОШ

Средњошколски центар „Вук Караџић“ Лопаре је мјешовитог карактера и образује ученике следећих занимања: гимназија - општи и друштвено-језички смјер, економски техничар, пословно-правни техничар и техничар рачунарства. У периоду од 2005. до 2013. године и у средњем образовању смањен је број ученика за 25%, а посматрајући кретање броја ученика према занимањима уочљиво је да у области економије није дошло до значајнијих измјена. Током година највише ученика је уписано у четворогодишња занимања, док су струковна занимања из области машинства и обраде метала као и трогодишња занимања (трговци, дактилографи)

укинути. Један од великих проблема са којим се суочавају све школе односи се на неријешено питање превоза ученика, а у појединим дијеловима општине и на непостојање било какве организоване саобраћајне повезаности са центром или другим дијеловима општине, што је један од узрока смањења броја ученика.

Јавне установе активне у области културе су: Центар за културу и информисање (ЦКИ) Лопаре, Народна библиотека „Десанка Максимовић“ Лопаре и Српско просвјетно културно друштво „Просвјета“ Лопаре. Данашња зграда Дома културе, стављена је у функцију 2010. године као вишенамјенски објекат која сада егзистира као комплексна установа са површином око 1100 m².

У општини не постоји Спортски савез, већ дјелује више спортских клубова. У клубовима је ангажовано око 400 младих људи. Стање спорта на подручју општине Лопаре није на задовољавајућем нивоу, али ипак постоје спортске манифестације које се редовно одржавају на подручју општине. На подручју Општине функционише 8 клубова (6 фудбалских, одбојкашки и карате клуб). Већина клубова је у доста тешком стању.

Дом здравља „Лопаре“ пружа услуге примарне и консултативно-специјалистичке здравствене заштите становништву на подручју општине. У склопу Дома здравља дјелују теренске амбуланте у Прибоју, Мртваци, Корају, Пиперима, чија је укупна површина око 950 m². Неке од наведених амбуланти немају своје просторије те су принуђене да раде у просторијама мјесних заједница или основних школа. Секундарну здравствену заштиту становници општине остварују у Бијељини удаљеној 50 km. При Дому здравља организована је и служба Хитне помоћи у којој раде доктори породичне медицине и доктори медицине. У склопу Дома здравља нема апотеке, а на подручју општине постоји једна апотека чији је оснивач Општина, као и двије приватне апотеке, и двије приватне стоматолошке ординације. Постнаталну заштиту у Дому здравља обавља специјалиста школске медицине. Брига о дјечи је на задовољавајућем нивоу, те се врши редовна вакцинација дјеце старосне доби од 0-18 година. Прије сваког вакцинисања врши се и систематски преглед дјеце. Током 2011. године укупан број запослених у Дому здравља „Лопаре“ је 42 (од чега су 31 жена и 11 мушкараца).

Кључни носилац активности из домена социјалне заштите и социјалне политике у општини Лопаре је Центар за социјални рад (ЦСР), који непосредно рјешава права из области социјалне, породичне и дјечије заштите у складу са законом. Број запослених у Центру за социјални рад је 8 радника. Центар за социјални рад има адекватне просторије за рад, техничка опремљеност је на задовољавајућем нивоу, а омогућен је и приступ особама са посебним потребама. У посебно тешкој економској ситуацији ове општине нашле су се особе са посебним потребама, вишечлане породице у којима нема запослених чланова, Роми (Каравласи), избјеглице које су смјештене у неусловним објектима за привремени смјештај, старе и изнемогле особе које живе саме, расељене особе, повратници, демобилисани војници, затим пензионери, ратни војни инвалиди и породице погинулих бораца. Овакви подаци указују на то да значајан број становништва општине Лопаре треба неки вид социјалне заштите.

На подручју општине Лопаре регистрован је велики број клизишта која угрожавају: стамбене објекте, помоћне објекте, путну инфраструктуру, водове, ријечна корита, пољопривредно земљиште и воћњаке. Масовна појава клизишта била је: 2001, 2005, 2006, 2008. и 2010. године.

Анализом података достављених од Ватрогасног друштва евидентно је да на подручју општине Лопаре присутна опасност од пожара, те да је број пожара сваке године у порасту. На подручју општине Лопаре од 2003. године активно ради Ватрогасно друштво „Лопаре“ Лопаре које у свом саставу броји 14 професионалних ватрогасаца.

Поплавом су угрожена равничарска подручја поред ријека и потока на подручју општине Лопаре, и то: Мртваца, Кореташи, Бобетино Брдо, Тобут, Пељаве и Прибој. Једино уређено ријечно корито је дио ријечног корита ријеке Гњице кроз Лопаре. На подручју општине Лопаре не постоје објекти за заштиту од поплава поред ријека и потока.

Према процјенама Центра за уклањање мина у БиХ, на подручју општине Лопаре око 5,577 km² или 2% од укупне територије општине је под минама, које обухватају 12 мјесних заједница: Прибој, Бријест, Завршје, Подгора, Потраш, Јабланица, Пипери, Лукавица, Брусница, Миросавци, Смиљевац и Пукиш. До сада је на подручју општине деминирано 1.398.651,99 m². Скоро сав простор угрожен минама и минским пољима на подручју Општине је обиљежљен знацима упозорења на опасност од мина, а налази се на пограничном дијелу општине са ФБиХ (Тузла, Челић, Теочак, Сапна) и Брчко Дистриктом. Поред угрожености од миских поља, постоји и опасност од појединачних минско експлозивних средстава (НУС) на читавом подручју Општине.

Осигурање личне и имовинске сигурности свих грађана општине Лопаре у надлежности је Полицијске станице Лопаре, која територијално покрива простор општине Лопаре. Када је ријеч о области криминалитета, подручје општине Лопаре карактерише такво стање да је у 2012. години у односу на 2011. годину пријављено и обрађено 30,09% више казних дјела. Иако је дошло до повећања броја казних дјела, посљедице које су из њих произашле садрже мању друштвену опасност (није евидентирано пријављивање казних дјела из области организованог криминала, казних дјела тероризма, убиства, разбојништва и сл.). Из претходно поменутих разлога стање у области криминалитета може се оцијенити релативно задовољавајућим.

У рањиве групе становништва спадају особе: а) изложене насиљу у породици, б) овисне о наркотицима, в) ромске националности, г) повратници, д) породиље и труднице, њ) особе без здравственог осигурања, е) незапослене особе и ж) особе са неријешеним стамбеним питањем. У структури особа изложених насиљу у породици углавном су жртве насиља жене и дјеца. У 2011. години било је пријављено 10 случајева породичног насиља, у којима се радило о физичком насиљу, те су ови случајеви процесуирани на суду. Са проблемом наркоманије, односно болести овисности о наркотицима, у Центру за социјални рад се појавило 5 случајева који су упућени на лијечење у одговарајуће установе. Повратници имају специфичне проблеме, неријешено стамбено питање, незапосленост и питања здравственог и социјалног осигурања. Заштита породиља и трудница се своди на примање породилске накнаде. Социјално најугроженији корисници имају приоритет у приступу и услугама Центра у задовољавању потреба, а Центар развија различите услуге користећи расположиве ресурсе свих актера у заједници.

Цивилни сектор на подручју општине Лопаре није довољно развијен. Постоји неколико регистрованих организација које су активне, док је већина пасивна. На подручју општине Лопаре, међу првима су регистроване три омладинске организације („Фортис“ Лопаре, „Клуб младих“ Прибој и „Фомако“ Корај), као и Савјет ученика СШЦ. Наведене организације су и организовале Омладински савјет општине Лопаре (ОСОЛ), али он не функционише у задовољавајућој мјери (нефункционална структура, неактивност руководства). У међувремену је регистрована омладинска организација „Оклоп“ Лопаре, „Соко“ у Тобуту, Светосавска омладинска заједница, Удружења пољопривредника „Агромајевица, Удружење „Жене Мајевице“, као и три еколошке организације („Еко-Леонардо“ из Прибоја, „Вива натура“ Подгора и „Рисовац“ Лопаре).

Иако су услови за одвијање предшколског образовања задовољавајући, капацитети предшколске установе су недовољно искоришћени због недостатка дјеце. Један од разлога је и неорганизован превоз за дјецу предшколског узраста из руралних дијелова општине. Анализа уписаног броја ученика у основне школе показује да се укупан број ученика смањује. Већина основних школа располаже са довољним простором за рад ученика, међутим стање и опремљеност објеката основног образовања углавном не задовољава потребе савременог наставног процеса. Недостатак материјалних средстава ограничава квалитетан развој средњег образовања на подручју општине Лопаре. Евидентни проблеми образовног процеса у средњем образовању су: неповезаност сјеверног и јужног дијела општине са центром општине; континуирана негативна стопа природног прираштаја и неразвијена локална привреде, која нема капацитета да запосли нове раднике.

Сва културна дешавања која се организују у општини Лопаре организују се углавном у граду и Центру за културу и информисање, чија техничка опремљеност још увијек не задовољава потребе становништва. Културна инфраструктура није развијена у руралним дијеловима општине, а приступ руралног становништва културним дешавањима је ограничен. Стање спорта и спортске инфраструктуре на подручју општине Лопаре није на задовољавајућем нивоу. Иако се из општинског буџета издваја одређени износ за финансирање спортских клубова, он није довољан за већу афирмацију спорта.

Примарна здравствена заштита на подручју општине Лопаре се не налази на задовољавајућем нивоу. Иако постоји дом здравља и неколико подручних амбуланти у руралним дијеловима општине, њихова техничка опремљеност је лоша, што се одражава на квалитет услуге која се пружа. Не постоје центри за превенцију болести и промоцију здравог живота, те је због тога свијест грађана о значају личног здравља на врло ниском нивоу. У дому здравља не постоји патронажна служба, а недостатак кадрова и специјалистичких амбуланти такође представља проблем.

Радам и подршком центра за социјални рад су углавном обухваћене све рањиве категорије становништва. На подручју општине не постоји адекватно рјешење за збрињавање жртава насиља у породици, васпитно запуштене и занемарене дјеце и дјеце с посебним потребама. За сада се њихово збрињавање одвија у установама чији је оснивач Република Српска, али је број збринутих особа мали и не одговара стварним потребама општине Лопаре за оваквим видом услуге.

На подручју општине Лопаре регистрован је тренд повећања кривичних и прекршајних дјела. Такође, регистрован је и велики број клизишта која угрожавају: стамбене објекте, помоћне објекте, путну инфраструктуру, водове, ријечна корита, пољопривредно земљиште и воћњаке. Евидентан је тренд повећања броја становника угрожених клизиштима, док с друге стране број санираних клизишта још увијек није на задовољавајућем нивоу. Општина се мора активније укључити у рјешавање ове проблематике и активним мјерама осигурати и побољшати ниво сигурности на овом подручју.

Организације цивилног друштва егзистирају у малом броју и тек неколико од њих је активно и заинтересовано да се активно укључе у процес доношења одлука од јавног интереса. Локална заједница мора да уложи више напора како би се грађани кроз активизам организација цивилног друштва више укључили у процес доношења одлука. У ту сврху потребно је искористити потенцијале и капацитете Центра за културу и информисање и анимирати грађане и организације цивилног друштва да се активније укључе у рад јавног сектора.

3.1.6. СТАЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ЈАВНИХ УСЛУГА

Кроз општину пролази регионални пут Тузла–Брчко и магистрални пут Бијељина–Тузла. Дужина путне мреже на подручју општине износи 493 km. На подручју општине Лопаре, дужина некатегорисаних путева износи 263 km (53,31%), локалних 150 km (30,46%), регионалних 62 km (12,53%) и магистралних 18 km (3,71%). Очигледно је да највећи проценат путне мреже заузимају некатегорисани и локални путеви (укупно 83,77%). Ипак, некатегорисани путни правци још увијек не задовољавају потребе савременог живота.

На подручју општине Лопаре постоји организован превоз дјеце која похађају основне и средње школе, али није покривен већи дио Општине. Организованим локалним превозом дјеце школског узраста и осталог становништва је покривено 14 мјесних заједница и овај вид превоза је активан само за вријеме школске године.

Дистрибуција и снабдијевање електричном енергијом се врши путем 244,50 km средње напонске мреже и 739,41 km ниско напонске мреже са укупно 145 трафостаница 20/0.4 kV у властитом посједу. РЈ „Електро-дистрибуција“ врши дистрибуцију и снабдијевање електричном енергијом укупно 3.881 корисника. Од укупног броја корисника на електроенергетску мрежу спојено је 3.650 домаћинстава.

На подручју општине Лопаре сва насељена мјеста имају телефонску мрежу. У 2010. години регистровано је 5.690 фиксних телефонских прикључака. Процјене говоре да је покривеност општине мобилним сигналом износила 96 %.

Снабдијевање становништва питком водом на простору општине се врши градским водоводом непосредно са водозавода, односно изворишта Рисовац, Веселиновац и Капљевац – Јабланица, који су отворени токови – потоци. ЈКП "Екоком" Лопаре управља градским водоводом који снабдијева становништво мјеста Лопаре, МЗ Пирковци, МЗ Вукосавци и МЗ Веселиновац, а управља и локалним водоводом МЗ Прибој и МЗ Корај и Миросавци. Тренутна дужина водоводне мреже је 43 km. Капацитет пумпних станица је 142 l/s, а резервоарски простор износи 1.850 m³. Тренутно се из овог система снабдијева око 5.000 становника општине Лопаре са 1.620 прикључака на воду. Покривеност снабдијевања града и приградских насеља системом водовода је задовољавајућа, али постоје насеља у општини гдје снабдијевање водом није на задовољавајућем нивоу. Најкритичнија ситуација је у селима Смиљевац,

Кореташи, Пукиш, Мртвица, Тобут, Лопаре Село-Грађевина и Прибој.

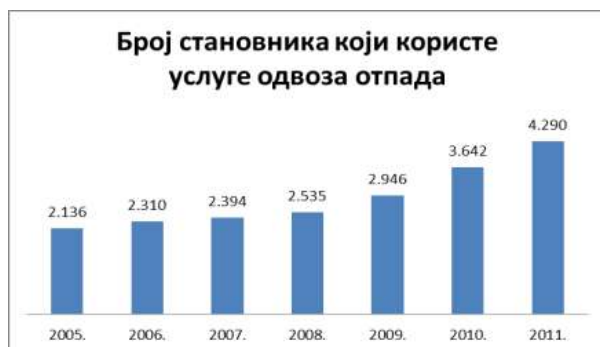

Слика 8. Дужина водоводне мреже на подручју општине Лопаре

Извор: ЈКП "Екоком" Лопаре

У насељу Лопаре постоји регулисан канализациони систем који је дужине 5 km. Поред овог, у Корају такође постоји канализациона мрежа. Оборинска канализација у Лопарама је дужине 800 m. Због непостојања система за пречишћавање отпадних вода на простору општине Лопаре, све отпадне воде се испуштају у отворене водотоке. На канализациони систем у Лопарама тренутно је прикључено 450 домаћинства и 120 предузећа и установа, односно свега 7% домаћинства. Потенцијални загађивачи углавном имају уграђене системе одвода, док пречистачи нису у функцији или нису ни изграђени.

Послове сакупљања, превоза и одлагања чврстог отпада на подручју општине Лопаре обавља ЈКП „Екоком” Лопаре. Организовано сакупљање, превоз и одлагање отпада је регулисано на ужем градском подручју, те у још 18 МЗ. У 7 мјесних заједница не постоји организовано прикупљање отпада. У 2011. години 4.290

становника користи услуге одвоза отпада док око 11.000 становника није покривено организованим одвозом отпада. Отпад се одвози у регионалну депонију у Бијелини.

Слика 9. Број становника који користе услуге одвоза смећа и отпада

Извор: ЈКП “Екоком” Лопаре

Општина Лопаре нема системски ријешено питање топлификације града. Тренутно, становници општине Лопаре имају своје сопствене системе за загријавање простора (котлове и пећи), који углавном користе чврсто гориво (дрво и угаљ).

Већина насељених мјеста има систем јавне расвјете у свом централном подручју, док су засеоци и приградска подручја остала непокривена системом јавне расвјете.

На подручју урбаног дијела општине налазе се 2 гробља, од којих је једно 100% попуњено, док друго располаже са око 700 слободних укупних мјеста, а тренутна попуњеност је отприлике 10% и она је непромијењена последњих пар година.

Општина Лопаре у свом урбаном дијелу располаже са довољним бројем паркинг мјеста која задовољавају свакодневне потребе становништва.

Одржавање путне инфраструктуре односно локалних путева на простору општине је евидентно, али и у наредном периоду потребна су даља финансијска улагања у реконструкцију ове инфраструктуре, како би се задовољиле потребе савременог живота у урбаним и руралним подручјима општине. Локална заједница мора пронаћи начин како да ријеша проблем превоза становника свих МЗ-а до центра општине и натраг у току цијеле године, јер је то један од основних предуслова за квалитетан живот у свим дијеловима општине, а нарочито у руралним подручјима.

Неадекватно снабдијевање водом огледа се прије свега недовољним бројем изворишта питке воде, слабом покривеношћу општине градском водоводном мрежом која је узрокована великом разуђености општине. У наредном периоду општина треба да обезбиди финансијска средства за санацију водоводне мреже и постављање водомјера на свим објектима да би се смањили директни губици воде у мрежи. Такође је потребно да се предузму активности на постављању пречистача воде на извориштима Рисовац, Веселиновац и Капљевац – Јабланица, како у будућности не би долазило до замућења воде на водозахвату, а самим тим и у водоводној мрежи на подручју општине Лопаре.

Одвођење и пречишћавање отпадних вода је један од највећих еколошких и инфраструктурних проблема општине Лопаре. Само у ужем дијелу градског подручја постоји канализациона мрежа за одвод отпадних и фекалних вода на коју су прикључени стамбени објекти, објекти инфраструктуре и привредни објекти. Међутим, не постоји уређај за пречишћавање отпадних вода, тако да се непречишћене отпадне воде испуштају директно у водотоке. Стање канализационе мреже је прилично лоше због старости мреже као и неодржавања канализационе мреже током ратних година. У наредном периоду унапређење канализационог система на простору општине се поставља као приоритет улагања у комуналну инфраструктуру.

Основни правац даљег развоја прикупљања, превоза, сортирања и депоновања чврстог отпада се односи на унапређење покривености корисника, смањења трошкова пословања и подизање свијести грађана о значају заштите животне средине. Стратешки изазов општине Лопаре се односи на ширење јавне услуге на што већи број корисника, уз смањење трошкова пословања (укључујући превоз и депоновање).

3.1.7. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

На подручју општине Лопаре нема индустријских капацитета који би својим технолошким процесима вршили емисију штетних гасова и других штетних материја у атмосферу, а која би негативно утицала на здравље локалног становништва. Једини битан емитер који утиче на стање квалитета ваздуха, воде и земљишта на територији општине Лопаре, као и читаве регије је Термоелектрана Угљевик. Емисије загађујућих једињења димних гасова из Термоелектране су велике и надмашују емисионе норме, а нарочито емисија SO_2 , NO_x и концентracија честица у димним гасовима. У посљедњих пар година, извор загађења ваздуха је паљење комуналног отпада на депонији општине Челић, лоциране у близини ентитетске границе, а чиме директно угрожава здравље становништва МЗ Пукиш, Смиљевац и Кореташи. Загријавање у свим јавним установама, јавним и приватним предузећима и стамбеним зградама, се обавља путем пећи и котлова који као енергент најчешће користе угљ. Угљ садржи велики проценат сумпорних и других штетних једињења. Загађења ваздуха на простору општине свакако изазивају и аутомобили и теретна возила, која користе енергент нафту и нафтне деривате. Све већи је број регистрованих возила, чији вијек старости се креће око 10-15 година и са веома малим бројем возила која имају уграђене катализаторе.

Цијело подручје општине Лопаре карактерише велики број мањих водотока. Кроз насељено мјесто Лопаре протиче ријека Гњица, која са својим притокама припада непосредно сливу ријеке Саве, а кроз насеље Прибој, ријека Јања, која са својим притокама припада сливу ријеке Дрине. Само у градском дијелу Лопара уређено је ријечно корито у дужини око 1,3 km. Наведене ријеке су мањих бујичних токова.

На деградацију земљишта и смањење површина обрадивог земљишта утиче: појава клизишта и ерозија земљишта, земљиште контаминирано минама, претварање пољопривредног у грађевинско земљиште. Због учесталих клизишта сваке године велике штете се причињавају на путним правцима, стамбеним и другим објектима. Према извјештају БХ МАЦ-а, након рата 2% укупне површине општине Лопаре је било минирано. Међу најугроженијим су рубна насељена мјеста, а забиљежено је неколико и смртних случајева и рањавања. Активности на деминирању и то углавном II категорије минираних подручја, су се интензивирале тек од 2005. године те је до сада деминирано мање од 2% минираних површина.

Извори загађења земљишта су дивље депоније чврстог отпада, испуст отпадних вода на пољопривредно земљиште, неконтролисана примјена хербицида и вјештачких ђубрива у пољопривредној производњи.

Шумама на подручју општине Лопаре газдује ЈП "Шуме Републике Српске", Шумско газдинство Лопаре. Од укупне површине, 39% територије је прекривено шумама, 7.108 ha у државном власништву, а 4.907 ha у приватном власништву. Услед сјече шуме долази до појаве клизишта која сваке године угрожавају како стамбене објекте, тако и путеве на територији општине Лопаре. ЈП "Српске шуме РС", врши планску сјечу шуме, као и производњу техничког и огревног дрвета и води евиденцију о количинама сјече, што није случај са приватним шумама.

Тешко је рећи да је стање задовољавајуће у погледу збрињавања отпада, и поред

све већег одвоза отпада из насељених мјеста, набавке контејнера, постављања табли о забрани бацања смећа, акција чишћења јавних површина и др. Отпад се не сортира, и заједно са комуналним отпадом одлажу се и друге врсте отпада: пољопривредни, медицински, грађевински, дотрајали кућни апарати, угинуле животиње, опасан отпад из домаћинства и привредног сектора.

У Лопарама нема дефинисаних паркова и других категорија градског зеленила. Постојећи улични дрворед, у ужем центру града дужине око 1 km, са уређеним зеленим површинама и засадом украсног грмља, представља веома важан елемент, јер повезује све остале категорије зелених површина, а истовремено и тампон који обезбеђује заштиту од буке, прашине, вјетра, чине сјену у доба љетњих врућина и омогућава продирање свјежих ваздушних маса. Одржавање јавних зелених површина и дрвореда на подручју града Лопара врши ЈКП „Екоком“ Лопаре.

Системско управљање квалитетом ваздуха на територији општине не постоји, нема инсталираних мјерних станица, па самим тим, иако законом регулисано, мониторинг ваздуха се не спроводи. Нема статистичких података о мјерењима квалитета ваздуха, али на основу напријед наведених извора загађења ваздуха, може се сматрати да територија општине Лопаре има релативно добар и релативно чист ваздух.

Проблем који доприноси неадекватном квалитету вода је непостојање система за пречишћавање отпадних вода из система јавне канализације општине Лопаре. Проблем руралних подручја општине Лопаре је непостојање система прикупљања и пречишћавања санитарно-фекалних вода (непостојање система јавне канализације). Постојање дивљих депонија и свих других облика неадекватног одлагања отпада ствара проблем загађења путем процједних вода. Због расцјепканости водоводних система и незаштићености изворишта евидентан је проблем непостојања адекватне контроле над водоснабдијевањем, а приликом обилних падавина долази до замућења вода и проблема снабдијевања насеља питком водом. Загађење вода од стране привреде и пољопривреде постоји због непостојања система за третман индустријских или пољопривредних отпадних вода.

Системско управљање квалитетом земљишта на територији општине не постоји, не врше се редовна испитивања земљишта иако је то законом регулисано. Нема статистичких података о мјерењима квалитета земљишта и могућег загађења, али на основу напријед наведених извора може се сматрати да територија општине Лопаре има релативно добро и незагађено земљиште.

3.1.8. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

Послове и задатке локалне самоуправе из директне надлежности Општине, као и управне послове који су републичким законима стављени у надлежност Општине Лопаре, врши општински орган управе, путем следећих одјељења и служби: Кабинет Начелника, Одјељење за општу управу (обавља пословање у оквиру два одсјека: Одсјек за управне послове и Одсјек-центар за услуге грађанима), Одјељење за финансије, Одјељење за привреду и друштвене дјелатности, Одјељење за просторно уређење и стамбено-комуналне послове и Одсјек за инспекцијске послове.

У органу локалне управе запослено је 69 радника. При анализи ефикасности јавне администрације један од основних индикатора је и број становника по раднику у општинској администрацији. У општини Лопаре овај индикатор се мјери са 226 становника по запосленом раднику у општинској администрацији, што је мање од сличних општина по структури и броју становништва у окружењу.

На простору општине Лопаре организовано је 25 мјесних заједница. Већина од њих нема адекватне услове за рад, а скоро све мјесне заједнице имају затворене просторе за организовање јавних и културних садржаја. Такође, скоро све имају на располагању и спортске полигоне.

Недовољно изграђени капацитети локалне општинске администрације не могу на адекватан начин одговорити захтјевима инвеститора и привући и анимирати дијаспору да више улаже у локални развој општине. Потребно је даље радити на изграђивању капацитета запослених, нарочито у области локалног развоја и успостављању повољне пословне климе на локалном нивоу. У наредном периоду, потребно је побољшати материјално стање МЗ-а, те би у општинском буџету требала бити распоређена знатно већа финансијска средства (директно или кроз имплементацију пројеката).

3.1.9. АНАЛИЗА БУЏЕТА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ

Буџет општине Лопаре представља један од најважнијих извора за финансирање пројеката који ће бити дефинисани у Стратегији развоја општине Лопаре за наредни вишегодишњи период. Укупна буџетска потрошња, као и буџетска средства варирају из године у годину. Укупни приходи и расходи Општине Лопаре презентирани су у наредној табели:

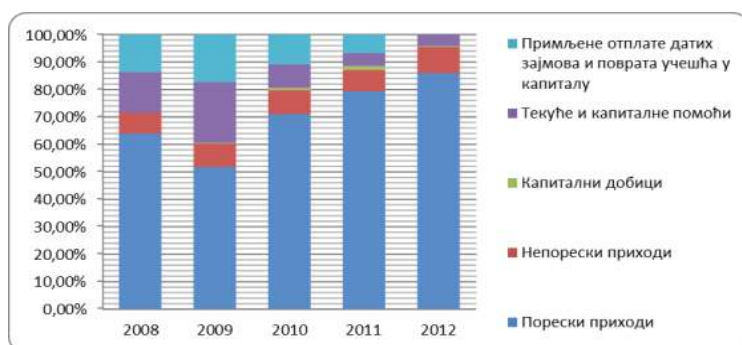
Остварење	2008	2009	2010	2011	2012
ПРИХОДИ	4.222.304	4.636.399	3.877.512	4.099.819	3.879.691
РАСХОДИ	5.060.528	4.913.340	4.205.791	4.304.136	4.423.759

Табела 1. Укупни приходи и расходи од 2008. до 2012. године

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

У 2009. и 2011. години у односу на претходне године остварен је пораст укупних прихода, док је у 2010. и 2012. години остварено смањење укупних прихода. Посматрајући укупне остварене расходе видљиво је да су се смањивали у 2008, 2009, 2010. години, па повећали у 2011. години, па поново смањили у 2012. години. Међутим, износ укупно остварених расхода је константно значајно већи у свакој од посматраних година, због чега се из године у годину акумулирао дефицит. Најзначајнији приходи општине Лопаре су порески приходи, уз напомену да они чине око 86% укупних прихода општине у 2012. години. У оквиру пореских прихода, убједљиво доминирају приходи од индиректних пореза - пореза на додату вриједност и акциза, и то са чак око 86% у 2008. и 2009. години.

Слика 10. Структура прихода у укупним приходима општине Лопаре

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре

У општини Лопаре, као у већини других БиХ општина, доминирају текући трошкови у односу на капиталне трошкове. Структура која је временом имала рацио 2/3 за текуће трошкове, а 1/3 за капиталне трошкове, промијенила се драстично тако што је у 2012. години дошло до повећања учешћа текућих трошкова на скоро 61,22% укупних расхода, а капитални издаци су пали на само 8,05%.

У оквиру текућих трошкова у 2012. години, око 70,53% трошкова се односи на трошкове плата и накнада те порезе и доприносе, те материјалне трошкове рада администрације. Око 25,86% укупних текућих трошкова иде на текуће помоћи. Капитални трошкови у општини Лопаре су износили око 25% укупних расхода буџета (у 2009. години).

У структури јавних трошкова доминирају опште јавне услуге. Друга по реду значајна ставка су издвајања за стамбене и заједничке послове, са узастопним трендом смањења, што вјероватно производи негативне ефекте на развој локалне инфраструктуре. Издвајања за социјалну заштиту расту од 2008. до 2012. године.

Издвајања за образовање се крећу око 3,12% укупних расхода у 2008. години до 4,86% укупних расхода у 2011. години. Када се у обзир узму апсолутни износи који се издвајају за образовање, примјетан је раст издвајања за образовање, а потом пад у 2012. години. Издвајања за рекреацију, културу и религију варирају од 2,68% укупних расхода у 2008. години до 4,19% у 2012. години. Анализом се не може прецизно утврдити износ који је неопходан за ову категорију расхода, али је сигурно да би требала да се креће у распону од 4-5% општинског буџета.

Издвајања за здравство се крећу у распону око 0,05% расхода у 2009. години и око 0,02% у 2011. и 2012. години, дакле смањују се из године у годину. Анализом се не може утврдити минимум издвајања из укупне структуре расхода, али свакако да се одређени проценат (минимум 2%) мора предвидјети уколико се планира унапређење услова рада подручних амбуланти и Дома здравља, те квалитета пружања услуга.

За остала издвајања по функцијама (опште јавне услуге, одбрана, јавни ред и сигурност, економски послови, заштита животне средине, те стамбени и заједнички послови) није лако утврдити минималан износ неопходних издвајања, јер ова издвајања значајно варирају из године у годину.

Планирање прихода Општине Лопаре током 3 године доминантно је подређено приливима по основу директних пореза, за чије планирање се може користити Оквирни документ буџета Републике Српске. У односу на дефинисани плански оквир прихода и грантова намјењених општинама и градовима у Републици Српској, као и на трендове наплате непореских прихода у Општини Лопаре, износ прихода на годишњем нивоу би се требао кретати око 3,7 милиона КМ. Просјек издвајања за капиталне пројекте у посматраном 5-годишњем периоду износи око 20%. **Оваква пројекција наводи на чињеницу да би се у општини Лопаре за финансирање развојних пројеката из стратегије могло издвојити између 3,5 и 4 милиона КМ у наредном 5-годишњем периоду из сопствених извора. Да би се то остварило, најприје је неопходно извршити потпуну консолидацију дефицита, те квалитетном контролом и планирањем буџета фокус ставити на развојне активности.**

Осим интерних, општина Лопаре ће за финансирање капиталних развојних пројеката користити и доступне екстерне изворе финансирања. То се прије свега односи на будуће задуживање код локалних комерцијалних банака, затим емисијом обвезница, као и коришћењем кредитних линија ЕИВ-а, ЕБРД-а и других кредитних институција. Затим, могући су и аранжмани у облику јавно-приватног партнерства за реализацију капиталних пројеката. Исто тако, у току је програмирање нове IPA 2 структуре за период од 2014. до 2020. године. Потребно је нагласити да општина Лопаре, као и остали градови и општине у БиХ, требају јачати људске и техничке

капацитете за привлачење инвестиција и коришћење ЕУ и других доступних фондова, који ће бити намијењени за финансирање развојних пројеката.

Обзиром да су поједини екстерни извори у фази припреме и програмирања за наредни вишегодишњи период, те имајући у виду досадашњу праксу и искуство општине Лопаре у коришћењу вањских извора финансирања, процјењује се да би екстерни извори могли финансирати пројекте из стратегије у будућем петогодишњем периоду у износу од 2,5-3 милиона КМ.

3.2. СТРАТЕШКО ФОКУСИРЊЕ

3.2.1. SWOT АНАЛИЗА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Развијена инфраструктура и повољни услови за развој пољопривреде (воћарство, ратарство и сточарство) • Природни ресурси (шуме, руде, минералне воде) • Близина великих центара и главних саобраћајних комуникација (аутопут, лука Брчко, регионални и магистрални путеви) • Повољан распоред становништва • Брзо рјешавање захтјева за регистрацију дјелатности и спремност општине да пружи подршку у оснивању МСП • Развијен сектор дрвне и метало-прерађивачке индустрије и грађевинарства (постоји традиција и развијен је кадар) • Распољивост обрадивих површина (број обрадиве површине по глави становника се креће око 1 ha) • Препознатљивост и традиција у воћарству (шљива, јагода, крушка, кајсија...) • Извозно оријентисана производња воћа и висок квалитет производа • Значајан број пољопривредника је организован у задруге и удружења • Препознатљиви у одбојци • Одржавање традиционалног фестивала народних обичаја (посијело) и Дана дијаспоре • Постојање инфраструктуре за област културе (ЈУ Центар за културу и информисање, у оквиру њега постоји 	<ul style="list-style-type: none"> • Неријешени имовинско-правни односи • Непостојање просторног плана • Негативни природни прираштај, одлив становништва и континуирано смањење броја становника • Слаба економска моћ становништва • Неразвијен систем локалног и међуопштинског јавног превоза, нарочито ћака • Недовољно развијен систем водоснабдијевања • Недовољно развијен систем канализације и непостојање система пречишћавања и збрињавања отпадних вода • Непостојање системски ријешене топлификације града • Недовољно развијени капацитети услуге одвоза чврстог отпада и незаинтересованост становништва да користи ове услуге • Пријава боравка становника у другим општинама ради остваривања бенефиција • Неискоришћеност постојеће пословне инфраструктуре и застарјелост технологије у постојећим пословним зонама • Лоше стање објеката основног образовања • Висока стопа незапослености, нарочито међу младом популацијом и мала запосленост у сектору производње • Одлив младих због школовања и

<p>библиотека, позориште младих итд.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Постојање инфраструктуре за пружање палијативне његе (старачки домови са капацитетом од 140 лежаја) • Развијена образовна инфраструктура • Сви становници општине имају приступ основном образовању • Задовољавајућа инфраструктура и опремљеност за примарну здравствену заштиту • Развијена локална саобраћајна инфраструктура • Административне услуге шалтер сале су на задовољавајућем нивоу (брза обрада докумената) • Отвореност општине и спремност да учествује у регионалним развојним пројектима • Нема већих индустријских загађивача на територији општине • Постојање ненарушеног биодиверзитета • Незагађеност земљишта • Уређеност сектора који се односи на сигурност грађана (постојање Форума за безбиједност, добро опремљена ватрогасна јединица) 	<p>запослења у другим срединама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недовољан број/непостојање специјалиста за одређене области медицине • Неразвијен систем енергетске ефикасности • Значајан број клизишта и деградација земљишта • Контаминација земљишта минама • Употреба некавалитетног угља у домаћинствима за загријавање • Уситњеност посједа • Неорганизован заједнички наступ произвођача и прерађивача на тржишту • Непостојање капацитета за складиштење и прераду пољопривредних производа • Низак проценат активности радно способног становништва • Недовољна промоција властитих капацитета општине у свим сферама развоја • Недовољно развијена и некавалитетна спортска инфраструктура • Недовољна активност организација цивилног друштва • Недовољно развијен систем подршке инвеститорима и велики број активности распоређен на мали број службеника • Неискориштени капацитети за развој туризма
<p>ПРИЛИКЕ</p>	<p>ПРИЈЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Повезивање са другим регијама (прекогранична сарадња) • Пројекти подршке локалном економском развоју (ЕУ фондови) и остали фондови • Подршка дијаспоре (значајан број становника живи и ради у иностранству) • Пројекат гасификације „јужни ток“ • Излазак Хрватске из ЦЕФТЕ и њен улазак у ЕУ (премјештање производних капацитета из ХР у БиХ) • Пројекти виших нивоа власти • Пројекат проширења ТЕ Угљевик у циљу запошљавања становништва 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичка нестабилност у БиХ • Неуређена законска регулатива (честе измјене закона) • Непостојање адекватне стимулације за инвеститоре на ентитетском нивоу (сложене процедуре) • Загађеност ваздуха из ТЕ Угљевик • Негативне посљедице уласка Хрватске у ЕУ на сектор мљекарства • Законска регулатива у области породичне медицине (не дозвољава организовање тимова породичне медицине у руралном подручју због недовољног броја становништва) • Смањен прилив директних страних

<ul style="list-style-type: none"> • Реконструкција и изградња регионалног пута Брчко-Лопаре-Тузла • Доношење закона о енергетској ефикасности • Утицај и близина великих центара Бијељина, Тузла, Брчко 	<p>улагања</p> <ul style="list-style-type: none"> • Смањене ингеренције јединица локалне самоуправе
---	--

3.2.2. СТРАТЕШКО ФОКУСИРАЊЕ

У циљу идентификације стратешких фокуса, Општински развојни тим усагласио се око издвајања сљедећих елемената SWOT анализе:

СНАГЕ

Развој пољопривреде
Спремност општине да учествује у развојним програмима
Повољан географски положај

СЛАБОСТИ

Континуирано смањење становништва, одливи и миграције нарочито младих (студирање, запослење, кадрови)
Ниска стопа запослености у сектору производње
Недовољно развијен систем водоснабдијевања
Недовољна искоришћеност општинских служби
Непостојање просторног плана и неријешени имовинско-правни односи

ПРИЛИКЕ

Пројекти подршке локалном економском развоју (ЕУ фондови и други фондови)
Реконструкција и изградња пута Брчко-Лопаре-Тузла
Повезивање са другим регијама и прекогранична сарадња
Дијаспора
Пројекат гасификације (јужни ток)
Закон о енергетској ефикасности

ПРИЈЕТЊЕ

Политичка нестабилност у БиХ
Загађеност ваздуха из ТЕ Угљевик
Смањен прилив директних страних улагања
Законска регулатива у области породичне медицине (не дозвољава организовање тимова породичне медицине у руралном подручју због недовољног броја становништва)
Непостојање стимулације за инвеститоре на вишем нивоу (ентитетски ниво)

Издавањем јединствених конкурентских предности и њиховим увезивањем са вањским приликама, с једне стране, и повезивање слабости и пријетњи, с друге стране, извлаче се одговарајући фокуси на које треба концентрисати ресурсе у наредном стратешком периоду.

Развојни тим општине Лопаре се определио за следеће стратешке фокусе:

- Развој пољопривреде,
- Јачање међуопштинске сарадње и јачање регионалне сарадње (пројекти прекограничне сарадње)
- Повећање институционалних капацитета општине за управљање локалним развојем и подршке инвеститорима
- Задржати младе и смањити негативан миграциони тренд становништва кроз запошљавање и улагање у све сегменте друштвеног развоја
- Изградња техничке инфраструктуре у циљу унапређења квалитета живота грађана и заштите природне средине

Развој пољопривреде

Већина становништва општине Лопаре живи у руралном подручју, гдје су повољна клима и значајни природни ресурси оријентисали становништво да се примарно баве пољопривредном дјелатношћу, са нагласком на воћарство и мљекарство. У том контексту, један од значајних стратешких фокуса развоја општине Лопаре јесте унапређење конкурентности пољопривредне производње кроз:

- Коришћење фондова за рурални развој и развој пољопривреде
- Инсталирање складишно-прерађивачких капацитета
- Окрупњавање пољопривредних посједа
- Промоција поријекла високо квалитетних пољопривредних производа (нарочито у области воћарства)
- Подршку организовању пољопривредних произвођача у заједничком наступу на тржишту
- Подстицање развоја ратарства, воћарства и сточарства

Јачање међуопштинске сарадње и јачање регионалне сарадње (пројекти прекограничне сарадње)

Општина Лопаре се налази у регији Сјевероисточне Босне и Херцеговине, која се територијално граничи са Републиком Хрватском и Републиком Србијом, чиме је отворена могућност за учествовање у пројектима прекограничне сарадње.

Квалитетна међуопштинска и прекогранична сарадња претпоставка су за привлачење фондова и развојних програма, посебно програма ЕУ, усмјерених на заштиту животне средине, унапређење квалитета живота и стимулативног пословног окружења.

У оквиру овог стратешког фокуса посебна пажња се треба обратити на јачање капацитета локалне самоуправе у припреми апликација за предприступне фондове ЕУ и друге међународне и локалне развојне фондове.

Повећање институционалних капацитета општине за управљање локалним развојем и подршке инвеститорима

Јачање капацитета запослених локалне самоуправе који ће бити у стању на адекватан начин одговорити захтјевима инвеститора, те привући и анимирати дијаспору да више улаже у локални развој општине.

Задржати младе и смањити негативан миграциони тренд становништва кроз запошљавање и улагање у све сегменте друштвеног развоја

Општина Лопаре се последњу деценију суочава са значајним одливом становништва, нарочито млађе популације, што за последицу има слабљење активности радно способног становништва и слабљење привреде. Млади људи су стратешки интерес и требају подршку, прије свега у домену запошљавања и рјешавања стамбеног питања. Могућности запошљавања се налазе у припреми младих за предузетништво и samozapošljavanje, док се рјешења у домену друштвених питања могу тражити кроз:

- Побољшање инфраструктуре и набавка техничке опреме у секторима образовања, спорта, културе и здравства (побољшати квалитет спортске дворане и других спортских објеката, опремање и осавремењивање простора за средње образовање, санација објеката основног образовања, побољшање здравствене заштите попуњавањем дефицитарног медицинског кадра – педијатар, итд, оснаживање)
- Развијање механизма путем којих ће се задржавати млади високо образовани кадар прије свега у сектору здравства и образовања. Овдје се прије свега мисли на попуњавање дефицитарног кадра у здравству, те јачању понуде кадрова средњег образовања који би био усклађен са потребама привреде.
  - ✓ Израда стратегије и акционих планова за младе
  - ✓ Подршка организацијама цивилног друштва у активнијем учешћу у доношењу одлука од јавног значаја
  - ✓ Ускладити образовне потребе са потребама локалне привреде
  - ✓ Побољшати стање и квалитет спортских објеката и терена

Изградња техничке инфраструктуре у циљу унапређења квалитета живота грађана, заштите природне средине

Квалитет јавних услуга представља један од стубова квалитетног локалног развоја и директно се веже за квалитет живота и миграције становништва. Стога је веома важно да јединица локалне самоуправе непрекидно ради на побољшању квалитета јавних услуга, а нарочито у домену комуналне инфраструктуре, што обухвата:

- Побољшање водоснабдијевања на цјелокупном подручју општине
- Изградњу канализационе мреже и система пречишћавања отпадних вода
- Подизање свијести грађана о коришћењу доступног система одвоза чврстог отпада

3.3. ВИЗИЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

3.3.1. ВИЗИЈА:

Препознатљива општина мајевичке регије са савременим приступом у развоју привреде и пољопривреде, у којој се заједница брине о сигурности и здрављу својих грађана, чува природну разноликост и има квалитетно развијену комуналну и друштвену инфраструктуру доступну свим грађанима.

3.3.2. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

1. Побољшан економски развој на основу: 1) развијене пољопривредне производње у областима воћарства и сточарства, 2) јачања конкурентности домаћег производа и 3) коришћења постојећих и подизања нових капацитета у сектору малих и средњих предузећа.
2. Изграђена квалитетна комунална инфраструктура која задовољава потребе грађана те унапређен квалитет воде, ваздуха и земљишта уз коришћење обновљивих извора енергије и примјену енергетске ефикасности.
3. Отворена, сигурна и препознатљива средина која задржава младе и образоване људе и која континуирано пружа адекватне услуге у области културе, спорта, здравства и социјалне заштите.

4. СЕКТОРСКИ РАЗВОЈНИ ПЛАНОВИ

4.1. ПЛАН ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

4.1.1. ФОКУСИРАЊЕ

SWOT анализа - економски развој

Секторски план локалног економског развоја општине Лопаре је израђен на темељу социо-економске анализе, дефинисане визије развоја и стратешких циљева као и анализе снага, слабости, прилика и пријетњи у сектору економије. Унутар утврђене визије и стратешких циљева евидентно је да се економски развој базира на пољопривреди, нарочито воћарству и сточарству као и пословним иницијативама микро, малих и средњих предузећа у дрвном и металном сектору.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Брзо ријешавање захтјева за регистрацију самосталних дјелатности и спремност општине да пружи подршку у оснивању МСП • Тренд оснивања задруга и удружења пољопривредних произвођача • Развијена инфраструктура и повољни услови за развој пољопривреде (воћарство и сточарство) • Расположивост обрадивих површина (број обрадиве површине по глави становника се креће око 1 ha) • Близина већих центара и главних саобраћајних комуникација (аутопут, лука Брчко, регионални и магистрални путеви) • Постојање традиције и кадра у сектору дрвне и метало прерађивачке индустрије и грађевинарства • Природни ресурси (шуме, руде, минералне воде) • Препознатљивост и традиција у воћарству (шљива, јагода, крушка, кајсија...) • Извозно оријентисана производња воћа и висок квалитет производа	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање просторног плана • Неискоришћеност постојеће пословне инфраструктуре и застарјелост технологије • Висока стопа незапослености, нарочито међу младом популацијом • Ниска стопа запосленост у сектору производње • Непостојање системске буџетске подршке привредном и пољопривредном развоју • Уситњеност посједа • Неорганизован заједнички наступ произвођача и прерађивача на тржишту • Непостојање капацитета за складиштење и прераду пољопривредних производа
МОГУЋНОСТИ/ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Повезивање са другим регијама (прекогранична сарадања) • Пројекти подршке локалном	<ul style="list-style-type: none"> • Политичка нестабилност у БиХ • Честе измјене закона које не погодују развоју локалног економског развоја

<p>економском развоју (ЕУ фондови) и остали фондови</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подршка дијаспоре (значајан број становника живи и ради у иностранству) • Излазак Хрватске из СЕФТЕ и њен улазак у ЕУ (премјештање производних капацитета из ХР у БиХ) • Пројекат проширења ТЕ Угљевик у циљу запошљавања становништва • Утицај и близина великих центара Бијељина, Тузла, Брчко 	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање адекватне стимулације за инвеститоре на ентитетском нивоу (сложене процедуре) • Негативне посљедице уласка Хрватске у ЕУ на сектор мљекарства • Смањен прилив директних страних улагања
---	---

Одабир секторских фокуса врши се анализом најизраженијих снага, слабости, прилика и пријетњи и њиховим комбиновањем са стратешким циљевима који су везани за област локалног економског развоја. Развојни тим општине Лопаре идентификовао је следеће фокусе економског развоја:

- Развој воћарства, прије свега производње шљиве, кроз јачање конкурентности домаћег производа. Овај развој би се могао убрзати кроз системску буџетску подршку, подршку подизању нових засада, постављање противградних система и система за наводњавање као и изградњу складишних капацитета (хладњача) и помоћ око пласмана производа на тржиште; Организовање пољопривредних произвођача и јачање њихове тржишне позиције кроз удруживање у задруге и удружења пољопривредних произвођача; Подршка наведеним структурама се може огледати кроз заједнички наступ на тржишту и кроз подршку јачању капацитета за складиштење пољопривредних производа; Развој сточарства укључујући мљекарство кроз помоћ у организованом и адекватном откупу млијека и повезивању произвођача млијека, откупљивача и прерађивача ради осигурања и обезбјеђења исплате.
- Повећање броја малих и средњих предузећа која активно послују се настоји омогућити кроз искориштавање постојећих и подизање нових предузетничких капацитета; Системски приступ локалном економском развоју кроз формирање и ангажман локалног акционог тима на пружању ефикасних и адекватних услуга регистрације предузећа, пружања релевантних информација, обезбјеђење дозвола, пословних и производних простора те успостављање континуиране и системске буџетске подршке пољопривредним произвођачима и малим и средњим предузећима.

4.1.2. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

Узимајући у обзир стратешке циљеве заједно са фокусима економског развоја општине Лопаре, развојни тим је идентификовао циљеве економског развоја како је назначено у наредној табели.

Циљеви економског развоја	Веза са стратешким циљевима	Веза са развојним циљевима у другим секторима
<p>Секторски циљ 1: До краја 2018. године повећати количине у пољопривредној производњи и то за 750 t у сектору воћарства, те за 24 t меса и 150.000 l млијека у сектору сточарства.</p>	<p>Стратешки циљ 1²</p>	<p><u>ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ:</u> Циљ 1. Увођењем нових програма подршке до 2018. године побољшати услове живота младих и повећати покривеност лица у стању социјално-здравствених потреба за 10%. Циљ 4. До 2018. године побољшати услове школовања реконструкцијом, санацијом и адаптацијом постојећих школских објеката основног и средњег образовања.</p> <p><u>ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ:</u> Циљ 2: У општини Лопаре до 2018. године повећати број становништва обухваћеног системом одводње и прикупљања отпадних вода за 20%. Циљ 3: До краја 2018. године за 500 нових домаћинстава обезбједити организовано прикупљање комуналног отпада. Циљ 4: Спровођењем мјера енергетске ефикасности до 2018. године, смањити загађење на простору општине за 200 t CO₂.</p>
<p>Секторски циљ 2: До краја 2018. године ојачати материјалне и техничко-технолошке капацитете за најмање 30 пољопривредних произвођача ради бољег функционисања и квалитетнијег наступа на тржишту.</p>	<p>Стратешки циљ 1</p>	<p><u>ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ:</u> Циљ 1. Увођењем нових програма подршке до 2018. побољшати услове живота младих и повећати покривеност лица у стању социјално-здравствених потреба за 10%. Циљ 4. До 2018. побољшати услове школовања реконструкцијом, санацијом и адаптацијом постојећих школских објеката основног и средњег образовања.</p> <p><u>ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ:</u> Циљ 2: У општини Лопаре до 2018. године повећати број становништва обухваћеног системом одводње и прикупљања отпадних вода за 20%.</p>

² Стратешки циљ 1: Побољшан економски развој на основу: 1.) развијене пољопривредне производње у областима воћарство и сточарство, 2.) јачања конкурентности домаћег производа и 3.) кориштења постојећих и подизања нових капацитета у сектору малих и средњих предузећа.

		<p>Циљ 3: До краја 2018. године за 500 нових домаћинстава обезбједити организовано прикупљање комуналног отпада.</p> <p>Циљ 4: Спровођењем мјера енергетске ефикасности до 2018. године, смањити загађење на простору општине за 200 t CO₂.</p>
<p>Секторски циљ 3: До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p>	<p>Стратешки циљ 1</p>	<p>ВЕЗА СА СВИМ ЦИЉЕВИМА ДРУГА ДВА СЕКТОРА</p>

Циљеви економског развоја су дубоко прожети са стратешким циљевима а посебна веза се може успоставити и са циљевима друга два сектора, друштвеног развоја и заштите животне средине. Уколико није могуће увидјети везу на основу формулације циљева, она свакако постоји на нивоу активности и пројекта који доприносе наведеним циљевима.

Интеграција са стратешким документима виших нивоа

Секторски циљеви економског развоја имају своје јако упориште у документима виших стратегија, планова и закона. Наиме, циљеви економског развоја у складу су са следећим циљевима стратегија виших нивоа власти:

- Први циљ економског развоја који се односи на повећање обима производње у сектору воћарства и сточарства, има директну везу са Стратешким планом руралног развоја РС 2009–2015. година у дијелу стратешког циља 1. Побољшање конкурентности пољопривреде и шумарства-Инвестиције у биљној производњи, и у дијелу истог стратешког циља-Инвестиције у сточарству. Потом везу са Стратегијом развоја пољопривреде РС до 2015. године и њеним стратешким циљем 1. Повећање обима производње, циљем 2. Повећање продуктивности и конкурентности, и циљем 3. Јачање производности и економске заштите тржишно орјентисаних произвођача.
- Други циљ економског развоја, који се односи на подршку јачању капацитета актера у пољопривредној производњи, има директну везу са Стратешким планом руралног развоја РС 2009–2015. година и стратешким циљем 1. Побољшање конкурентности пољопривреде и шумарства, те везу са Стратегијом развоја пољопривреде РС до 2015. године и стратешким циљем 1. Повећање обима производње, циљем 2. Повећање продуктивности и конкурентности, циљем 3. Јачање производности и економске заштите тржишно орјентисаних произвођача, те циљем 6. Оспособљавање пољопривреде за укључивање у интеграционе процесе.
- Трећи циљ економског развоја, који се односи на подршку у сврху отварања нових предузећа, има директну везу са Стратегијом развоја малих и средњих предузећа и предузетништва у РС 2011-2013. и њеним стратешким циљем 1. Комплетирана и функционална институционална развојна инфраструктура за подршку МСП на

свим нивоима. Поред тога веза се постиже и са Секторском стратегијом развоја индустрије РС 2009-2013. и стратешким циљем 1. Завршетак приватизације и реструктуисање предузећа, и стратешким циљем 2. Побољшање пословног окружења и подстицај улагања, те стратешким циљем 5. Повећање запослености. Такође, постоји веза са Стратешким планом руралног развоја РС 2009–2015. и стратешким циљем 1. Побољшање конкурентности пољопривреде и шумарства - Оснивање и развој микро, малих и средњих предузећа на селу.

4.1.3. ПРОГРАМИ, ПРОЈЕКТИ И МЈЕРЕ

За реализацију плана економског развоја општине Лопаре дефинисано је 17 пројеката који су груписани у 5 програма и то:

1. Програм повећања производње у сектору воћарства
2. Програм повећања производње у сектору сточарства
3. Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача
4. Програм јачања општинских капацитета за реализацију стратегије
5. Програм мјера подршке ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП.

ПРОГРАМ	ПРОЈЕКАТ/МЈЕРА
Програм повећања производње у сектору воћарства	Пројекат 1.1. Подизање нових засада у сектору воћарства
	Пројекат 1.2. Стављање у функцију запуштеног земљишта с циљем развоја воћарства
Програм повећања производње у сектору сточарства	Пројекат 1.3. Повећање производње у сектору сточарства-производња млијека
	Пројекат 1.4. Повећање производње у сектору сточарства-производња меса – товна јунад
	Пројекат 1.5. Повећање производње у сектору сточарства-производња свињског меса
	Пројекат 1.6. Повећање производње у сектору овчарства (ФИМООВ)
Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	Пројекат 2.1. Побољшање материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача (сушаре и хладњаче за воће)
	Пројекат 2.2. Заштита ознаке географског поријекла шљиве
	Пројекат 2.3. Успостављање мини породичних прерађивачких капацитета за воће и поврће (мини радионице)
	Пројекат 2.4. Успостављање мини породичних погона за сушење меса
	Мјера 2.5. Подршка удружењима пољопривредних произвођача и задругама

<p>Програм јачања општинских капацитета за реализацију стратегије</p>	<p>Пројекат 3.1. Јачање општинских капацитета за реализацију стратегије уз провођење едукативних и промотивних активности што укључује: Пројекат 3.1.1. Обука и преквалификација радне снаге Пројекат 3.1.2. Промоција Лопара као инвестиционе локације Пројекат 3.1.3. Промоција туристичких потенцијала Пројекат 3.1.4. Израда просторно-планске документације Пројекат 3.1.5. Подршка покретању властитих бизниса</p>
<p>Програм мјера подршке ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП-а</p>	<p>Мјера 3.2. Подршка ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП-а</p>

Финансијска конструкција и динамика имплементације пројеката се налази у оквиру Анекса 3. ове стратегије.

У оквиру локалног економског развоја општине Лопаре нису идентификовани пројекти и иницијативе међуопштинске сарадње.

4.1.4. ПРОЦЈЕНА ОЧЕКИВАНИХ ИСХОДА СА ИНДИКАТОРИМА

Сваком циљу економског развоја доприноси један или више програма/пројеката или мјера. Сваки пројекат има своје индикаторе реализације који обједињени формулишу индикаторе испуњења циљева локалног економског развоја. У наставку су представљени индикатори са исходима за сваки од циљева локалног економског развоја.

Секторски циљ	Процјена очекиваних исхода са индикаторима
<p>Секторски циљ 1: До краја 2018. године повећати количине у пољопривредној производњи и то за 750 t у сектору воћарства, те за 24 t меса и 150.000 l млијека у сектору сточарства.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ на 21 ha новокултивисаног и осталог земљишта засађено 30.000 садница ⇒ проширен сточни фонд за 180 грла ⇒ отворено најмање 10 нових фарми
<p>Секторски циљ 2: До краја 2018. године ојачати материјалне и техничко-технолошке капацитете за најмање 30 пољопривредних произвођача ради бољег функционисања и квалитетнијег наступа на тржишту.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ формирано 20 нових мини производно-прерађивачких капацитета у сектору пољопривреде ⇒ повећан број хладњача укупног капацитета 100 t за воће и поврће ⇒ повећан број сушара за воће за најмање 1

<p>Секторски циљ 3: До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организацијску и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p>	<p>⇒ основано најмање 10 нових предузећа ⇒ покренуто најмање 20 нових предузетничких активности</p>
---	--

4.2. ПЛАН ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА

4.2.1. ФОКУСИРАЊЕ

SWOT анализа – друштвени развој

Користећи се методом секторског фокусирања, општина Лопаре је одредила тежишта друштвеног развоја у наредном периоду, која су сажета у следећем:

SWOT анализа је указала, између осталог, да општина располаже са задовољавајућим просторним капацитетима здравствене установе Дома здравља у Лопарама, али да стање у руралном дијелу није на задовољавајућем нивоу. Потребно је наставити активности на опремању амбуланти породичне медицине и јачању здравствених услуга на подручју општине Лопаре. Нарочито се истиче проблем непостојања Центра за ментално здравље.

У градском дијелу Општине Лопаре постоји објекат Центра за културу и информисање који није у потпуности опремљен, а у појединим мјесним заједницама постоје објекти у којима се могу организовати различите културне и друштвене активности. На подручју општине Лопаре одржавају се културно традиционалне манифестације од којих је најзначајнија „Дани Дијаспоре“. С друге стране се као слабост истиче недовољан активизам организација цивилног друштва.

У социјалном сектору, као слабост је истакнут недостатак подршке локалне заједнице популационој политици, као и недовољна просторна, кадровска и техничка оспособљеност Центра за социјални рад. Поред тога, социјална давања нису на задовољавајућем нивоу. Веома је важно истаћи да је локална самоуправа ради на ријешавању стамбеног збрињавања ромске популације и да на подручју општине Лопаре егзистирају три центра за палијативну његу.

Када је ријеч о спорту, општина Лопаре издваја одређена средства за афирмацију спортских активности, на шта указују и примјетни успјеси спортских клубова са подручја општине Лопаре. За даљи развој и афирмацију спортско рекреативних активности потребно је радити на даљој изградњи и санацији спортске инфраструктуре, нарочито спортске сале Средњошколског центра и малих школских терена у подручним школама.

Значајно је истаћи да општинска управа пружа услуге на задовољавајућем нивоу и да је присутна локална политичка стабилност, што позитивно утиче на стварање позитивне климе за ефикасан локални развој.

У области образовања један од већих проблема је непостојање адекватно организованог превоза ђака, а велики проблем представља и неорганизован јавни превоз (недовољан број редовних аутобуских линија). Потребно је нагласити да постоји генерални тренд смањења броја ученика у средњим и основним школама. Такође се истиче проблем лошијег стања објеката основног образовања.

Користећи се изворима информација из социо-економске анализе, дијелова хијерархијски виших секторских стратегија и планова, интегралне SWOT анализе и стратешких фокуса, развојни тим општине Лопаре се одлучио на идентификацију следећих елемената SWOT матрице:

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Задовољавајуће услуге општинске административне службе • Локална политичка стабилност у општини Лопаре • Уређеност сектора за сигурност грађана • Одржавање традиционалних манифестација • Постојање инфраструктуре за културу (Центар за културу и информисање) • Сви грађани имају приступ образовању • Повећан број хуманитарних акција • Повољан распоред становништва • Препознатљиви у спорту • Центри за палијативну његу • Задовољавајућа инфраструктура за пружање примарне здравствене заштите • Постојање инфраструктуре за паркинг • Велики број заинтересованих грађана да се бави спортом • Постојање значајног броја организација цивилног друштва • Ријешено стамбено питање Рома 	<ul style="list-style-type: none"> • Негативан природни прираштај и одлив становништва, нарочито младих • Висока стопа незапослености • Неразвијен систем јавног превоза • Пријављивање грађана у друге општине ради прибављања бенефиција • Лоше стање објеката основног образовања • Неадекватне постојеће услуге вртића и неприступачност услуга предшколског васпитања дјецe из руралних подручја • Угроженост становништва клизиштима • Недовољно развијена спортска инфраструктура • Неактивност организација цивилног друштва • Непостојање подручних амбуланти и Центра за ментално здравље • Слабо развијена културна инфраструктура у руралним подручјима општине • Недостатак високо образованих кадрова, нарочито специјалиста медицине • Неријешене кадровске потребе Центра за социјални рад • Недовољно искоришћена културно историјска инфраструктура • Неадекватно ријешена здравствена заштита • Недовољно развијени смјештајни капацитети на подручју општине

МОГУЋНОСТИ/ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Повезивање са другим регијама и подршка дијаспоре • Пројекти виших нивоа власти у области друштвеног развоја • Стратегија социјалног укључивања БиХ • Финансирање енергетске ефикасности објеката у образовању • Активности савеза општина и градова РС 	<ul style="list-style-type: none"> • Генерална политичка нестабилност у БиХ • Смањење ингеренција локалне самоуправе • Смањење прилива страних улагања • Постојање већег броја клизишта • Законске препреке за добијање фреквенције за локалне медије • Неуређена законска регулатива у области здравствене заштите • Постојање средњошколског центра у Угљевику са већим избором занимања • Постојање минских поља

На бази израђене секторске SWOT анализе, приступило се фокусирању неколико најбитнијих тежишта друштвеног развоја за наредни период.

За изборе фокуса, развојни тим општине Лопаре се определијелио на стратегију дјеловања која користи снаге за искориштавање отворених могућности. У складу с тим идентификовани су сљедећи фокуси:

- Пројектима виших нивоа власти побољшати и ојачати услуге општинских административних служби и на тај начин зауставити миграцију становништва у друге општине и задржати млади кадар;
- Кроз активности савеза општина и градова РС одржати стабилност и повећати ингеренције локалне самоуправе како би се повезали са другим општинама у регији и искористили фондови ЕУ и других нивоа власти у области друштвеног развоја и на тај начин створили услове за запошљавање и бољи животни стандард младих;
- Уз уређен сектор за сигурност грађана и задовољавајуће услуге општинских административних служби, а путем стратегије за социјално укључивање утицати на одлив становништва и економску инклузију рањивих група, нарочито младих и жена;
- Организовањем традиционалних манифестација и коришћењем капацитета Центра за културу и информисање, побољшати услуге из области културе. У циљу побољшања услуга из културе искористити и заинтересованост дијаспоре да финансира овакве манифестације;
- Искористити доступне фондове за енергетску ефикасност како би побољшали стање објеката основног образовања и омогућили младима боље услове за школовање и живот.

4.2.2. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ДРУШТВЕНОГ СЕКТОРА

Узимајући у обзир стратешке циљеве заједно са фокусима друштвеног развоја општине Лопаре, развојни тим је идентификовао сљедеће циљеве друштвеног развоја:

Циљеви друштвеног развоја општине Лопаре	Веза са стратешким циљевима	Веза са развојним циљевима у другим секторима
<p>Секторски циљ 1. Увођењем нових програма подршке до 2018. године побољшати услове живота младих и повећати покривеност лица у стању социјално-здравствених потреба за 10%.</p>	<p>Стратешки циљ 3³</p>	<p><u>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ:</u> <i>Циљ 1:</i> До краја 2018. године повећати количине у пољопривредној производњи и то за 750 t у сектору воћарства, те за 24 t меса и 150.000 l млијека у сектору сточарства. <i>Циљ 3:</i> До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p> <p><u>ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</u> <i>Циљ 2:</i> У општини Лопаре до 2018. године повећати број становништва обухваћеног системом одводње и прикупљања отпадних вода за 20%. <i>Циљ 3:</i> До краја 2018. године за 500 нових домаћинстава обезбједити организовано прикупљање комуналног отпада. <i>Циљ 4:</i> Спровођењем мјера енергетске ефикасности до 2018. године, смањити загађење на простору општине за 200 t CO₂.</p>
<p>Секторски циљ 2. Унаприједити културни живот грађана и до 2018. године повећати број културних догађаја за 20%.</p>	<p>Стратешки циљ 3</p>	<p><u>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ:</u> <i>Циљ 3:</i> До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p> <p><u>ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</u> <i>Циљ 2:</i> У општини Лопаре до 2018. године повећати број становништва обухваћеног системом одводње и прикупљања отпадних вода за 20%. <i>Циљ 3:</i> До краја 2018. године за 500 нових домаћинстава обезбједити организовано прикупљање комуналног отпада.</p>
<p>Секторски циљ 3. До</p>	<p>Стратешки циљ 3</p>	<p><u>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ:</u> <i>Циљ 3:</i> До краја 2018. године, општинска</p>

³ Стратешки циљ 3. Отворена, сигурна и препознатљива средина која задржава младе и образоване људе и која континуирано пружа адекватне услуге у области културе, спорта, здравства и социјалне заштите.

<p>2018. године реконструисати постојећу и изградити нову спортску инфраструктуру и створити услове за повећање броја спортиста и рекреативаца за најмање 30%.</p>		<p>управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p> <p><u>ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</u> Циљ 4: Спровођењем мјера енергетске ефикасности до 2018. године, смањити загађење на простору општине за 200 t CO₂.</p>
<p>Секторски циљ 4. До 2018. побољшати услове школовања реконструкцијом, санацијом и адаптацијом постојећих школских објеката основног и средњег образовања.</p>	<p>Стратешки циљ 3. Стратешки циљ 2.⁴</p>	<p>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ: Циљ 3: До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p> <p>ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ Циљ 4: Спровођењем мјера енергетске ефикасности до 2018. године, смањити загађење на простору општине за 200 t CO₂.</p>
<p>Секторски циљ 5. До 2018. године повећати сигурност грађана кроз смањење броја несрећа, штета од елементарних непогода и броја случајева друштвено неприхватљивог понашања за 10%.</p>	<p>Стратешки циљ 3</p>	<p>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ: Циљ 2: До краја 2018. године ојачати материјалне и техничко-технолошке капацитете за најмање 30 пољопривредних произвођача ради бољег функционисања и квалитетнијег наступа на тржишту.</p> <p>ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ДОПРИНОСИ СВИМ ЦИЉЕВИМА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</p>

Циљеви друштвеног развоја су у уској корелацији са стратешким циљевима, као и циљевима друга два сектора, што се може видјети из претходно наведене табеле. Значајно је нагласити да многи пројекти, иако су директно повезани са појединим циљевима, у значајној мјери доприносе остваривању других циљева унутар друштвеног сектора, али и циљева друга два сектора. То указује на чињеницу да се приликом планирања посебна пажња посвећивала интеграцији сва три сектора на нивоу локалног развоја општине Лопаре.

Интеграција са стратешким документима виших нивоа

Приликом израде секторских циљева друштвеног развоја, посебно се водило рачуна да су повезани са плановима, законима и стратегијама виших нивоа власти. У складу с

⁴ Стратешки циљ 2. Изграђена квалитетна комунална инфраструктура која задовољава потребе грађана те унапређен квалитет воде, ваздуха и земљишта уз коришћење обновљивих извора енергије и примјену енергетске ефикасности.

тим, циљеви друштвеног развоја општине Лопаре су усклађени са сљедећим циљевима докумената виших нивоа власти:

Циљ 1: Увођењем нових програма подршке до 2018. побољшати услове живота младих и повећати покривеност лица у стању социјално-здравствених потреба за 10%.

Овај циљ је у складу са свим циљевима који произилазе из Закона о социјалној заштити РС и доприноси генералном побољшању социјалне заштите на подручју општине Лопаре. Такође је у директној вези са Стратегијом унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у РС и његовим циљем 3.7. који указује на значај јачања капацитета установа социјалне заштите које пружају услуге лицима са инвалидитетом. Осим поменуте стратегије, овај секторски циљ се доводи у директну везу и са:

- Стратегијом за борбу против насиља у породици у РС 2010-2013
  - Специфични циљ 3: Успостављен ефикасан систем заштите и превенције насиља у породици,
- Стратегијом развоја примарне здравствене заштите РС
  - Стратешки циљ 5: Успостављање ефикасног система пружања услуга
  - Стратешки циљ 12: Јачање улоге локалне заједнице у обезбјеђењу примарне здравствене заштите,
- Стратегија социјалног укључивања БиХ
  - Циљ 1. Социјална политика у функцији запошљавања,
  - Приоритет 3. Јачати механизме социјалног дијалога и развити партнерства и партиципацију свих релевантних актера на различитим нивоима,
  - Приоритет 4. Повећати бољу циљаност социјалних трансфера према сиромашним и угроженим категоријама становништва.

Стратегија социјалног укључивања БиХ препознаје важност и побољшања статуса младих као једне од социјално искључених категорија становништва, нарочито када се ради о запошљавању и њиховом активном учешћу на тржишту рада.

Циљ 2: Унаприједити културни живот грађана и до 2018. године повећати број културних догађаја за 20%.

Овај секторски циљ директно доприноси побољшању квалитета живота грађана на подручју општине Лопаре и има директну везу са Стратегијом развоја културе РС 2010-2014, Циљ 2. Подстицање грађана по општинама на веће учествовање у умјетности и култури стварањем нове публике или стварањем активних учесника у креирању и промоцији културних садржаја, односно Приоритет 2. који истиче важност побољшања квалитета културних садржаја по општинама Републике Српске. Такође овај секторски циљ је уској вези са свим примарним оквирним циљевима Културне политике БиХ 2008, а нарочито са примарним специфичним циљем који даје посебну димензију и даје посебан (стратешки) подстицај регионалној сарадњи у култури као фундаменталном принципу одрживости и креативне виталности босанско-херцеговачке културе.

Циљ 3: До 2018. године реконструисати постојећу и изградити нову спортску инфраструктуру и створити услове за повећање броја спортиста и рекреативаца за најмање 30%.

Трећи секторски циљ друштвеног развоја општине Лопаре жели истаћи важност унапређења спортске инфраструктуре као темеља развоја спортских активности и анимирања грађана да што више учествују у разноврсним спортским активностима и побољшају своје психо-физичко стање. Овај секторски циљ је усклађен са Стратегијом развоја спорта РС 2008-2012, и његовим стратешким циљем 12.5.1. Осавремењивање физичког васпитања у школама, који истиче да главно стратегијско одређивање у развоју републичког спорта треба да буде – школски спорт. Трећи циљ је такође усклађен и са Стратегијом развоја спорта БиХ 2010-2015, који у Циљу 6.2/ Активност 4. указује на важност Унапређења спортске инфраструктуре у циљу побољшања квалитета спорта.

Циљ 4: До 2018. побољшати услове школовања реконструкцијом, санацијом и адаптацијом постојећих школских објеката основног и средњег образовања.

Уколико се жели постићи квалитетније образовање потребно је обезбједити адекватне услове за рад, како ученика тако и наставника. Управо у том правцу се жели ићи када се говори о четвртом секторском циљу друштвеног развоја општине Лопаре, који је у директној вези са Стратегијом развоја образовања Републике Српске 2010-2014 и циљевима: (б) Улагање у образовни систем и (г) Развој образовног система. Такође се овај секторски циљ доводи у везу са Стратегијом унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у РС, циљ 6.6. Обезбјеђење веће физичке доступности у васпитно-образовним и другим установама и њихову адекватнију опремљеност у складу са стандардима и савременим тенденцијама.

Циљ 5: До 2018. године повећати сигурност грађана кроз смањење броја несрећа, штета од елементарних непогода и броја случајева друштвено неприхватљивог понашања за 10%.

Безбједност и сигурност у локалној заједници представљају један од најважнијих предуслова брзог, квалитетног и просперитетног локалног развоја. Због тога седми секторски циљ говори о континуираном побољшању безбједносно-сигурносне ситуације, а у директној је вези са Оперативним планом безбједности општине Лопаре 2014-2018, Закону о заштити од пожара, Закону о безбједности саобраћаја, Стратегији безбједности саобраћаја на путевима РС 2013 – 2022 и њеним циљем усмјереним на безбједност путне инфраструктуре и учесника у саобраћају, те са циљевима Стратегије противминског дјеловања у БиХ 2009-2019 године.

4.2.3. ПРОГРАМИ, ПРОЈЕКТИ И МЈЕРЕ

За реализацију плана друштвеног развоја Општине Лопаре дефинисано је 34 пројеката/мјере и груписано у 4 програма и то:

- 1 Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга**
- 2 Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре**
- 3 Програм побољшања безбједности грађана**
- 4 Програм подршке младим**

ПРОГРАМ	ПРОЈЕКАТ/МЈЕРА
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.1. Израда и реализација мјера популационе политике општине Лопаре
	Пројекат 1.2. Завршетак изградње и опремање амбуланте у МЗ Мртвица
	Пројекат 1.3. Опремање Амбуланте хитне медицинске помоћи Дома здравља Лопаре
	Пројекат 1.4. Покретање иницијативе и успостављање Центра за ментално здравље при Дому здравља
	Мјера 1.5. Оснаживање свијести грађана о насиљу у породици и другим облицима насиља
	Пројекат 1.6. Успостављање мобилног тима за помоћ социјално и здравствено угроженим лицима, а посебно старим и изнемоглим лицима
	Пројекат 1.7. Израда социјалне карте Општине
	Пројекат 1.8. Уклањање архитектонских баријера на подручју општине Лопаре
	Мјера 1.12. Иницијатива и организација хуманитарних акција за социјално угрожене категорије становништва
Програм подршке младим	Пројекат 1.9. Израда и реализација Омладинске политике за општину Лопаре
	Мјера 1.10. Субвенција камата за стамбено збрињавање младих
	Мјера 1.11. Јачање капацитета Омладинског инфо центра у области волонтеризма (спречавању малољетничке деликвенције)
	Мјера 2.1. Подршка традиционалним, спортским и културним манифестацијама на подручју општине Лопаре
	Пројекат 2.2. Адаптација Домова културе у 3 руралне мјесне заједнице
Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 3.1. Изградња тениског терена
	Пројекат 3.2. Изградња мини теретане намјењене спортским клубовима у општини Лопаре
	Пројекат 3.3. Санација школског игралишта у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама
	Пројекат 4.1. Санација санитарних чворова у објекту ОШ у Вукосавцима
	Пројекат 4.2. Санација објекта и школског прилаза у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама
	Пројекат 4.3. Проширење физкултурне сале и санација објекта СШЦ „Вук Караџић“ у Лопарама
	Пројекат 4.4. Санација комплетног објекта Централне школе у Прибоју

Програм побољшања безбједности грађана	Мјера 5.1. Превенција вршњачког насиља и упознавање са ненасилном комуникацијом
	Пројекат 5.2. Израда процјене угрожености од елементарних непогода и планских докумената општине Лопаре
	Пројекат 5.3. Опремање Ватрогасног друштва „Лопаре“ Лопаре
	Пројекат 5.4. Подизање свијести грађана о реаговању у моменту настанка непогоде
	Пројекат 5.5. Уређење постојеће хидрантске мреже
	Мјера 5.6. Деминирање минских поља и уклањање НУС-а
	Мјера 5.7. Пројекти санације посљедица клизишта и других елементарних непогода
	Пројекат 5.8. Ограђивање школских дворишта
	Пројекат 5.9. Успостављање саобраћајних школских патрола
	Пројекат 5.10. Надоградња система видео надзора и набавка уређаја за мјерење брзине ради побољшања сигурности
	Пројекат 5.11. Збрињавање паса луталица
	Пројекат 5.12. Изградња надстрешница на аутобуским стајалиштима
	Мјера 5.13. Постављање адекватне вертикалне и хоризонталне сигнализације у саобраћају на подручју општине

Финансијска конструкција и динамика имплементације пројеката се налази у оквиру Анекса 3. ове стратегије.

У оквиру друштвеног развоја општине Лопаре нису идентификовани пројекти и иницијативе међуопштинске сарадње.

4.2.4. ПРОЦЈЕНА ОЧЕКИВАНИХ ИСХОДА СА ИНДИКАТОРИМА

Сваком циљу друштвеног развоја доприноси један или више програма/пројеката или мјера. Сваки пројекат има своје показатеље реализације који обједињени формулишу показатеље испуњења циљева друштвеног развоја. У наставку су представљени показатељи за сваки од циљева друштвеног развоја.

Секторски циљ	Процјена очекиваних исхода са индикаторима
Секторски циљ 1. Увођењем нових програма подршке до 2018. побољшати услове живота младих и повећати покривеност лица у стању социјално-здравствених потреба за 10%.	⇒ Повећан број грађана у стању здравствених потреба обухваћених програмом побољшања здравствене заштите за 10% у односу на 2012. годину ⇒ Повећан број грађана у стању социјалне потребе обухваћених програмом

	<p>побољшања социјалних услуга за 10% у односу на 2012. годину</p> <p>⇒ Најмање 50 младих обухваћено новим програмима подршке.</p>
<p>Секторски циљ 2. Унаприједити културни живот грађана и до 2018. године повећати број културних догађаја за 20%.</p>	<p>⇒ Успостављен тренд повећања броја културних догађаја за 20% у односу на 2012. годину</p> <p>⇒ Успостављен тренд повећања броја посјетилаца културних догађаја за 20% у односу на 2012. годину</p>
<p>Секторски циљ 3. До 2018. године реконструисати постојећу и изградити нову спортску инфраструктуру и створити услове за повећање броја спортиста и рекреативаца за најмање 30%.</p>	<p>⇒ Успостављен тренд повећања спортских активности за 30% у односу на 2012. годину</p> <p>⇒ Повећан број учесника у спортским активностима</p> <p>⇒ Изграђена и обновљена најмање 4 спортска терена и објекта</p>
<p>Секторски циљ 4. До 2018. побољшати услове школовања реконструкцијом, санацијом и адаптацијом постојећих школских објеката основног и средњег образовања.</p>	<p>⇒ Побољшани услови школовања и рада за најмање 1.000 ученика и 150 наставника реконструкцијом и адаптацијом три објекта основних школа, као и реконструкцијом објекта средњошколског центра Лопаре.</p>
<p>Секторски циљ 5. До 2018. године повећати сигурност грађана кроз смањење броја несрећа, штета од елементарних непогода и броја случајева друштвено неприхватљивог понашања за 10%.</p>	<p>⇒ За 5% умањен број случајева малолетничке деликвенције у односу на 2012. годину</p> <p>⇒ 10% смањен број пожара узрокованих немаром у односу на укупан број пожара у односу на 2012. годину</p> <p>⇒ 20% смањен број саобраћајних незгода у односу на 2012. годину</p> <p>⇒ 10% смањен број кривичних дјела у односу на 2012. годину</p> <p>⇒ 10% смањен број пријава о нападима паса луталица у односу на 2012. годину</p>

4.3. ПЛАН ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

4.3.1. ФОКУСИРАЊЕ

SWOT анализа – заштита животне средине

Секторски план заштите животне средине општине Лопаре се израђује на основу резултата социо-економске анализе, дефинисане визије развоја и стратешких циљева као и анализе снага, слабости, прилика и пријетњи у сектору животне средине. Унутар утврђене визије и стратешких циљева евидентно је да се проблеми заштите животне средине рјешавају кроз изграђену квалитетну комуналну инфраструктуру која

задовољава потребе грађана и уз коришћење обновљивих извора енергије и примјену енергетске ефикасности.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Природни ресурси шуме, извори воде, минерални извори и др. • Расположивост обрадивих површина • Нема већих индустријских загађивача на територији општине • Постојање ненарушеног биодиверзитета • Незагађеност земљишта • Препознатљивост (традиција у воћарству) • Отвореност општине и њена спремност да учествују у регионалним развојним пројектима 	<ul style="list-style-type: none"> • Недовољно развијен систем водоснабдијевања • Недовољно развијен систем канализационе мреже и непостојање система пречишћавања отпадних вода • Непостојање системски ријешене топлификације града • Недовољно развијени капацитети и услуге одвоза чврстог отпада и незаинтересованост становништва да користи ове услуге • Неразвијен систем енергетске ефикасности • Значајан број клизишта и деградација земљишта (сјеча шума, климатске промјене) • Контаминација земљишта минама • Употреба некавалитетног угља у домаћинствима за загријавање • Неискориштени капацитети за развој туризма • Неорганизован заједнички наступ произвођача и прерађивача на тржишту • Непостојање капацитета за складиштење и прераду пољопривредних производа
МОГУЋНОСТИ/ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Повезивање са другим регијама и општинама у окружењу и прекогранична сарадња • Пројекти подршке локалном економском развоју (ЕУ фондови) и остали фондови • Подршка дијаспоре • Пројекат гасификације „Јужни ток“ • Пројекти виших нивоа власти РС и БиХ • Доношење закона о енергетској ефикасности 	<ul style="list-style-type: none"> • Генерална политичка нестабилност у БиХ • Неуређена законска регулатива • Загађеност ваздуха из ТЕ Угљевик • Смањен прилив директних страних улагања • Непостојање адекватне стимулације за инвеститоре на ентитетском нивоу

У циљу идентификације секторских фокуса извршено је издвајање конкурентских предности и њихово увезивање са приликама, с једне стране, и с друге стране

повезивање слабости и пријетњи. Поред тога, за потребе фокусирања у оквиру сектора заштите животне средине, разматрани су и консултовани стратешки циљеви који су примарно усмјерени на област заштите животне средине и изградњу инфраструктуре. Развојни тим општине Лопаре идентификовао је сљедеће фокусе заштите животне средине:

1. Коришћење нових изворишта воде као природних ресурса за рјешавање проблема водоснабдијевања општине уз финансијску подршку виших нивоа власти (РС и БиХ);
2. Отвореност општине и њена спремност за повезивањем и сарадњом са сусједном општином Челић, за рјешавање проблема система канализације и пречишћавања отпадних вода, користећи финансијску подршку виших нивоа власти (РС и БиХ) и доступних фондова;
3. Развијање капацитета услуга одвоза чврстог отпада у општини и повећање заинтересованости и наплате одвоза чврстог отпада код становништва кроз пројекте подршке локалном развоју (ЕУ фондови) и остали фондови.

4.3.2. РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Узимајући у обзир стратешке циљеве заједно са фокусима у области заштите животне средине општине Лопаре, развојни тим је идентификовао циљеве у области заштите животне средине како је назначено у наредној табели.

Циљеви заштите животне средине	Веза са стратешким циљевима	Веза са развојним циљевима у другим секторима
<p>Секторски циљ 1: До 2018. године квалитативно и квантитативно унапријеђен систем водоснабдијевања који осигурава континуирано снабдијевање за најмање 7000 корисника на подручју општине Лопаре.</p>	<p>Стратешки циљ 2⁵</p>	<p><u>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ</u> Циљ 1: До краја 2018. године повећати количине у пољопривредној производњи и то за 750 t у сектору воћарства, те за 24 t меса и 150.000 l млијека у сектору сточарства. Циљ 2: До краја 2018. године ојачати материјалне и техничко-технолошке капацитете за најмање 30 пољопривредних произвођача ради бољег функционисања и квалитетнијег наступа на тржишту. Циљ 3: До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p>

⁵ Стратешки циљ 2: Изграђена квалитетна комунална инфраструктура која задовољава потребе грађана те унапријеђен квалитет воде, ваздуха и земљишта уз коришћење обновљивих извора енергије и примјену енергетске ефикасности.

		<p><u>ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ:</u> Циљ 5: До 2018. године повећати сигурност грађана кроз смањење броја несрећа, штета од елементарних непогода и броја случајева друштвено неприхватљивог понашања за 10%.</p>
<p>Секторски циљ 2: У општини Лопаре до 2018. године повећати број становништва обухваћеног системом одводње и прикупљања отпадних вода за 20%.</p>	Стратешки циљ 2	<p><u>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ:</u> Циљ 1: До краја 2018. године повећати количине у пољопривредној производњи и то за 750 t у сектору воћарства, те за 24 t меса и 150.000 l млијека у сектору сточарства. Циљ 3: До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p>
<p>Секторски циљ 3: До краја 2018. године за 500 нових домаћинстава обезбједити организовано прикупљање комуналног отпада.</p>	Стратешки циљ 2	<p><u>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ:</u> Циљ 3: До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p> <p><u>ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ:</u> Циљ 5: До 2018. године повећати сигурност грађана кроз смањење броја несрећа, штета од елементарних непогода и броја случајева друштвено неприхватљивог понашања за 10%.</p>
<p>Секторски циљ 4: Спровођењем мјера енергетске ефикасности до 2018. године, смањити загађење на простору општине за 200 t CO₂.</p>	Стратешки циљ 2	<p><u>ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ:</u> Циљ 3: До краја 2018. године, општинска управа ће пружити системску, административну, организациону и финансијску подршку у сврху отварања најмање 10 малих и средњих предузећа.</p> <p><u>ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ:</u> ДОПРИНОСИ И ВЕЗЕ СА СВИМ ЦИЉЕВИМА ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА</p>

Циљеви заштите животне средине су видљиво прожети са стратешким циљем 2 гдје се са изграђеном квалитетном комуналном инфраструктуром задовољавају потребе грађана, те унапређује квалитет воде, ваздуха и земљишта уз коришћење обновљивих извора енергије и примјену енергетске ефикасности. Секторски циљеви заштите животне средине имају успостављену везу са секторским циљевима из области економског развоја и секторским циљевима из области друштвеног развоја. Уколико није могуће увидјети везу на основу формулације циљева, она свакако постоји на нивоу активности и пројекта који доприносе наведеним циљевима. Као примјер навешћемо везу Секторског циља 4 из заштите животне средине, који има директну везу са Секторским циљевима 1, 2, 3, 4. и 5. из области друштвеног развоја, гдје се спровођењем мјера енергетске ефикасности на јавним објектима утиче на унапређење квалитета социјалних и здравствених услуга, квалитет културних садржаја, квалитет спортских садржаја, те услова школовања. Такође, овим мјерама унапређује се сигурност грађана.

Интеграција са стратешким документима виших нивоа власти

Секторски циљеви у области заштите животне средине имају своје јако упориште у документима виших стратегија, планова и закона. Наиме, циљеви заштите животне средине у складу су са сљедећим циљевима стратегија виших нивоа власти:

- Секторски циљ 1, је усклађен са Националним еколошким акционим планом (НЕАП-ом) и Стратегијом заштите природе Републике Српске (1/1.4)
- Секторски циљ 2, је усклађен са НЕАП-ом и Стратегијом заштите природе Републике Српске (3/3.2)
- Секторски циљ 3, је усклађен са НЕАП-ом
- Секторски циљ 4, је усклађен са Законом о енергетској ефикасности Републике Српске

4.3.3. ПРОГРАМИ, ПРОЈЕКТИ И МЈЕРЕ

За реализацију плана заштите животне средине општине Лопаре дефинисано је 14 пројеката/мјера груписаних у 4 програма.

1. Програм унапређења система водоснабдијевања.
2. Програм унапређења система одводње, прикупљања и пречишћавања отпадних вода.
3. Програм унапређења система прикупљања и адекватног збрињавања комуналног отпада.
4. Програм унапређења енергетске ефикасности.

ПРОГРАМ	ПРОЈЕКАТ/МЈЕРА
Програм унапређења система водоснабдијевања.	Пројекат 1.1. Израда плана управљања водним ресурсима општине Лопаре
	Пројекат 1.2. Пројекат успостављања регистра водозахватних подручја
	Пројекат 1.3. Израда документације за успостављање зона санитарне заштите изворишта на подручју општине Лопаре
	Пројекат 1.4. Реконструкција водозавата Веселиновац и Рисовац са израдом акумулације
	Пројекат 1.5. Реконструкција главног вода у насељу Лопаре
Програм унапређења система одводње, прикупљања и пречишћавања отпадних вода.	Пројекат 2.1. Изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода из насеља Лопаре
	Пројекат 2.2. Продужетак колектора јужно и сјеверно од насеља Лопаре у дужини од 1000 m
Програм унапређења система прикупљања и адекватног	Пројекат 3.1. Селективно прикупљање отпада на подручју општине Лопаре

збрињавања комуналног отпада.	Пројекат 3.2. Организовано прикупљање комуналног отпада у додатних 5 мјесних заједница
	Мјера 3.3. Успостављање мјере повећања наплате комуналних услуга на подручју општина Лопаре
Програм унапређења енергетске ефикасности.	Пројекат 4.1. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Општине Лопаре Пројекат 4.2. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради ОШ Свети Сава Лопаре Пројекат 4.3. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Средње школе Лопаре Пројекат 4.3. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Дома здравља Лопаре

Финансијска конструкција и динамика имплементације пројеката се налази у оквиру Анекса 3. ове стратегије.

Иницијативе међуопштинске сарадње, у оквиру сектора заштите животне средине општине Лопаре, могу се везати за отвореност општинске администрације и њену спремност за повезивањем и сарадњом са сусједном општином Челић. Први разлог је рјешавање проблема система канализације и пречишћавања отпадних вода, користећи финансијску подршку виших нивоа власти (РС и БиХ) и доступних фондова. Поред тога, у посљедњих пар година, извор загађења ваздуха на једном подручју општине, је паљење комуналног отпада на депонији општине Челић, лоциране у близини ентитетске границе, а чиме директно угрожава здравље становништва МЗ Пукиш, Смиљевац и Кореташи. На пограничном дијелу општине са ФБиХ (Тузла, Челић, Теочак, Сапна) и Брчко Дистриктом идентификована су минска поља. Из тог разлога неопходно је заједничким снагама рјешавати наведене проблеме.

4.3.4. ПРОЦЈЕНА ОЧЕКИВАНИХ ИСХОДА СА ИНДИКАТОРИМА

Сваком циљу у области заштите животне средине доприноси један или више програма/пројеката или мјера. Сваки пројекат има своје индикаторе реализације који обједињени формулишу испуњење циљева у области заштите животне средине. У наставку су представљени индикатори за сваки од циљева у области заштите животне средине.

Секторски циљ	Процјена очекиваних исхода са индикаторима
<p>Секторски циљ 1: До 2018. године квалитативно и квантитативно унапређен систем водоснабдијевања који осигурава континуирано снабдијевање најмање 7000 корисника на подручју општине Лопаре.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Повећан капацитет питке воде са 15 на 20 l/s након изграђене нове акумулације ⇒ Реконструисан главни вод замјеном цијеви дужине 3,5 km ⇒ Израђен план управљања водним ресурсима за подручје општине Лопаре ⇒ Успостављене најмање 3 зоне санитарне заштите
<p>Секторски циљ 2: У општини Лопаре до 2018. године повећати број становништва обухваћеног системом одводње и прикупљања отпадних вода за 20%.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Израђен колектор у дужини од 1000 m (сјеверно и јужно) ⇒ Прикључено 20% нових корисника на канализациону мрежу ⇒ Функционалан уређај за пречишћавање свих отпадних вода реципијента
<p>Секторски циљ 3: До краја 2018. године за 500 нових домаћинстава обезбједити организовано прикупљање комуналног отпада.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Повећан број нових корисника комуналних услуга (одвоз смећа за 500 домаћинстава) ⇒ Повећан постотак наплате комуналних услуга за 10% ⇒ Смањена количина отпада за 30% која се одвози на регионалну депонију ⇒ Формирано 15 зелених острва
<p>Секторски циљ 4: Спровођењем мјера енергетске ефикасности до 2018. године, смањити загађење на простору општине за 200 t CO₂.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Смањена емисија CO₂ за 200t на 4 јавна објекта ⇒ Смањена потрошња енергије у објектима за 35% ⇒ Смањено финансијско издвајање општине за набавку енергената за 4 објекта за 35%

5. ОПЕРАТИВНИ ПЛАН

5.1. ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ИНТЕГРИСАНЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА

5.1.1. ПРЕГЛЕД ПРИОРИТЕТНИХ ПРОЈЕКТА И МЈЕРА ЗА ПЕРИОД ОД 3 ГОДИНЕ

ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ (2014 – 2016)									
Р.б.	Пројекат /мјера	Програм	Веза са секторским циљевима	Оријентацион и период реализације			Носилац реализације	Општинско одјељење одговорно за реализацију	Циљне групе-корисници
				Динамика имплементације					
				2014	2015	2016			
1.	Пројекат 3.1. Јачање општинских капацитета за реализацију стратегије уз провођење едукативних и промотивних активности	Програм јачања општинских капацитета за реализацију стратегије	3.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани
2.	Пројекат 1.2. Стављање у функцију запуштеног земљишта с циљем развоја воћарства	Програм повећања производње у сектору воћарства	1.	x	x	x	Предузетници, пољопривредни произвођачи, задруге, удружења	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде

3.	Пројекат 1.1. Подизање нових засада у сектору воћарства	Програм повећања производње у сектору воћарства	1.	x	x	x	Предузетници, пољопривредни произвођачи, задруге, удружења	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде
4.	Пројекат 2.1. Побољшање материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача (сушаре и хладњаче за воће)	Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	2.	x	x	x	Предузетници, пољопривредни произвођачи, задруге, удружења	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде
5.	Мјера 2.5. Подршка удружењима пољопривредних произвођача и задругама	Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	2.	x	x	x	Удружења пољопривредних произвођача	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде
6.	Мјера 3.2. Подршке ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП-а	Програм мјера подршке ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП-а	3.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Мала и средња предузећа, предузетници, обртници, инвеститори

7.	Пројекат 1.3. Повећање производње у сектору сточарства-производња млијека	Програм повећања производње у сектору сточарства	1.		x	x	Предузетници, пољопривредни произвођачи, задруге, удружења	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде
8.	Пројекат 1.4. Повећање производње у сектору сточарства-производња меса – товна јунад	Програм повећања производње у сектору сточарства	1.		x	x	Предузетници, пољопривредни произвођачи, задруге, удружења	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде
9.	Пројекат 1.5. Повећање производње у сектору сточарства-производња свињског меса	Програм повећања производње у сектору сточарства	1.	x	x	x	Предузетници, пољопривредни произвођачи, задруге, удружења	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде
10.	Пројекат 1.6. Повећање производње у сектору овчарства	Програм повећања производње у сектору сточарства	1.	x	x	x	Предузетници, пољопривредни произвођачи, задруге, удружења	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Актери у области пољопривреде

ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ (2014 – 2016)

11.	Мјера 5.6. Деминирање минских поља и уклањање НУС-а	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x	x	ВНМАС	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани
12.	Пројекат 1.2. Завршетак изградње и опремање амбуланте у МЗ Мртвица	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1.	x	x		Дом здравља	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Грађани МЗ Мртвица, МЗ Пукиш, МЗ Смиљевац, МЗ Кореташи, МЗ Бобетно Брдо
13.	Пројекат 4.1. Санација санитарних чворова у објекту ОШ у Вукосавцима	Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	4.	x			Општина Лопаре и ОШ у Вукосавцима	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ученици, наставници, родитељи, рекреативци, спортски клубови
14.	Пројекат 1.7. Израда социјалне карте општине	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани
15.	Мјера 1.12. Иницијатива и организација хуманитарних акција за социјално угрожене категорије становништва	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Грађани у стању социјалне потребе

16.	Мјера 2.1. Подршка традиционалним, спортским и културним манифестацијама на подручју општине Лопаре	Програм подршке младим	2.	x	x	x	Удружења грађана, јавна предузећа	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани
17.	Мјера 5.1.: Превенција вршњачког насиља и упознавање са ненасилном комуникацијом	Програм побољшања безбједности грађана	5.			x	Општина Лопаре, ОШ Свети Сава, СШЦ, Полицијска станица	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ученици и наставници ОШ и СШЦ, Родитељи
18.	Пројекат 5.2. Израда процјене угрожености од елементарних непогода и планских докумената општине Лопаре	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани
19.	Мјера 1.5. Оснаживање свијести грађана о насиљу у породици и другим облицима насиља	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1. и 5.	x	x	x	Центар за социјални рад	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани
20.	Пројекат 5.12. Изградња надстрешница на аутобуским стајалиштима	Програм побољшања безбједности грађана	5. и 4.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ученици и наставници СШЦ, Родитељи, Грађани
21.	Пројекат 1.1. Израда и реализације мјера популационе политике општине Лопаре	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани

22.	Пројекат 3.1. Изградња тениског терена	Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	3.	x	x		Тениски клуб	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Спортски клубови
23.	Пројекат 1.6. Успостављање мобилног тима за помоћ социјално и здравствено угроженим лицима, а посебно старим и изнемоглим лицима	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1.		x	x	Центар за социјални рад	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Лица у стању социјалне потребе (стара и изнемогла лица)
24.	Пројекат 5.5. Уређење постојеће хидрантске мреже	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x	x	Ватрогасно друштво, Цивилна заштита, Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ватрогасно друштво, комунално, грађани
25.	Пројекат 5.9. Успостављање саобраћајних школских патрола	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x		Основна школа и Полицијска станица	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Учесници у саобраћају, ученици основних школа, полицијска станица Лопаре
26.	Мјера 5.13. Постављање адекватне вертикалне и хоризонталне сигнализације у саобраћају на подручју општине	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x	x	ЈП „Путеви РС“ Општина Лопаре	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Ученици, запослени, родитељи, локална заједница

27.	Пројекат 5.11. Збрињавање паса лугалица	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x		Ветеринарска станица, Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Сви социо-економски партнери и грађани
28.	Пројекат 3.3. Санација школског игралишта у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама	Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	3.	x	x		ОШ „Свети Сава“ и Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ученици, наставници, родитељи
29.	Мјера 5.7. Пројекти санације посљедица клизишта и других елементарних непогода	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x	x	Општина Цивилна заштита Комунално предузеће	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Грађани угрожени клизиштима, Цивилна заштита
30.	Пројекат 4.3. Проширење физкултурне сале и санација објекта СШЦ „Вук Караџић“ у Лопарама	Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	3. 4. и 5.		x	x	СШЦ	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ученици и наставници СШЦ, Родитељи
31.	Пројекат 1.9. Израда и реализација Омладинске политике за општину Лопаре	Програм подршке младим	1.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Млади општине Лопаре
32.	Пројекат 5.3. Опремање Ватрогасног друштва „Лопаре“ Лопаре	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x		x	Ватрогасно друштво, Цивилна Заштита, Општина	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ватрогасци, грађани, привредници

							Лопаре		
33.	Пројекат 5.4. Подизање свијести грађана о реаговању у моменту настанка непогоде	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x	x	x	Ватрогасно друштво, Цивилна заштита, Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ватрогасци, грађани, привредници
34.	Мјера 1.10. Субвенција камата за стамбено збрињавање младих	Програм подршке младим	1.	x	x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Млади, становништво општине Лопаре
35.	Пројекат 4.2. Санација објекта и школског прилаза у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама	Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	4.			x	ОШ „Свети Сава“ и Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ученици, наставници, родитељи
36.	Пројекат 5.8. Ограђивање школских дворишта	Програм побољшања безбједности грађана	5. и 4.		x		Основне и средње школе	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Ђаци основних и средњих школа, Наставници
37.	Пројекат 2.2. Адаптација Домова културе у 3 руралне мјесне заједнице	Програм подршке младим	2.	x		x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Спортисти, грађани, млади, рекреативци
38.	Пројекат 1.3. Опремање Амбуланте хитне медицинске помоћи Дома здравља Лопаре	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1.	x	x	x	Дом здравља	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Дом здравља, Грађани општине Лопаре

39.	Пројекат 5.10. Надоградња система видео надзора и набавка уређаја за мјерење брзине ради побољшања сигурности	Програм побољшања безбједности грађана	5.	x		x	Полицијска станица	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Полицијска станица, грађани, учесници у саобраћају
40.	Пројекат 1.8. Уклањање архитектонских баријера на подручју општине Лопаре	Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	1.		x	x	Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Лица са инвалидитетом, грађани
41.	Мјера 1.11. Јачање капацитета Омладинског инфо центра у области волонтеризма (спрјечавању малољетничке деликвенције)	Програм подршке младим	1. и 5.	x	x	x	Омладински инфо центар, Општина Лопаре	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности	Дјеца (са проблемом просјачења, скитње, из дезинтегрисаних породица, починиоци прекршајних и кривичних дијела, изложена насиљу и др. ризичне групе)
ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ (2014 – 2016)									
42.	Пројекат 2.2. Продужетак колектора јужно и сјеверно од насеља Лопаре у дужини од 1000 m	Програм унапређења система одводње, прикупљања и пречишћавања отпадних вода.	2.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Сви социо-економски партнери и грађани
43.	Пројекат 2.1. Изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода из насеља Лопаре	Програм унапређења система одводње, прикупљања	2.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне	Сви социо-економски партнери и грађани

		и пречишћавања отпадних вода.					послове		
44.	Пројекат 4. Спровођење мјера енергетске ефикасности: Пројекат 4.1. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Општине Лопаре Пројекат 4.2. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради ОШ Свети Сава Лопаре Пројекат 4.3. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Средње школе Лопаре Пројекат 4.4. Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Дома здравља Лопаре	Програм унапређења енергетске ефикасности .	4.		x	x	Општина Лопаре, ОШ Свети Сава, Средња школа, Дом здравља Лопаре	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Јавни сектор
45.	Пројекат 3.2. Организовано прикупљање комуналног отпада у додатних 5 мјесних заједница (Мртвица, Јабланица, Пипери, Милино село и Миросавци)	Програм унапређења система прикупљања и адекватног збрињавања комуналног отпада.	3.	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Грађани мјесних заједница Мртвица, Јабланица, Пипери, Милино село и Миросавци	
46.	Пројекат 1.1. Израда плана управљања водним ресурсима општина Лопаре	Програм унапређења система водоснабдијевања.	1.	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Сви социо-економски партнери и грађани	

47.	Пројекат 3.1. Селективно прикупљање отпада на подручју општине Лопаре	Програм унапређења система прикупљања и адекватног збрињавања комуналног отпада.	3.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Сви социо-економски партнери и грађани
48.	Пројекат 1.2. Пројекат успостављања регистра водозахватних подручја	Програм унапређења система водоснабдијевања.	1.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Сви социо-економски партнери и грађани
49.	Пројекат 1.5. Реконструкција главног вода у насељу Лопаре	Програм унапређења система водоснабдијевања.	1.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Сви социо-економски партнери и грађани
50.	Мјера 3.3. Успостављање мјере повећања наплате комуналних услуга на подручју општина Лопаре	Програм унапређења система прикупљања и адекватног збрињавања комуналног отпада.	3.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Сви социо-економски партнери и грађани
51.	Пројекат 1.4. Реконструкција водозавата Веселиновац и Рисовац са изградом акумулације	Програм унапређења система водоснабдијевања.	1.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне	Сви социо-економски партнери и грађани

								послове	
52.	Пројекат 1.3. Израда документације и успостављање зона санитарне заштите изворишта на подручју општине Лопаре	Програм унапређења система водоснабдиј евања.	1.	x	x	x	ЈКП Екоком	Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове	Сви социо-економски партнери и грађани

Планирано је да ће 52 пројеката/програма започети у наредном трогодишњем периоду те ће бити настављен у четвртој и/или петој години имплементације стратегије. Неки од пројеката/мјера ће бити и завршени у посматраном периоду. Носилац и/или партнер већине пројеката је општина Лопаре, ЈКП Екоком, Дом здравља Лопаре, основне и средње школе, Центар за социјални рад, Цивилна заштита, удружења грађана, задруге, удружења пољопривредних произвођача и сл. Та чињеница ће захтијевати пројектни приступ управљања економским и друштвеним развојем, те заштитом животне средине.

5.1.2. ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА ПЕРИОД ОД 3 ГОДИНЕ

Веза са секторским циљевима	Пројекат	Индикатори	Укупни оријент. Издаци	Финансирање из општинског буџета				Финансирање из осталих извора							Веза са буџетом (врста расхода у општинском буџету)	
				год. I	год. II	год. III	укупно (I+II+III)	Кредит	Ентитет	Држава	Јавна пре.	Приватни извори	IPA	Донатори		Остали извори
ЛОКАЛНИ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ 2014-2016																
3.	Пројекат 3.1. Јачање општинских капацитета за реализацију стратегије уз провођење едукативних и промотивних активности	Отворено 10 нових предузећа (број отворених предузећа и број запослених радника)	160.000	20.000	20.000	20.000	60.000							100.000		Материјални издаци
1.	Пројекат 1.2. Стављање у функцију запуштеног земљишта с циљем развоја воћарства	Површина земљишта припремљеног за подизање нових засада.	51.000	500	500	500	1.000					50.000				Текући грантови
1.	Пројекат 1.1. Подизање нових засада у сектору воћарства	Засађено најмање 30.000 садница перспективних воћних врста у периоду до 2018. године	65.000	5.000	5.000	5.000	15.000					25.000	25.000			Текући грантови
2.	Пројекат 2.1. Побољшање материјалних ресурса и	Број успостављених модерних сушница за воће Број	106.000	2.000	2.000	2.000	6.000					100.000				Текући грантови

	капацитета пољопривредних произвођача (сушаре и хладњаче за воће)	успостављених хладњача за воће													
2.	Мјера 2.5. Подршка удружењима пољопривредних произвођача и задругама	Број подржаних пољопривредних произвођача путем удружења и пољопривредних задруга	6.000	2.000	2.000	2.000	6.000								Текући грантови
3.	Мјера 3.2. Подршке ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП-а	Број отворених предузећа Број нових радних мјеста/запослених	15.000	5.000	5.000	5.000	15.000								Текући грантови Капитални издаци
1.	Пројекат 1.3. Повећање производње у сектору сточарства-производња млијека	Број набављених музних грла	31.000		3.000	3.000	6.000					25.000			Текући грантови
1.	Пројекат 1.4. Повећање производње у сектору сточарства-производња меса – товна јунад	Број набављених грла товних јунади	31.000		3.000	3.000	6.000					25.000			Текући грантови
1.	Пројекат 1.5. Повећање производње у сектору сточарства-производња свињског меса	Број набављених супрасних крмача	21.000	2.000	2.000	2.000	6.000					15.000			Текући грантови
1.	Пројекат 1.6. Повећање производње у	Број набављених грла		4.000	4.000	4.000	12.000							50.000	

	сектору овчарства																
УКУПНО ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ 2014-2016: 548.000 КМ			548.500	40.500	46.500	46.500	133.500	0	0	0	0	240.00 0	25.0 00	100.000	50.000		
ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ 2014-2016																	
5.	Мјера 5.6. Деминирање минских поља и уклањање НУС-а	- Број информативних кампања - Смањена ризишна површина за 20% - Повећан број повратника који остају у ризишним подручјима - Смањен број пожара изазваних намјерним паљењем у циљу уништавања мина - Број ускладиштених НУС	1.000.000				0			1.000. 000							Није примјењиво
1.	Пројекат 1.2. Завршетак изградње и опремање амбуланте у МЗ Мртвица	- Површина изграђене амбуланте - Број пацијената	150.000	22.500	22.500		45000		105000								Капитални издаци
4.	Пројекат 4.1. Санација санитарних чворова у објекту ОШ у Вукосавцима	- Санирана 2 мокра чвора - Површина санитарних мокрих чворова	9.000				0							9.000			Није примјењиво
1.	Пројекат 1.7. Израда социјалне карте општине	- Израђена социјална карта	0				0										Није примјењиво

1	Мјера 1.12. Иницијатива и организација хуманитарних акција за социјално угрожене категорије становништва	- 4 хуманитарне акције - Подијељено 300 пакета помоћи	56.000	2000	2000	2000	6000								Материјални издаци
2.	Мјера 2.1. Подршка традиционалним, спортским и културним манифестацијама на подручју општине Лопаре	- Број организованих манифестација - Број учесника	18.000	6000	6000	6000	18000								Текући грантови
5.	Мјера 5.1. Превенција вршњачког насиља и упознавање са ненасилном комуникацијом	- 5 организованих радионица - 100 учесника у радионицама на годишњем нивоу - 4 школе укључене у пројекат - Смањен број вршњачког насиља за 20%	4.650	0	0	150	150	4.500							Текући грантови
5.	Пројекат 5.2. Израда процјене угрожености од елементарних непогода и планских докумената општине Лопаре	- Урађен документ процјене угрожености - Израђена 2 планска документа	0				0								Није примјењиво
1.	Мјера 1.5. Оснаживање свијести грађана о насиљу у породици и другим облицима	- 4 организоване радионице, - 500 подијељених летака/брошура, - 2% повећан број пријављених	3.520	240	240	240	720	2.800							Материјални издаци

	насиља	случајева насиља/ претходна година															
5. и 4.	Пројекат 5.12. Изградња надстрешница на аутобуским стајалиштима	- Површина изграђених надстрешница - Покривена аутобуска стајалишта	24.000	500	500	500	1500							22.500			Капитални издаци
1.	Пројекат 1.1. Израда и реализације мјера популационе политике општине Лопаре	- Израђена и документована популациона политика	21.000	7.000	7.000	7.000	21000										Материјални издаци
3.	Пројекат 3.1. Изградња тениског терена	- Површина изграђеног терена - Број спортиста који су учлањени у тениски клуб	23.000	1.500	1.500		3000							20.000			Текући грантови Капитални грантови
1.	Пројекат 1.6. Успостављање мобилног тима за помоћ социјално и здравствено угроженим лицима, а посебно старим и изнемоглим лицима	- Пружене услуге из области здравствене заштите за минимално 120 пацијената, - Број пакета са храном, - Број стамбено збринутих,	38.000		1000	1000	2000		16.000		8.000			12.000			Капитални грантови
5.	Пројекат 5.5. Уређење постојеће хидрантске мреже	- Број хидраната стављених у функцију - Број објеката у којима су хидранти стављени у функцију	6.000	1.000	1000	1.000	3000				3.000						Материјални издаци
5.	Пројекат 5.9. Успостављање саобраћајних	- Успостављено најмање 10 саобраћајних патрола	10.000	750	750		1500		8.500								Материјални издаци

	школских патрoла	- Број ученика и полицајаца који чине саобраћајну патролу - Број упозорених учесника саобраћаја - Смањен број саобраћајних несрећа за 20%														
5.	Мјера 5.13. Постављање адекватне вертикалне и хоризонталне сигнализације у саобраћају на подручју општине	- Број функционалних семафора - Дужина обиљежених и регулисаних пјешачких стаза (мин. 500 m) - Смањен број саобраћајних несрећа за 15%	48.000	1000	1000	1000	3000		45.000							Капитални издаци
5.	Пројекат 5.11. Збрињавање паса луталица	- Број збринутих паса луталица - Смањен број регистрованих напада паса луталица за 30%	10.000	500	500	0	1000		5.000				4.000			Капитални издаци
3.	Пројекат 3.3. Санација школског игралишта у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама	- Површина санираног спортског игралишта - Број ученика који користе игралиште - Број спортских догађаја организованих на игралишту	22.000	1.100	1.100		2200		19.800							Капитални издаци
5.	Мјера 5.7.Пројекти санације посљедица клизишта и других елементарних	- Број санираних клизишта	188.000	6.000	6.000	6.000	18000		170.000							Капитални издаци

	непогода																
4.	Пројекат 4.3. Проширење фискултурне сале и санација објекта СШЦ „Вук Караџић“ у Лопарама	- Површина санираног објекта - Површина проширене фискултурне сале	285.000		7.500	7.500	15000		270.000								Капитални издаци
1.	Пројекат 1.9. Израда и реализација Омладинске политике за општину Лопаре	- Израђен документ “Омладинска политика општине Лопаре”	65.000	5.000	5.000	5.000	15000		15.000						35.000		Капитални издаци
5.	Пројекат 5.3. Опремање Ватрогасног друштва „Лопаре“ Лопаре	- Набављен 1 ватрогасни камион, - Набављено 14 радних униформи, - Набављен дио неопходне ватрогасне опреме - Повећана сигурност грађана 10% - Повећана ефикасност Ватрогасног друштва 10%	70.550	3.000		3.500	6500								64.050		Капитални грантови
5.	Пројекат 5.4. Подизање свијести грађана о реаговању у моменту настанка непогоде	- Број едукованих грађана - Број одржаних едукација	4.600	200	200	200	600		4.000								Материјални издаци
1.	Мјера 1.10. Субвенција камата за стамбено збрињавање младих	- Број субвенционисани х корисника - Број стамбено збринутих младих породица	20.000	2500	2500	2500	7500		12.500								Текући грантови

4.	Пројекат 4.2. Санација објекта и школског прилаза у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама	Површина санираног прилаза Површина санираних објеката	225.500			5.000	5000		220.500						Капитални издаци
5. и 4.	Пројекат 5.8. Ограђивање школских дворишта	- Дужина саниране И изграђене ограде - Смањен број инцидената унутар школског дворишта за 20%	33.000		3000		3000		30.000						Текући грантови
2.	Пројекат 2.2. Адаптација Домова културе у 3 руралне мјесне заједнице	- Адаптирана три дома културе - Површина адаптираних просторија - Број културних догађаја	36.000	3.000		3.000	6000		30.000						Капитални издаци
1.	Пројекат 1.3. Опремање Амбулантае хитне медицинске помоћи Дома здравља Лопаре	- Број пацијената којима је пружена помоћ у амбуланти, - Смањен број пацијената упућених у друге центре	94.050	3.000	3.000	3.000	9000		85.050						Капитални издаци
5.	Пројекат 5.10. Надоградња система видео надзора и набавка уређаја за мјерење брзине ради побољшања сигурности	- Смањен број саобраћајних несрећа, прекршаја и кривичних дјела за 30% - Успостављен систем надзора - Набављен један уређај за мјерење брзине	45.000	700		2.000	2700		42.300						Капитални издаци
1.	Пројекат 1.8. Уклањање архитектонских баријера на подручју општине Лопаре	- Број изграђених приступних рампи	11.000		500	500	1000		10.000						Капитални издаци
1. и	Мјера 1.11. Јачање	- Број младих волонтера се	12.000	1.500	1.500	1.500	4500							7.500	Текући грантови

5.	капацитета Омладинског инфо центра у области волонтеризма (спрјечавању малољетничке деликвенције)	повећао за 30% - Број корисника центра - Смањен број малољетних деликвената за 15%														
УКУПНО ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ 2014.-2016.: 2.532.870 КМ			2.532.870	68.990	74.290	58.590	201.870	0	1.095.950	1.000.000	11.000	0	0	166.550	57.500	
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ 2014-2016																
2.	Пројекат 2.2. Продужетак колектора јужно и сјеверно од насеља Лопаре у дужини од 1000 m	- Израђен колектор у дужини 1000 m сјеверно и јужно од насеља - Повећан капацитет воде - Број нових прикључака	300.000	10.000	10.000	10.000	30.000		150.000					120000		Капитални издаци
2.	Пројекат 2.1. Изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода из насеља Лопаре	- Функционалан уређаја за пречишћавање отпадних вода из насеља Лопаре	450.000	30.000	10.000	10.000	50.000		100.000				300000			Капитални издаци
4.	Пројекат 4. Спровођење мјера енергетске ефикасности ⁶	- Смањена потрошња енергента за 35% - Смањена емисија штетних плинова из јавних објеката за 35%	260.000		10.000	10.000	20.000		100.000					100.000	40000	Капитални издаци
3.	Пројекат 3.2. Организовано прикупљање комуналног	- Повећан број корисника од којих се прикупља отпад за 500	5.000	1.000	1.000		2.000							3000		Материјални издаци

⁶ Пројекат 4.1: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Општине Лопаре; Пројекат 4.2: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради ОШ Свети Сава Лопаре; Пројекат 4.3: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Средње школе Лопаре и Пројекат 4.4: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Дома здравља Лопаре

	отпада у додатних 5 мјесних заједница (Мртвица, Јабланица, Пипери, Милино село и Миросавци)															
3.	Пројекат 3.1. Селективно прикупљање отпада на подручју општине Лопаре	- Смањена количина отпада за 30% који се одвози на регионалну депонију - Формирано 15 зелених острва	13.000	1.000	1.000	1.000	3.000							10.000		Капитални грантови
1.	Пројекат 1.1. Израда плана управљања водним ресурсима општина Лопаре	- Повећан број извора питке воде	10.000	5.000	5.000		10.000									Материјални издаци
1.	Пројекат 1.2. Пројекат успостављања регистра водозахватних подручја	- Број регистрованих захватних подручја	1.000	500	500		1.000									Материјални издаци
1.	Пројекат 1.5. Реконструкција главног вода у насељу Лопаре	- Реконструисано 3,5 km водоводних цијеви	180.000	10.000	10.000	10.000	30.000			70.000				80.000		Капитални издаци
3.	Мјера 3.3. Успостављање мјере повећања наплате комуналних услуга на подручју општина Лопаре	- Повећан степен наплате комуналних услуга на 50%	0													Није примјењиво

1.	Пројекат 1.4. Реконструкција водозавата Веселиновац и Рисовац са израдом акумулације	- Повећан капацитет питке воде у систему водоснабдијевањ а општине Лопаре 20 l/s	560.000	20.000	20.000	20.000	60.000	100.000					3000 00	100.00 0	Капитални издаци
1.	Пројекат 1.3. Израда документације и успостављање зона санитарне заштите изворишта на подручју општине Лопаре	- Израђени елаборати и заштићене зоне водозахватних подручја	85.000	5.000	5.000	5.000	15.000	40.000						30000	Материјални издаци
УКУПНО ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ 2014.-2016.: 1.864.000 КМ			1.864.000	82.500	72.500	66.000	221.000	0	560.000	0	0	0	600. 000	443.00 0	40.000
УКУПНО СВИ СЕКТОРИ 2014-2016 4.945.370 КМ															

Укупна вриједност пројеката који ће се имплементирати или започети са имплементацијом у наредном трогодишњем раздобљу је око 4,95 милиона КМ. Највише средстава, око 33% планира се прикупити из трансфера виших нивоа власти. Сљедећи најзначајнији извор средстава представља трансфер државе око 20%, донатори 14%, ИРА 13%, буџет општине 11% те приватни извори са 5%. Вриједност ИРА пројеката који се планирају имплементирати у општини Лопаре износи 13%, те с обзиром да ИРА фондови представљају велике развојне могућности, потребно је уложити посебне напоре за припрему и реализацију таквих пројеката. Од укупне вриједности свих пројеката у петогодишњем периоду која износи 5.573.600 КМ, у наредном трогодишњем периоду планирано је започињање пројеката који имају укупну вриједност од 4.945.370 КМ или око 88% петогодишњег плана.

Indikativni finansijski
okvir LOPARE.xlsx

5.1.3. ПЛАН РАЗВОЈА ОРГАНИЗАЦИОНИХ КАПАЦИТЕТА И ЉУДСКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА

Интегрисана стратегија развоја обједињује све секторе који су у надлежности локалне власти. Укључивањем свих питања којима се бави једна јединица локалне самоуправе у једну свеобухватну стратегију отварају се могућности за креирање синергије, додатних вриједности и иновативности кроз међусекторску сарадњу. Стога је важно навести да је, поред ефикасног успостављања и функционисања структура за планирање развоја, као и структура које ће пратити провођење стратешких докумената, веома значајно јачање свеукупне координације унутар општинске администрације у процесу имплементације стратегије. Поред тога, неопходно је осигурати да провођење стратегије буде подржано од стране социо-економских партнера. Сваки од њих треба имати значајне улоге у имплементацији, осигурању финансијских средстава, те у праћењу и вредновању.

Постојеће стање и организационе претпоставке за имплементацију стратегије

У општини Лопаре у оквиру описа посла за 2 запослена постоје надлежности и обавезе које су у вези са припремом и реализацијом стратегије развоја. Међутим, када говоримо о системском приступу овој проблематици, можемо истаћи да у општини Лопаре не постоји структура са јасно дефинисаним механизмима која би имала функцију праћења и подржавања развоја. **Скупштина општине** обезбјеђује организационе претпоставке за израду стартегије и осталих докумената. **Начелник општине** има кључну улогу у операционализацији и имплементацији стратегије развоја путем успостављања јасних механизма и дефинисања одговорности одјељења у погледу имплементације дијелова стратегије из њихове надлежности, те осигурања свеукупне координације. **Општинска администрација** има кључну улогу у изради, реализацији, праћењу, извјештавању и допуњавању стратегије развоја, с циљем континуираног унапређења квалитета живота грађана.

У погледу прикупљања и обраде података за планирање и праћење развоја, нико од запослених у оквиру општинске администрације није задужен искључиво за ову област, нити постоји свеобухватна база података неопходних за планирање и праћење развоја, већ поједине службе појединачно прикупљају податке за своје потребе и у складу са захтијеваним формама.

Када су у питању запослени унутар одјељења, служби и одсјека, који имају задужења у области планирања и имплементације Стратегије развоја, ситуација је следећа:

- ⇒ у одјељењима за општу управу, финансије, привреду и друштвене дјелатности, просторно уређење и стамбено-комуналне послове, те одсјеку за инспекцијске послове тренутно стање броја запослених је задовољавајуће и није присутна потреба за новим запошљавањима.
- ⇒ у оквиру Кабинета Начелника и Одјељења за привреду и друштвене дјелатности тренутно стање броја запослених није у потпуности задовољавајуће и присутна је потреба за новим запошљавањима и то у области друштвених дјелатности.
- ⇒ у оквиру свих одјељења и одсјека неопходно је провести обуке из следећих области: координација и праћење стратегије, промоција и информисање, односи са јавношћу, управљање пројектним циклусом, извори финансирања, финансијско праћење пројеката и извјештавање, припрема и реализација

пројекта, организационе вјештине, енглески језик, заштита животне средине и др.

Потребно је ојачати развојну функцију општине кроз прецизније дефинисање задатака и одговорности, ојачати капацитете запослених који ће бити директно ангажовани у припреми пројекта и имплементацији стратегије, те успоставити ефикасан систем за праћење и вредновање њене имплементације. Овдје је посебно важна улога одјељења за привреду и друштвене дјелатности и њено будуће јачање, као и одјељења за просторно уређење и стамбено-комуналне послове, одсјека за инспекцијске послове као и одјељења за финансије.

Стога, кључни кораци обухватају следеће:

- ✓ Провођење анализе функција, процеса, актера и улога у управљању локалним развојем, укључујући: преглед минималних функција управљања локалним развојем и преглед процеса, актера и улога у планирању, имплементацији, праћењу и вредновању стратегије развоја.
- ✓ Идентификација одговарајућег модела успостављања развојне функције општине, гдје је једно од могућих рјешења успостављање јединице за управљање развојем која ће преузети надлежност координације, редовног праћења, вредновања и извјештавања о имплементацији стратегије. Друго могуће рјешење би било усклађивање/дорада постојећих описа послова и одговарајуће јачање капацитета у оквиру постојећих служби/одсјека. С тим у вези, препоручљиво је да се специфично за потребе осигурања сталне, свакодневне бриге о имплементацији стратегије додатно развије или успостави посебна организациона структура, у виду јединице за оперативно управљање локалним развојем. Ова јединица, у зависности од специфичности и потреба, може функционисати као реферат, посебно одјељење, као одсјек унутар одговарајућег одјељена или при кабинету начелника. Иако јединица може и сама имплементирати одређење пројекте њени примарни задаци би обухватили следеће: промоција стратегије и приоритета; разрада пројектних задатака; припрема специфичних пројектних приједлога; покретање пројекта; координација израде финансијске конструкције за реализацију стратегије/пројекта; координација пројекта и активности имплементатора; израда система за праћење и оцјењивање остварења стратегије; припрема извјештаја о реализацији стратегије за начелника, партнерску групу, скупштину; допуна стратегије (из годишње и вишегодишње перспективе); израда свеобухватне базе података у сврху стратешког планирања, праћења и оцјењивања развоја, која обухвата друштвене, економске и еколошке параметре и релевантне индикаторе.

За успјешну реализацију стратегије неопходно је обезбиједити да сва одјељења, службе и одсједи блиско сарађују, како би се међусекторском сарадњом обезбиједила одговарајућа синергија. Стога је веома важно јачање свеукупне системске координације унутар општинске управе, како у процесу имплементације стратегије, тако у процесима њеног праћења, вредновања, извјештавања и допуњавања. Унутар плана управљања организационим и људским ресурсима, посебан приоритет је стављен на припрему сета разрађених пројектних приједлога као и припрему пројекта спремних за имплементацију за одрживи економски и друштвени развој, те заштиту животне средине, у складу са планом имплементације стратегије.

Улоге и одговорности

У наредној табели дат је кратак преглед кључних улога и одговорности у погледу координације, имплементације, мониторинга и евалуације локалне развојне стратегије:

Улога	Надлежност (ко?)
Дефинисање одговорности у погледу координације имплементације стратегије развоја;	Начелник општине и Одјељење за привреду и друштвене дјелатности
Дефинисање надлежности појединачних служби/одсјека за припрему пројектних приједлога и имплементацију пројеката из акционог плана;	Начелник општине и начелници одјељења
Разрада пројектних приједлога и обезбјеђење извора финансирања;	Општинска одјељења
Провођење процедура јавних набавки;	Комисија за јавне набавке Службеник за јавне набавке
Праћење имплементације стратегије и редовно извјештавање;	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности/ЈУРА Кабинет начелника
Успостављање и редовно допуњавање базе података релевантних за развој;	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности/ЈУРА
Разрада и усвајање оперативних и финансијских планова за наредне године имплементације стратегије (трогодишње);	Начелник општине, Скупштина општине, Одјељење за финансије, Одјељење за привреду и друштвене дјелатности/ЈУРА и ресорна одјељења
Допуњавање и ревизија секторских планова и стратегије;	Начелник општине и начелници одјељења
Дефинисање кључних потреба за изградњом капацитета особља укљученог у имплементацију стратегије (Припрема плана и системска изградња капацитета за дјелотворну имплементацију стратегије развоја);	Начелник општине и начелници одјељења
Свеукупна комуникација у погледу имплементације стратегије развоја са актерима ван општинске управе (грађани, Локално развојно партнерство), медији, пословни сектор, невладин сектор, потенцијални финансијери, виши нивои власти, итд.).	Начелник општине Кабинет начелника/ЈУРА

5.1.4. ПРАЋЕЊЕ, ОЦЈЕЊИВАЊЕ И ДОПУЊАВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА

Стварни резултати развоја, који произилазе из имплементације интегрисане стратегије развоја, могу бити видљиви и мјерљиви једино уколико општинска администрација, као најодговорнија за имплементацију стратегије, буде системски проводила праћење и вредновање реализације стратегије.

Системско праћење и вредновање (мониторинг и евалуација) реализације стратегије омогућава мјерење нивоа остварења постављених циљева, дајући такође могућност за предузимање правовремених мјера у циљу евентуалних корекција, те оцјењивање свеукупне успјешности реализације стратегије.

Праћење подразумијева систем прикупљања и обраде података у сврху компарације постигнутих резултата са планираним. *Вредновање* је засновано на налазима праћења и даје свеукупну оцјену остварења постављених циљева. Да бисмо управљали имплементацијом стратегије, као и имплементацијом пројеката, морамо бити у могућности мјерити ниво остварења дефинисаних циљева и резултата у одређеном временском периоду, за што нам служе објективно **провјерљиви индикатори**.

Индикатори праћења

Стратегија развоја, као конкретан и оперативан алат за дугорочни развој општине, поставља сет мјерљивих оперативних/секторских циљева, подржаних низом конкретних индикатора, а који ће се користити за мјерење укупног напретка и остварења стратегије. Стога ће се провођење редовног праћења напретка у имплементацији стратегије ослањати на мјерљивим секторским (друштвени, економски и еколошки) циљевима и њиховим индикаторима. Поред тога наредна табела нам даје преглед индикатора уз секторске циљеве, извора информација и метода прикупљања према појединим секторским циљевима.

Општинско одјељење за привреду и друштвене дјелатности ће проводити процес мониторинга и евалуације.

	С.ц	Индикатори	Извори информација и метод прикупљања
Локални економски развој	1.	На 21 ha новокултивисаног и осталог земљишта засађено 30.000 садница; Проширен сточни фонд за 180 грла; Отворено најмање 10 нових фарми.	- Уговори о додијели запушеног земљишта - Извјештај о засијаним површинама - Извјештај о субвенцијама - Извјештај о раду службеника за развој пољопривреде. Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
	2.	Формирано 20 нових мини производно-прерађивачких капацитета у сектору пољопривреде; Повећан број хладњача укупног капацитета 100 t за воће и поврће; Повећан број сушара за воће за најмање једну.	- Уговори о додијели запушеног земљишта - Извјештај о засијаним површинама - Извјештај о субвенцијама - Извјештај о раду службеника за развој пољопривреде. Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
	3.	Функционална канцеларија за локални развој; Основано најмање 10 нових предузећа; Покренуто најмање 20 нових предузетничких активности.	- Извјештај руководства канцеларије за локални развој - Регистар Пореске управе - Регистар АПИФ-а - Општински регистар предузетничких радњи. Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
Друштвени развој	1.	Повећан број грађана у стању здравствених потреба обухваћених програмом побољшања здравствене заштите за 10% у односу на 2012. годину; Повећан број грађана у стању социјалне потребе обухваћених програмом побољшања социјалних услуга за 10% у односу на 2012. годину; Најмање 50 младих обухваћено новим програмима подршке.	- Годишњи извјештај руководства Дома здравља према Скупштини општине Лопаре - Годишњи извјештај руководства Центра за социјални рад према Скупштини општине Лопаре - Извјештај о раду службеника за НВО и младе Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
	2.	Успостављен тренд повећања броја културних догађаја за 20% у односу на 2012. годину; Успостављен тренд повећања броја посјетилаца културних догађаја за 20% у односу на 2012.	- Извјештај руководства Центра за културу и информисање Лопаре Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
	3.	Успостављен тренд повећања спортских активности за 30% у односу на 2012. год.; Повећан број учесника спортских активности; Изграђена и обновљена најмање 4 спортска терена и објекта.	- Извјештај о раду службеника за друштвене дјелатности - Записници о техничком пријему објеката и терена - Регистар употребних дозвола Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.

	4.	Побољшани услови школовања и рада за најмање 1000 ученика и 150 наставника реконструкцијом и адаптацијом три објекта основних школа, као и реконструкцијом објекта средњошколског центра Лопаре.	- Записници о техничком пријему предметних објеката - Грађевински дневници извођача радова на предметним објектима - Извјештај надзорног органа Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности те увидом на терену.
	5.	За 5% умањен број случајева малољетничке деликвенције у односу на 2012. годину; 10% смањен број пожара узрокованих немаром у односу на укупан број пожара у односу на 2012. годину; 20% смањен број саобраћајних незгода у односу на 2012. годину; 10% смањен број кривичних дјела у односу на 2012. годину; 10% смањен број пријава о нападима паса луталица у односу на 2012. годину.	- Извјештаји Центра за социјални рад према Скупштини општине Лопаре - Извјештаји Полицијске станице према Скупштини општине Лопаре - Извјештаји Цивилне заштите према Скупштини општине Лопаре - Извјештаји комуналне полиције према Скупштини општине Лопаре Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
Заштита животне средине	1.	Повећан капацитет питке воде са 15 на 20 l/s након изграђене нове акумулације; Реконструисан главни вод замјеном цијеви дужине 3,5 km; Израђен план управљања водним ресурсима за подручје општине Лопаре; Успостављене најмање 3 зоне санитарне заштите	- Записник о техничком пријему акумулације воде - Извјештај ЈКП Екоком према Скупштини општине Лопаре - Извјештај надзорног органа за реконструкцију водовода - Извјештај службеника за екологију и заштиту животне средине. - Извјештај санитарног инспектора Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
	2.	Израђен колектор у дужини од 1.000 m (сјеверно и јужно); Прикључено 20% нових корисника на канализациону мрежу; Функционалан уређај за пречишћавање свих отпадних вода реципијента.	- Записник о техничком пријему - Извјештај ЈКП Екоком према Скупштини општине Лопаре Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
	3.	Повећан број нових корисника комуналних услуга за 500 домаћинстава; Повећан постотак наплате комуналних услуга за 10%.	- Извјештај ЈКП Екоком према Скупштини општине Лопаре Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.
	4.	Смањена емисија CO ₂ за 200 t на 4 јавна објекта; Смањена потрошња енергије у објектима за 35%; Смањено финансијско издвајање општине за набавку енергената за 4 објекта за 35%.	- Извјештај службеника за екологију и заштиту животне средине. - Рачуни за потрошену енергију унутар јавних установа - Извјештај о раду директора предметних јавних установа Подаци ће бити прикупљени слањем упита и достављањем по службеној дужности.

Кључни задаци и приступ праћењу и вредновању стратегије

Праћење спровођења стратегије ће се организовати кроз следеће задатке:

- Дефинисање података потребних за разраду индикатора и утврђивање одговорности за њихово прикупљање;
- Систематизација полазних податка на основу информација доступних у социо-економској анализи, те прикупљање евентуално недостајућих података;
- Прикупљање података у захтијеваним интервалима (квартално или семестрално);
- Анализа резултата, процјена напретка у односу на постављене циљеве и индикаторе;
- Процес прикупљања података за потребе праћења ће бити организован кроз успостављање базе података, која ће омогућити системско допуњавање података;
- Праћење ће бити такође усклађено са циклусом припреме полугодишњих и годишњих извјештаја од стране одговарајућих статистичких и других институција.

Одговорност за праћење и вредновање стратегије

Носилац праћења реализације стратегије ће бити Одјелјење за привреду и друштвене дјелатности. У садашњем контексту функционисања општинске администрације у оквиру постојећих реферата ће бити додати послови везани за стратешко планирање, односно координацију планских активности и активности имплементације стратегије што на неки начин представља ЈУРУ. Годишње вредновање ће проводити Одјелјење за привреду и друштвене дјелатности/ЈУРА и извјештавати Начелника, Скупштину и Партнерску групу.

Временска динамика праћења и вредновања

Активности праћења, вредновања и допуњавања појединих дијелова стратегије биће провођене у одређеним временским периодима, датим у наредној табели.

Активност праћења и вредновања	Временски оквир
<i>Праћење реализације програма (пројеката, мјера)</i>	Годишње
<i>Контролно вредновање</i>	Након 3 године за секторске планове, а након 5 година за стратегију
<i>Допуњавање секторских планова</i>	Дјелимично након 3 године, а комплетно након 5 година
<i>Допуњавање стратегије</i>	Дјелимично након 5 година, а комплетно након 10 година
<i>Финално вредновање</i>	Након 5 година за секторске планове, а након 10 година за стратегију

Оквирни подсјетник са календаром за годишње допуњавање стратегије развоја налази се у Анексу 4.

АНЕКСИ

АНЕКС 1: СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА

4.1.1. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ И ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Општина Лопаре се налази у сјевероисточном дијелу Босне и Херцеговине (БиХ) и дио је ентитета Република Српска (РС). У току 1992. године, од територије некадашње општине Лопаре настале су двије општине, и то општина Лопаре у РС и општина Челић која је дио Федерације Босне и Херцеговине (ФБиХ). Садашња општина Лопаре заузима површину од 299,8 km² и граничи с општинама Угљевик и Бијељина у РС, Теочак, Сапна, Тузла и Челић у ФБиХ, те са Дистриктом Брчко⁷.

Општина је смјештена на прелазу планине Мајевице ка равницама Семберије и Посавине, и представља средиште овог дијела Подмајевице. Цијело подручје карактерише велики број мањих водених токова, а кроз град Лопаре протиче ријека Гњица. Град Лопаре се налази на просјечној надморској висини од 235 m. Природни ресурси којим располаже општина Лопаре су пољопривредно земљиште, шуме и камен, док у мањем и неиспитаном обиму има камене соли, руде угља и изворишта минералних вода.

Кроз општину пролази регионални пут Тузла–Брчко и магистрални пут Бијељина–Тузла. Дужина путне мреже на подручју општине износи 413 km од чега је 150 km локалних путева и 263 km некатегорисаних. Поред тога на подручју општине Лопаре налази се 18 km магистралних путева и 62 km регионалних путева.

Слика 1. Географски положај општине Лопаре

Извор: Wikipedia

⁷ Општина Лопаре је дио Регије Сјевероисточна Босна, коју чине 34 општине из оба ентитета и Дистрикт Брчко.

4.1.2. ДЕМОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ И КРЕТАЊА

3.1.9.1. Укупан број становника, структура становништва

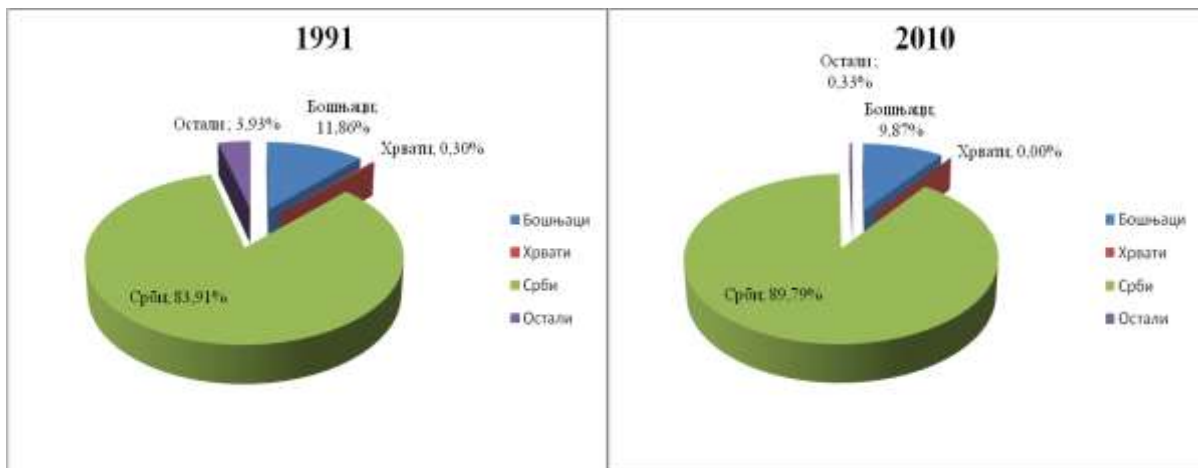
Према подацима из последњег службеног пописа становништва из 1991. године, на подручју општине Лопаре је живјело 32.537 становника од чега 18.243 Срба, 11.990 Бошњака, 1.263 Хрвата и 1.041 „осталих“.

Међутим, важно је истаћи да је током 1992. године, површина Општине смањена за око 30%, те да готово трећина пријератних становника општине Лопаре данас живи у сусједној општини Челић у Федерацији БиХ. Према процјенама општинских органа, на данашњој територији општине је 1991. године живјело 21.405 становника. Од тога броја, већину становника (83,91%) су чинили Срби, 11,86% становника су чинили Бошњаци, 0,3% Хрвати и 3,93% становници из реда осталих. Према процјени Републичког завода за статистику РС, у 2010. години, општина Лопаре је имала 15.585 становника.

У последњих неколико година примјетан је велики пад броја становника. Разлози за то су миграције становништва ка већим срединама, негативан природни прираштај, као и све већи број пријављивања на друге адресе у сусједним срединама ради остваривања одређених права и погодности (нарочито у Брчко Дистрикту), мада ти становници и даље живе на подручју општине Лопаре. Из свега наведеног процјену броја становника је тешко и приближно утврдити.

Подаци о етничкој структури нису доступни, али је очигледно да је због ратних дешавања и помјерања становништва дошло до значајније измјене етничке структуре становништва.

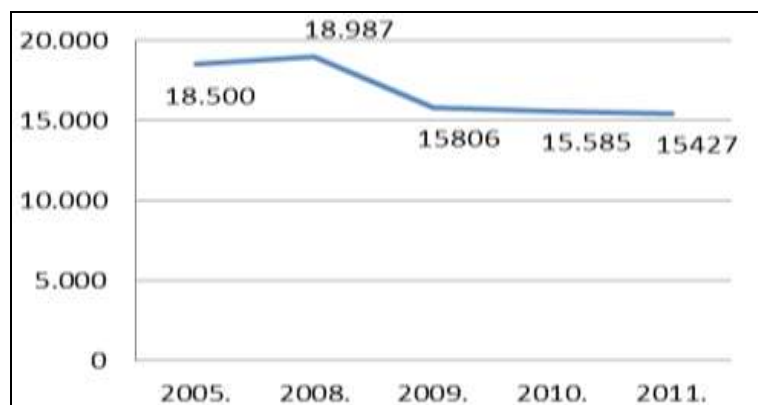
Слика 2. Етничка структура становништва општине Лопаре у 1991. години

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према попису становништва из 1991. године удио женског становништва у укупном становништву је износио 49%, а мушког 51%. Сви подаци након 1991. се базирају на процјенама, јер Републички завод за статистику РС не располаже подацима о старосној, полној и етничкој структури становништва после 1991. године, те подацима о броју становника по насељеним мјестима и структури домаћинстава по мјесним заједницама општине Лопаре за исти период.

Слика 3. Кретање броја становника у општини Лопаре

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

3.1.9.2. Просторни распоред становништва

Општину Лопаре чине 33 насељена мјеста организована у 25 мјесних заједница: Бобетино Брдо, Брусница, Јабланица, Коњиковићи, Корај, Кореташи, Козјак, Лабуцка, Липовице, Лопаре, Мачковац, Милино Село, Миросавци, Мртваца, Пељаве, Пипери, Пирковци, Подгора, Прибој, Пукиш, Пушковац, Тобут, Вакуф, Вукосавци и Завршје. Општина Лопаре не располаже подацима о броју становника по мјесним заједницама према службеном попису из 1991. године, нити након тог периода.

Број становника по мјесним заједницама се континуирано мијењао и према последњим процјенама и подацима добијеним из припрема за попис становништва број домаћинства по мјесним заједницама у 2011. години износи: Бобетино Брдо 183, Брусница 158, Јабланица 338, Коњиковићи 23, Корај 643, Кореташи 175, Козјак 84, Лабуцка 117, Липовице 134, Лопаре 1.310, Мачковац 83, Милино Село 178, Миросавци 172, Мртваца 258, Пељаве 223, Пипери 263, Пирковци 187, Подгора 172, Прибој 682, Пукиш 76, Пушковац 212, Тобут 496, Вакуф 84, Вукосавци 157 и Завршје 34.

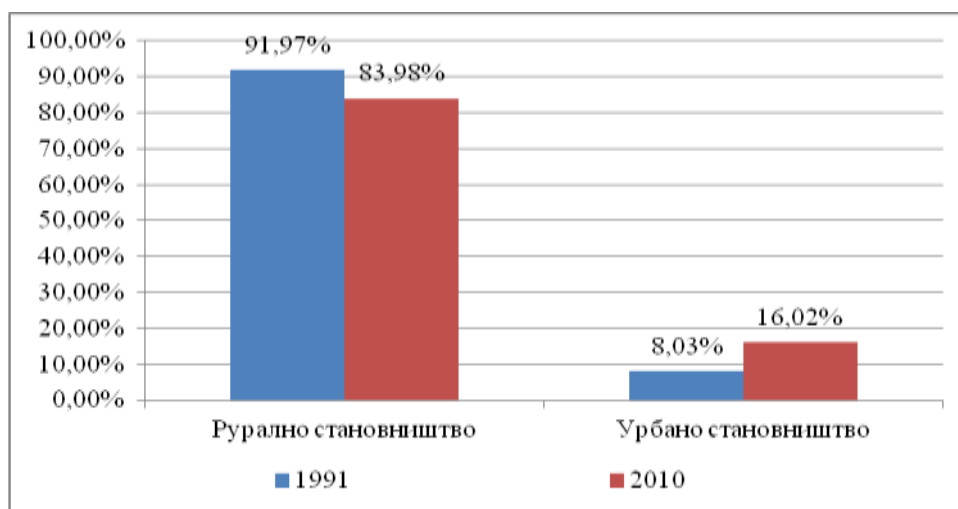
Слика 4. Број домаћинства по мјесним заједницама (2011)

Извор: Евиденције урађене за припрему за попис становништва, Општински развојни тим општине Лопаре

На слици 4. је видљиво да се, када је у питању број домаћинстава, издвајају три мјесне заједнице: МЗ Лопаре, МЗ Прибој и МЗ Корај, а потом МЗ Тобут и МЗ Јабланица. Према подацима последњег службеног пописа из 1991. године, на подручју општине Лопаре већина становништва је насељавала рурална подручја око 91,97%, а према подацима за 2010. године тај однос се промијенио тако да око 83,98% становништва насељава рурална подручја, а 16,02% насељава урбана подручја, што показује да се број становника у руралним подручјима смањује.

Слика 5. Становништво у урбаним и руралним подручјима у 1991. години и у 2010. години

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске и процјене Општинског развојног тима општине Лопаре

Садашња општина Лопаре заузима површину од 299,8 km². Са овом површином већа је од општине Тузла, али истовремено, у поређењу са другим општинама, као и у односу на просјечну густину насељености становништва у БиХ, спада у општине са мањом густином насељености становника по km² површине.

Густина насељености од 52 становника по km² је 1,44 пута мања од просјечне густине насељености на територији Босне и Херцеговине, и према ОЕЦД критеријима спада у претежно руралне општине.

Слика 6. Густина насељености у 2010. години

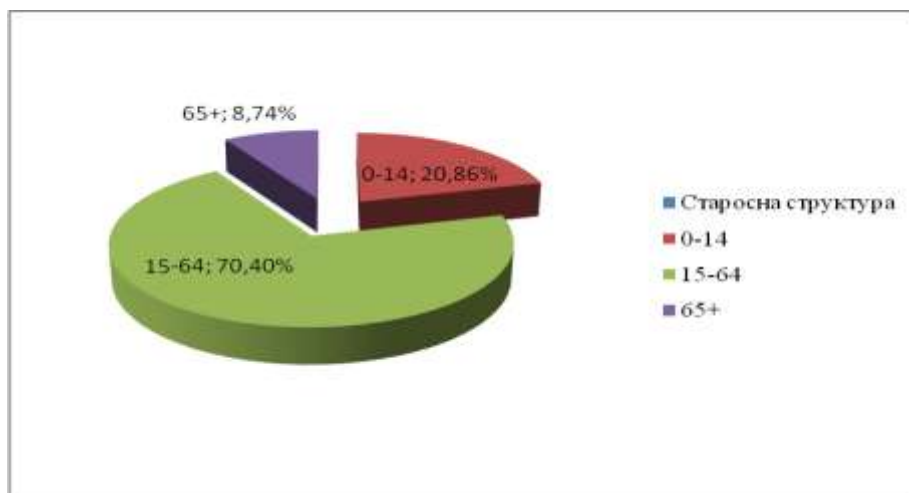

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

3.1.9.3. Природни прираштај становништва

На основу података РЗС РС, на наредној слици је дата старосна структура становништва општине Лопаре за 1991. године, док се за године након тога не располаже подацима.

Слика 7. Старосна структура становништва 1991. године

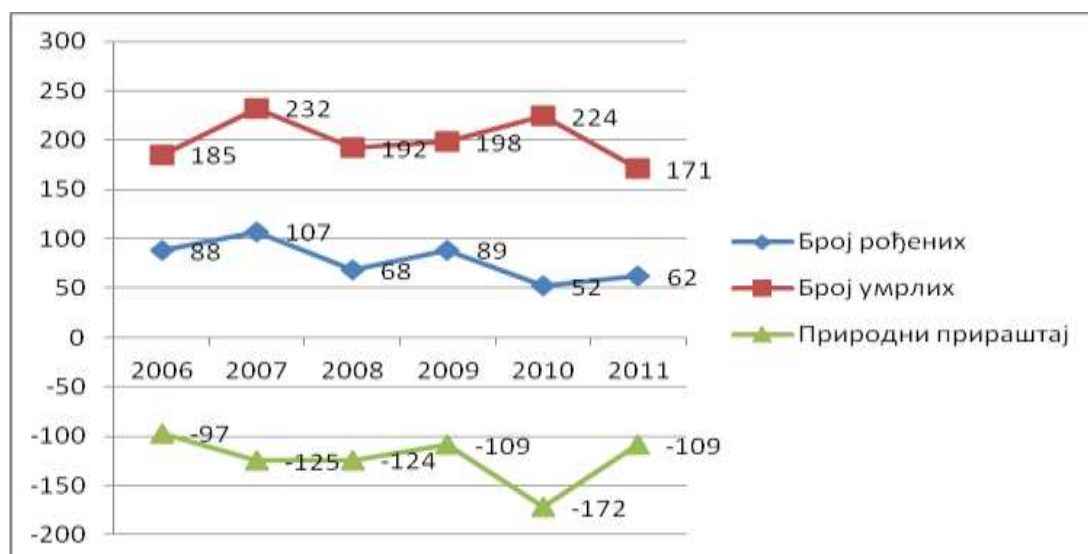

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске и процјене Општинског развојног тима општине Лопаре

Међутим, претпоставља се да је у односу на 1991. годину дошло до значајног опадања удјела становника млађе животне доби у укупном броју становника, док се у истом временском периоду проценат становништва старије животне доби знатно повећао.

На низак проценат становништва млађег од 14 година указује ниска стопа природног прираштаја.

Слика 8. Природни прираштај становништва (у апсолутним износима)

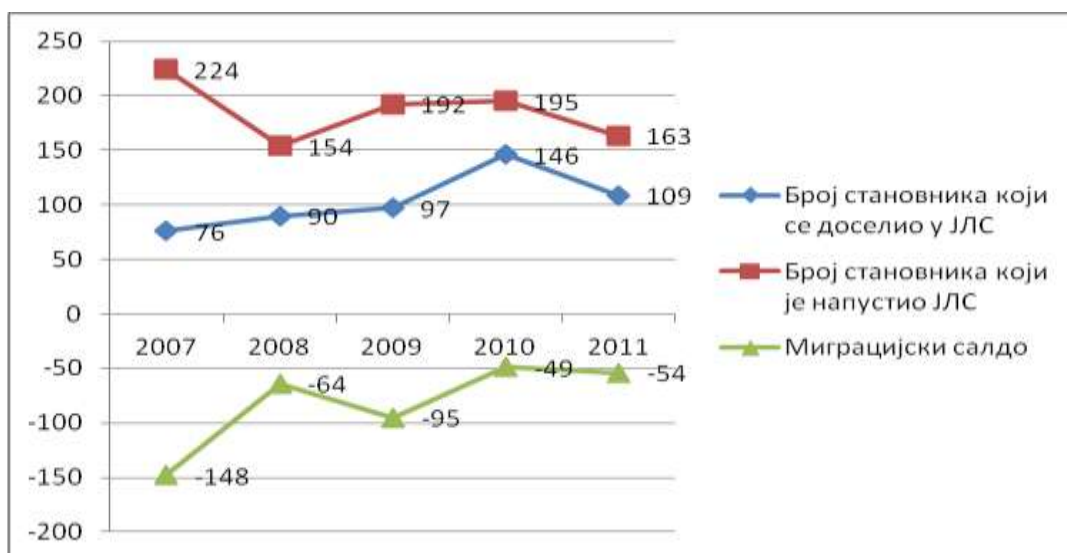
Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

На основу презентованих података можемо израчунати стопу природног прираштаја у 2011. години, и она је износила -6,99 промила.⁸ Ова вриједност стопе природног прираштаја становништва је алармантна поготово ако знамо да је у земљама у развоју (земље са високим стопама природног прираштаја) вриједност стопе природног прираштаја између 20 и 30 промила, а у земљама чланицама ЕУ креће се од 3 промила наниже. Ради поређења, у 2007. години стопа природног прираштаја у Републици Хрватској је износила -2,4 промила. Међутим, ови званични показатељи, не приказују стварно стање у општини, односно стварају погрешну представу с обзиром на то да породиље из општине Лопаре одлазе у породилишта у Бијељини и Брчком, те се новорођена дјеца тек дјелимично уписују у књиге рођених, а велики дио њих остаје уписан у другим општинама рођења. Подаци се исправљају накнадно, а најчешће тек приликом уписа дјеце у основну школу. Из тог се разлога исказани званични показатељи морају користити са доста резерве и опреза.

Поред тога, примјетан је пад природног прираштаја становништва који је негативан у последњих 6 година. Узимајући у обзир овај тренд претпостављамо да ће се укупан број становника на подручју општине и даље смањивати, посебно ако се у обзир узму и миграције ка већим урбаним подручјима Бијељина и Брчко.

Слика 9. Миграције становништва у општини Лопаре

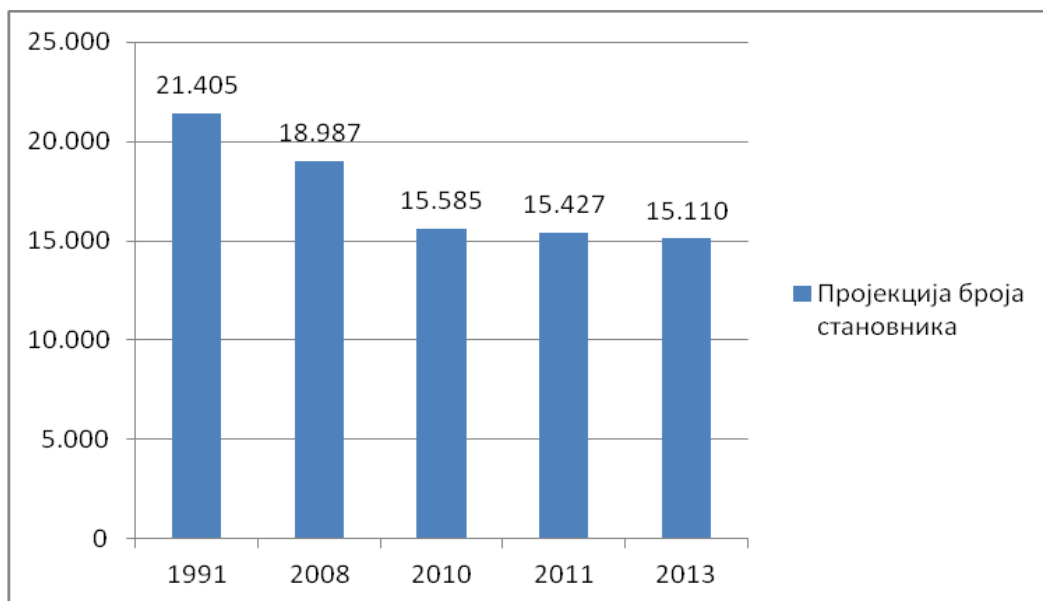
Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

⁸ Формула за израчунавање стопе природног прираштаја:

Стопа природног прираштаја= ((Број рођених(наталитет) – Број умрлих(Морталитет))/Просјечан број становника у посматраном периоду)*1000=(62-171)/15.585=(-109)/15.585= -6,99

Слика 10. Промјена броја становника и пројекција броја становника за 2013. годину за општину Лопаре

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске и пројекција за 2013. добијена на основу података Републичког завода за статистику Републике Српске

Општина Лопаре спада међу општине са мањом густином насељености. Већина домаћинства је лоцирана у пет мјесних заједница: МЗ Лопаре, МЗ Прибој, МЗ Корај, МЗ Тобут и МЗ Јабланица, а остатак становништва је лоцирано у осталих 20 МЗ. Због конфигурације терена и удаљености, донекле је отежана физичка доступност услуга лоцираних у МЗ Лопаре становништву појединих рубних МЗ. Овакав распоред становништва представља изазов за општинску администрацију и захтјева додатне напоре и ресурсе при осигурању једнаког нивоа услуга читавој популацији општине. Старосна структура становништва је значајно промијењена у односу на 1991. годину, и основи индикатори указују на процес старења становништва (негативан природни прираштај). Удио старијих од 65 година индицира да се ради о старој популацији, јер је дозвољену границу од 7% прелазео и у 1991. години. На процес старења становништва указује континуиран раст морталитета који је већи од наталитета. У 2010. години, негативна стопа природног прираштаја је била највећа у последњих шест посматраних година.

Наставак постојећег процеса старења становништва ће довести до:

- смањења радног континента,
- повећања коефицијента добне зависности старије популације,
- тенденције даље депопулације становништва,
- потребе за већим издвајањима за здравство и социјалну заштиту.

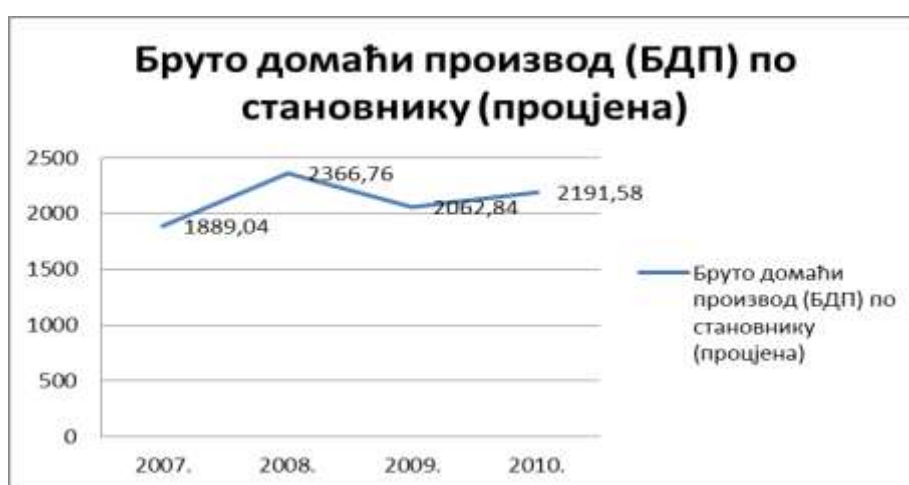
Подаци о миграцијама становништва показују негативан миграцијски салдо у последњих пет година, који уз економско стање и изузетну високу стопу незапослености, те географски распоред становништва гдје је дио популације који је настањен у рубним МЗ-а више оријентисан на географски ближе општине (Брчко, Угљевик, Бијељина), миграцијски салдо ће највјероватније остати и даље негативан.

3.1.10. ЕКОНОМИЈА

До почетка процеса приватизације већи број предузећа је био у функцији. Након спроведеног процеса приватизације, привредни субјекти почињу да се суочавају са проблемима функционисања на тржишту, што има за посљедицу да већина њих престаје са радом. Нагомилане обавезе, велики број радника, неадекватна управљачка структура, несналажење на тржишту и други разлози довели су до тога да већина фирми на подручју општине Лопаре престане са радом.

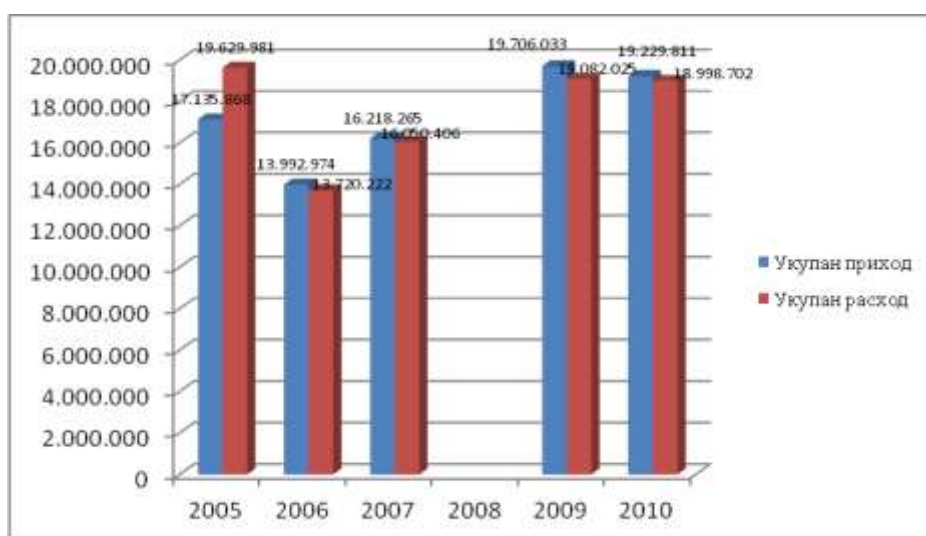
Општина Лопаре спада међу неразвијене општине у РС. Према доступним подацима и процјенама економска ситуација на подручју општине се континуирано погоршава. Што се тиче расположивих података о БДП они у већој мјери не одражавају право стање. На наредној слици се примјећује да од 2007. до 2010. године БДП по становнику нема јасно уочљив тренд него се из године у годину мијењао.

Слика 11. Бруто домаћи производ (БДП) по становнику (процјена)

Извор: Центар за друштвена истраживања Аналитика (<http://www.mojemjesto.ba>).

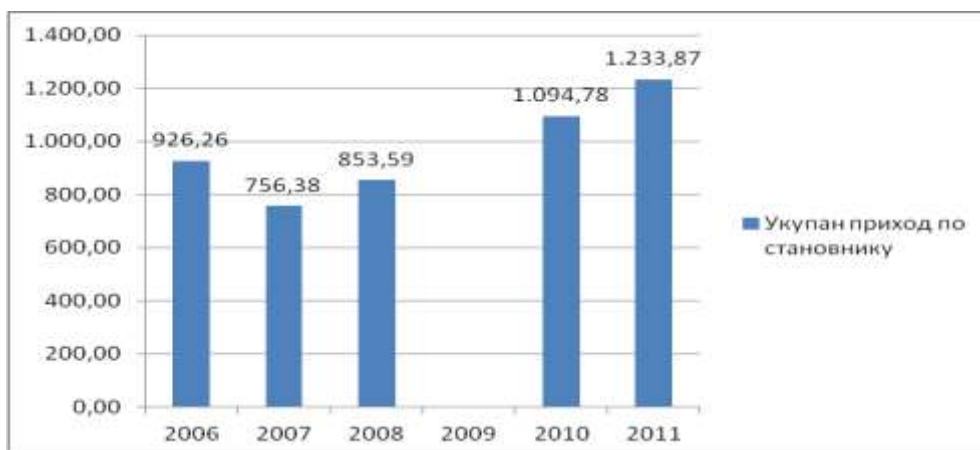
Слика 12. Укупни приходи и укупни расходи општине Лопаре (у КМ)

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре, подаци добијени на основу података АПИФ-а

Укупан приход је индикатор снаге локалне економије. Динамика укупнога прихода говори нам да ли цијела локална привреда или поједини привредни сектори освајају или губе тржиште. Претходна слика показује да су укупно остварени приходи на подручју општине Лопаре расли од 2006. до 2010. године али готово исти тренд имају и одговарајући расходи. Међутим, како приказује наредна слика, укупни приходи по глави становника, као показатељ релативне снаге локалне економије, су значајно порасли и упоређујући 2007. и 2011. годину имамо повећање прихода по глави становника за 63%.

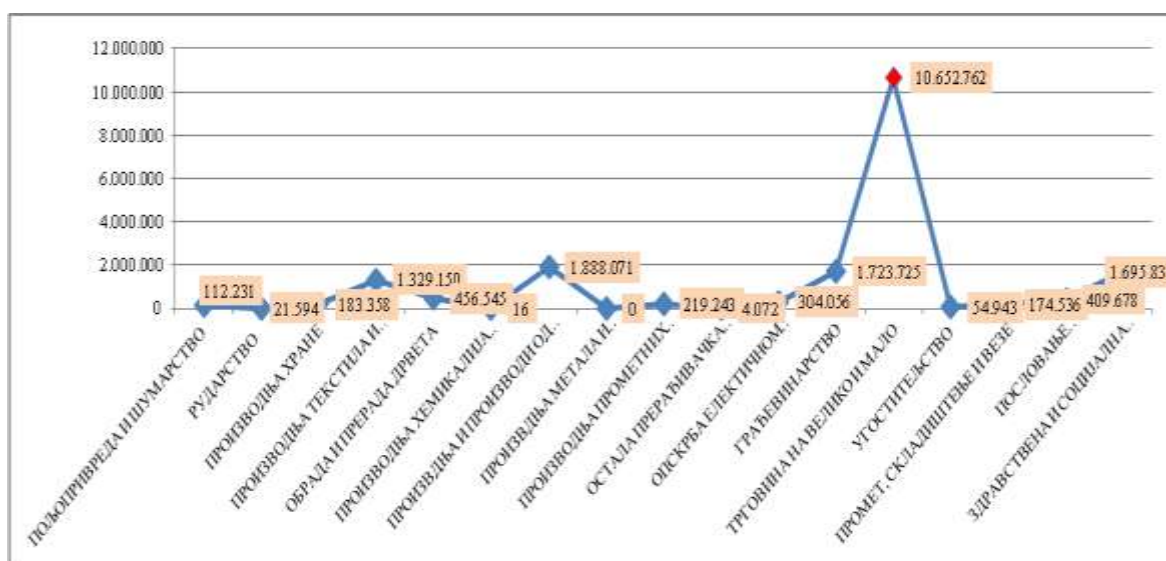
Слика 13. Укупни приходи по глави становника (у КМ)

Извор: Опитински развојни тим општине Лопаре, подаци добијени на основу података АПИФ-а

Најзначајнији сектори, који обезбеђују приходе на подручју општине Лопаре, су трговина на велико и мало, производња и производи од неметала, грађевинарство, здравствена и социјална заштита и производња текстила. Највећи приход се остварује у сектору трговине на велико и мало и као такв је готово 10 пута већи од друго рангиране производње и производа од неметала.

Слика 14. Укупан приход по секторима (у КМ)

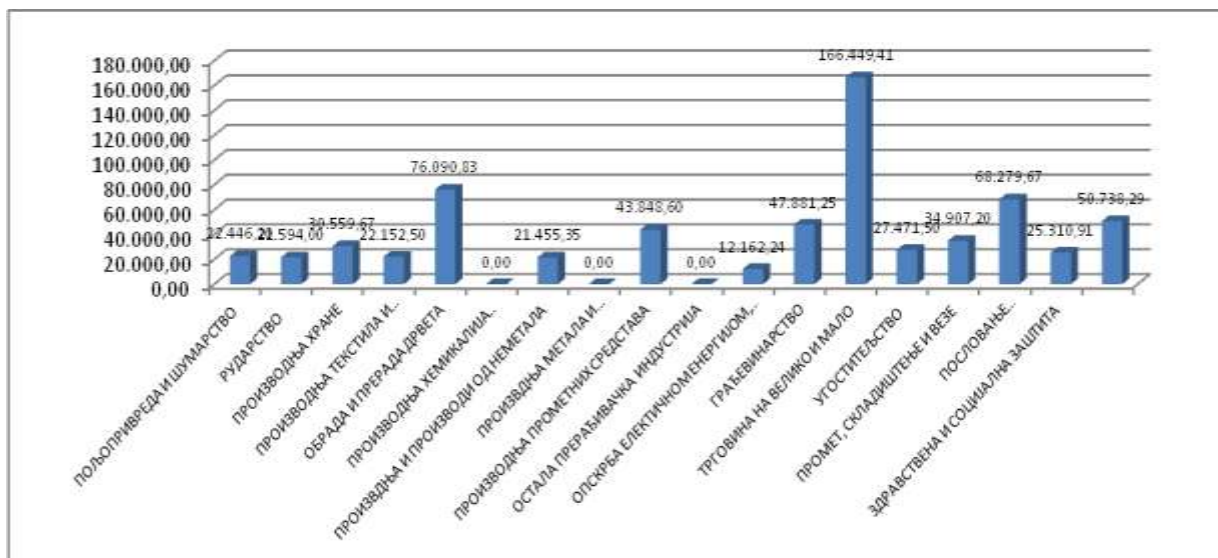

Извор: Опитински развојни тим општине Лопаре, подаци добијени на основу података АПИФ-а

Када говоримо о приходу по раднику тада у ствари говоримо о ефикасности (продуктивности) локалне привреде. Најважнији показатељ колико је привреда

ефикасна у производњи је продуктивност рада. Она се најчешће мјери као количина произведене робе по једном сату рада, али у овој анализи се рачуна као вриједност произведене робе по једном запосленом. Дакле, индикатор говори колико један радник произведе робе, исказано у новчаној вриједности те робе, и даје нам увид у ефикасност појединих сектора. Као и код укупног прихода, најбољи резултати се остварују у сектору трговине на велико и мало, те у сектору обраде и прераде дрвета. У овом контексту су значајни и сектори грађевинарства, производње хране и производње прометних средстава. Наредна слика приказује укупан приход по раднику за све заступљене секторе.

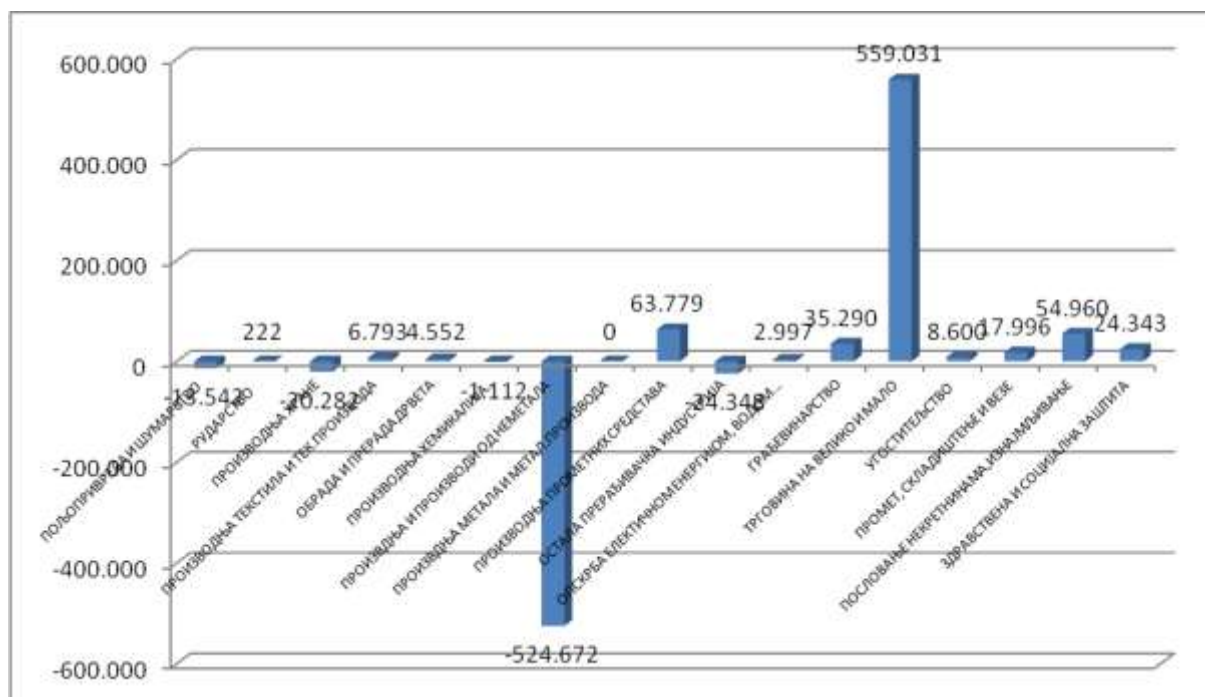
Слика 15. Укупан приход по раднику (у КМ)

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре, подаци добијени на основу података АПИФ-а

Када говоримо о укупном добитку или губитку по раднику и секторима тада уствари говоримо о профитабилности локалне привреде и појединих сектора. Најважнији показатељ колико је привреда профитабилна је укупно остварени добитак или губитак по раднику. Наредна слика показује да се у секторима трговине на велико и мало, производње прометних средстава и грађевинарству остварује најзначајнија добит за подручје општине Лопаре док се у секторима производње и производа од неметала, производњи хране, пољопривреде и шумарства и остале прерађивачке индустрије остварују губици. Највећи губитак се остварује у сектору производње и производа од неметала.

Слика 16. Укупан добитак/губитак по раднику (у КМ)

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре, подаци добијени на основу података АПИФ-а

Што се тиче спољнотрговинске размјене, на подручју општине Лопаре у 2010. години увезена је роба у вриједности од 2,28 милиона КМ, док је извезено робе у вриједности од 1,04 милиона КМ. Покривеност увоза извозом износила је 45,71%, док је дефицит спољнотрговинске размјене износио 1,241 милиона КМ. Просјек покривености увоза извозом у 2012. години у Републици Српској је 55,1%.⁹

3.1.10.1. Предузећа и самосталне дјелатности

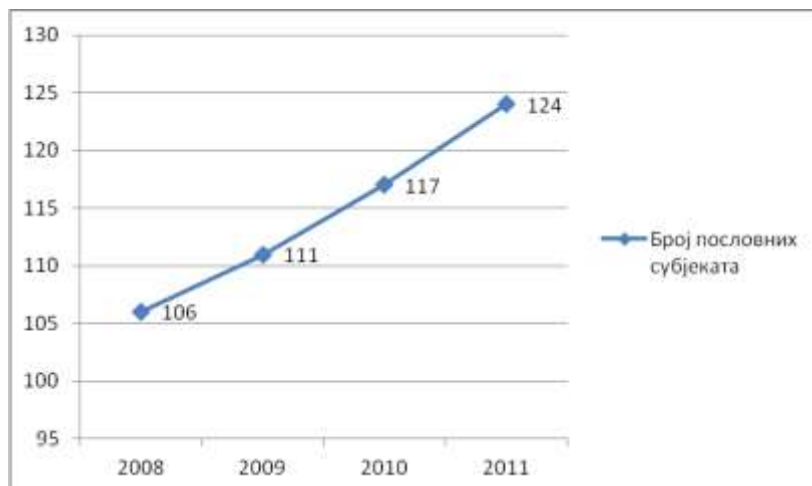
Као што је већ раније речено највећи број пријератних индустријских капацитета је престао са радом, тако да само један мали број тих предузећа још увијек ради, са мањим капацитетом. Основни разлози за овакву ситуацију на подручју општине су неефикасан процес приватизације, лоше управљачке структуре у предузећима, губитак тржишта и застарјела технологија.

Предузећа која су била најзначајнији фактор прије ратног развоја општине Лопаре су: Фабрика радијатора „Термал“, Фабрика столова и столица „Фадил Јахић Шпанац“, Фабрика опекарских производа „ФОП“, Фабрика детерџената „Дита“, Фабрика пољопривредних машина „Мајевица“ и Фабрика трикотаже и веза „Везионица“. Данас ове фабрике, углавном не раде, док су капацитети дјелимично искоришћени. У простору погона некадашње „Везионице“ успјешно послује фабрика конфекције „Кристин Мод“. У простору некадашње Фабрике пољопривредних машина се налази нова фирма „Монтинг енергетика груп“. Фабрика равних радијатора „Термал“ је од 2008. године у стечају и још није пронађен стратешки партнер за покретање производње. Фабрика столова и столица је, након спроведеног стечајног поступка добила новог власника, који није успео да покрене производњу и тренутно тражи новог купца. У току 2012. године је, у овој фабрици, неколико мјесеци организована

⁹ Извор података: Републички завод за статистику РС

производња дрвне галантерије и која је показала да ова фабрика има капацитета да ради за тржиште. У простору некадашњег предузећа Мачковац Комерц (Аутосервис) у 2012. години, нови власник фирма „Ентеријер Којић“ је започео производњу намјештаја и других дрвних сортимената. Фабрика опекарских производа је успјешно радила до 2011. године, када је прекинула производњу и тренутно не ради. Простори предузећа „Дите“ (Флорафарм) је данас празан, а власник простора тражи стратешког партнера. Поред овог простора неискориштен је и простор некадашње А.Д., „Трговина“. Поред ових предузећа, на подручју Општине успјешно послује Д.о.о. „САС“ која се бави продајом нафтних деривата, осигурањем, превозом и др., као и Д.о.о. „Смиљевац пром“. У области грађевинарства водеће фирме су ДОО „Интеграл МЦГ“, ДОО „Ран-Рад“ и ДОО „Зидар“.

Слика 17. Кретање броја пословних субјеката

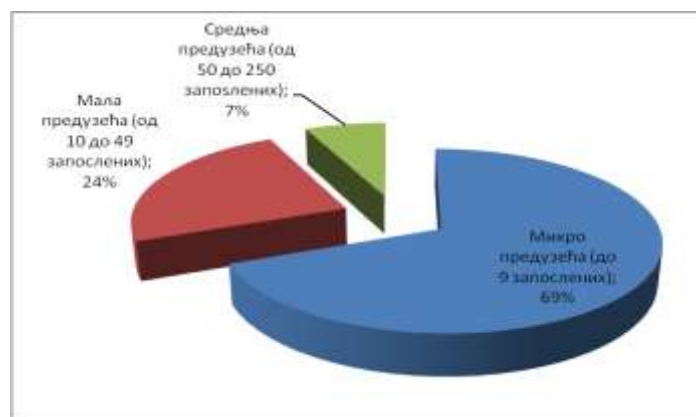

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према званичним подацима Републичког завода за статистику РС број пословних субјеката се повећава из године у годину у посматраном периоду, али стварна ситуација је таква да је број активних пословних субјекта, предузећа много мањи (око 41-43 предузећа која предају завршни финансијски извјештај АПИФ-у).

У општини Лопаре нема великих предузећа. Од укупног броја регистрованих предузећа, 69% су микро предузећа која запошљавају до девет радника. Средња предузећа која запошљавају између 50 и 250 радника чине само 7% од свих регистрованих предузећа и углавном су у државном власништву.

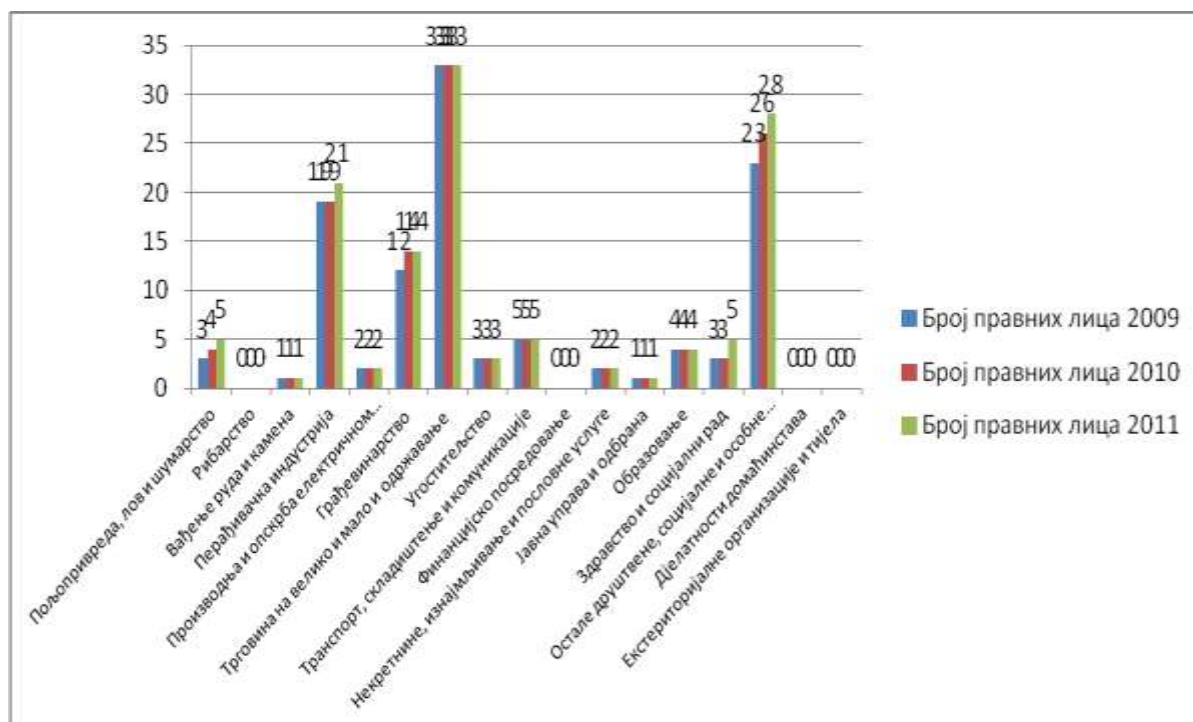
Слика 18. Структура предузећа по величини – процентуално учешће у укупном броју регистрованих предузећа (2011)

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Слика 19. Кретање броја регистрованих предузећа према подручју дјелатности

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

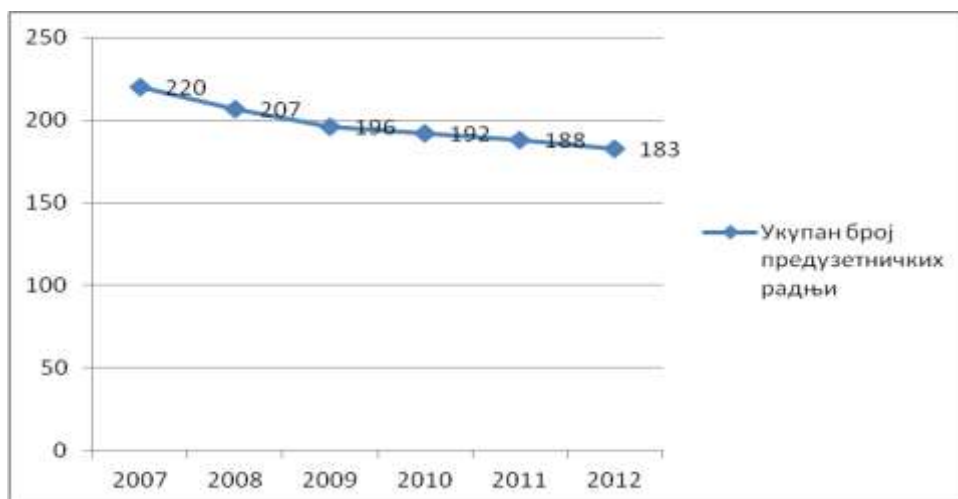
Када су у питању самосталне дјелатности, највећи број је регистрован као трговачке радње, затим као занатске радње, а потом као угоститељске радње. Велики број сеоских домаћинстава бави се пољопривредом као основном дјелатношћу. У складу с измјенама у Закону о пољопривреди и новом начину регулисања подстицаја пољопривредне производње врши се регистравање пољопривредне дјелатности од децембра 2007. године (када се почело са регистрацијом пољопривредних газдинства).

Табела 1. Кретање броја пољопривредних газдинства по годинама

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Укупно
Број регистрованих пољопривредних газдинства	6	1.050	100	80	50	28	16	1.330
Број радника (чланови домаћинстава)	18	3.150	300	160	100	56	32	3.816

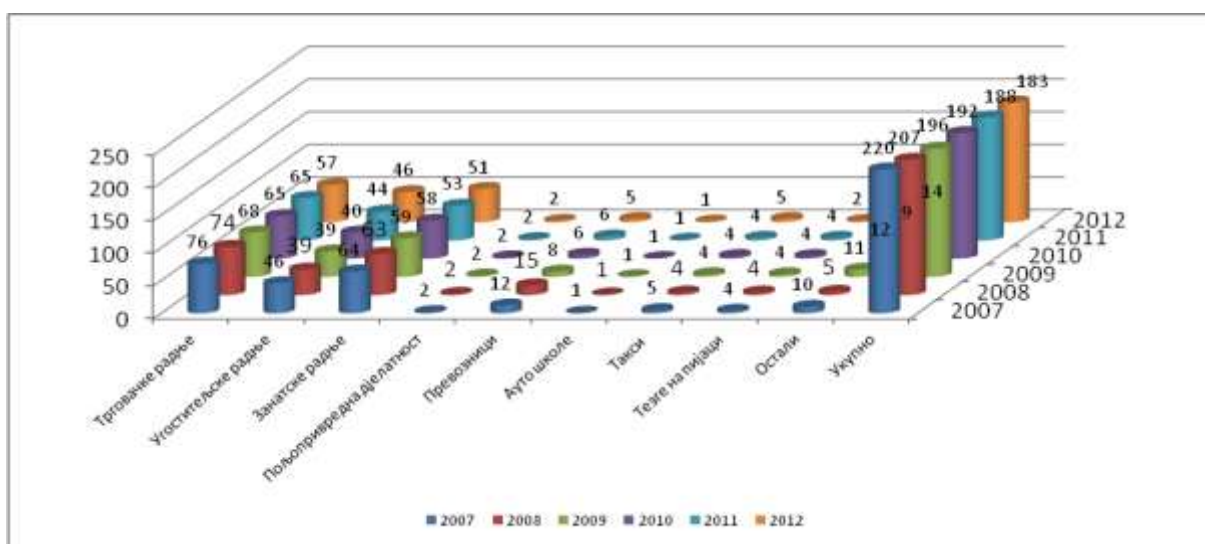
Извор: Општински развојни тим општине Лопаре и АПИФ

Слика 20. Кретање броја предузетничких радњи

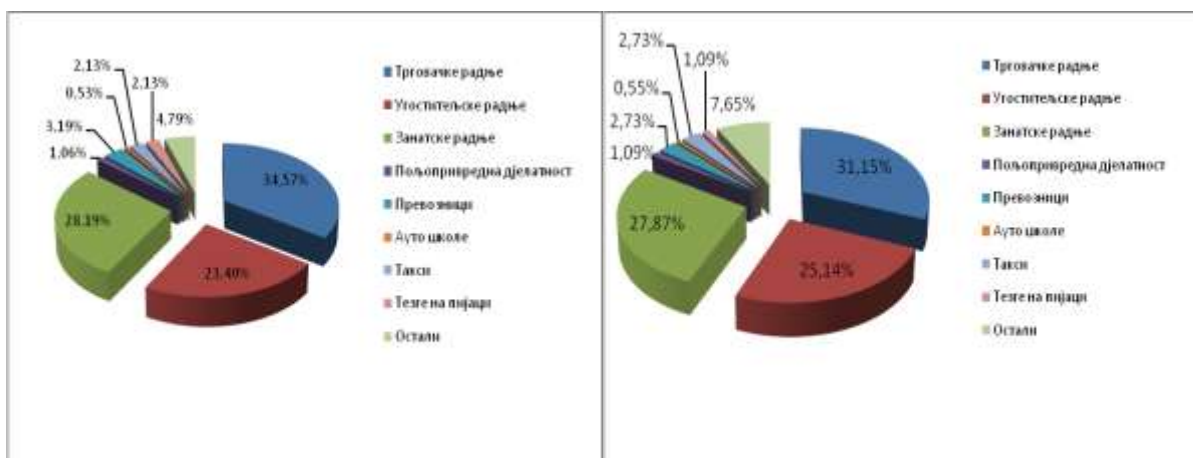
Извор: Регистар самосталних предузетника, Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 21. Предузетничке радње према врсти дјелатности

Извор: Регистар самосталних предузетника, Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 22. Процентуално учешће појединих врста самосталних дјелатности у укупном броју регистрованих самосталних дјелатности у 2011. години и у 2012. години

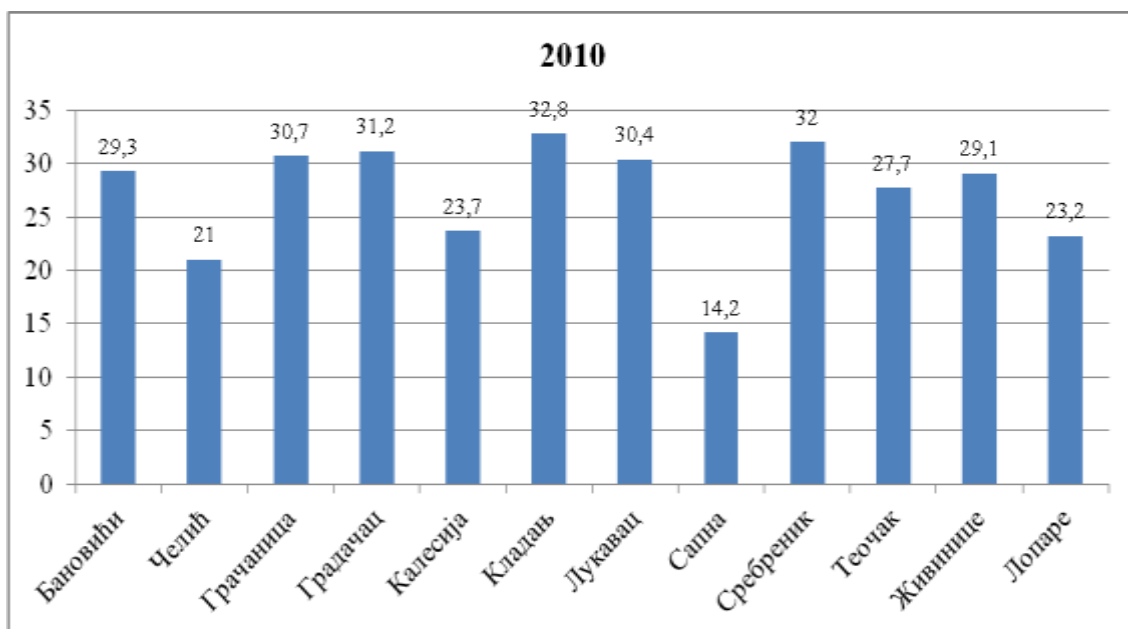

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

На основу података о броју регистрованих предузећа и самосталних дјелатности можемо закључити да је предузетништво неразвијено на подручју општине Лопаре. Поређење регистрованога броја предузећа и самосталних дјелатности на 1.000 становника указује на мали број регистрованих субјеката у општини Лопаре. Само двије изузетно неразвијене општине из СИ регије (Челић и Сапна) имају мањи број регистрованих привредних субјеката на 1.000 становника.

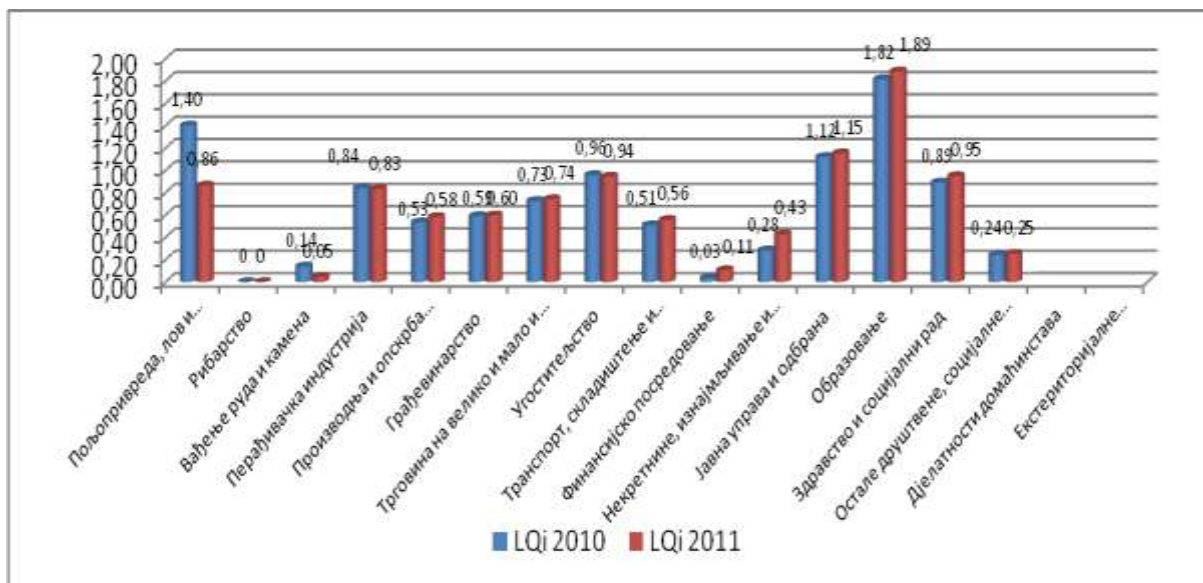
Слика 23. Број регистрованих привредних субјеката на 1.000 становника

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

За анализу структуре економије општине Лопаре кориштени су подаци о запослености по стандардној класификацији дјелатности (СКД) на подручју општине Лопаре и подаци о запослености по СКД-у на подручју РС. Поређење је рађено за 2010. и 2011. годину. Локацијски коефицијент мањи од 1 указује на мању концентрацију запослености у одређеној дјелатности, односно одсуство трговинске размјене посматраног подручја и осталих регија или подручја. Вриједност локацијског коефицијента већа од 1 указује на значајну концентрацију запослености у одређеној дјелатности, те на могућност да је посматрано подручје релативно специјализовано у одређеној дјелатности или индустрији.

Слика 24. Локацијски коефицијент општине Лопаре у односу на РС у 2010. и 2011. години

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске и Општински развојни тим општине Лопаре

Концентрација запослености у дјелатности **пољопривреде**, лова и шумарства на подручју општине Лопаре у 2010. години је већа од просјечне концентрације запослености у овој дјелатности на подручју РС (локацијски коефицијент од 1,40). У 2011. години је 0,86 што указује да је дјелатност пољопривреде, лова и шумарства јака локална дјелатност, али која може послужити као основа за даљи развој и запошљавање на подручју општине. Већина сеоских домаћинстава има пољопривреду као основну дјелатност, али тиме не осигурава довољне приходе за задовољавање потреба домаћинства.

Концентрација запослености у дјелатности **прерађивачке индустрије** у односу концентрацију запослености у овој дјелатности на подручју РС указује да је прерађивачка индустрија локална дјелатност која би могла представљати основу развоја општине и којој треба омогућити несметан даљи развој.

Концентрација запослености у **грађевинарству** је нижа од просјека концентрације запослености у овој дјелатности на подручју РС. Развијеност грађевинске дјелатности на подручју општине Лопаре је отприлике на нивоу који је довољан за задовољавање локалних потреба.

Дјелатности трговине и угоститељства на подручју општине Лопаре, у односу на концентрацију запослености у овој дјелатности на подручју РС, су испод нивоа развијености који је довољан за задовољавање потреба домаћег становништва.

У дјелатностима **јавне управе и образовања** је изнимно висока концентрација запослености. Локацијски коефицијенти од 1,15 за јавну управу и 1,89 за образовање указују на концентрацију запослености у овим дјелатностима већу од просјека РС.

Након спроведеног процеса приватизације, већи број привредних субјеката почиње да се суочава са проблемима функционисања на тржишту, што има за посљедицу да већина њих престаје са радом. Нагомилане обавезе, велики број радника, неадекватна управљачка структура, несналажење на тржишту и други разлози довели су до тога да већина фирми на подручју општине престане са радом.

Општина Лопаре спада међу неразвијене општине у РС. Према доступним подацима и процјенама економска ситуација на подручју општине се континуирано погоршава.

Подаци о укупним приходима по становнику показују да постоји тренд раста од 2006. до 2010. године али готово исти тренд имају и одговарајући расходи у привреди. Најзначајнији сектори, који обезбеђују приходе на подручју општине Лопаре, су трговина на велико и мало, производња и производи од неметала, грађевинарство, здравствена и социјална заштита и производња текстила. Као и код укупних прихода, најбољи резултати са аспекта прихода по запосленом се остварују у сектору трговине на велико и мало, те у сектору обраде и прераде дрвета. У овом контексту су значајни и сектори пословања некретнинама, грађевинарства, производње хране и производње прометних средстава.

Најважнији показатељ колико је привреда профитабилна је укупно остварени добитак или губитак по раднику. У секторима трговине на велико и мало, производње прометних средстава и грађевинарству остварује најзначајнија добит за подручје општине Лопаре док се у секторима производње и производа од неметала, производњи хране, пољопривреде и шумарства и остале прерађивачке индустрије остварују губици. Просјек покривености увоза извозом износила је 45,71%, док је дефицит спољнотрговинске размјене износио 1,241 милиона КМ.

Број пословних субјеката се повећава из године у годину али стварна ситуација је таква да је број активних пословних субјекта, предузећа много мањи него што се приказује званичним статистикама.

У општини нема великих предузећа. Од укупног броја регистрованих предузећа, 69% су микро предузећа која запошљавају до девет радника. Средња предузећа и установе која запошљавају између 50 и 250 радника чине само 7% од свих регистрованих предузећа и установа и углавном су у јавном власништву.

Када су у питању самосталне дјелатности, највећи број је регистрован као трговачке радње, затим као занатске радње, а потом као угоститељске радње. Велики број сеоских домаћинстава бави се пољопривредом као основном дјелатношћу.

На основу података о броју регистрованих предузећа и самосталних дјелатности можемо закључити да је предузетништво неразвијено на подручју општине Лопаре. Поређење регистрованог броја предузећа и самосталних дјелатности на 1.000 становника указује на мали број регистрованих субјеката у општини Лопаре. Концентрација запослености у дјелатности пољопривреде, лова и шумарства на подручју општине Лопаре у 2010. години је већа од просјечне концентрације запослености у овој дјелатности на подручју РС што **указује да је дјелатност пољопривреде, лова и шумарства јака локална дјелатност која може послужити као основа за даљи развој и запошљавање на подручју општине.**

Концентрација запослености у дјелатности прерађивачке индустрије у односу концентрацију запослености у овој дјелатности на подручју РС указује да је прерађивачка индустрија локална дјелатност која би могла представљати основу развоја општине

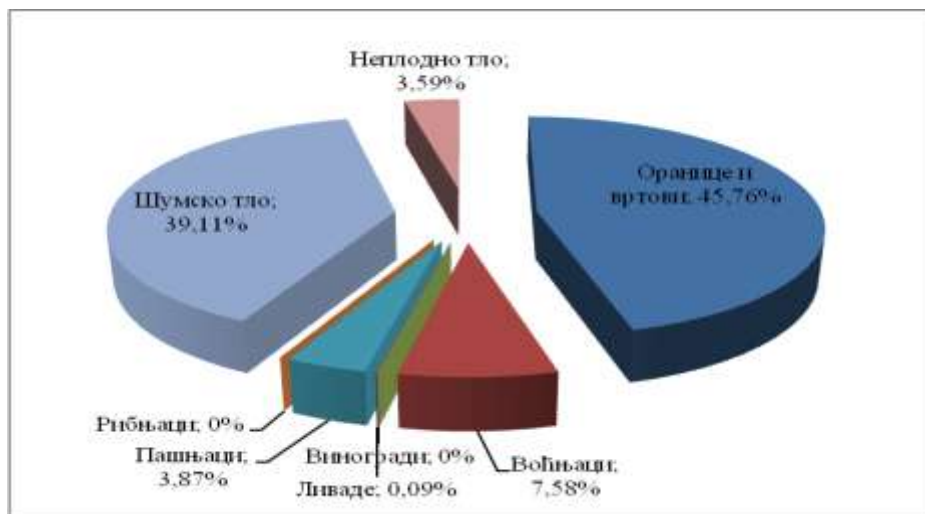
У дјелатностима јавне управе и образовања је изнимно висока концентрација запослености. Локацијски коефицијенти за образовање указују на концентрацију запослености у овим дјелатностима већу од просјека РС.

3.1.10.2. Пољопривреда

Општина Лопаре има значајне пољопривредне ресурсе. Око 45% од укупних површина на подручју општине су под ораницама и вртovima, 8% под воћњацима и 4% под

пашњацима. Остале површине су под шумама којим управља Шумско газдинство Мајевица.

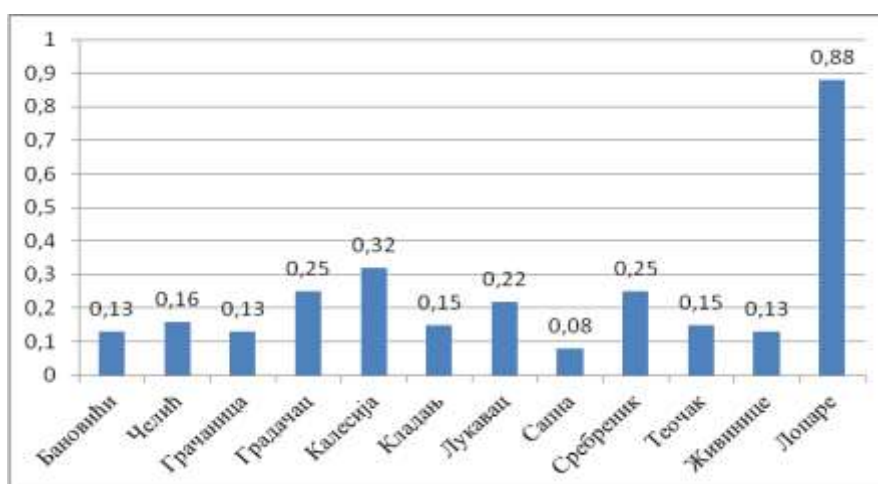
Слика 25. Структура земљишта на подручју општине Лопаре

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

Ако се као индикатор способности заједнице да произведе довољне количине хране за своје становништво узме минималних 0,17 ха обрадивог земљишта по глави становника, види се да расположиво обрадиво земљиште по глави становника на подручју општине Лопаре скоро шест пута прелази дефинисани потребни минимум, те да општина Лопаре има довољне површине и за тржишну пољопривредну производњу.

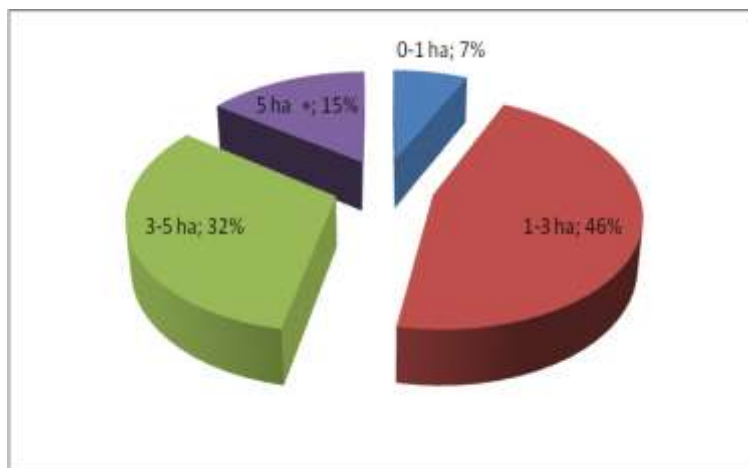
Слика 26. Поређење расположивих обрадивих површина по глави становника (ха/становника)

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре и Стратегија интегрисаног локалног развоја општине Оџак

Међутим, као и у осталим општинама у БиХ, обрадиве земљишне површине су уситњене и већина парцела је испод величине од 5 ха, што отежава достизање обима производње довољног за тржишну пољопривредну производњу.

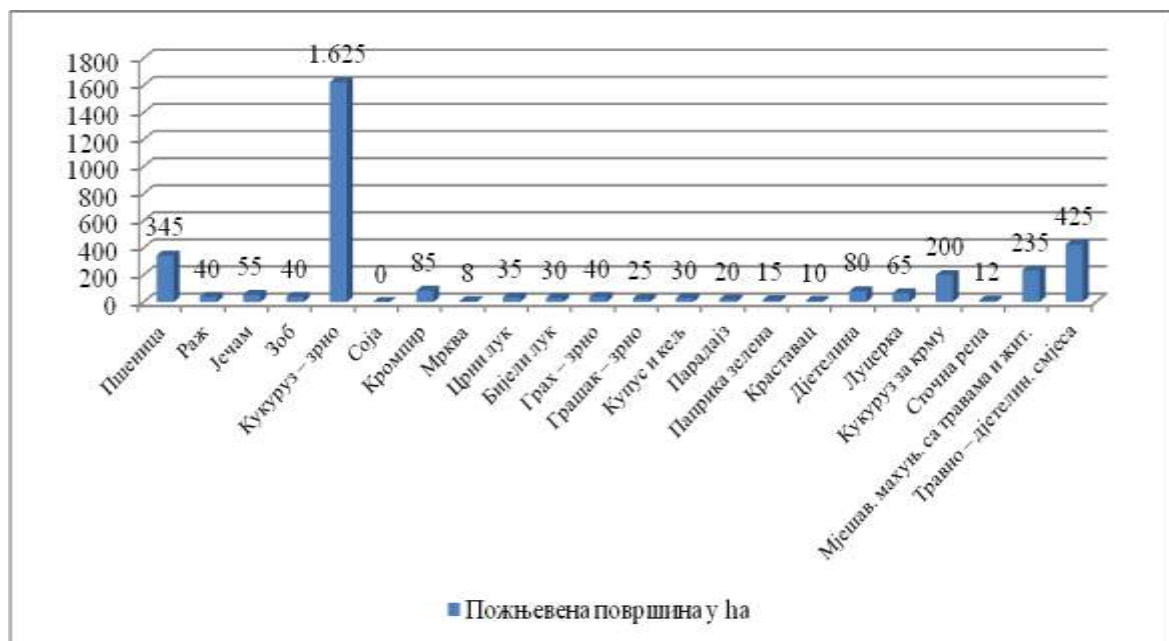
Слика 27. Величина земљишних посједа на подручју општине Лопаре

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

Поред тога, расположиве пољопривредне површине се углавном користе за производњу класичних, традиционалних пољопривредних култура.

Слика 28. Пожњевене површине на подручју општине Лопаре у 2011. години (у ха)

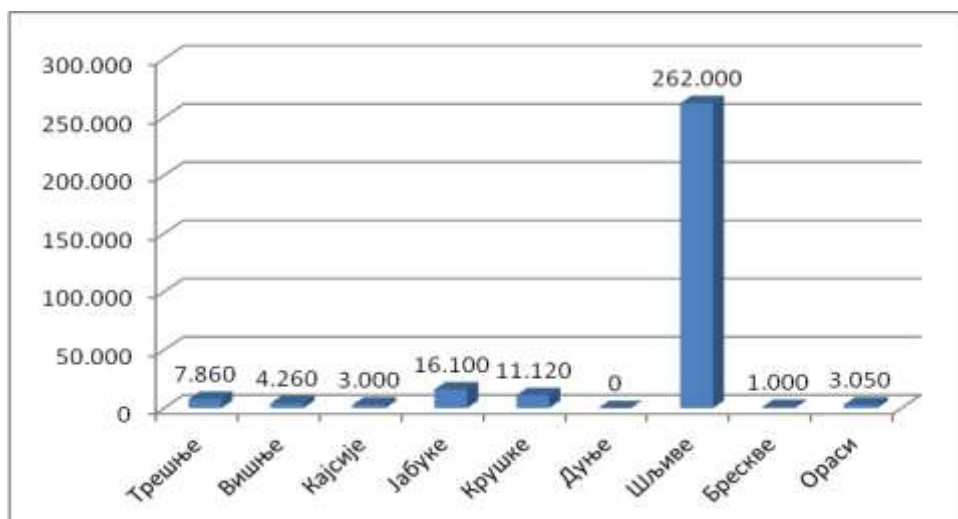

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Највећи дио по величини пожњевених површина представља кукуруз и остале житарице, док су под поврћем занемариве обрадиве површина.

Воћарство је најперспективнија грана пољопривреде на овом подручју, са изузетно повољним климатским и земљишним условима. Тренутно стање у овој области није на задовољавајућем нивоу тако да се у наредном периоду треба посветити већа пажња развоју и интензивирању ове производње. Према подацима општина Лопаре у 2011. години спада у три општине које имају највише произведених тона шљиве (Котор Варош, Угљевик, Лопаре), а у 2012. години међу четири (Прњавор испред Лопара). На наредним сликама се види тренд производње шљиве на подручју општине Лопаре као и укупан број родних стабала за различите врсте воћа.

Слика 29. Број родних стабала на подручју општине Лопаре у 2011. години

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Слика 30. Укупна производња шљиве у тонама

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Иако нема тачних података о сточарској производњи у општини Лопаре очигледно је да оно представља значајну прилику за развој овога краја. У последње вријеме је примјетан и повећан интерес пољопривредника за узгој стоке (говед, овце и свиње).

Са друге стране постоји повећан интерес неколико прерађивача за откуп млијека на овом подручју. Недавно преузимање градачачке мљекаре од стране познатог њемачког прерађивача млијека ZOTT јасно показује да се и на овом подручју може рачунати на пораст тражње за сировим млијеком. ZOTT је један од највећих европских субјеката у овој области и извози у преко 75 земаља свијета а БиХ има значајну регионалну улогу за ово предузеће.

Тражња за овчијим месом биљежи стални раст на тржишту БиХ у задњих неколико година. Општина Лопаре има одличне услове за развој ове гране сточарства и смјештена је у близини два већа града Тузле и Бијељине. Ова производња релативно

брзо може да постигне значајан раст те да буде организована и на мањим породичним имањима.

На подручју општине дјелује три пољопривредне задруге: ПЗ „Агропан“ из Мртвице, ПЗ „Братство“ и ПЗ „Агро-Корај“ из Кораја. Формиране су још 4 нове задруге. Некадашње задруге „Дојчин Лукић“ Лопаре, „Ратко Перић“ Прибој и „Букови“ Мртвица, које су биле носиоци развоја пољопривреде данас су у стечајном или предстечајном поступку. Наведене задруге су посједовале значајне капацитете (хладњаче, хале, сушаре, механизацију, земљиште и сл.) и представљале су покретачку снагу пољопривредне производње на подручју општине Лопаре. Дио расположивих капацитета је дат у закуп или је продат, а преостали дио је неискориштен. Активности општинске администрације у наредном периоду морају бити усмјерене на ревитализацију и стављање у функцију капацитета и инфраструктуре у пољопривредној производњи. Поред проблема неискориштених складишних капацитета и опреме, још један од проблема који је присутан јесте и проблем уситњених посједа/газдинстава.

У наредном периоду општинска администрација мора наставити са подршком сектору воћарства. Ово истичемо због чињенице да је тај сектор, нарочито производња шљиве, врло конкурентан и чини домаћи производ препознатљивим на тржишту. Због обима производње и позиције општине међу 5 у РС у производњи шљиве, активности треба усмјерити на привлачење других сродних послова, активности и инвестиција. Развој би се морао убрзати кроз подршку општинске администрације у подизању нових засада, постављању савремених система заштите и наводњавања као и изградњу складишних капацитета(хладњача) и помоћ око пласмана производа на тржиште.

Поред воћарства, потенцијал за развој има и сектор сточарства укључујући мљекарство. Подршка овом сектору би се могла огледати у организованом и адекватном откупу млијека и повезивање произвођача млијека, откупљивача и прерађивача ради осигурања и обезбеђења исплате. Примјетна је ситуација да произвођачи млијека немају адекватно заступање у процесима преговарања са откупљивачима и прерађивачима млијека. Организовање пољопривредних произвођача и јачање њихове тржишне позиције кроз удруживање у задруге и удружења пољопривредних произвођача је један од праваца дјеловање општинске администрације.

3.1.10.3. Туризам и угоститељство

Лопарски крај има дугу традицију чувања културног наслеђа. Природне атракције у општини Лопаре су: излетиште „Бусија“, спомен парк „Вукосавци“, минерални извори и сумпорна вода, стећци и језеро Растошница.

На подручју општине Лопаре се организирају манифестације културног, спортског, али и туристичког карактера које су више-мање локалног карактера. Као најзначајније манифестације у општини Лопаре могу се навести:

1. **„Мајевичко посијело“** културна манифестација коју СПКД „Просвета“ општине Лопаре, организује од 2005. године;
2. **„Бурђевданске свечаности“** манифестација коју у последњих 10 година, Општина Лопаре организује, а која се одржава поводом крсне славе општине Лопаре 06.05.2013. године.

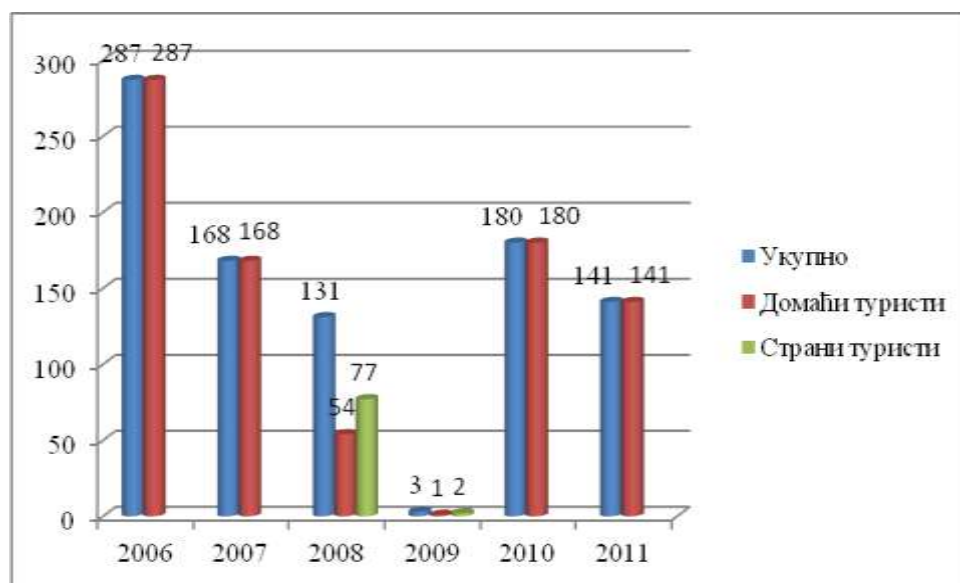
3. „Дани дијаспоре“ је манифестација коју општина Лопаре (у сарадњи са Удружењем Мајевичана у Швајцарској) организује од 2012. године у циљу обogaћивања културних, спортских и других садржаја, као и упознавања и зближавања људи, враћању традицији, која ће бити традиционална и одржавати се у периоду годишњих одмора, у задњој седмици јула мјесеца.
4. „Ликовни сабор“ у Прибоју који се организује сваке године у задњој седмици мјесеца јуна у организацији „Атељеа 313“.
5. **Моторијада** – традиционални сусрет љубитеља ендуро и мото спорта.

Смјештајни капацитети се налазе у Доо „САС“ у Прибоју и Лопарама, те СУР „Helvetia“ и СУР „Гаврић“ у Лопарама.

Број и врсте угоститељских објеката за исхрану и пиће на подручју Општине: ресторан „Helvetia“ и ресторан „Палма“, кафе пицерије „Каскада“ и кафе-посластичарница „Слад“. Према службеним подацима, општина Лопаре располаже са 50-ак туристичких лежајева.

У самој структури угоститељских објеката, може се примјетити велики број малих угоститељских објеката, те нешто већи ресторани „Helvetia“ и „Палма“ у Лопарама. Процјењује се да је стварни број туриста знатно већи јер се одређени број благовремено не пријави или се не доставе тачни подаци.

Слика 31. Број ноћења туриста у општини Лопаре

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према претходној Стратегији развоја општине Лопаре била је предвиђена израда Стратегије развоја туризма општине Лопара. Међутим резултати у туризму на подручју општине Лопаре су показали да ће туризам тек у неком будућем периоду бити стратешки фокус.

На подручју општине Лопаре постоји дуга традицију чувања културног наслеђа што представља један од елемента привлачења туриста. На подручју општине туристичке активности су углавном везане за манифестације културног, спортског, али и привредног карактера. Постоје одређени број смјештајних капацитета који за сада прати потребе и доласке туриста. Предности општине Лопаре су што посједује природне потенцијале и

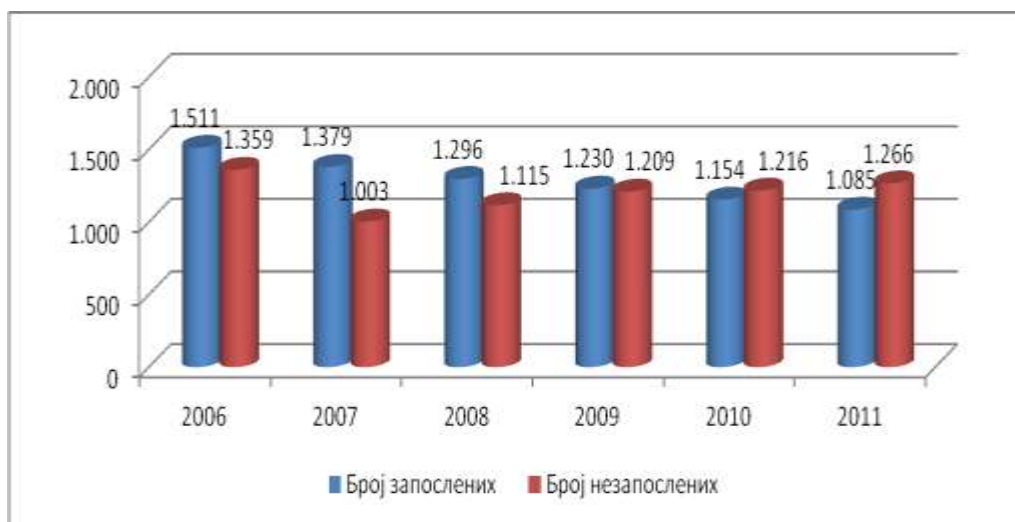

културно-историјско наслеђе. Грађани општине Лопаре показују интересовање за културним дешавањима, али неразвијеност општине и лоше економско стање увелико спутава и организаторе и уживаоце ових догађаја. Поред тога, на подручју општине Лопаре сметње развоју туризма су и минска подручја, дивље депоније, деградираности земљишта у близини бивших великих индустријских постројења, те загађеност појединих дионица водотока.

3.1.11. ТРЖИШТЕ РАДА

Основни индикатори указују на веома тешку ситуацију на тржишту рада на подручју општине Лопаре. Као што је већ наведено у претходним дијеловима документа, економија општине Лопаре је прошла кроз драматичне промјене и тренутни број запослених није ни близу пријератног броја запослених. Број регистрованих запослених континуирано опада у последњих шест година, док се број регистрованих незапослених повећава. До 2010. године на подручју општине Лопаре број запослених је био већи од броја незапослених док је ситуација након 2010. године преокренута тако да имамо већи број незапослених од запослених. На наредној слици је уочљив тренд и разлика броја незапослених и запослених.

Слика 32. Кретање броја регистрованих запослених и незапослених

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

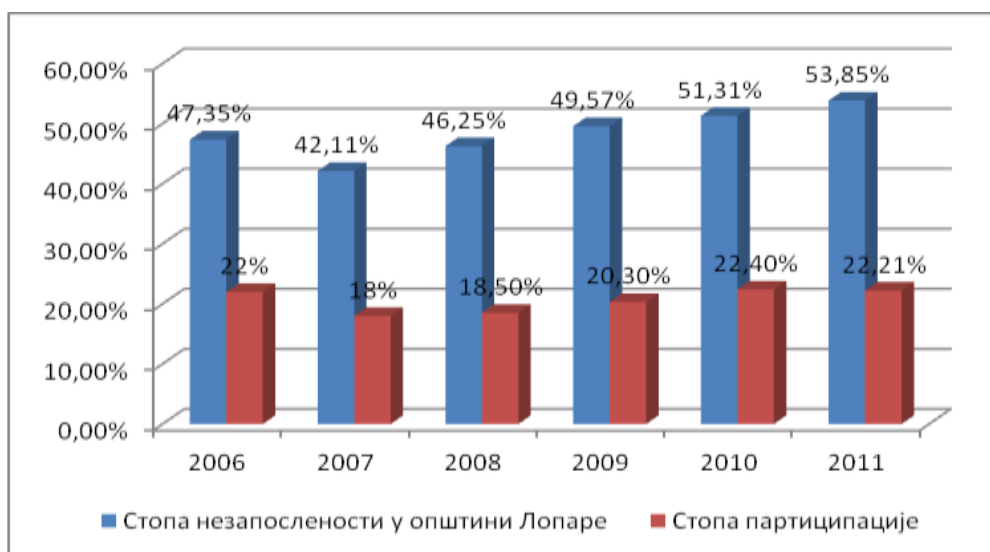
Стање на тржишту рада није на задовољавајућем нивоу и то првенствено због великог броја незапослених, и то нерегистрованих незапослених и ниске стопе економске активности становништва радне доби (између 15 и 64 година). Једно од могућих објашњења је и значајан обим „сиве економије“ као и то да се велики број становништва радне доби бави пољопривредом и да њихов статус није формално дефинисан.

У 2011. години од укупног броја становника у радној доби, само 2.351 или 22,21% је економски активно, односно запослено или активно тражи запослење. Подаци не обухватају неформални сектор и нерегистровану запосленост. Од 2.351 економски активних становника, 1.085 је запослено (радници пријављени од стране послодаваца

који уредно уплаћују сва давања и законом дефинисане доприносе на плате), а 1.266 је незапослено.

Ниска стопа економски активног становништва од 22,21% може бити последица чињенице да се на подручју општине Лопаре већина популације бави пољопривредом као основном дјелатности и нису регистровани, те сходно томе нити обухваћени званичном статистиком. Ако се употребе подаци напријед приказани о броју регистрованих пољопривредних газдинства и броја стварно запослених у пољопривредној дјелатности, дошли би до податка да се **3.816** становника општине Лопаре бави пољопривредом као основном дјелатношћу и да остварују приходе неопходне за живот.

Слика 33. Промјена стопе незапослености и стопе партиципације на тржишту рада у општини Лопаре

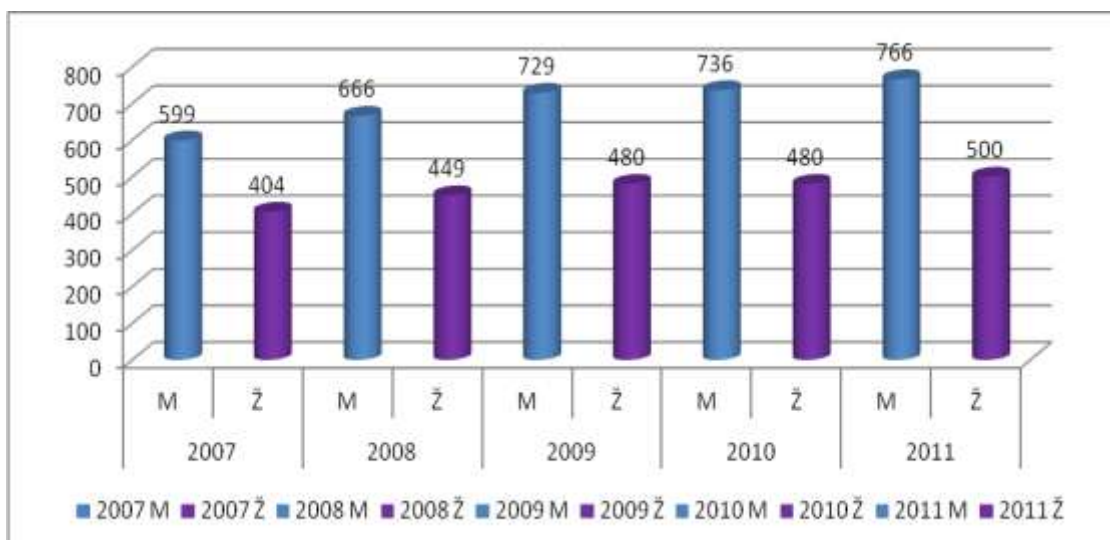

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

Стопа регистроване незапослености је веома висока и континуирано расте у последњих шест година. Уколико се стопа партиципације радне снаге на тржишту рада¹⁰ на подручју општине Лопаре упореди са стопом партиципације на подручју других општина СИ регије, може се видјети да општина Лопаре заједно с општином Челић има убједљиво најнижу стопу партиципације радне снаге на тржишту рада.

¹⁰ Стопа партиципације радне снаге на тржишту рада представља постотак радно способног становништва које је или запослено или активно тражи посао (регистровани незапослени).

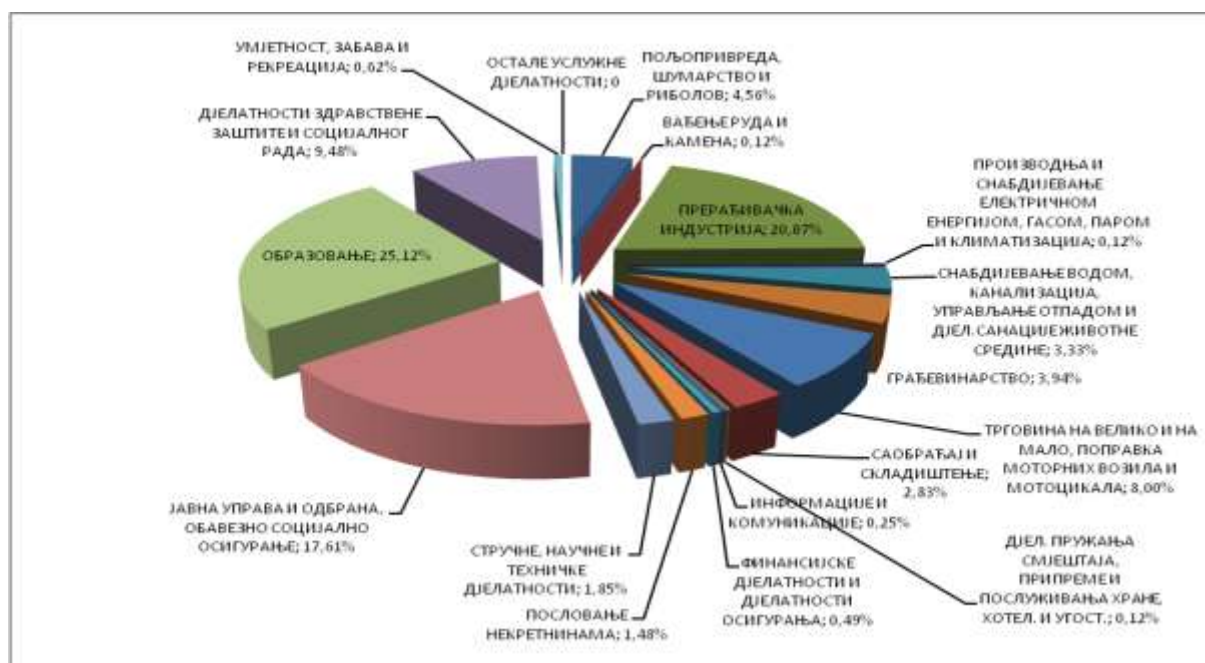
Слика 34. Структура незапослености по полу

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према службеним статистичким подацима Завода за запошљавање, број незапослених жена се повећавао од 2007. до 2011. године. Исти тренд важи и за мушкарце. Такав тренд резултат је лошег стања привреде општине и рецесије на глобалном тржишту, која за посљедицу има смањен обим пословања локалних предузетника.

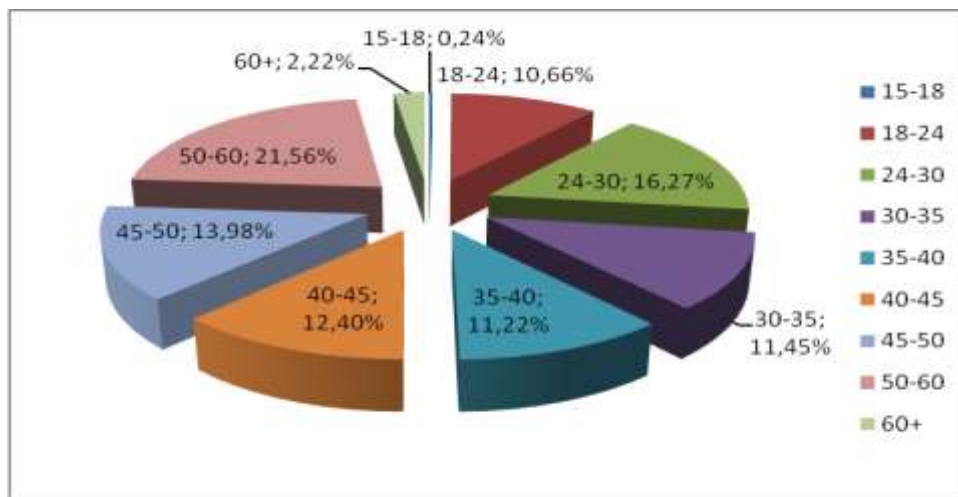
Слика 35. Запослени у пословним субјектима у општини Лопаре у 2011. години (у %)

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Највећи број запослених је у јавној управи, образовању, а потом у прерађивачкој индустрији. Минимално 40% од укупног броја свих регистрованих запослених су запослени у државним институцијама и организацијама. Важно је напоменути да би дјелатност пољопривреде била заступљена у много већем проценту од приказаног, уколико би се укључила и регистрована пољопривредна газдинства и нерегистрована домаћинства која се баве пољопривредом.

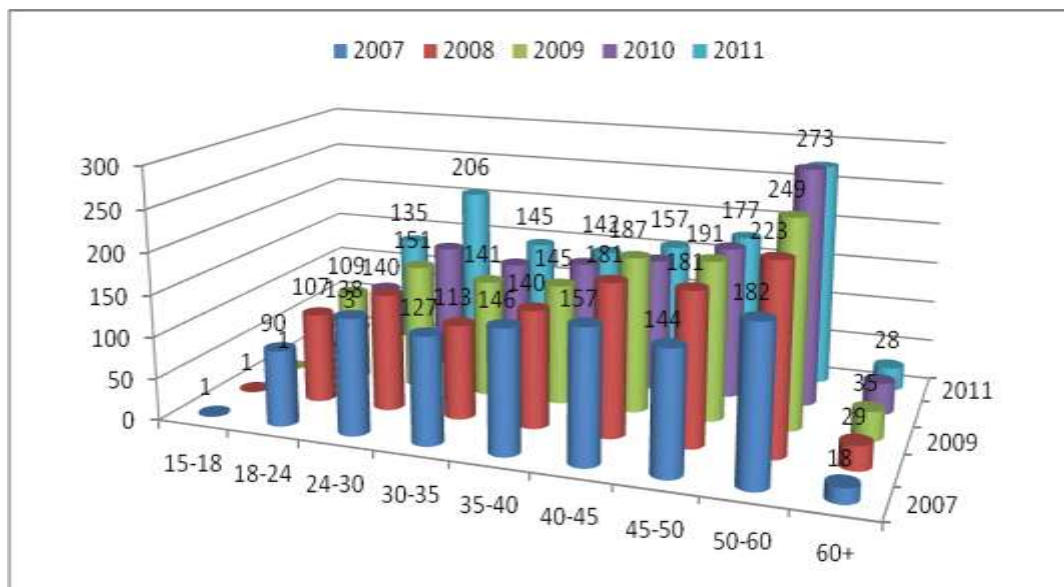
Слика 36. Процентуални удио појединих старосних група у укупно регистрованој незапослености на подручју општине Лопаре

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске и Општински развојни тим општине Лопаре

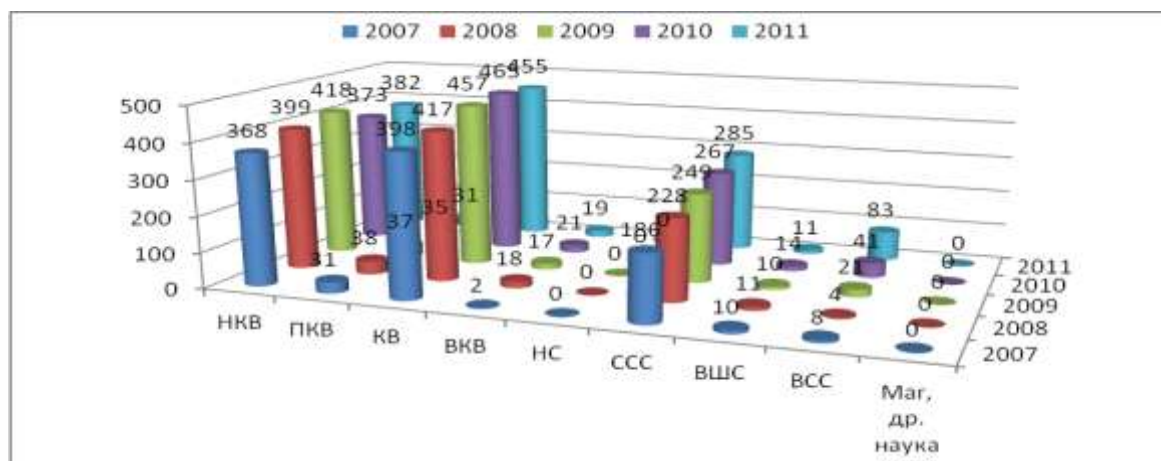
У 2011. години, млади у доби од 18 до 30 година старости су чинили 26% од укупног броја незапослених на подручју општине Лопаре. У поређењу са 2006. годином учешће младих у укупној незапослености је мање за 3%. Највеће повећање процентуалног учешћа у укупној незапослености биљеже старосне групе од 46 до 50 година и од 51 до 60 година.

Слика 37. Незапосленост према старосној структури

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Слика 38. Незапосленост по стручној спреми

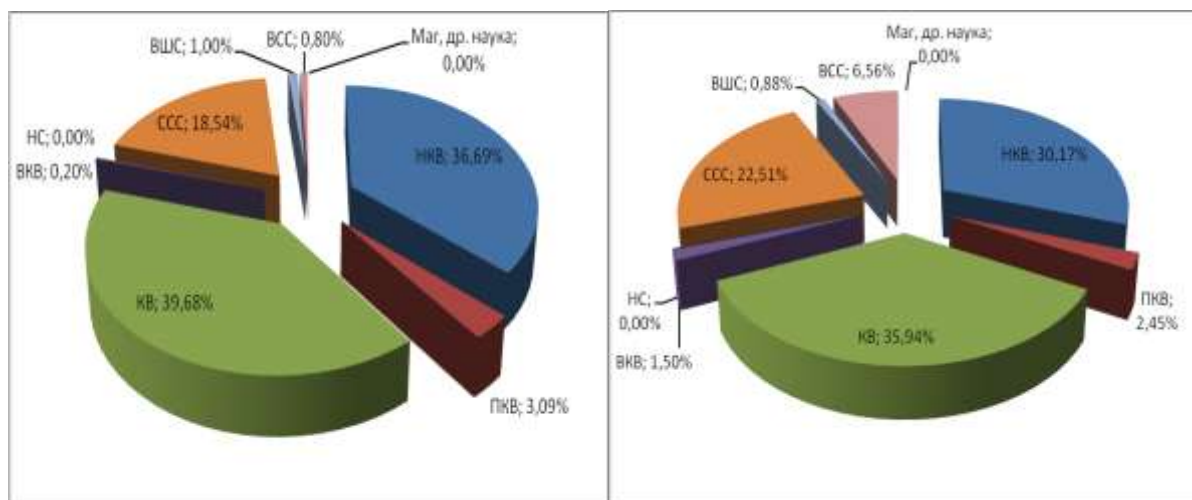

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 39. Квалификациона структура регистрованих незапослених у 2007. год. и у 2011. год.

2007. година

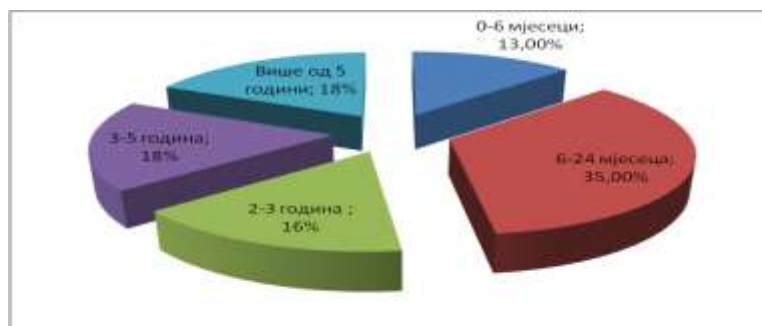
2011. година

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

Већина незапослених су квалификовани радници 35,94%, затим неквалификовани радници 30,17%, а потом незапослени радници са средњом стручном спремом 22,51%. Међутим, уочена је промјена у квалификационој структури регистрованих незапослених посматрајући период од 2007. године до 2011. године тако што се процентуални удио незапослених радника са високом стручном спремом повећао са 0,80 % на 6,56 %.

Слика 40. Структура незапослености према дужини чекања

Извор: ЈФ за Запошљавање Бијељина, филијала Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

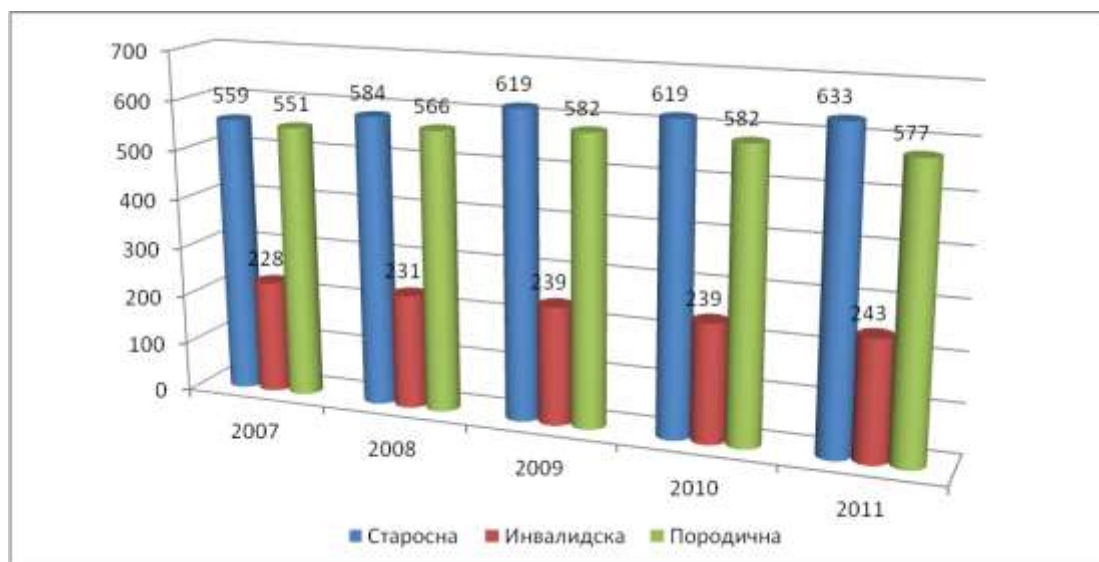

Као што се може видјети из претходног приказа, већина незапослених су дугорочно незапослени. Око 52% од укупног броја незапослених су незапослени дуже од двије године.

Овај податак је доста алармантан узимајући у обзир да што је већи период у коме је особа незапослена утолико су и све мање шансе за проналазак новог запослења. Други отежавајући фактор је чињеница да особе које су евидентирание као дугорочно незапослене морају се преквалификовати или додатно едуковати, укључујући техничко и професионално усмјеравање и усавршавање како би могли постати конкурентнији на тржишту рада. Трећи фактор се односи на лоше стање привреде и мали број радних мјеста који директно утичу на незапосленост.

У Лопарама укупно 633 особе прима старосну пензију, њих 243 прима инвалидску пензију, док их 577 прима породичну пензију, односно укупно 1.453 су регистроване као пензионери. Што се тиче укупне просјечне пензије она износи 300,25 КМ, док укупна исплаћена просјечна пензија у Републици Српској износи 320,28 КМ.

Слика 41. Структура пензионера општине Лопаре

Извор: ЈФ ПИО Бијељина, филијала Лопаре

Незапосленост у Лопарама посебно погађа квалификоване и неквалификоване раднике, а потом незапослене раднике са средњом стручном спремом, као и особе у животној доби од 50 до 60 година. Ниска стопа партиципације радне снаге на тржишту рада од 22,21% може бити посљедица раширености сиве економије, односно нерегистрованих запослених, што се негативно одражава на њихова права на повољне услове рада и социјалну сигурност.

Једно од могућих објашњења је и значајан обим „сиве економије“ као и то да се велики број становништва радне доби бави пољопривредом и да њихов статус није формално дефинисан.

Ако се употребе подаци о броју регистрованих пољопривредних газдинства и броју стварно запослених у пољопривредној дјелатности, дошли би до податка да се 3.816 становника општине Лопаре бави пољопривредом као основном дјелатношћу и да остварују приходе. Стопа регистроване незапослености је веома висока и континуирано расте у последњих шест година. Упоредимо ли стопу партиципације општине Лопаре са стопом партиципације на подручју других општина СИ регије, може се видјети да

општина Лопаре заједно с општином Челић има убједљиво најнижу стопу партиципације радне снаге на тржишту рада. Засигурно један од разлога је чињеница да се становништво бави пољопривредном производњом.

Највећи број запослених је у јавној управи, образовању, а потом у прерађивачкој индустрији. Минимално 40% од укупног броја свих регистрованих запослених су запослени у државним институцијама и организацијама.

У период од 2007. године до 2011. године удио незапослених радника са високом стручном спремом повећао са 0,80% на 6,56%, што је посебно алармантно. Већина незапослених су дугорочно незапослени и око 52% од укупног броја незапослених су незапослени дуже од двије године. Овај податак је доста алармантан узимајући у обзир да што је особа дуже незапослена утолико су и веће шансе да ће се тај период још више продужити и све су веће шансе да ће се морати преквалификовати или додатно образовати како би била спремна за тржиште.

Један од основних предуслова за смањење незапослености је и стварање адекватног пословног окружења које би омогућило брзо, једноставно и јефтино оснивање нових предузећа, те створило услове за директна страна улагања. Држава, односно органи власти на свим нивоима су дужни предузети кораке за пуно остваривање права на рад, укључујући техничко и професионално усмјеравање, усавршавање и обуку радне снаге у складу са позитивним законским прописима који дефинишу ову област.

3.1.12. ДРУШТВЕНИ СЕКТОР

3.1.12.1. Образовање

На подручју општине Лопаре васпитно-образовни процес реализује се кроз рад једне предшколске установе „Дјечији вртић“ Лопаре, три основне школе: ОШ „Свети Сава“ Лопаре, ОШ „Вељко Чубриловић“ Прибој и ОШ „Доситеј Обрадовић“ Корај и једног Средњошколског центра „Вук Караџић“ Лопаре.

Предшколско образовање

Образовни процес са дјецом предшколског узраста у општини Лопаре започео је 1981. године оснивањем прве предшколске установе за васпитање и образовање дјецe узраста од 3 до 7 година. Ова установа, смјештена у Лопарама је успјешно радила све до почетка рата, да би након санирања објекта 1999. године наставила са радом под називом Дјечији вртић Лопаре.

Капацитет предшколске установе је задовољавајући да прими сву дјецу предшколског узраста (за дјецу узраста до 3 године нису осигурани потребни услови), али он није у потпуности искоришћен, због ниске стопе наталитета на подручју општине, незапослености родитеља и тешке економске ситуације, као и немогућности укључивања дјеце из руралних подручја због територијалне разуђености општине и проблема обезбјеђења превоза.

Табела 2. Број дјеце уписане у Дјечији вртић Лопаре

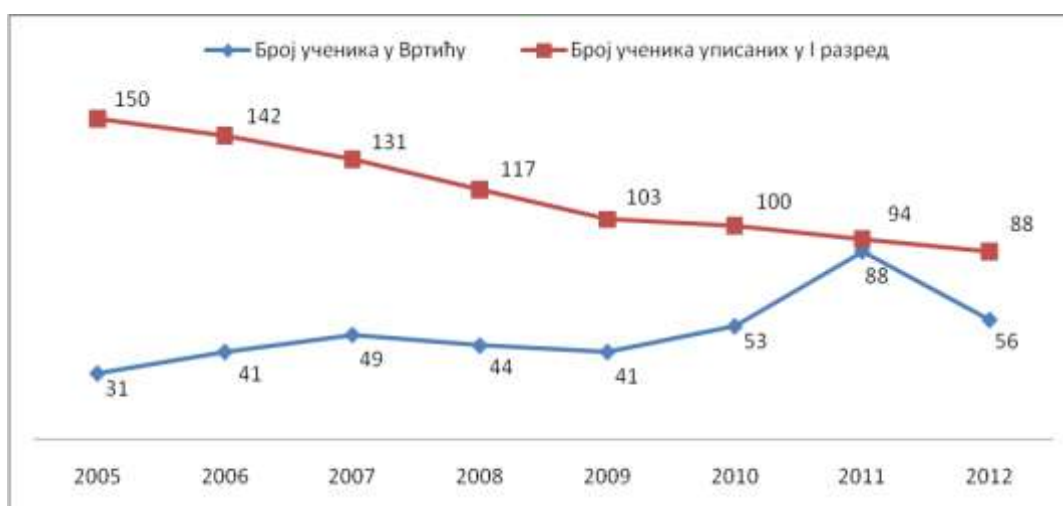
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Број дјечака	19	19	25	25	24	33	42	23

Број дјевојчица	12	22	24	19	17	20	43	33
Укупан број дјеце уписане у Вртић	31	41	49	44	41	53	85	56

Извор: Годишњи програми рада Дјечијег вртића Лопаре и Опитински развојни тим Лопаре

Претходном табелом приказано је кретање броја уписане дјеце у предшколско образовање које је у порасту, а следећим графиконом приказано је поређење броја дјеце предшколског доба са бројем дјеце која су уписана у основну школу.

Слика 42. Преглед кретања укупног броја дјеце у вртићу и броја првачића из свих основних школа општине Лопаре

Извор: Годишњи програми рада: Дјечијег вртића Лопаре, ЈУ ОШ "Свети Сава" Лопаре, ЈУ ОШ "В. Чубриловић" Прибој и ЈУ ОШ "Д. Обрадовић" Корај и Опитински развојни тим Лопаре

Из наведеног поређења видљиво је да је број уписаних првачића у опадању, док се број дјеце која су похађала вртић повећава. Просјечан број дјеце која су похађала вртић у задњих 7 година износи 53 док је ситуација била нешто повољнија и изнад просјека током 2011. године. И ако је проценат дјеце укључене у предшколско образовање која затим полазе у први разред у порасту, и даље је недовољан број дјеце укључен у предшколско образовање. Општина и надлежно министарство покренули су активности укључивања већег броја полазника у предшколски програм.

Иако су услови за одвијање предшколског образовања задовољавајући, капацитети предшколске установе су недовољно искоришћени због недостатка дјеце. Један од разлога је и неорганизован превоз за дјецу предшколског узраста из руралних дијелова општине.

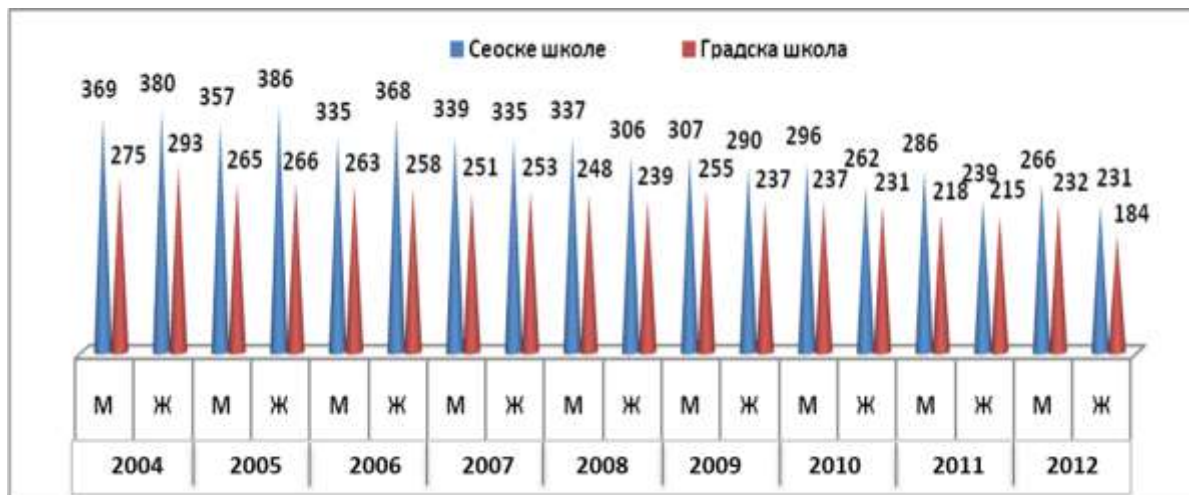
Основно образовање

У школској 2012/2013. години на подручју општине Лопаре раде три централне школе у Лопарама, Прибоју и Корају и 15 подручних школа, у којима ученици стичу знања током деветогодишњег основног образовања. Настава се одвија према Годишњем плану и програму и похађа је 913 ученика организованих у 63 одјељења од првог до деветог разреда.

У лопарским основним школама у периоду од 2005. до 2013. године уочљив је пад укупног броја ученика за 30%, а на наредном графикону може се уочити да је смањење броја ученика видљиво и у подручним и у централној основној школи.

Слика 43. Број ученика у централној и подручним основним школама

Извор: Годишњи програми рада: ЈУ ОШ “Свети Сава“ Лопаре, ЈУ ОШ “В. Чубриловић“ Прибој и ЈУ ОШ “Д. Обрадовић“ Корај и Општински развојни тим Лопаре

Укупан број уписаних ученика и број уписаних ученика у први разред у основним школама на подручју општине Лопаре приказан је у наредној табели.

Табела 3. Преглед укупног броја ученика и броја ученика првог разреда у основном образовању на простору општине Лопаре по школским годинама

	ЛОПАРЕ		ПРИБОЈ		КОРАЈ	
	Укупан број ученика	Број ученика I разреда	Укупан број ученика	Број ученика I разреда	Укупан број ученика	Број ученика I разреда
2004/2005	779	84	276	32	262	34
2005/2006	739	65	281	34	254	43
2006/2007	723	74	276	28	225	29
2007/2008	691	62	265	24	222	31
2008/2009	671	66	253	22	206	15
2009/2010	649	54	230	22	200	23
2010/2011	615	45	235	26	178	23
2011/2012	571	49	215	19	169	20
2012/2013	539	49	209	15	165	24

Извор: Годишњи програми рада: ЈУ ОШ “Свети Сава“ Лопаре, ЈУ ОШ “В. Чубриловић“ Прибој и ЈУ ОШ “Д. Обрадовић“ Корај и Општински развојни тим Лопаре

Анализа уписаног броја ученика у основне школе показује да се укупан број ученика смањује, док је кретање уписа у прве разреде промјенљиво и према школском подручју и према школској години, али се такође може уочити и да је тренд броја ученика уписаних у прве разреде у опадању.

Школски простори најнепосредније утичу на рад у школама и већина школа располаже са довољним простором за рад са ученицима, али квалитет као и стање неких школских

објеката, кабинета те учила, дидактичког материјала и опреме, којом располажу још увијек не задовољава у потпуности потребе савременог образовног процеса.

Кадрови и стручна заступљеност су на задовољавајућем нивоу, а кретање броја запосленог наставног особља приказано је у наредном графикону.

Слика 44. Приказ броја наставног особља по годинама у предшколском, основном и средњем образовању

Извор: Годишњи програми рада: Дјечијег вртића Лопаре, ЈУ ОШ "Свети Сава" Лопаре, ЈУ ОШ "В. Чубриловић" Прибој, ЈУ ОШ "Д. Обрадовић" Корај и СШЦ „Вук Караџић“ Лопаре и Општински развојни тим Лопаре

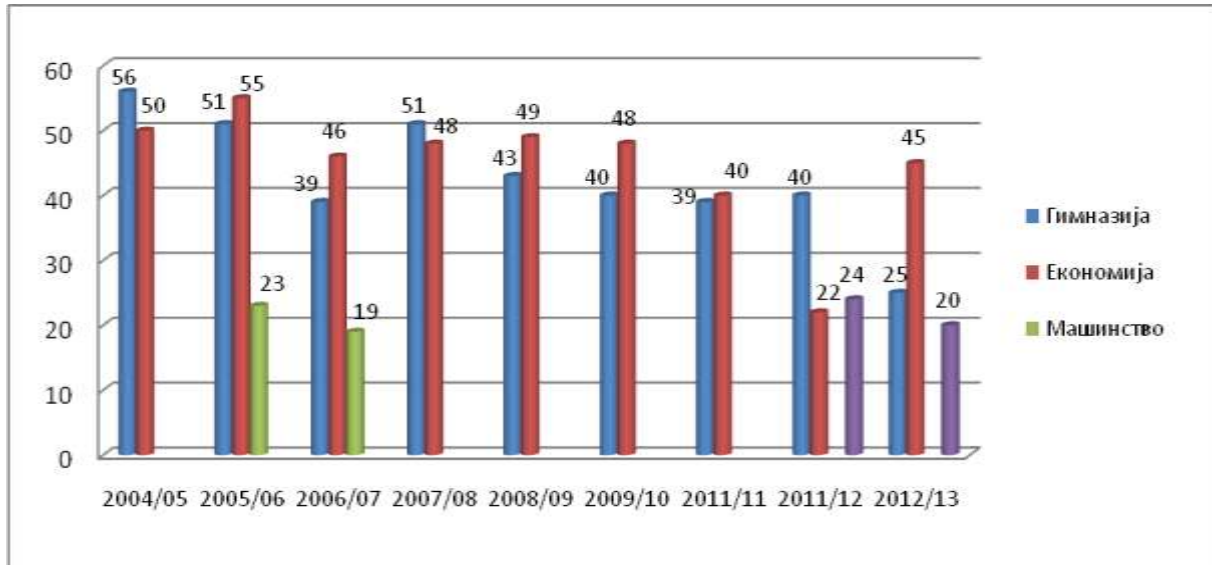
У Дјечијем вртићу није дошло до промјене броја васпитача. Број наставног особља у основном образовању је у континуираном порасту, док у средњем образовању број наставног особља кадровски задовољава потребе садашњих образовних профила и има уједначен број мушких и женских професора. Према полној структури у цјелокупном образовном процесу женско наставно особље је бројније и тренутно заузима 64 % у укупном удјелу наставног особља.

Већина основних школа располаже са довољним простором за рад ученика, међутим стање и опремљеност објеката основног образовања углавном не задовољава потребе савременог наставног процеса.

Средње образовање

Средњошколски центар „Вук Караџић“ Лопаре је мјешовитог карактера и образује ученике следећих занимања: гимназија - општи и друштвено-језички смјер, економски техничар, пословно-правни техничар и техничар рачунарства.

Слика 47. Број ученика према образовним занимањима

Извор: Годишњи програми рада и Општински развојни тим Лопаре

У периоду од 2005. до 2013. године и у средњем образовању смањен је број ученика за 25%, а посматрајући кретање броја ученика према занимањима уочљиво је да у области економије није дошло до значајнијих измјена. Током година највише ученика је уписано у четворогодишња занимања, док су струковна занимања из области машинства и обраде метала као и трогодишња занимања (трговци, дактилографи) укинута.

Један од великих проблема са којим се суочавају све школе односи се на неријешено питање превоза ученика, а у појединим дијеловима општине и на непостојање било какве организоване саобраћајне повезаности са центром или другим дијеловима општине, што је један од узрока смањења броја ученика и миграција становништва.

У складу са законским одредбама у свим школама се примјењује инклузивна настава која омогућава већи степен социјализације дјецe са посебним потребама, али ни једна школа нема адекватно ријешен проблем физичких баријера односно није омогућен физички приступ дјеци са посебним потребама.

Све основне централне школе као и СШЦ посједују библиотеке за потребе ученика и наставника. Приступ рачунарима такође је један од показатеља савременог наставног процеса који је једино задовољавајући у СШЦ, док је број рачунара у основним школама незнатан и има их само у централним основним школама.

Материјална средства која дозначава Општина и Министарство просвјете и културе РС нису довољна за рад школа. Неопходно је више средстава за одржавање, загријавање и остале трошкове који су неопходни да би школа нормално функционисала. Из материјалних трошкова школа није у могућности да осигура набавку рачунара, наставних средстава и учила, санацију објеката, као и потребну опрему, што би знатно побољшало наставни процес, а тиме и успјех ученика. Сталан је проблем изналажења могућности за опремање кабинета савременим дидактичким училима, узрокован недостатком средстава.

Поред издвајања за помоћ школама у организовању школских такмичења, превозу ученика, пројектима санације и другим помоћима из локалног буџета додјељују се и

новчана средства за стипендирање ученика као и једнократне новчане помоћи у складу са прописаним правилницима општине.

Средњошколски Центар „Вук Караџић“ Лопаре образује ученике у програмима опште гимназије (општи и друштвено-језички смјер), економије, права и трговине (економски техничар и пословно-правни техничар) и електротехнике (техничар рачунарства). У средњој школи, у раздобљу од 2005. до 2010. године, присутан је пад укупног броја ученика по свим нивоима средњег образовања. Током свих година, највише је уписаних ученика техничких (четверогодишњих занимања), потом стручних занимања, а најмање је ученика опште гимназије. Примјетно је да се у стручне школе уписује више мушких, док се у гимназију уписује више женских ученика. У средњој школи број наставног особља варира овисно о потребним кадровима за поједине смјерове образовања, а удио мушких и женских професора уједначен је. Биљежи се континуиран пораст наставног особља у основном образовању. По полној структури, женско наставно особље је бројније и тренутно заузима 65% у укупном удјелу наставног особља.

Недостатак материјалних средстава ограничава квалитетан развој средњег образовања на подручју општине Лопаре. Евидентни проблеми образовног процеса у средњем образовању су: неорганизоване саобраћајне комуникације, односно неповезаност сјеверног дијела општине (Мртвица, Пукиш, Кореташи и др.) и јужног дијела (Коњиковићи) са центром општине; континуирана негативна стопа природног прираштаја и неразвијена локална привреде, која нема капацитета да запосли нове раднике, чиме се ствара непотребан вишак одређених кадрова и повећава опасност од незапослености, што је кључни разлог одласка младих људи у друге јединице локалне самоуправе (и један од разлога смањења броја ученика).

3.1.12.2. Култура, спорт и слободно вријеме

Јавне установе активне у области културе су: Центар за информисање и културу (ЦИК) Лопаре, Народна библиотека „Десанка Максимовић“ Лопаре и Српско просвјетно културно друштво „Просвјета“ Лопаре.

Данашња зграда Дома културе, стављена је у функцију 2010. године као вишенамјенски објекат која сада егзистира као комплексна установа са површином око 1100 m².

Под једним кровом налази се Народна библиотека „Десанка Максимовић“¹¹, која независно од Центра у организационом и правном смислу обавља своју дјелатност на више од 300 m². Народна библиотека је углавном организатор културних дешавања, као што су књижевне вечери, изложбе, драмске представе. Просторије редовно користи Српско просвјетно културно друштво „Просвјета“ (СПКД) Лопаре, као и омладински клуб „ОКЛОП“ који своје активности проводи у Омладинском инфо центру Лопаре. У оквиру СПКД „Просвјета“ дјелују ликовна, литерарна, рецитаторска и фолклорна секција. Од 2005. године СПКД „Просвјета“, организује манифестацију „Мајевичко посијело“, која има за циљ очување традиције мајевичког краја.

У последњих 10 година, Општина Лопаре организује и културну манифестацију „Бурђевданске свечаности“ које се одржавају поводом крсне славе Општине. Задатак

---

¹¹ Народна библиотека упошљава 3 лица, располаже са 24.904 књига и са око 670 уписаних читалаца. Чланарине у библиотеци износи 10 КМ годишње, док је за колективно учлањење предвиђена олакшица од 50%, а за пензионере чланарина износи 2 КМ годишње

Омладинског инфо центра, заједно са ЦКИ је да пружа сву стручну и техничку помоћ НВО и другим удружењима грађана које се баве културним, омладинским и сличним активностима.

Отварањем Центра за културу и информисање 2010. године обезбеђен је простор за одржавање културних манифестација али због недостатка финансијских средстава није у потпуности опремљен. Како би се створили бољи услови за одржавање свих културно образовних дјелатности потребно је у потпуности опремити салу и тако ојачати капацитете за одржавање културних збивања у Лопарама. Пројекат опремање више функционалне сале у Центру за културу и информисање је у току те је за очекивати да ће у будућности културни живот у општини бити знатно унапређен.

Финансирање ЈУ ЦИК врши се из буџета општине. Из општинског буџета издвајају се и средства за Српско просвјетно културно друштво „Просвјета“ Лопаре. За финансирање Народне библиотеке средства се издвајају са ентитетског нивоа (лична примања за запослене у Народној библиотеци), из општинског буџета (материјални трошкови), те кроз властите приходе библиотеке (чланарине и донације).

Слика 46. Финансирање установа културе

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

Сва културна дешавања која се организују у општини Лопаре организују се углавном у граду, културна инфраструктура није развијена у руралним дијеловима општине, а приступ руралног становништва културним дешавањима је ограничен.

Занимљива и динамична историја има своју потврду у културно-историјском наслеђу општине Лопаре. Знаменитост општине свакако представља велики број стећака и њихових некропола који су најупечатљивији симбол времена од 13. до краја 15. вијека затим сакрални објекти (цркве), археолошка налазишта и други споменици културе.¹²

¹² Културно историјско наслеђе општине Лопаре(постојеће стање): 29 споменика НОР и револуције, 1 партизанско спомен гробље, 21 некропола стећака, 5 археолошких налазишта, 16 споменика отаџбинског рата.

Област физичке културе на подручју општине је организована на основу Закона о спорту РС¹³. У општини не постоји Спортски савез, већ дјелује више спортских клубова¹⁴. У клубовима је ангажовано око 400 младих људи. Стање спорта на подручју општине Лопаре није на задовољавајућем нивоу, али ипак постоје спортске манифестације које се редовно одржавају на подручју општине¹⁵.

Слика 47. Финансирање установа спорта

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

На подручју Општине функционише 8 клубова (6 фудбалских, одбојкашки и карате клуб). На основу уоченог стања у клубовима може се закључити, да је већина клубова у доста тешком стању. Стандарди за такмичење се временом поштравају, и уколико се нешто битно не промијени, многи клубови се неће моћи даље такмичити. Скоро сви клубови функционишу на границама регуларности услова за такмичење и принуђени су да се на разне начине сналазе. Преовлађује став да су проблеми у спортским клубовима углавном исти, заједнички за скоро све клубове.

И поред тешке ситуације у којој се налазе, неки од клубова су остварили добре резултате. Клубови се у највећем дијелу финансирају из буџета општине Лопаре, док се остали дио обезбјеђује од донатора, које је све теже наћи. Трошкови такмичења су регулисани на нивоу спортских савеза, тако да се на њих тешко може утицати, и представљају највећу ставку у буџету клубова.

У 2010. години за финансирање спорта из буџета је издвојено 61.120 КМ. Највећи дио средстава усмјерен је у клубове, док је мањи дио тих средстава утрошен за организацију турнира који се одржавају на подручју општине. Подаци о утрошеним средствима за спортске активности, аналитички и по клубовима приказани су у извјештају о извршењу буџета за 2010. годину. Планирана буџетска средства за

¹³ Закон о спорту РС, СГ РС, бр. 04/02; 66/03.

¹⁴ ФК „Мајевица“, ФК „Мртвица“, ФК „Јединство“ Кореташи, ФК „Бобетино брдо“, ФК „Прибој“, ФК „Корај“, ОК „Мајевица“, Карате клуб „Мајевица“.

¹⁵ Васкршњи турнир у малом фудбалу у Пукишу, Сениорски турнир у малом фудбалу у Милином Селу, Традиционални ноћни фудбалски турнир у Корају, Меморијални турнир у малом фудбалу „Ранко Радић Цвика“ у Пељавама

спортске активности у 2011. години износе 58.000 КМ, и смањена су у односу на претходни период, што ће, у великој мјери отежати функционисање клубова.

Велики проблеми с којима се спортисти и спортски радници сусрећу у општини Лопаре произилазе из недостатка финансијских средстава. Као последица тога спортисти немају адекватну здравствену заштиту. Осим тога, опремљеност спортских клубова је лоша, а спортски терени нису урађени по стандардима. Општини недостаје спортско-рекреативни центар, а тренутно сви спортски клубови користе физкултурне сале СШЦ и ОШ „Свети Сава“ Лопаре.

Имајући у виду наведене недостатке, тешко је очекивати неке запаженије резултате од ових клубова.

Последњих неколико године младима се посвећује све већа пажња. Општина је, подршком за реализацију неколико пројеката, помогла да се створе услове за рад омладинских организација. У склопу Центра за културу и информисање отворен је Омладински инфо центар. Документ Омладинске политике је усвојен за период 2008-2010. године, а у току је израда новог документа за наредни период. Такође, уз сарадњи са Фондацијом Мозаик из Сарајева подржан је пројекат Омладинска банка Лопаре¹⁶ (Неформална група младих) која подржава пројекте који се реализују на подручју општине Лопаре и имају за циљ јачање сарадње и побољшање живота младих. Омладинска банка из Лопара подржала је 2012. године 9 пројеката.¹⁷

Поред тога, у последњих неколико година подржава се и рад приправника, чиме се стварају услови да се све већих број младих високообразованих стекне услове за полагање приправничког стажа и лакше услове за запошљавање.

Сва културна дешавања која се организују у општини Лопаре организују се углавном у граду и Центру за информисање и културу, чија техничка опремљеност још увијек не задовољава потребе становништва. Културна инфраструктура није развијена у руралним дијеловима општине, а приступ руралног становништва културним дешавањима је ограничен.

Стање спорта и спортске инфраструктуре на подручју општине Лопаре није на задовољавајућем нивоу. Иако се из општинског буџета издваја одређени износ за финансирање спортских клубова, он није довољан за већу афирмацију спорта.

3.1.12.3. Здравствена заштита

На основу савременог концепта здравље се схвата као људско благостање и задовољство животом и као „способност за вођење економски и социјално продуктивног живота“. Здравствена заштита представља организоване напоре заједнице да унапреди стање здравља становништва. Право на највиши достижни

¹⁶ Омладинска банка је програм чији је циљ повећати учешће младих у процесима развоја руралних средина кроз дојелу бесповратних новчаних средстава пројектима које покрећу и воде неформалне групе младих.

¹⁷ Реализовани пројекти (Омладинска банка Лопаре): Изградња јавне чесме у насељу Подгора, Уређење стадиона, Изградња заштитне оgrade на полигону код ОШ „Свети Сава“, Уређење школске стазе, Постављање кућица на аутобуском стајалишту на Заједницама, Опремање позоришне бине, Омладински интернет радио, Тениски терен.

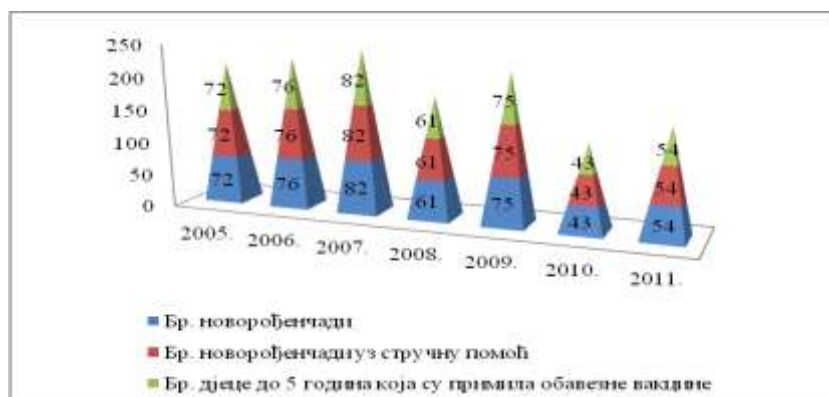
стандард физичког и менталног здравља подразумјева да су здравствене установе, потрепштине и услуге доступне свима, укључујући и социјално угрожене категорије, те да су одговарајућег квалитета.

Квалитет здравствених установа захтјева стручно медицинско особље, адекватну опрему, санитарације и квалитетну воду за пиће. Надаље, мора бити успостављена и адекватна пракса информисања грађана о питањима из области здравствене заштите, као и механизми одговорности и праћења ефикасности јавне управе у осигурању здравствене заштите. Стално унапређење квалитета представља континуирани процес чији је циљ достизање вишег нивоа ефикасности и успјешности у раду, као и веће задовољство корисника и давалаца здравствених услуга.

Дом здравља „Лопаре“ пружа услуге примарне и консултативно-специјалистичке здравствене заштите становништву на подручју општине. Примарна здравствена заштита рјешава се у склопу опште и породичне медицине, заштите предшколске дјеце (0-6 година), заштите школске дјеце и омладине (7-26), заштите жена (15 и више година), хигијенско-епидемиолошке заштите, стоматолошке заштите и лабораторијско-биохемијске дијагностике. Додатно се пружају услуге пнеумофизиолошке заштите. У Дому здравља дјелује и специјалистичко-консултативна служба из гинекологије један дан седмично (уз ултразвучну дијагностику). У склопу Дома здравља дјелују теренске амбуланте у Прибоју, Мртвици, Корају, Пиперима, чија је укупна површина око 950 m². У Дому здравља је дјелимично обезбјеђен физички приступ особама са посебним потребама док теренске амбуланте не задовољавају ове потребе. Неке од наведених амбуланти немају своје просторије те су принуђене да раде у просторијама мјесних заједница или основних школа. Секундарну здравствену заштиту становници општине остварују у Бијељини која је од Лопара удаљена 50 km.

У Дому здравља се од 2004. године проводи пројекат породичне медицине, за чије су потребе адаптиране 3 ординације и 2 интервенције, што задовољава стандарде и по простору и по опреми. Постоји 6 тимова породичне медицине. При Дому здравља организована је и служба Хитне помоћи у којој раде доктори породичне медицине и доктори медицине. Рад Хитне службе финансира се средствима Фонда за здравствено осигурање. У склопу Дома здравља нема апотеке, а на подручју општине постоји једна апотека чији је оснивач Општина, као и двије приватне апотеке, и двије приватне стоматолошке ординације. Постнаталну заштиту у Дому здравља обавља специјалиста школске медицине. Брига о дјечи је на задовољавајућем нивоу, те се врши редовна вакцинација дјеце старосне доби од 0-18 година (по календару вакцинације). Прије сваког вакцинисања врши се и систематски преглед дјеце.

Слика 48. Преглед стања пренаталне и постнаталне здравствене заштите

У оквиру свих служби Дома здравља „Лопаре“ утврђена су најчешћа обољења. Најчешћи узрок смрти су: болести крвотока, малигне болести и болести органа за дисање.

Слика 49. Преглед најопаснијих болести на подручју општине Лопаре

Извор: Дом здравља и Општински развојни тим општине Лопаре

Чињеница је да ниво свијести грађана о значају властитог здравља није довољна, те да је потребно радити више на просвјешћавању становништва у том смислу. Акцент у раду љекара треба усмјерити на превенцију и рано откривање болести, што би требало да буде и стратегија у развоју и функционисању здравствене службе у целини. Предност дати садржају здравствено-васпитног рада у циљу спровођења здравствено-васпитних мјера на подизању здравствене културе и измјене става појединаца и породице према сопственом здрављу.

Током 2011. године укупан број запослених у Дому здравља „Лопаре“ је 42 (од чега су 31 жена и 11 мушкараца). То су: 6 специјалиста, 5 љекара опште праксе, 3 доктора стоматологије, 28 медицинских техничара (медицински лаборанти, стоматолошке сестре, зубни техничар, РТГ техничар, санитарни техничар, мед. сестра- акушер). Поред наведених медицинских радника, у оквиру ДЗ запослено је и 18 административних и помоћних радника.

Дом здравља Лопаре се финансира из средстава Фонда за здравствено осигурање РС путем годишњег уговора и од партиципације грађана. У финансирању рада Дома Здравља учествује и општина са скромним финансијским средствима.

Здравствени систем представља један од основних елемената осигурања квалитета живота, па је његово унапређење у интересу свих грађана. Лоша техничка опремљеност Дома здравља и амбуланти има негативан утицај на квалитет здравствене заштите. Амбуланте породичне медицине у руралним дијеловима општине немају адекватно ријешено питање гријања, питке воде и канализације, као и основних инструмената за рад.

У општини Лопаре не постоји Центар за ментално здравље, а не постоји ни установа за смјештај ментално обољелих. На подручју општине регистрован је одређени број ментално обољелих лица што је посљедица ратних збивања, стреса, начина исхране, социјалних услова итд.

У Дому здравља не постоји патронажна служба, а по потреби тимови породичне медицине обављају кућне посјете.

Примарна здравствена заштита на подручју општине Лопаре се не налази на задовољавајућем нивоу. Иако постоји централни дом здравља и неколико подручних амбуланти у руралним дијеловима општине, њихова техничка опремљеност и физичка приступачност особама за инвалидитетом је лоша, што се одражава на квалитет услуге која се пружа. Не постоје центри за превенцију болести и промоцију здравог живота, те је због тога свијест грађана о значају личног здравља на врло ниском нивоу. У дому здравља не постоји патронажна служба а недостатак кадрова и специјалистичких амбуланти такође представља проблем.

3.1.12.4. Социјална заштита

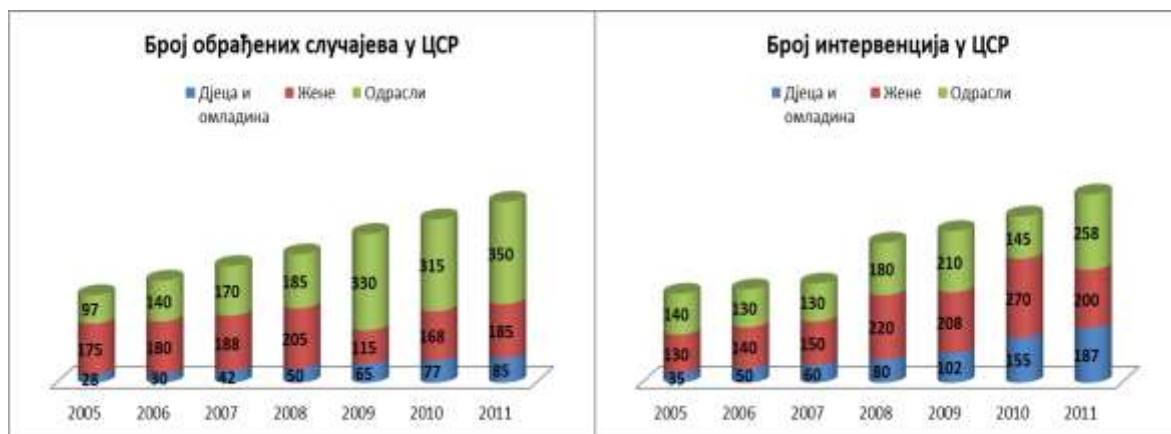
Социјална заштита је организована друштвена дјелатност од јавног интереса чији је циљ пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица, као и спречавање настајања и отклањање посљедица социјалне искључености. Стање социјалне потребе је стање у којем је лицу неопходна помоћ ради савладавања социјалних и других тешкоћа и стварања услова за задовољавање основних животних потреба, а уколико се те потребе не могу задовољити у другим системима социјалне сигурности¹⁸. Права на социјалну заштиту обезбеђују се пружањем услуга социјалне заштите и материјалном подршком.

Кључни носилац активности из домена социјалне заштите и социјалне политике у општини Лопаре је Центар за социјални рад (ЦСР). Непосредно рјешава права из области социјалне, породичне и дјечије заштите у складу са законом. Број запослених у Центру за социјални рад је 8 радника . Уз сврсисходно залагање свих запослених у овој установи, корисници социјалне заштите добијају неопходну стручну и финансијску помоћ. Центар за социјални рад има адекватне просторије за рад, техничка опремљеност је на задовољавајућем нивоу, а омогућен је и приступ особама са посебним потребама.

---

¹⁸ Службени гласник РС 37/12

Слика 50. Статистички преглед: Обрађени случајеви у ЦСР и број интервенција социјалне заштите

Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

Социјално-економски статус становништва општине Лопаре је изузетно тежак, општина спада у ред неразвијених општина у Републици Српској. Велики број незапослених лица, привреда не функционише, радници остају без посла, што је узроковало повећани број социјално угрожених лица од 15-30% у односу на претходне године.

У посебно тешкој економској ситуацији ове општине нашле су се особе са посебним потребама, вишечлане породице у којима нема запослених чланова, Роми (Каравласи), избјеглице које су смјештене у неусловним колективним центрима, старе и изнемогле особе које живе саме, расељене особе, повратници, демобилисани војници, затим пензионери, ратни војни инвалиди и породице погинулих бораца. Овакви подаци указују на то да значајан број становништва општине Лопаре треба неки вид социјалне заштите.

Слика 51. Видови помоћи који се исплаћују путем Центра за социјални рад и број корисника помоћи

Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

Право на новчану помоћ припада лицу материјално необезбеђеном и неспособном за рад, лицу које нема властите приходе и које нема сродника који су обавезни да га издржавају у складу са одредбама Породичног закона, или ако то лице живи у

породици која остварује приходе испод нивоа социјалне сигурности, односно ако су укупни приходи по члану домаћинства мањи од 41,00 КМ.

Слика 52. Износ исплаћене помоћи путем Центра за социјални рад

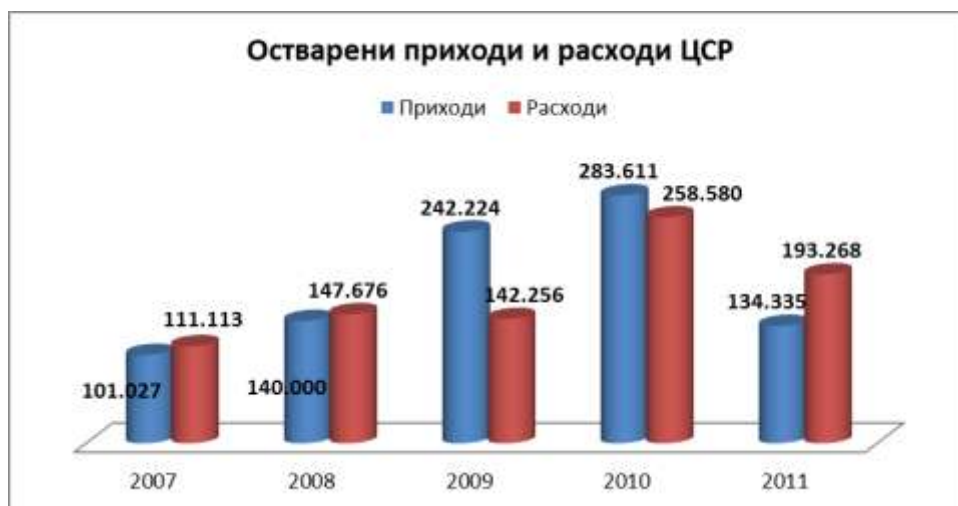

Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

Право на додатак за помоћ и његу другог лица имају особе са тешким тјелесним оштећењима, лица ментално ометена у развоју: степена теже и тешке ометености, лица вишеструко ометена у развоју са умјереном, тежом и тешком менталном ометеношћу, лица обољела од аутизма и хронично душевно обољела лица која су потпуно лишена радне способности, која не могу без туђе његе и помоћи да се крећу и задовољавају основне животне потребе.

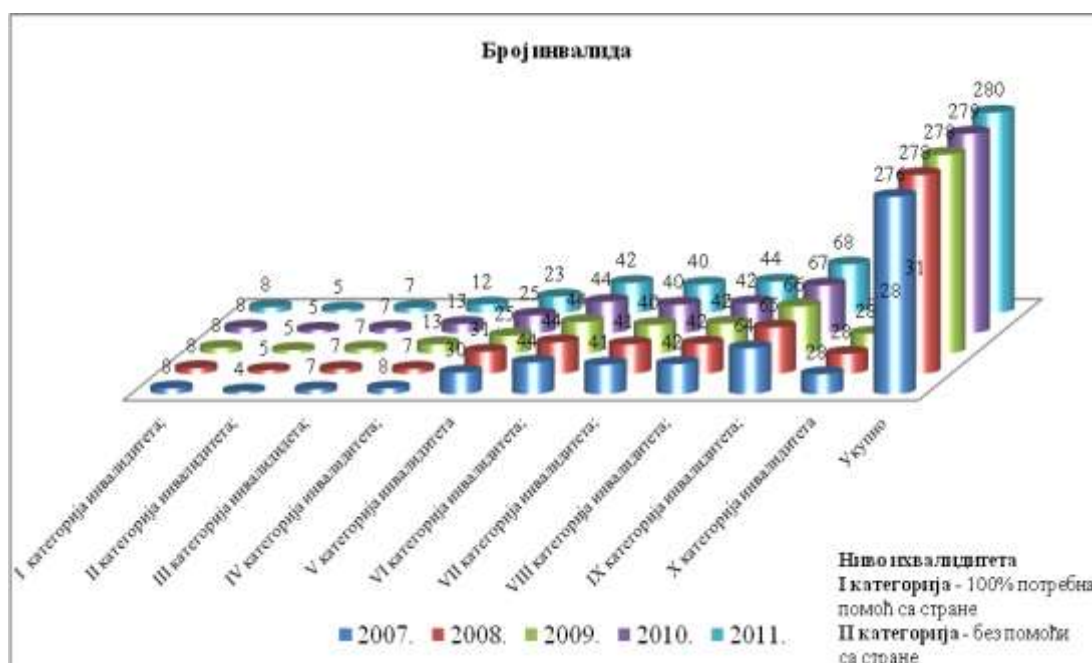
Право на овај облик социјалне заштите признаје се на основу Налаза и мишљења стручне комисије, која је формирана од стране Скупштине општине Лопаре, а у складу са Законом о социјалној заштити. Лица која се због посебних околности нађу у стању социјалне потребе, било због немогућности запошљавања, претрпљене елементарне непогоде, миграције, смртог случаја једног или више чланова породице, дужег лијечења у здравственој установи, као и лица отпуштено са издржавања затворске казне, по Закону о социјалној заштити припада право на једнократну здравствену помоћ.

Слика 53. Остварени приходи и расходи Центра за социјални рад Лопаре (у КМ)

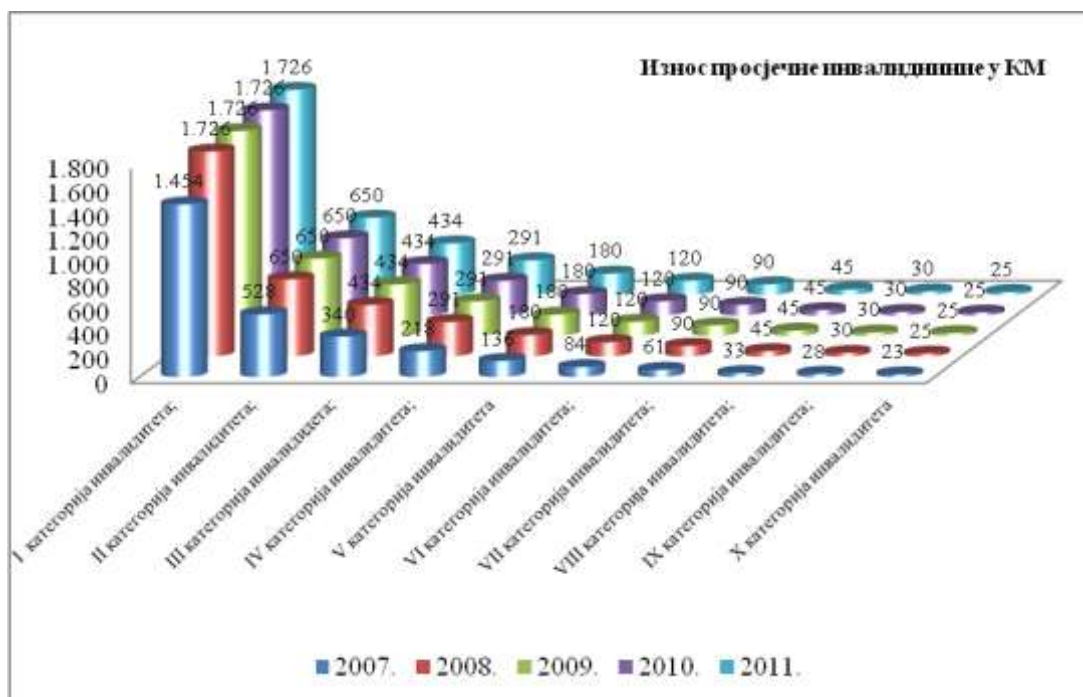
Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 54. Војни инвалиди

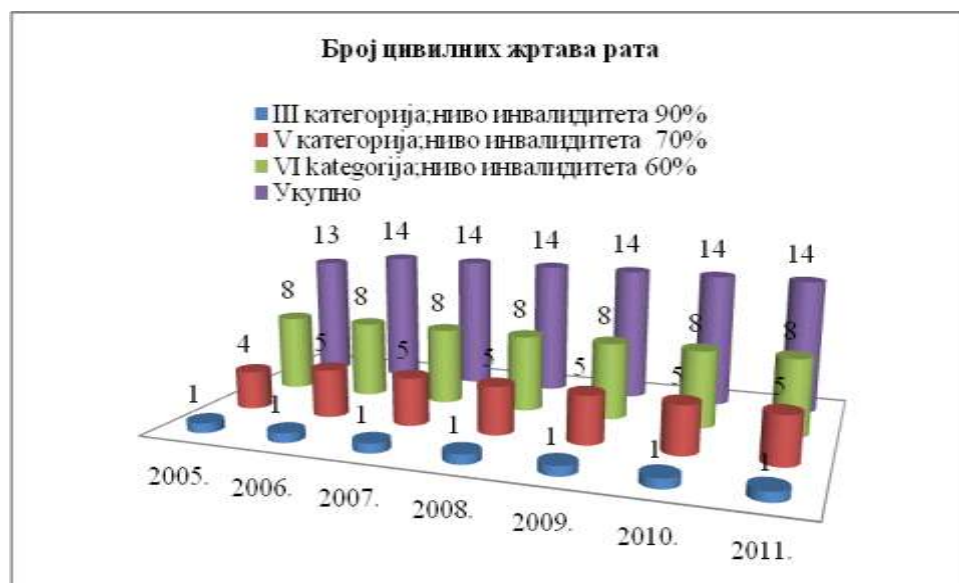
Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 55. Износ просјечне инвалиднине за војне инвалиде

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

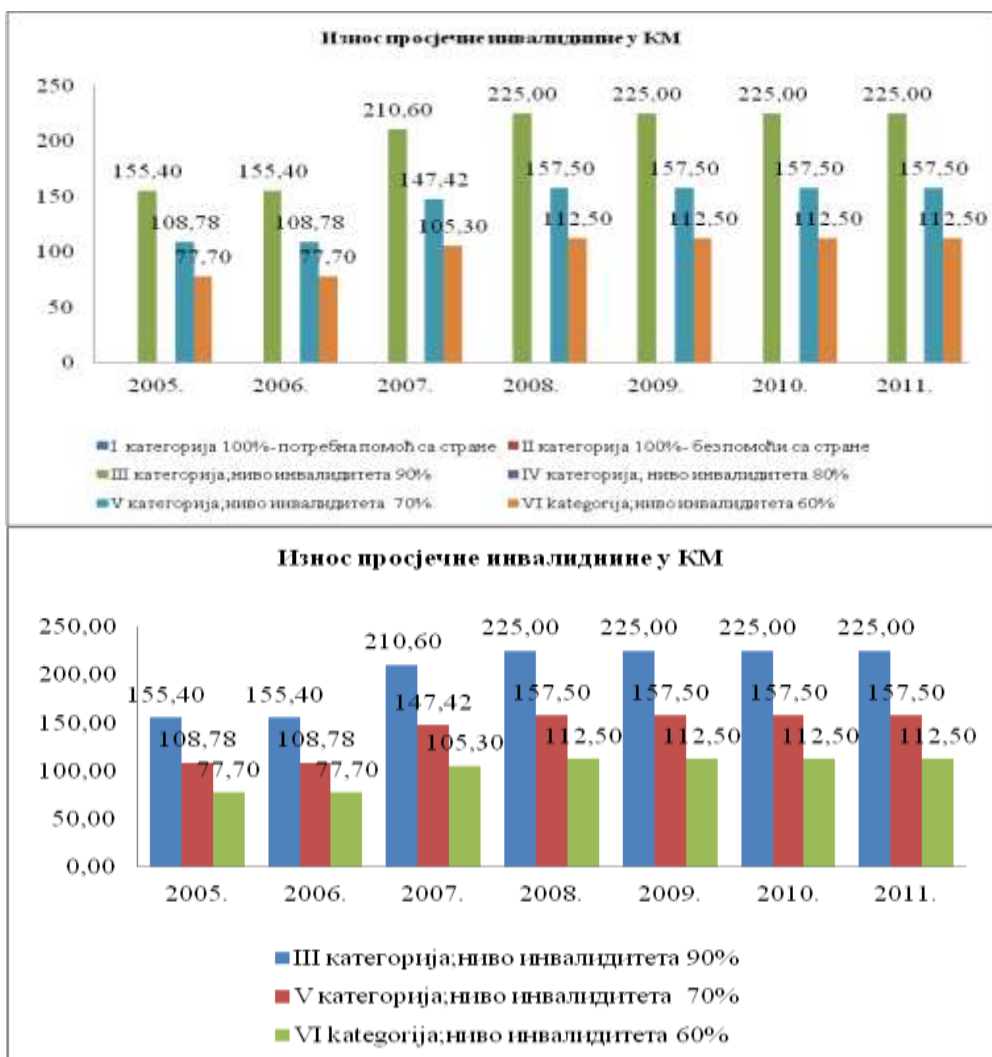
Слика 56. Категорија цивилних жртава рата: Број цивилних жртава

Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

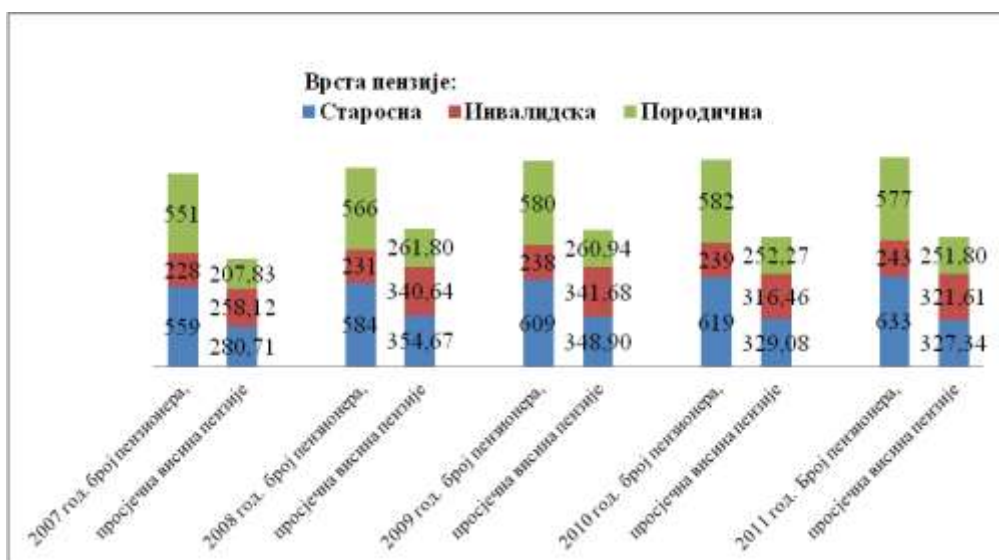

Слика 57. Категорија цивилних жртава рата :Просјечна инвалиднина

Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 58. Број пензионера и просјечна висина пензије

Извор: ПИО и Општински развојни тим општине Лопаре

На подручју општине Лопаре је регистровано 90 душевно обољелих са различитим дијагнозама. Недостатак Центра за ментално здравље увелико отежава збрињавање таквих болесника, који неријетко угрожавају јавни ред и мир. На подручју општине постоје 3 установе за смјештај старих и изнемоглих особа, али нема установа за смејштај жртава насиља у породици, установа за смејштај васпитно запуштене и занемарене дјеце, дјеце с посебним потребама, итд. Ради реализације права на збрињавање корисника који се налазе у стању потребе за посебном бригом, Република је основала специјализоване установе социјалне заштите. У систему социјалне заштите чији је оснивач Република смјештено је 12 лица са подручја општине Лопаре.

Радам и подршком центра за социјални рад су углавном обухваћене све рањиве категорије становништва. Међутим, на подручју општине живи одређени број ментално обољелих лица, чије збрињавање представља проблем. Такође на подручју општине не постоји адекватно рјешење за збрињавање жртава насиља у породици, васпитно запуштене и занемарене дјеце и дјеце с посебним потребама. За сада се њихово збрињавање одвија у установама чији је оснивач Република Српска, али је број збринутих особа мали и не одговара стварним потребама општине Лопаре за оваквим видом услуге.

3.1.12.5. Стамбена инфраструктура

Значајно је примјетити да стамбену инфраструктуру највећим дијелом чине приватне куће и станови који су углавном приватизовани.

Наредном табелом су приказани подаци о структури стамбеног фонда на подручју општине Лопаре.

Табела 4. Структура стамбеног фонда

ЕЛЕМЕНТИ	1991	2011 (процјена)	ИНДЕКС
Број приватних кућа	5.726	6.001	95,37%
Број станова	389	438 (откупљених 366)	88,81%
Опремљене куће за становање	5.726	5.000	114,50%
Опремљени станови за становање	389	438	88,81%
Још увијек девастиране приватне куће	-	420	-
Још увијек девастирани станови	-	-	-
Потпуно порушени станови	-	2	-

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

3.1.12.6. Сигурност грађана

Клизишта

На подручју општине Лопаре регистрован је велики број клизишта која угрожавају: стамбене објекте, помоћне објекте, путну инфраструктуру, водоводе, ријечна корита, пољопривредно земљиште и воћњаке.

Масовна појава клизишта била је: 2001, 2005, 2006....2010. године. Процјена штета од клизишта за:

- 2001. годину износила је 278.707,00 КМ,
- 2005. годину износила је 703.102,50 КМ,
- 2006. годину износила је 1.024.483,09 КМ,
- 2008/09. годину износила је 194.404,20 КМ,

- 2010. годину износила је 1.220.963,32 КМ.

Од посљедица клизишта рушили су се стамбени и помоћни објекти, прекидане су саобраћајнице и снабдијевање водом, одроњавање и затрпавана ријечна корита.

Табела 5. Клизишта на подручју општине Лопаре

Опис	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Број регистраних клизишта на подручју ЈЛС	75	119	-	5	6	81	8
Број становника директно угроженог клизиштима	53	81	-	12	15	39	48
Број санираних клизишта	29	39	-	2	3	14	2
Ниво инвестиција у санацију клизишта (КМ)	0	0	0	0	0	0	0

Угроженост од пожара

Анализом података достављених од Ватрогасног друштва евидентно је да на подручју општине Лопаре присутна опасност од пожара, те да је број пожара сваке године у порасту.

Табела 6. Пожари на подручју општине Лопаре

Опис	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Укупан бр. пожара на подручју ЈЛС	11	19	34	41	49	16	57	115
Бр. пожара узрокован људским факт.	10	17	34	38	49	14	56	112
Бр. пожара узрокован природ. факт.	1	2	0	3	0	2	1	3
Износ материјалне штете у КМ	37.500	132.000	256.000	44.200	131.500	16.500	48.550	72.600

Износ штете приказане претходном табелом директно је узрокован врстом објекта или врстом засада које је уништено пожаром.

На подручју општине Лопаре од 26.06.2003. године активно ради Ватрогасно друштво „Лопаре“ Лопаре које у свом саставу броји 14 професионалних ватрогасаца.

Угроженост поплавама

Једино уређено ријечно корито је дио ријечног корита ријеке Гњице кроз Лопаре. Поплавом су угрожена равничарска подручја поред ријека и потока на подручју општине Лопаре, и то: Мртвица, Кореташи, Бобетино Брдо, Тобут, Пељаве и Прибој.

На подручју општине Лопаре не постоје објекти за заштиту од поплава поред ријека и потока.

Поред угрожености од поплава повећањем нивоа воде у водотоцима, постоји и потенцијална опасност поплаве од рушења бране на језеру Сњијежница у Федерацији БиХ недалеко од границе општине. У том случају били би угрожени грађани Прибоја, Пељава и Тобута.

Угроженост минама

Према процјенама Центра за уклањање мина у БиХ, Регионална канцеларија Пале у 2010. години на подручју општине Лопаре око 5,577 km² или 2% од укупне територије општине је под минама, које обухватају 12 мјесних заједница: Прибој, Бријест, Завршје, Подгора, Потраш, Јабланица, Пипери, Лукавица, Брусница, Миросавци, Смиљевац и Пукиш.

До сада је на подручју општине деминирано 1.398.651,99 m². За сада има урађен 51 пројекат спреман за деминирање на подручју општине Лопаре који чекају потенцијалне донаторе за деминирање.

Скоро сав простор угрожен минама и минским пољима на подручју Општине је обиљежљен знацима упозорења на опасност од мина, а налази се на пограничном дијелу општине са ФБиХ (Тузла, Челић, Теочак, Сапна) и Брчко Дистриктом.

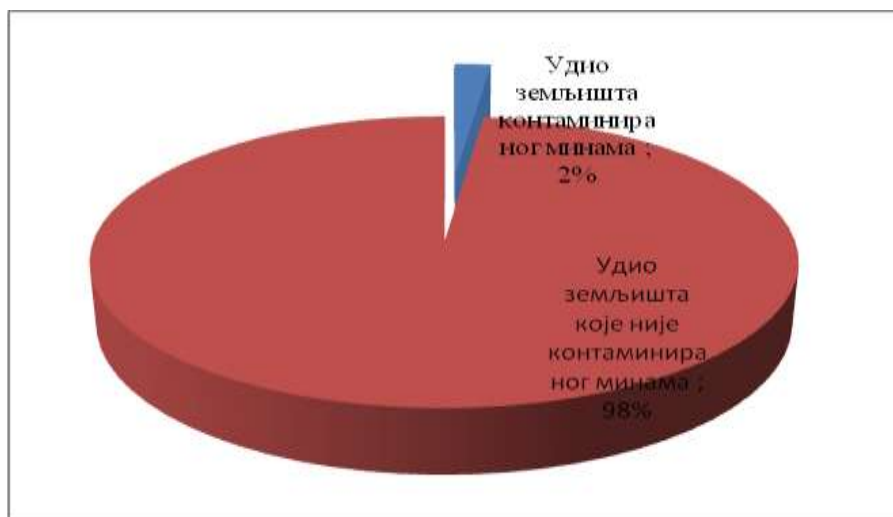
Поред угрожености од миских поља, постоји и опасност од појединачних минско експлозивних средстава (НУС) на читавом подручју Општине.

У после ратном периоду урађено је више презентација - обука грађана које обухвата упознавање са опасностима од минско експлозивних средстава.

Табела 7. Удио земљишта контаминираног минама на подручју општине Лопаре 2010. године

Категорија	Површина (ha)	% укупне површине ЈЛС
III – периферни локалитети	557,7	2%
Укупно	557,7	2%

Слика 59. Удио земљишта контаминираног минама на подручју општине Лопаре, 2010. године

Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

Криминалитет и јавни ред и мир

Осигурање личне и имовинске сигурности свих грађана општине Лопаре у надлежности је Полицијске станице Лопаре, која територијално покрива простор општине Лопаре.

Када је ријеч о области криминалитета, подручје општине Лопаре карактерише такво стање да је у 2012. години у односу на 2011. годину пријављено и обрађено 30,09% више казних дјела. Иако је дошло до повећања броја казних дјела, последице које су из њих произашле садрже мању друштвену опасност (није евидентирано пријављивање казних дјела из области организованог криминала, казних дјела тероризма, убиства, разбојништва и сл.). Из претходно поменутих разлога стање у области криминалитета може се оцијенити релативно задовољавајућим.

У дијелу који се односи на пријављивање казних дјела када је познат починилац у 2012. години по том основу пријављено 46 казних дјела што представља 21,3% свих обрађених казних дјела у 2012. години, док је у 2011. години пријављено 38 казних дјела што представља 23% свих обрађених казних дјела у 2011. години.

У области јавног реда и мира у 2011. години регистрован је тренд повећања укупног броја почињених прекршаја за 25% и број пријављених лица за 26,47% (са 102 на 129).

У ремећењу јавног реда и мира нису наступиле теже последице, а најчешће је јавни ред и мир нарушаван дрским понашањем као најблажим видом чињења прекршаја против јавног реда и мира (66 изречених прекршајних налога или за 1,54% више у односу на изречене прекршајне налоге у 2011. години). С обзиром на изнесене показатеље, стање сигурности у области јавног реда и мира је неповољније него у 2011. години. Међутим, позитиван тренд остварује се у подручју укупне расвијетљености казних дјела која је у 2011. години износила 42%, а у 2012. години постотак расвијетљености порастао је на високих 57%.

У структури криминалитета, највећи број казних дјела кроз све године почињен је против имовине, а у 2012. години криминални деликти против имовине представљају 44,26% укупне структуре обрађених дјела.

На подручју општине Лопаре регистрован је тренд повећања кривичних и прекршајних дјела. Такође, регистрован је и велики број клизишта која угрожавају: стамбене објекте, помоћне објекте, путну инфраструктуру, водоводе, ријечна корита, пољопривредно земљиште и воћњаке.

Евидентан је тренд повећања броја становника угрожених клизиштима, док с друге стране број санираних клизишта још увијек није на задовољавајућем нивоу. Општина се мора активније укључити у рјешавање ове проблематике и активним мјерама осигурати и побољшати ниво сигурности на овом подручју.

У том контексту потребно је искористити капацитете Форума за безбједност општине Лопаре и имплементирати Оперативни план за безбједност 2014.-2018. година који је усмјерен на рјешавање кључних питања и проблема у области безбједности специфичних за општину Лопаре

3.1.12.7. Осјетљиве – рањиве групе

У рањиве групе становништва спадају особе: а) изложене насиљу у породици, б) овисне о наркотицима, ц) ромске националности, д) повратници, е) породиље и труднице, ф) особе без здравственог осигурања, г) незапослене особе и х) особе са неријешеним стамбеним питањем. У структури особа изложених насиљу у породици углавном су жртве насиља жене и дјеца.

У 2011. години било је пријављено 10 случајева породичног насиља. У којима се радило о физичком насиљу, те су ови случајеви процесуирани на суду.

Са проблемом наркоманије односно болести овисности о наркотицима, у Центру за социјални рад се појавило 5 случајева који су упућени на лијечење у одговарајуће установе, а ова појава је све распрострањенија на подручју општине Лопаре. Центар такође ради на рјешавању проблема ромске популације у остваривању њихових права из области социјалне и здравствене заштите.

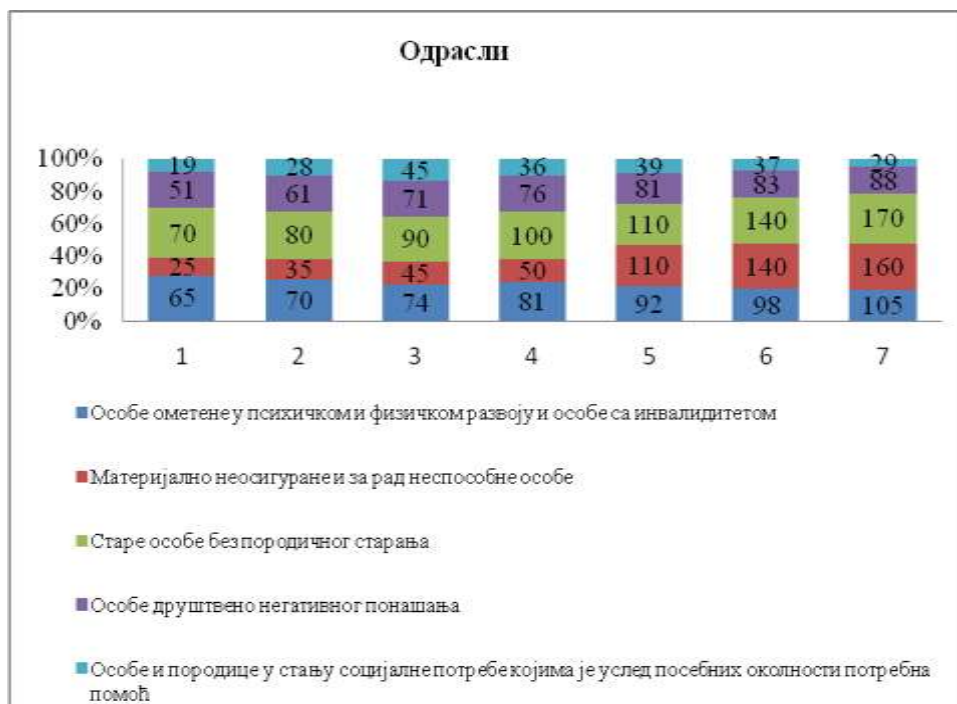
Повратници имају специфичне проблеме, неријешено стамбено питање, незапосленост и питања здравственог и социјалног осигурања.

Заштита породиља и трудница се своди на примање породиљске накнаде.

Социјално најугроженији корисници имају приоритет у приступу и услугама Центра у задовољавању потреба, а Центар развија различите услуге користећи расположиве ресурсе свих актера у заједници.

Слика 60. Рањиве групе (малољетници, одрасли):

Извор: Центар за социјални рад и Општински развојни тим општине Лопаре

3.1.12.8. Цивилно друштво

Цивилни сектор на подручју општине Лопаре није довољно развијен. Постоји неколико регистрованих организација које су активне, док је већина пасивна. На подручју општине Лопаре, међу првима су регистроване три омладинске организације („Фортис“ Лопаре, „Клуб младих“ Прибој и „Фомако“ Корај), као и Савјет ученика СШЦ. Наведене организације су и организовале Омладински савјет општине Лопаре (ОСОЛ), али он не функционише у задовољавајућој мјери (нефункционална структура, неактивност руководства). У међувремену је регистрована омладинска организација „Оклоп“ Лопаре, „Соко“ у Тобуту, Светосавска омладинска заједница, Удружења пољопривредника „Агромајевица, Удружење „Жене Мајевице“, као и три еколошке организације („Еко-Леонардо“ из Прибоја, „Вива натура“ Подгора и „Рисовац“ Лопаре). Удружење грађана „Еко-Леонардо“ из Прибоја, у оквиру својих дјелатности бави се и проблемима младих и укључен је у реализацију неколико пројеката из ове области. Удружење грађана „Бехар“ Корај, бави се проблемима повратника. Постојање и повећање броја омладинских организација показатељ су све веће заинтересованости младих за организовањем, али је потребно да се повећа иницијатива и активности свих организација. У општини Лопаре тренутно је активно 18 невладиних организација.¹⁹

Мали број НВО-а је последица недовољно развијене свијести грађана о властитим правима и одговорностима, неинформисаности грађана (недостатак електронских и писаних медија), те недовољне заинтересованости грађана за учешћем у јавним пословима. Грађани нису довољно свјесни утицаја који могу имати као носиоци права. У последњих неколико година створени су бољи услови за рад невладиних

¹⁹ Омладински клуг „Оклоп“, УПП „Агромајевица“, Друштво добровољних давалаца крви, УГ „Жене Мајевице“, Удружење пензионера, Ловачко удружење „Мајевица“, Светосавска омладинска заједница – СОЗ, Удружење параплегичара, обољелих од дјечије парализе и осталих трајних инвалидности Лопаре, УГ „Еко-Леонардо“, ЕПД „Рисовац“, УГ „Бехар“, Удружење родитеља са четворо и више дјеце „Подмладак“, ЕТД „Еко Мајевица“, УГ „Вива-натура“, СПКД „Просвјета“,

организација, а нарочито за омладинске организације. Отварањем инфо центра за младе створени су бољи услови за рад организација који окупљају младе на подручју општине Лопаре.

Грађани нису информисани ни о процесу доношења одлука који се тичу њих, а и веома мали број је укључен у овај процес због чега локална заједница мора да уложи више напора како би се сви упознали са законским могућностима и укључили у процес доношења одлука. Такође, уочена је и веома мала заступљеност жена у јавном животу.

У циљу активнијег укључивања грађана у јавне послове неопходно је улагати додатне напоре на подизању свијести о значају грађанског учешћа, те изнаћи могућност за рјешавање просторних проблема, како би се створили услови за нормалан рад, те ускладили интереси, захтјеви и приједлози грађана према јавној управи.

Постојећи механизми информисања грађана (развијена мрежа МЗ, редовно штампање Службених гласника, Билтен општине Лопаре, Комисија за капитално улагања итд), представљају значајну снагу у овој области, док непостојање електронског медија (радио фреквенција укинута још 2001. године) има за посљедицу неконтинуисано и неблаговремено информисање грађана о локалним темама и сервисним информацијама. У циљу активнијег рада МЗ неопходно је стимулисати рад по мјесним заједницама, јер би се кроз рад мјесних заједница неке категорије становништва, као што је сеоско становништво, повратници, избјегла и расељена лица, жене и др., укључиле у друштвена дешавања.

Дакле, у области информисања ситуација није на задовољавајућем нивоу. На подручју општине не функционише ни један локални медиј и не постоји могућност да се становништво на адекватан начин информисе о свим битним локалним темама, а ни медији из околних општина нису, у већој мјери, заинтересовани за емитовањем информација о локалним питањима. Општинска веб страница објављује важније информације о животу локалне заједнице, па су тако и грађани боље информисани о дешавањима у локалној заједници, будући да их све већи број користи интернет. Средства за рад свих НВО обезбјеђују се из буџета општине, тако што се на захтјев НВО, дозначавају средства за планиране активности и средства за подршку реализацији мањих пројеката. До сада се нису користили јавни позиви, нити су средства додјелјивана на основу дефинисаних критерија, из разлога што је постојао мали броја регистрованих НВО и зато што у буџету није било довољно финансијских средстава, а постојећи већи дио расположивих средстава је био усмјерен на подршку реализацији пројеката за младе (пројекти са италијанском невладином организацијом CISP и други).

У сарадњи са Фондацијом Мозаик из Сарајева, општина Лопаре кроз пројекат Омладинска банка финансијски подржава пројекте за младе, а који се бирају путем јавног позива. У 2012. години у буџету су предвиђена средства за невладине организације у износу од 5.000 КМ.

У области информисања ситуација није на задовољавајућем нивоу. На подручју општине не функционише ни један локални медиј и не постоји могућност да се становништво на адекватан начин информисе о свим битним локалним темама.

Организације цивилног друштва егзистирају у малом броју и тек неколико од њих је активно и заинтересовано да се активно укључе у процес доношења одлука од јавног

интереса. Локална заједница мора да уложи више напора како би се грађани кроз активизам организација цивилног друштва више укључили у процес доношења одлука.

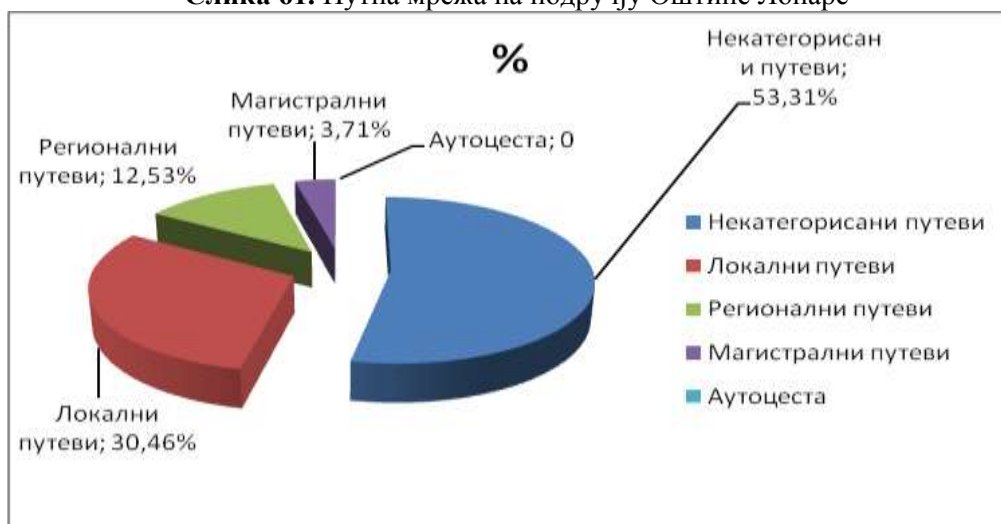
У ту сврху потребно је искористити потенцијале и капацитете центра за културу и информисање и анимирати грађане и организације цивилног друштва да се активније укључе у рад јавног сектора.

3.1.13. СТАЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ЈАВНИХ УСЛУГА

3.1.13.1. Саобраћајна инфраструктура

Кроз општину пролази регионални пут Тузла–Брчко и магистрални пут Бијељина–Тузла. Дужина путне мреже на подручју општине износи 493 km.

Слика 61. Путна мрежа на подручју Општине Лопаре

Извор: Одјељење за просторно уређење и стамбено комуналне послове општине Лопаре

На подручју општине Лопаре, дужина некатегорисаних путева износи 263 km (53,31%), локалних 150 km (30,46%), регионалних 62 km (12,53%) и магистралних 18 km (3,71%). Очигледно је да највећи проценат путне мреже заузимају некатегорисани и локални путеви (укупно 83,77%). Ипак, некатегорисани путни правци још увијек не задовољавају потребе савременог живота. У 2011. години је било свега око 10% асфалтираних некатегорисаних путева на подручју општине. Истовремено, у протеклих неколико година је реконструисано и асфалтирано 54,01% локалних путева на подручју општине Лопаре, а остатак није асфалтиран (макадам 45,99%).

Рурални развој се заснива на претпоставци да је квалитет живота у селу и граду приближно једнак, са становишта основне инфраструктуре, што подразумева да се путна и комунална инфраструктура у градским и руралним подручјима мора унаприједити до те мјере да је угодно живјети на селу.

Одржавање путне инфраструктуре односно локалних путева на простору општине је евидентно, али и у наредном периоду потребна су даља финансијска улагања у реконструкцију ове инфраструктуре, како би се задовољиле потребе савременог живота у урбаним и руралним подручјима општине.

3.1.13.2. Локални превоз

На подручју општине Лопаре постоји организован превоз дјеце која похађају основне и средње школе, али није покривен већи дио Општине. Услуге превоза врши предузеће Д.о.о. „Антић турс“. Организованим локалним превозом дјеце школског узраста и осталог становништва је покривено 14 мјесних заједница и овај вид превоза је активан само за вријеме школске године. Разлози за ово су економског карактера. Приватни превозници не врше услуге превоза у мјесним заједницама у којима не могу остварити позитивно пословање, нити за вријеме школских одмора када нема довољног броја путника.

Локална заједница мора пронаћи начин како да ријеши проблем превоза становника свих МЗ-а до центра општине и натраг у току цијеле године, јер је то један од основних предуслова за квалитетан живот у свим дијеловима општине, а нарочито у руралним подручјима.

3.1.13.3. Електроенергетска инфраструктура

Дистрибуција и снабдијевање електричном енергијом се врши путем 244,50 km средње напонске мреже и 739,41 km ниско напонске мреже са укупно 145 трафостаница 20/0.4 kV у властитом посједу. РЈ „Електро-дистрибуција“ врши дистрибуцију и снабдијевање електричном енергијом укупно 3.881 корисника. Од укупног броја корисника на електроенергетску мрежу спојено је 3650 домаћинстава.

У наредном периоду потребно је да РЈ „Електро-дистрибуција“ врши редовно одржавање електро енергетске мреже на простору општине.

3.1.13.4. Телекомуникације

На подручју општине Лопаре сва насељена мјеста имају телефонску мрежу. Фиксном телефонском мрежом управља предузеће М:тел. У 2010. години регистровано је 5.690 фиксних телефонских прикључака. Процјене говоре да је покривеност општине мобилним сигналом износила 96 %.

Општа је констатација да је покривеност општине фиксном телефонијом релативно добра и у наредном период потребно је да пружалац услуга и даље врши улагања у развијање фиксне и мобилне мреже и да садашњи тренд развоја иде ка вишим стандардима ЕУ.

3.1.13.5. Водоснабдијевање

Снабдијевање становништва питком водом на простору општине се врши градским водоводом непосредно са водозавата, односно изворишта Рисовац, Веселиновац и Капљевац – Јабланица, који су отворени токови – потоци. Вода се узима директно из водозавата и приликом обилнијих падавина долази до замућења воде, те као таква вода није за употребу. У таквим случајевима предузеће које је надлежно за организовано снабдијевање општине водом ЈКП „Екоком“ заједно са општином предузимају мјере на обавијештавању становништва да вода није за пиће и предузимају све активности да се вода доведе у исправно стање.

Како би се наведени проблем трајно и дугорочно ријешо неопходна су финансијска средства да се директно на извориштима направе пречистачи који би спријечили веће замућење воде, и такођер изради Програм санитарне заштите воде и Елаборат о уређењу зона водозахвата Рисовац, Веселиновац и Капљевац. То је неопходно како би се обезбиједио квалитет воде у складу са законским стандардима и критеријима квалитета воде.

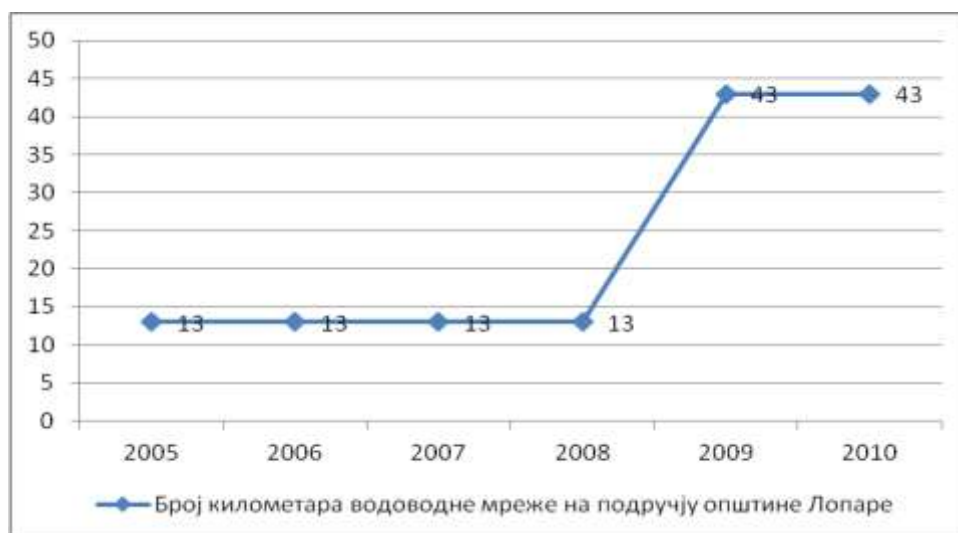
ЈКП "Екоком" Лопаре управља градским водоводом који снабдијева становништво мјеста Лопаре, МЗ Пирковци, МЗ Вукосавци и МЗ Веселиновац, а управља и локалним водоводом МЗ Прибој и МЗ Корај и Миросавци.

У септембру 2012. године прикључењем Јабланичке ријеке на постојећу градску мрежу обезбиједиле су се довољне количина воде у Лопарама, јер су се добиле додатне 4,0 l/s воде и то у критичном сушном периоду. Спровођењем ове активности у наредном периоду не би требало да долази до рестрикција воде, изузев у случају већих кварова и елементарних непогода.

Губици воде у водоводном систему на простору општине према досадашњим показатељима се процјењују на око 30%, а узроковани су старошћу водоводне мреже преко 30 година што узрокује честе и велике кварове у систему, као и чињеницом да велики број корисника нема уграђен водомјер те је наплативост услуга кориштења воде 68%. Овакво тренутно стање онемогућава адекватно праћење потрошње и губитака воде у систему.

Тренутна дужина водоводне мреже је 43,0 km. Капацитет пумпних станица је 142 l/s а резервоарски простор износи 1.850 m³. Тренутно се из овог система снабдијева око 5.000 становника општине Лопаре са 1.620 прикључака на воду. Покривеност снабдијевања града и приградских насеља системом водовода је задовољавајућа, али постоје насеља у општини гдје снабдијевање водом није на задовољавајућем нивоу. Најкритичнија ситуација је у селима Смиљевац, Кореташи, Пукиш, Мртвица, Тобут, Лопаре село-Грађевина и Прибој. У 2010 и 2011. години уложено је 60.000 KM за реконструкцију и изградњу водоводне инфраструктуре на простор општине.

Слика 62. Дужина водоводне мреже на подручју општине Лопаре

Извор: ЈКП "Екоком" Лопаре

Неадекватно снабдијевање водом очитује се прије свега недовољним бројем изворишта питке воде, слабом покривеношћу општине градском водоводном мрежом која је узрокована великом разуђености општине.

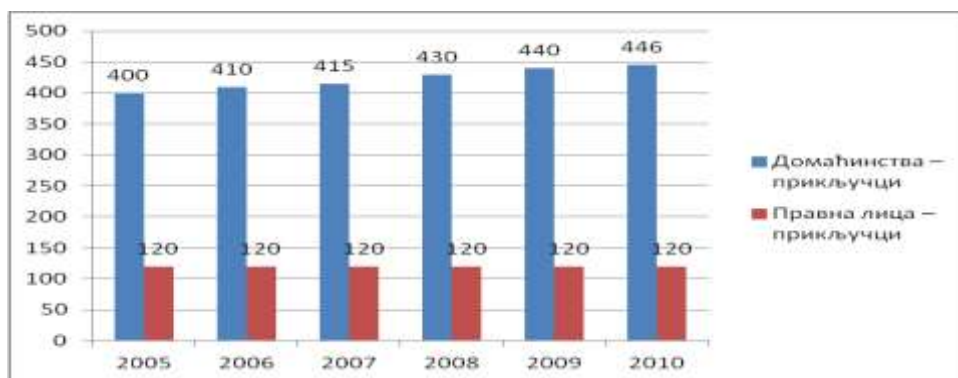
У наредном периоду општина треба да обезбиједи финансијска средства за санацију водоводне мреже и постављање водомјера на свим објектима да би се смањили директни губици воде у мрежи. Такођер је потребно да се предузму активности на постављању пречистаћа воде на извориштима Рисовац, Веселиновац и Капљевац – Јабланица, како у будућности не би долазило до замућења воде на водозахвату а самим тим и у водоводној мрежи на подручју општине Лопаре.

3.1.13.6. Канализација

У насељу Лопаре постоји регулисан канализациони систем који је дужине 5 km. Поред овог, у Корачу такође постоји канализациона мрежа. Оборинска канализација у Лопарама је дужине 800 m. Због непостојања система за пречишћавање отпадних вода на простору општине Лопаре, све отпадне воде се испуштају у отворене водотоке.

На канализациони систем у Лопарама тренутно је прикључено 450 домаћинства и 120 предузећа и установа, односно свега 7% домаћинстава.

Слика 63. Број прикључака на канализациону мрежу на подручју општине Лопаре

Извор: ЈКП “Екоком“ Лопаре

Потенцијални загађивачи углавном имају уграђене системе одвода док пречистачи нису у функцији или нису ни изграђени. Потенцијални загађивачи су бензинске пумпе, ауто-праонице, ауто-механичарске радионице и друга привредна постројења која немају уређаје за пречишћавање, али над истим се спроводи мониторинг отпадних вода како је наведено у рјешењу о еколошкој дозволи. Слична ситуација је и са осталим јавним и приватним објектима у граду.

Одвођење и пречишћавање отпадних вода је један од највећих еколошких и инфраструктурних проблема општине Лопаре. Само у ужем дијелу градског подручја постоји канализациона мрежа за одвод отпадних и фекалних вода на коју су прикључени стамбени објекти, објекти инфраструктуре и привредни објекти. Међутим, не постоји уређај за пречишћавање отпадних вода, тако да се непречишћене отпадне воде испуштају директно у водотоке.

Стање канализационе мреже је прилично лоше због старости мреже, сумњивог квалитета кориштених материјала, као и неодржавања канализационе мреже током ратних година.

У наредном периоду унапређење канализационог система на простору општине се поставља као приоритет улагања у комуналну инфраструктуру.

3.1.13.7. Гријање

Општина Лопаре нема системски ријешено питање топлификације града. Тренутно, становници општине Лопаре имају своје сопствене системе за загријавања простора (котлове и пећи), који углавном користе чврсто гориво (дрво и угаљ).

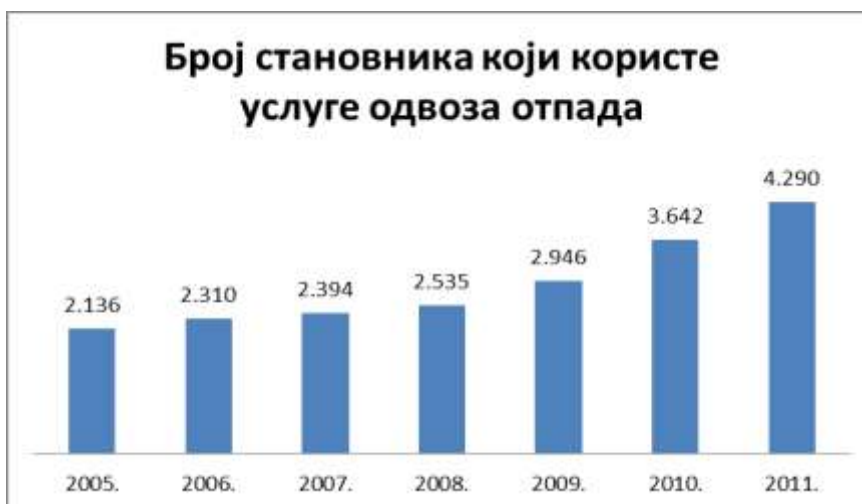
3.1.13.8. Јавна расвјета

На подручју општине Лопаре у периоду од 2005. до 2009. године су уложена значајна финансијска средства на изградњи јавне расвјете, те је према подацима из 2009. године, јавном расвјетом обухваћена већина насеља на подручју општине. Већина насељених мјеста има систем јавне расвјете у свом централном подручју, док су засеоци и приградска подручја остала непокривена системом јавне расвјете. Годишњи трошкови који се издвајају за плаћање електричне енергије износи између 70.000 и 80.000 КМ док су трошкови одржавања на годишњем нивоу до 5.000 КМ. У будућем периоду треба размишљати и о дијелу проширења јавне расвјете али првенствено о ефикасности система што кроз коришћење енергетски ефикасних расвјетних тијела што кроз оптимизацију система.

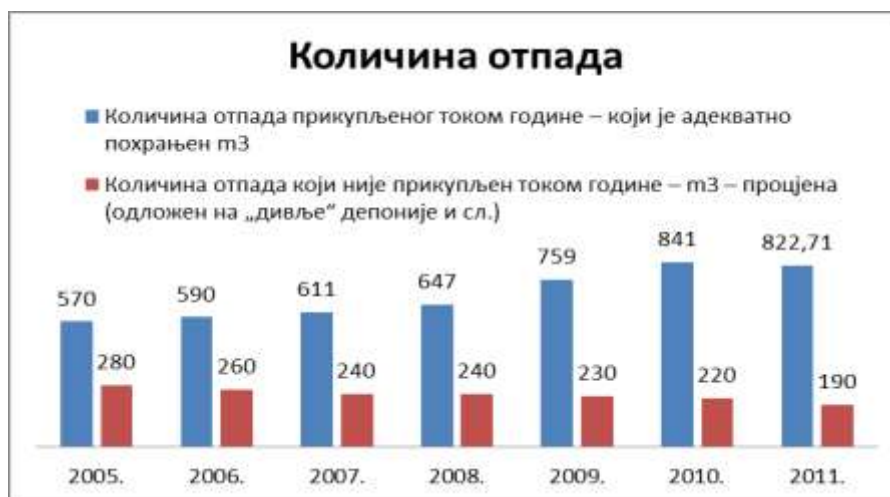
3.1.13.9. Одвоз смећа и отпада

Послове сакупљања, превоза и одлагања чврстог отпада на подручју општине Лопаре обавља ЈКП „Екоком” Лопаре. Организовано сакупљање, превоз и одлагање отпада је регулисано на ужем градском подручју, те у још 18 МЗ. У 7 мјесних заједница не постоји организовано прикупљање отпада. У 2011. години 4.290 становника користи услуге одвоза отпада док око 11.000 становника није покривено организованим одвозом отпада. Отпад се одвози у регионалну депонију у Бијељини, која је од Лопара удаљена 55 km. Досадашња пракса показује да ова депонија због удаљености и због неповољних финансијских ефеката за општину и комунално предузеће, није оптимално рјешење за општину Лопаре.

Слика 64. Број становника који користе услуге одвоза смећа и отпада

Слика 65. Количина отпада

Извор: ЈКП "Екоком" Лопаре

Примјетно је да се од 2005. године, количина отпада који се адекватно похрањује повећава а самим тим да се количина отпада који се одлаже на „дивље депоније“ смањује.

Основни правац даљег развоја прикупљања, превоза, одабирања и депоновања чврстог отпада се односи на унапређење покривености корисника, смањења трошкова пословања и подизање свијести грађана о значају заштите животне средине. Стратешки изазов општине Лопаре се односи на ширење јавне услуге на што већи број корисника, уз смањење трошкова пословања (укључујући превоз и депоновање).

3.1.13.10. Погребна дјелатност и гробља

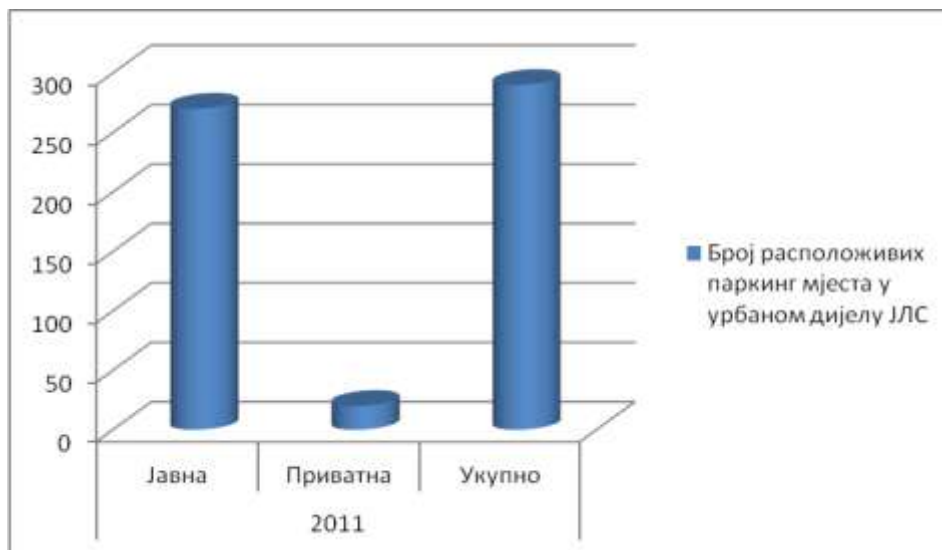
На подручју урбаног дијела општине налазе се 2 гробља, од којих је једно 100% попуњено, док друго располаже са око 700 слободних укупних мјеста, а тренутна попуњеност је отприлике 10% и она је непромењена последњих пар година.

3.1.13.11. Паркирање

Општина Лопаре у свом урбаном дијелу располаже са довољним бројем паркинг мјеста која задовољавају свакодневне потребе становништва, што је резултат инвестирања у ову област инфраструктуре, због чега се број паркинг мјеста последњих година повећавао.

Општа је констатација да тренутни број паркинг мјеста на простору урбаног дијела општине задовољава потребе локалног становништва и гостију који посјећују општину.

Слика 66. Број расположивих паркинг мјеста у урбаном дијелу општине Лопаре

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

3.1.14. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.1.14.1. Стање ваздуха

Одрживост животне средине подразумијева да степен загађујућих материја које се емитују не превазилазе могућности ваздуха, воде и земљишта да их апсорбује и преради. Са друге стране, заштита животне средине је уставна категорија којом се штите права грађана на здраву и еколошки прихватљиву околину.

Загађење ваздуха врши се емисијом штетних гасовитих и чврстих материја, које настају најчешће као резултат љуске дјелатности, али и емисијом из природних извора. Ова област регулисана је Законом о заштити ваздуха ("Службени гласник РС", број 53/02), као и низом подзаконских аката на нивоу Републике Српске.

На подручју општине Лопаре нема индустријских капацитета који би својим технолошким процесима вршили емисију штетних гасова и других штетних материја у атмосферу, а која би негативно утицала на здравље локалног становништва. Једини битан емитер који утиче на стање квалитета ваздуха, воде и земљишта на територији општине Лопаре, као и читаве регије је Термоелектрана Угљевик. Емисија загађујућих једињења димних гасова из Термоелектране су велике и надмашују емисионе норме, а нарочито емисија SO_2 , NO_x и концентрација честица у димним гасовима. Мјерење концентрације штетних гасова који се испуштају из термоелектране у надзору су

републичке инспекције.

У последњих пар година, извор загађења ваздуха је паљење комуналног отпада на депонији општине Челић, лоциране у близини ентитетске границе, а чиме директно угрожава здравље становништва МЗ Пукиш, Смиљевац и Кореташе.

Општина Лопаре нема изграђен централни систем гријања, те се загријавање углавном у свим јавним установама, јавним и приватним предузећима и стамбеним зградама обавља путем пећи и котлова који као енергент најчешће користи угаљ. У домаћинствима је изражено постављање ложишта и грејних инсталација по властитом нахођењу а не како би требало према техничким правилима и правилима струке. Као гориво за ложење највише се користи дрво и угаљ. Угаљ који се користи има ниску топлотну вриједност па се због тога употребљавају његове веће количине. Обично угаљ садржи велики проценат сумпорних и других штетних једињења. Коришћени угаљ обично има веома висок садржај пепела и веома висок садржај алкалних компоненти.

Загађења ваздуха на простору општине свакако изазивају и аутомобили и теретна возила, која користе енергент нафту и нафтне деривате. Све већи је број регистрованих возила, чији вијек старости се креће око 10-15 година и са веома малим бројем возила која имају уграђене катализаторе.

Постројења и погони која подлијежу обавези прибављања еколошке дозволе, сходно одредбама Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", број 71/12), на подручју општине Лопаре су у сталном порасту. На основу инспекцијских контрола издатих еколошких дозвола, увида спровођења мониторинга ваздуха, воде и земљишта, констатовано је да емисије загађујућих материја не прелазе дозвољене концентрације.

Системско управљање квалитетом ваздуха на територији општине не постоји, нема инсталирани мјерних станица, па самим тим, иако законом регулисано, мониторинг ваздуха се не спроводи. Нема статистичких података о мјерењима квалитета ваздуха, али на основу напријед наведени извора загађења ваздуха, може се сматрати да територија општине Лопаре има релативно добар и релативно чист ваздух.
--

3.1.14.2. Стање водних ресурса

Цијело подручје општине Лопаре карактерише велики број мањих водотока. Кроз насељено мјесто Лопара протиче ријека Гњица, која са својим притокама припада непосредно сливу ријеке Саве, а кроз насеље Прибој, ријека Јања, која са својим притокама припада сливу ријеке Дрине. Само у градском дијелу Лопара уређено је ријечно корито у дужини око 1,3 km. Наведене ријеке су мањих бујичних токова, те нема пријетњи од поплава.

3.1.14.3. Стање земљишта

Општина Лопаре има значајне пољопривредне ресурсе. Око 45% од укупних површина на подручју општине су под ораницама и вртовима, 8% под воћњацима и 4% под пашњацима, а 39% површина су под шумама.

На деградацију земљишта и смањење површина обрадивог земљишта утиче: појава клизишта и ерозија земљишта, земљиште контаминирано минама, претварање пољопривредног у грађевинско земљиште. Због учесталих клизишта сваке године

велике штете се причињавају на путним правцима, стамбеним и другим објектима. Према извјештају БХМАЦ-а, након рата 2% укупне површине општине Лопаре је било минирано. Међу најугроженијим су рубна насељена мјеста, а забиљежено је неколико и смртних случајева и рањавања. Активности на деминирању и то углавном II категорије минираних подручја, су се интензивирале тек од 2005. године те је до сада деминирано мање од 2% минираних површине. Референт за цивилну заштиту одржава контакт с БХМАЦ-ом и ентитетском управом Цивилне заштите, те са свим заинтересованим организацијама у циљу организовања упозорења, обуке и едукације грађана о опасностима од мина.

Потенцијално негативни утицај на земљиште је могуће очекивати од загађења ваздуха, посебно на бази сумпора и азота које могу да изазову хроничне и акутне промјене на биљкама. Као извори загађења земљишта су дивље депоније чврстог отпада, испуст отпадних вода на пољопривредно земљиште, неконтролисана примјена хербицида и вештачких ђубрива у пољопривредној производњи.

Системско управљање квалитетом земљишта на територији општине не постоји, не врше се редовна испитивања земљишта иако је то законом регулисано. Нема статистичких података о мјерењима квалитета земљишта и могућег загађења, али на основу напријед наведени извора може се сматрати да територија општине Лопаре има релативно добро и незагађено земљиште.

3.1.14.4. Стање шумских екосистема

Шумама на подручју општине Лопаре газдује ЈП "Шуме Републике Српске", Шумско газдинство Лопаре. Од укупне површине, 39% територије је прекривено шумама, 7.108 ha у државном власништву, а 4.907 ha у приватном власништву. У структури шума доминира храст, цер, буква и граб, а остале врсте дрвета су мање заступљене.

Сјеча шуме, односно њена експлоатација уколико није планска за посљедицу има ерозију земљишта, нарушавање природне равнотеже, изумирање појединих биљних, животињских врста, односно промјена флоре и фауне. Осим тога, услед сјече шуме долази и до појаве клизишта која сваке године угрожава како стамбене објекте, тако и путеве на територији општине Лопаре. ЈП "Српске шуме РС", врши планску сјечу шуме, као и производњу техничког и огревног дрвета и води евиденцију о количинама сјече, што није случај са приватним шумама.

Поред ове експлоатације шумског богатства присутан је и проблем уништавања шуме услед нарушавања природне равнотеже и одређене врсте паразита који сви заједно пријете да униште шумско богатство, као и честа појава шумских пожара које су узроковане људским фактором, односно приликом крчења њива и пашњака у близини шума.

У наредном периоду потребно је успоставити евиденцију праћења о количини дрвне масе, шума које се налазе у приватном власништву.

3.1.14.5. Управљање отпадом

Основна карактеристика ефикасног управљања је скуп мјера за унапређење и олакшање спречавања настанка отпада на извору, одвојено сакупљање, рециклажу или друге

методе поновног добијања материјала из отпада и поуздано и еколошки одрживо коначно одлагање отпада. Као и у другим срединама у БиХ и на подручју општине Лопаре, управљање отпадом представља озбиљан проблем од чијег рјешавања директно зависи квалитет животне средине.

На подручју општине Лопаре, ЈКП "Екоком" врши организовани одвоз отпада у следећим насељеним мјестима: Лопаре, Пирковци, Мачковац, Козјак, Веселиновац, Јабланица, Пипери, Вакуф, Брусница, Миросавци, Мртвица, Прибој, Пељаве, Бријест, Липовице, Тобут, Подгора и Кораја, и сав сакупљени отпад се одвози на регионалну депонију ЈП Еко-деп Бријесница, Бијељина. Стара депонија на Мајевици у МЗ Коњиковићи је санирана, а извршена је и санација једног дијела "дивљих депонија" на територији општине Лопаре.

Тешко је рећи да је стање задовољавајуће у погледу збрињавања отпада, и поред све већег одвоза отпада из насељених мјеста, набавке контејнера, постављања табли о забрани бацања смећа, акција чишћења јавних површина. Сав отпад се не сортира, и заједно са комуналним отпадом одлажу се и друге врсте отпада: пољопривредни, медицински, грађевински, дотрајали кућански апарати, угинуле животиње, опасан отпад из домаћинства и привредног сектора.

Системским управљањем отпадом, односно свеобухватним рјешењем као што је системски одвоз отпада, набавка контејнера, сортирање отпада као и едукација становништва, општина у наредном период треба да посвети посебну пажњу како би се проблем у управљању отпада на подручју општине системски ријешио.

3.1.14.6. Управљање простором и зеленим површинама

Зелене површине представљају саставни дио свих структурно-функционалних зона насеља као и коридоре повезивања са зеленим рубним зонама. Савремена насеља за чиме теже и Лопаре, треба да обезбједе органску везу са околном природом, висок комфор околине и еколошку равнотежу. Зелене површине обезбјеђују многобројне функције у циљу стварања оптималне равнотеже, тј. уклањање/смањење негативних утицаја урбане околине. Заштитно зеленило унутар града представља категорију која би требала да обезбједи задовољење посебних еколошких захтјева, као што су појасеви фабричких кругова и око објеката гдје се емитује већи ниво загађења.

У Лопарама нема дефинисаних паркова и других категорија градског зеленила. Постојећи улични дрворед, у ужем центру града дужине око 1 km, са уређеним зеленим површинама и засадом украсног грмља, представља веома важан елемент јер повезује све остале категорије зелених површина а истовремено и тампон који обезбјеђује заштиту од буке, прашине, вјетра, чине сјену у доба љетњих врућина и омогућава продирање свјежих ваздушних маса. Осим наведених зелених површина, већи дио зелених површина је и испред индивидуалних објеката, дјечијег вртића, школских објеката, фабричких кругова. Одржавање јавних зелених површина и дрвореда на подручју града Лопара врши ЈКП „Екоком“ Лопаре.

3.1.14.7. Заштита природног биодиверзитета и културно-историјског наслеђа

Биодиверзитет представља непроцјењиво природно богатство и биолошки ресурс.

Општина Лопаре због повољног географског положаја, умјерено-континенталне климе, се сматра богатом флором и фауном. У Мајевичком рејону заступљене су храстова шума, шуме букве, цера, граба, а врло спорадично липа, љеска, бријест и багрем. Густе шуме, пропланци, ливаде, врела и извори, чисте планинске ријеке и потоци, у непосредном окружењу су природна станишта бујног животињског свијета, водоземаца, гмизавца, инсеката, птица и сисара. На овом подручју не егзистирају угрожене врсте птица, сисара нити других ендемичних животињских врста које захтијевају посебну пажњу због специфичне природе њиховог станишта. На ширем подручју овог локалитета од животињских врста појављује се: срна, вук, лисица, јазавац, куна златица, шумски зец, вјeverица, дивља свиња и многи представници птица и других животињских врста које су земљама Европе права ријеткост и стога строго заштићена.

Објекти из категорије природног и културног наслеђења су споменици НОР-а и револуције, партизанска спомен гробља НОР-а, некрополе стеђака, археолошка налазишта, споменици отаџбинског рата и вјерски објекти у већем дијелу насељених мјеста територије општине Лопаре.

3.1.15. ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

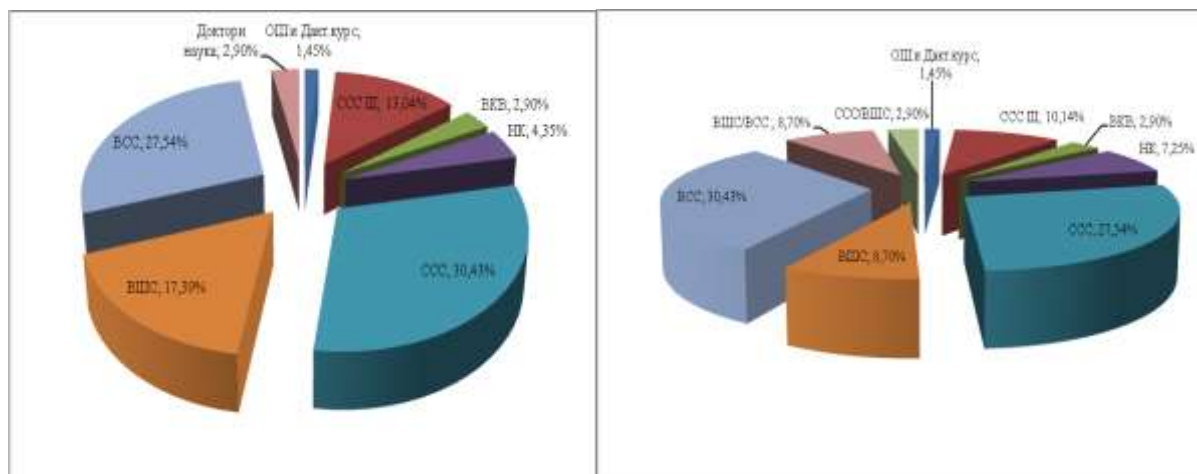
Послове и задатке локалне самоуправе из директне надлежности Општине, као и управне послове који су Републичким Законом стављене у надлежност Општине, врши општински орган управе, путем слиједећих одјељења и служби за управу, односно

Административну службу општине Лопаре чини:

1. Кабинет Начелника
2. Одјељење за општу управу (обавља пословање у оквиру два одсјека: одсјек за управне послове и одсјек-центар за услуге грађанима),
3. Одјељење за финансије,
4. Одјељење за привреду и друштвене дјелатности,
5. Одјељење за просторно уређење и стамбено-комуналне послове и
6. Одсјек за инспекцијске послове.

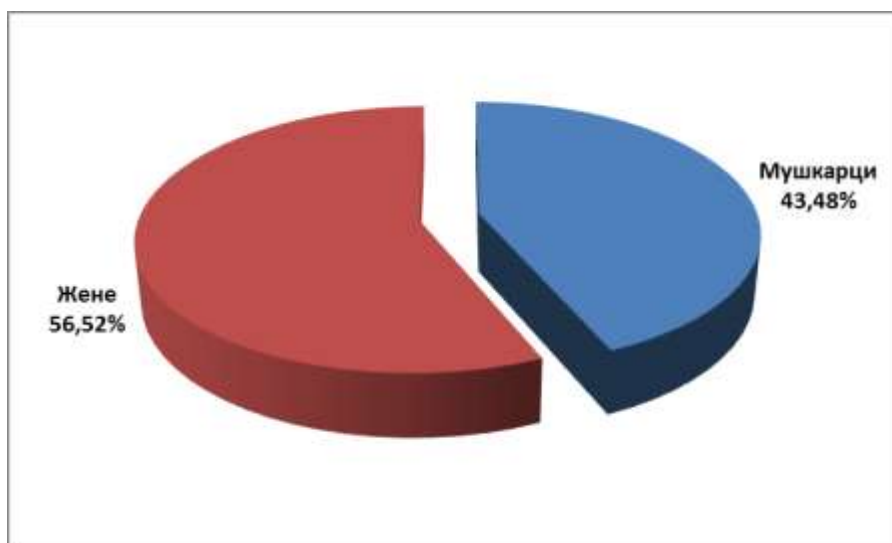
У органу локалне управе запослено је 69 радника.

Слика 67. Квалификациона структура запослених на територији општине Лопаре у односу на квалификациону структуру радних мјеста у општинској управи

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 68. Полна структура запослених у општинској управи

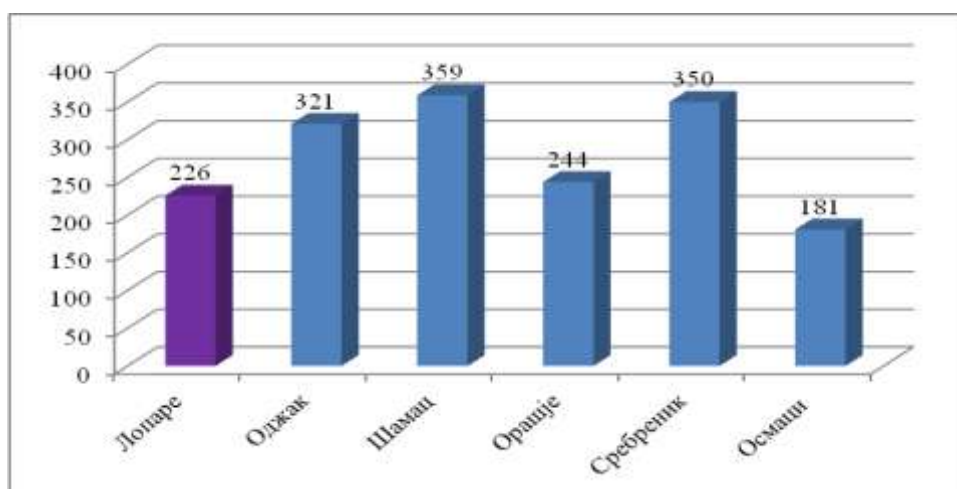

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре

При анализи ефикасности јавне администрације један од основних индикатора је и број становника по раднику у општинској администрацији. У општини Лопаре овај индикатор се мјери са 226 становника (према броју становника 15.585) по запосленом раднику у општинској администрацији, што је мање од сличних општина по структури и броју становништва у окружењу.

Недовољно изграђени капацитети локалне општинске администрације не могу на адекватан начин одговорити захтјевима инвеститора и привући и анимирати дијаспору да више улаже у локални развој општине. Потребно је даље радити на изграђивању капацитета запослених, нарочито у области локалног развоја и успостављању повољне пословне климе на локалном нивоу

Слика 69. Компарација броја грађана по једном запосленом раднику у општинској администрацији у 2010. години

Извор: Општински развојни тим општине Лопаре и Стратегија интегрисаног локалног развоја општине Оджак

3.1.15.1. Мјесне заједнице

На простору општине Лопаре организовано је 25 мјесних заједница. Већина од њих нема адекватне услове за рад, а скоро све мјесне заједнице имају затворене просторе за организовање јавних и културних садржаја. Такође, скоро све имају на располагању и спортске полигоне. Статутом општине прописује се организација, начин рада и финансирање МЗ-а. Буџетом општине утврђују се средства за финансирање рада МЗ-а, а административни и стручни послови за МЗ-е обављају се у административној служби општине.

У наредном периоду, требало би побољшати материјално стање МЗ-а, те би у општинском буџету у наредном периоду требала бити распоређена знатно већа финансијска средства (директно или кроз имплементацију пројеката).

3.1.16. АНАЛИЗА БУЏЕТА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ

Буџет општине Лопаре представља један од најважнијих извора за финансирање пројеката који ће бити дефинисани у Стратегији развоја општине Лопаре за наредни вишегодишњи период. Буџет општине Лопаре је документ којим се утврђује план финансијских активности буџетских корисника, који обухвата пројекцију износа прихода и прилива и утврђеног износа расхода и издатака општине за период од једне фискалне године. Буџет општине Лопаре за фискалну годину доноси Скупштина Општине Лопаре²⁰. Поред Буџета, важан инструмент за планирање будућих пројеката је и документ оквирног буџета, који се доноси за период текуће буџетске године плус двије наредне године.

Укупна буџетска потрошња, као и буџетска средства варирају из године у годину. У 2009. години у односу на 2008. годину остварен је пораст укупних прихода за 9,81%, док је у 2010. у односу на 2009. годину остварено смањење укупних прихода за 16,37%, у 2011. у односу на 2010. повећање за 5,73%, а у 2012. у односу на 2011. годину смањење за 5,37%. Посматрајући укупне остварене расходе видљиво је да су се смањивали у 2008, 2009, 2010. години, па повећали у 2011. години, па поново смањили у 2012. години. Међутим, износ укупно остварених расхода је константно значајно већи у свакој од посматраних година, због чега се из године у годину акумулирао дефицит. С обзиром на износ и тренд кретања укупно остварених прихода, неопходно је ускладити кретање укупно остварених расхода из године у годину са укупно оствареним приходима, односно смањити укупну потрошњу.

Укупни приходи и расходи Општине Лопаре презентирани су у наредној табели:

Табела 8. Укупни приходи и расходи

Остварење	2008	2009	2010	2011	2012
ПРИХОДИ	4.222.304	4.636.399	3.877.512	4.099.819	3.879.691
Порески приходи	2.701.516	2.401.736	2.754.125	3.254.573	3.335.161

²⁰ Буџет се састоји од прихода и расхода текуће фискалне године. У буџетске приходе сврставају се порезни приходи (приходи од индиректних пореза, порез на доходак, порез на промет непокретности, порез на имовину), непорезни приходи и остали приходи. Значајан дио прихода из Буџета се издваја за капиталне пројекте и пројекте изградње и обнове комуналне инфраструктуре.

Порез на доходак и добит предузећа	5.283	514	0	0	177
Порез на лична примања и приходе од самосталне дјелатности	224.509	184.053	182.526	294.077	309.696
Порез на имовину	147.232	130.101	129.729	135.861	145.799
Порез на промет производа и услуга (ПДВ)	2.321.723	2.084.817	2.440.551	2.823.099	2.879.489
Остали порези	2.769	2.251	1.319	1.536	0
Непорески приходи	319.835	393.731	338.332	315.840	368.713
Приходи од предузетничких активности и имовине	21.044	49.868	39.806	34.013	41.713
Административне таксе	81.747	71.848	65.411	62.210	55.950
Комуналне таксе	88.365	118.888	119.687	110.684	75.386
Накнаде по разним основама	89.258	69.575	64.982	54.679	144.096
Приходи од пружања јавних услуга	30.264	67.956	39.338	48.236	48.961
Новчане казне	3	4.355	3.255	5.638	2.320
Остали непорески приходи	9.154	11.241	5.853	380	287
Капитални добици	0	15.000	33.549	60.910	13.575
Текуће и капиталне помоћи	622.273	1.025.932	329.006	190.996	162.242
Текуће помоћи	214.248	458.399	258.100	160.996	150.242
Капиталне помоћи	408.025	567.533	70.906	30.000	12.000
Примљене отплате датих зајмова и поврата учешћа у капиталу	578.680	800.000	422.500	277.500	0
Приходи из буџета нижих потрошачких јединица	0	0	0	0	0
РАСХОДИ	5.060.528	4.913.340	4.205.791	4.304.136	4.423.759
Текући трошкови	3.253.807	3.087.454	3.146.593	3.415.734	3.805.748
Плате и надокнаде трошкова запослених	1.309.733	1.656.106	1.607.637	1.927.099	1.837.721
Порези и доприноси на остала лична примања	412.165	166.532	160.036	553	0
Трошкови материјала и услуга	703.407	602.484	718.015	707.483	846.527
Текуће помоћи	749.658	578.343	543.559	634.243	984.137
Трошкови за камате и остале накнаде	78.845	83.989	117.346	146.356	137.363
Капитални трошкови	1.599.502	1.270.933	877.742	679.651	356.282
Трошкови за набавку сталних средстава	1.484.225	1.236.029	728.856	638.149	354.719
Капиталне помоћи	115.277	34.904	148.886	41.502	1.563
Остале исплате	0	0	0	0	0
Дознаке из буџета нижих потрошачких јединица	0	0	0	0	0
ПРИХОДИ-РАСХОДИ	-838.224	-276.941	-328.279	-204.317	-544.068
ФИНАНСИРАЊЕ					
Примљени кредити и зајмови	578.680	800.000	422.500	277.500	0
Отплате примљених зајмова и кредита	207.219	554.954	181.456	208.751	261.729

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

Према наредној слици, на којој су приказани подаци о укупно планираним и оствареним приходима, као и оствареним расходима за период између 2008. и 2012. године, видљив је континуиран тренд већих остварених прихода у односу на планиране приходе (осим за 2012. годину), али је такођер видљиво знатно веће учешће расхода у односу на остварене приходе, и то за све посматране године. То је резултирало и континуираним дефицитом Буџета Општине Лопаре.

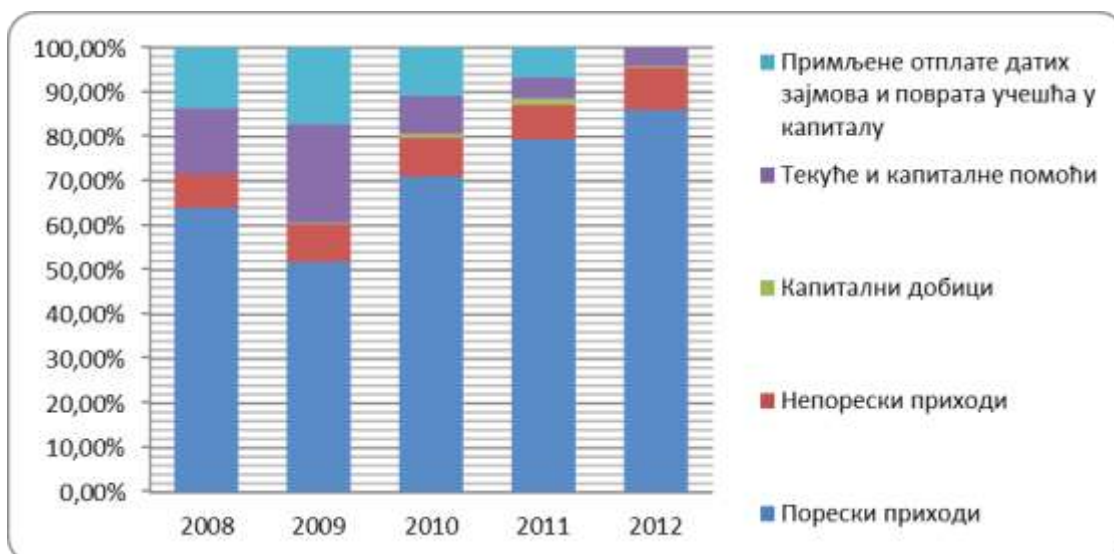
Слика 70. Преглед планираних и остварених укупних прихода и остварених расхода од 2008. до 2012. године (КМ)

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

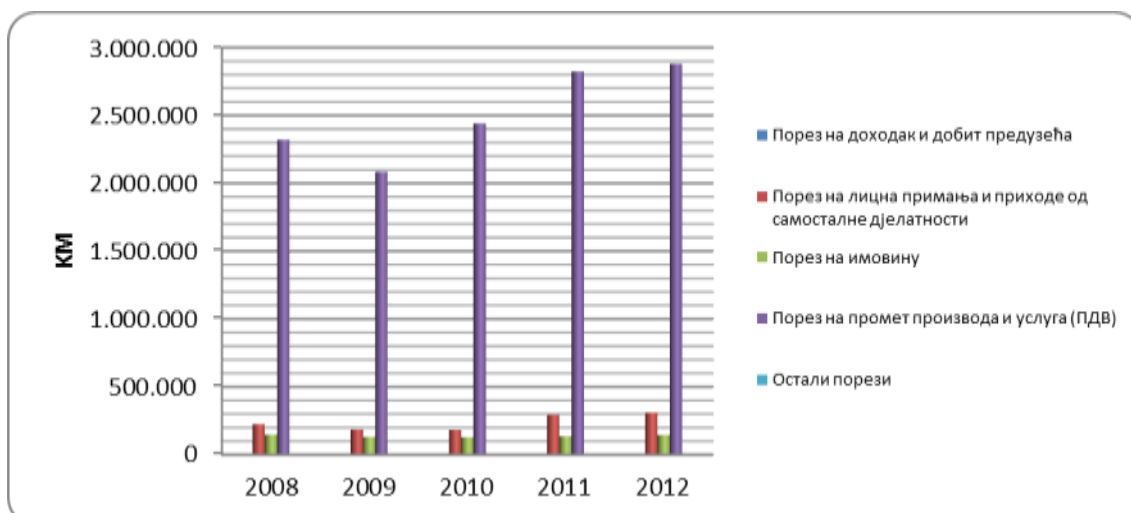
Најзначајнији приходи општине Лопаре су порески приходи, уз напомену да они чине око 86% укупних прихода општине у 2012. години.

Слика 71. Структура прихода у укупним приходима општине Лопаре

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

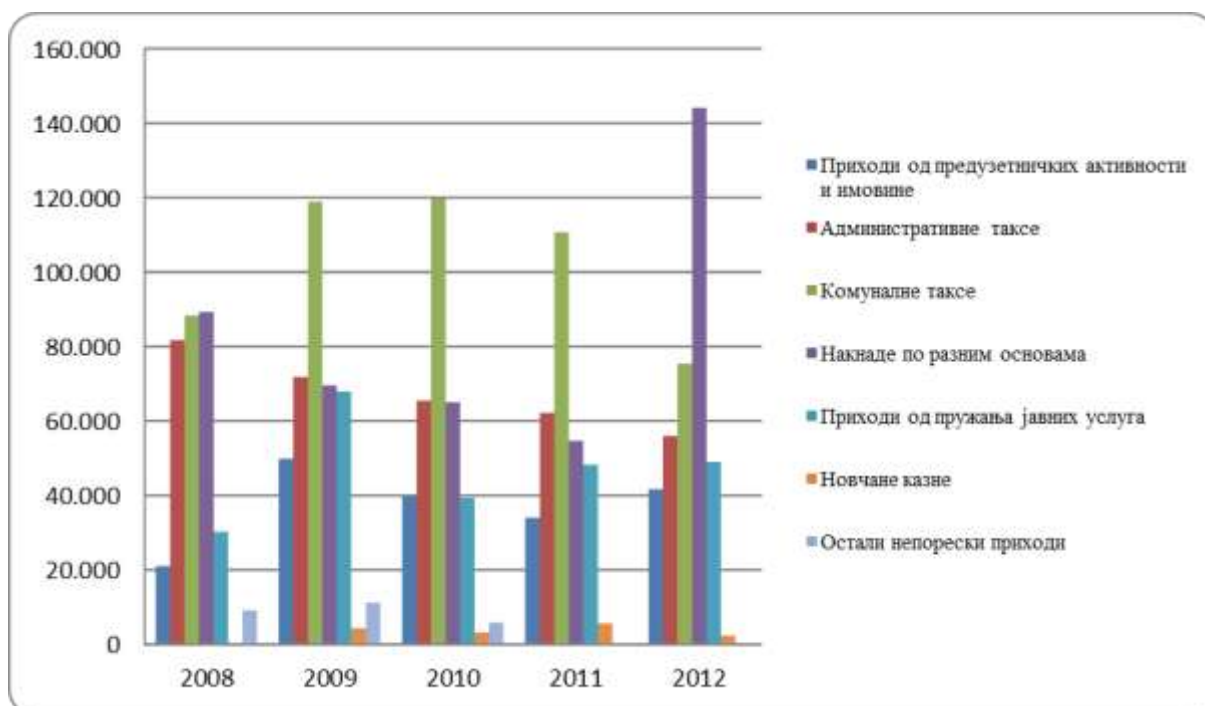
Слика 72. Структура пореских прихода

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

У оквиру пореских прихода, убједљиво доминирају приходи од индиректних пореза - пореза на додату вриједност и акциза, и то са чак око 86% у 2008. и 2009. години. Оваква структура прихода не оставља довољно могућности за утврђивање намјене њиховог трошења, али их свакако не ограничава.

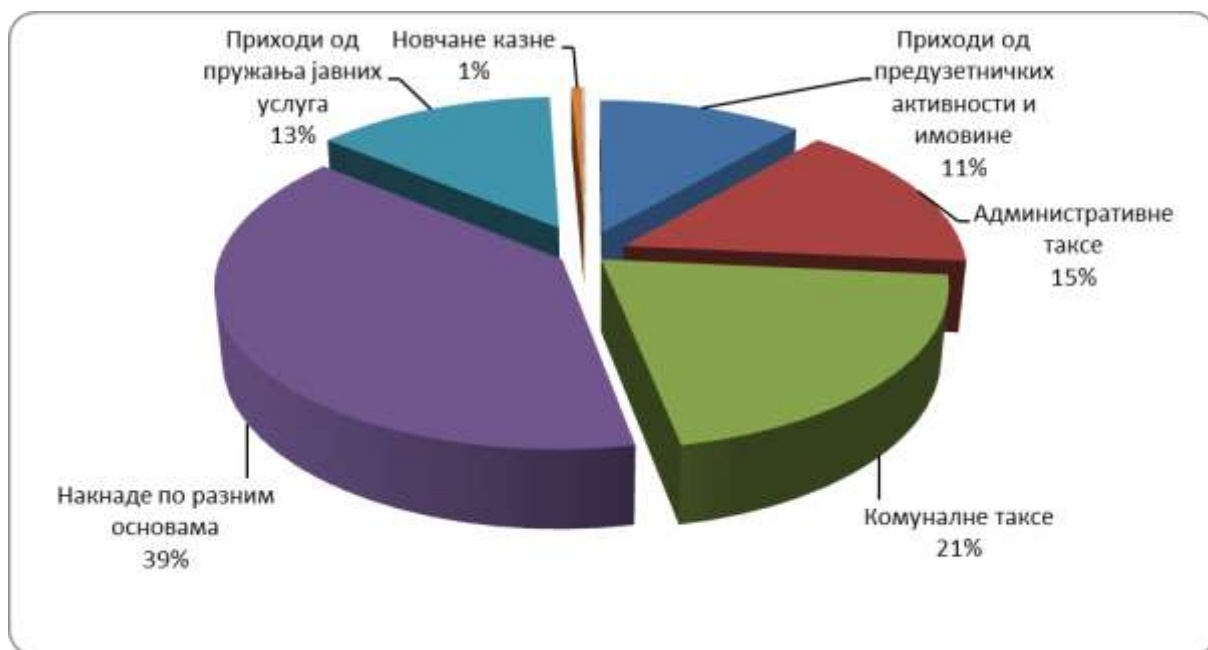
Слика 73. Структура непореских прихода

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 74. Структура непореских прихода у 2012 (у %)

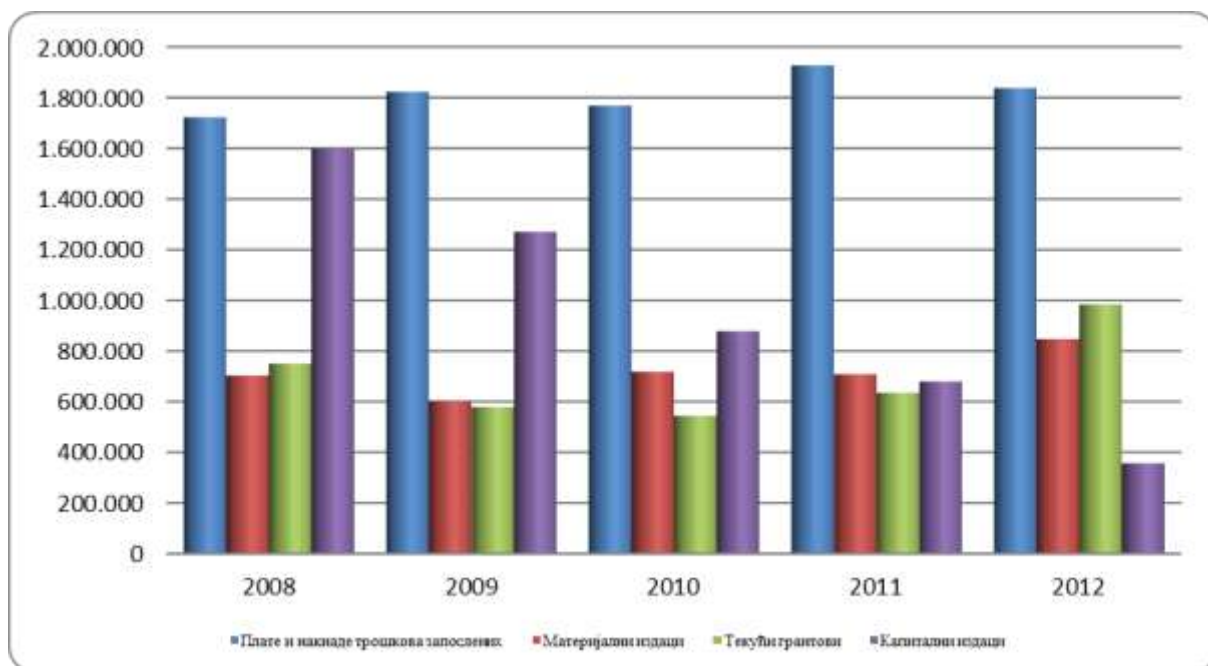
Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

3.1.16.1. Буџет и издвајања за поједине секторе

Буџети општина се у већини случајева планирају у складу са процјеном расположивости средстава - прихода, а након обезбјеђивања средстава за функционисање администрације и тј. локалне управе и јавних установа и предузећа (средства за плате, доприносе, материјалне трошкове администрације, режијске трошкове, итд.). Тако се на примјер финансирање капиталних инвестиција подређује расположивим изворима средстава, док се у појединим случајевима рачуна на кредитна задужења код домаћих и страних кредитора, пролонгирање обавеза код добављача, издавање обвезница, итд. Претходне анализе указују да се расходи за администрацију (плате и материјалне трошкове) у појединим малим општинама крећу и до 70%, што не оставља значајан простор за реализацију активности и пројеката унапређења економске и друштвене инфраструктуре, те заштиту и унапређење екологије. Такве општине обично зависе од помоћи и пројеката виших нивоа и међународних донатора, што је случај и са општином Лопаре, док се у појединим случајевима сама помоћ чак односи на покривање плата.

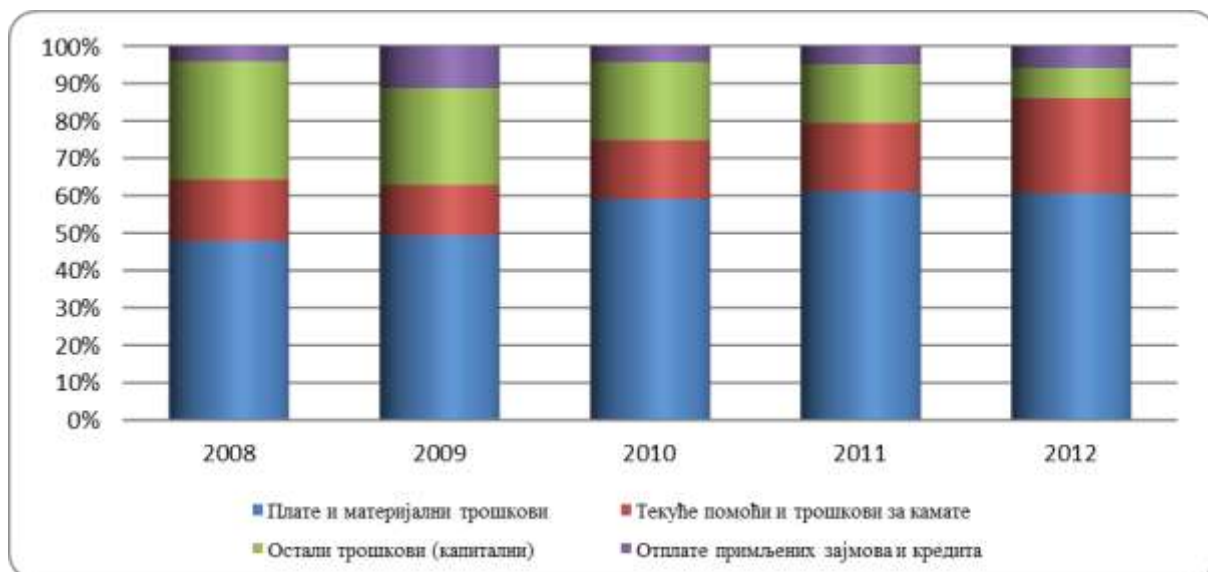
Међутим, аналитичким посматрањем трендова се може утврдити структура коју је неопходно поштовати и у оквиру које се могу планирати одређени трошкови. То би представљало новину на локалном нивоу (али не и за друге нивое, гдје Свјетска банка и ММФ већ годинама прате количину новца који се издваја за одређене намјене). Тако би се могло рећи да ће се у структури буџета за образовање издвајати најмање 5%, за социјалну заштиту најмање 10%, итд. Само повећање буџета и расхода у оквиру њих би утицало и на повећање планираних издатака за ове намјене, те би се из расположивих средстава могли финансирати поједини пројекти унапређења и одређене инвестиције.

Слика 75. Структура расхода од 2008. до 2012. године (КМ)

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

Слика 76. Структура расхода у општини Лопаре у %

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

У општини Лопаре, као у већини других БиХ општина, доминирају текући трошкови у односу на капиталне трошкове. Структура која је временом имала рацио 2/3 за текуће трошкове, а 1/3 за капиталне трошкове, промијенила се драстично тако што је у 2012. години дошло до повећања учешћа текућих трошкова на скоро 61,22% укупних расхода, а капитални издаци су пали на само 8,05%.

У оквиру текућих трошкова у 2012. години, око 70,53% трошкова се односи на трошкове плата и накнада и порезе и доприносе, те материјалне трошкове рада администрације. Око 25,86% укупних текућих трошкова иде на текуће помоћи (углавном за помоћи појединцима и непрофитним организацијама и субвенције јавним предузећима).

Капитални трошкови у општини Лопаре су износили око 25% укупних расхода буџета (у 2009. години). Имајући у виду пропорције, може се закључити да се и у наредним годинама неће моћи рачунати на константан износ којим би се финансирани капиталне инвестиције и капитално одржавање тј. тај износ ће значајно варирати.

За потребе анализе буџета општине Лопаре, у сврху праћења издвајања за поједине секторе, кориштен је функционални преглед позиција расхода. На овај начин, могуће је утврдити издвајања по појединим секторима битним за одређивање за будуће планирање секторских програма и пројеката, као што су комунална изградња, социјална заштита, здравство, економија, образовање.

Табела 9. Функционални преглед расхода за градове и општине Републике Српске

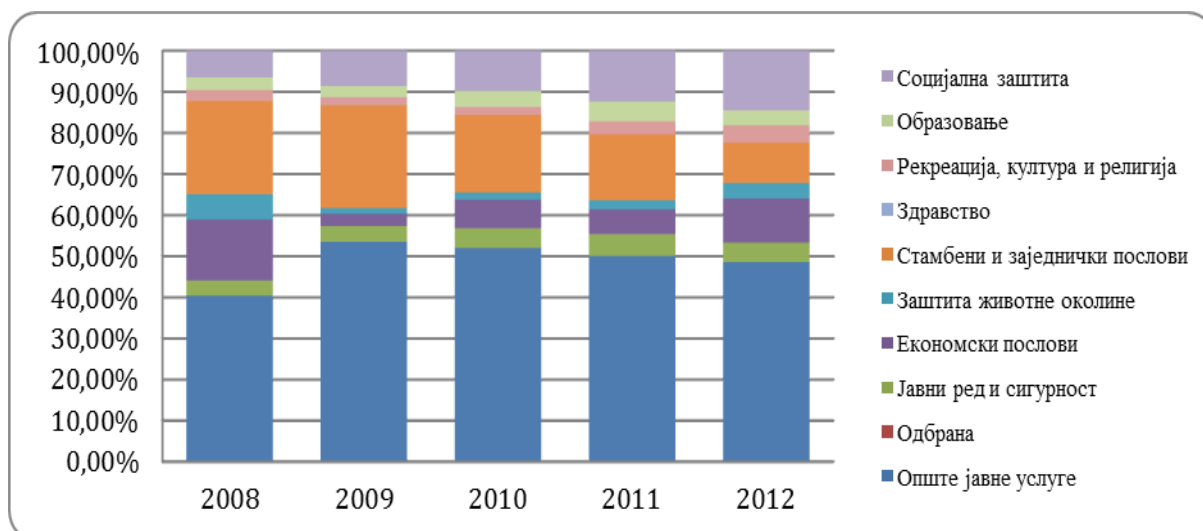
У милионима КМ

Опис	2012		2013		2014	
	КМ	%	КМ	%	КМ	%
Опште јавне услуге	241.6	38.31%	243.6	38.31%	229.1	38.31%
Одбрана	1.3	0.21%	1.3	0.20%	1.2	0.20%
Јавни ред и сигурност	9.8	1.55%	9.9	1.56%	9.3	1.56%
Економски послови	63.4	10.05%	63.9	10.05%	60.1	10.05%
Заштита човјекове околине	7.9	1.25%	8	1.26%	7.5	1.25%
Стамбени и заједнички послови	167.1	26.50%	168.5	26.50%	158.5	26.51%
Здравство	4.5	0.71%	4.6	0.72%	4.3	0.72%
Рекреација, култура и религија	41.5	6.58%	41.8	6.57%	39.4	6.59%
Образовање	41.4	6.57%	41.7	6.56%	39.2	6.56%
Социјална заштита	52.1	8.26%	52.5	8.26%	49.4	8.26%
Остало	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
УКУПНО:	630.6	100%	635.8	100%	598	100%

Извор: Документ оквирног буџета Републике Српске за период 2014. – 2016. године, Министарство Финансија Републике Српске

Према приказаним подацима, видљиво је да у укупној структури расхода доминирају трошкови општих јавних услуга (са око 38%), затим слиједе издвајања за стамбене и заједничке послове (26,50%), унутар којих се налазе издвајања за изградњу и обнову комуналне инфраструктуре, а затим слиједе издвајања за економске послове (унутар којих су и издвајања за економске развојне пројекте) са 10%, и издвајања за социјалну заштиту, образовање, културу, спорт, религију...

Слика број 77. Расходи по функционалним категоријама (у %)

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

Табела 10. Структура расхода по функционалној класификацији за период 2008. – 2012. године

	2008	2009	2010	2011	2012
Опште јавне услуге	40,41%	53,53%	52,03%	50,10%	48,61%
Одбрана	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Јавни ред и сигурност	3,70%	3,86%	4,85%	5,36%	4,72%
Економски послови	14,82%	2,94%	6,90%	5,96%	10,69%
Заштита животне околине	6,19%	1,40%	1,77%	2,16%	3,74%
Стамбени и заједнички послови	22,62%	25,04%	18,85%	16,04%	9,86%
Здравство	0,00%	0,05%	0,00%	0,02%	0,02%
Рекреација, култура и религија	2,68%	1,91%	1,95%	3,16%	4,19%
Образовање	3,12%	2,73%	3,81%	4,86%	3,73%
Социјална заштита	6,46%	8,54%	9,84%	12,35%	14,44%

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

Управо како је представљено и за републички просјек, у структури јавних трошкова доминирају опште јавне услуге, које се крећу од 40,41% у 2008. години, до 48,61% у 2012. години. Примјетан је и одређени пад издвајања за ове намјене од 2009. године. Друга по реду значајна ставка су издвајања за стамбене и заједничке послове, са узастопним трендом смањења, што вјероватно производи негативне ефекте на развој локалне инфраструктуре. Овдје се може још истаћи позитиван примјер издвајања за економске послове, који у 2012. години износе 10,69% укупног буџета.

Као што се може видјети, издвајања за социјалну заштиту расту од 6,46% укупних расхода у 2008. години до 14,44% у 2012. години. Раст издвајања у 2012. години не изненађује с обзиром на ефекте економске кризе и повећани сензибилитет за задржавање социјалног минимума код корисника услуга социјалне заштите, а то значи повећан број социјалних случајева (измјена закона). **Може се рећи да издвајања за социјалну заштиту у општини Лопаре не би требала бити нижа од 10% укупних расхода тј. буџета.** Издвајања за образовање се крећу око 3,12% укупних расхода у 2008. години до 4,86% укупних расхода у 2011. години, а затим у 2012. години износе 3,73%. Када се у обзир узму апсолутни износи који се издвајају за образовање,

примјетан је раст издвајања за образовање, а потом паду 2012. години. Наравно, једна од најзначајнијих ставки у оквиру издвајања за образовање односи се на финансирање предшколског васпитања и образовања, те средњошколског образовања (покривање материјалних трошкова). **Анализа указује да трошкови за ове намјене не могу бити нижи од 4% укупних расхода.**

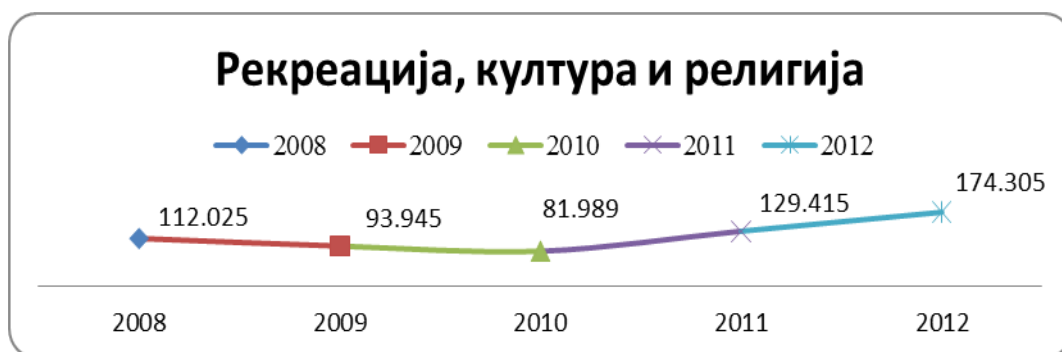
Табела 11. Преглед расхода по функционалној класификацији за период 2008. – 2012. године

	2008	2009	2010	2011	2012
Опште јавне услуге	1.686.906	2.630.330	2.188.188	2.051.595	2.023.153
Одбрана	0	0	0	0	0
Јавни ред и сигурност	154.253	189.754	203.903	219.321	196.274
Економски послови	618.563	144.365	290.224	244.201	445.110
Заштита човјекове околине	258.336	68.787	74.538	88.612	155.808
Стамбени и заједнички послови	943.990	1.230.148	792.745	656.977	410.483
Здравство	0	2.500	0	766	650
Рекреација, култура и религија	112.025	93.945	81.989	129.415	174.305
Образовање	130.390	133.966	160.229	198.903	155.417
Социјална заштита	269.584	419.545	413.975	505.595	600.831

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

Издавања за рекреацију, културу и религију варирају од 2,68% укупних расхода у 2008. години до 4,19% у 2012. години. Да се издвајања за ове намјене у апсолутном износу смањују у 2009. и 2010. години, а затим значајно повећавају из године у годину, видљиво је из следећег графикона. Овдје су свакако најзначајнији расходи ЈУ Центра за културу и информисање Лопаре, те организација појединих редовних манифестација и/или њихово суфинансирање. **Анализом се не може прецизно утврдити износ који је неопходан за ову категорију расхода, али је сигурно да би требала да се креће у распону од 4-5% општинског буџета.**

Слика број 78. Расходи за рекреацију, културу и спорт (у КМ)

Извор: Одјељење за финансије општине Лопаре и Општински развојни тим општине Лопаре

Издавања за здравство се крећу у распону око 0,05% расхода у 2009. и око 0,02% у 2011. и 2012. години, дакле смањују се из године у годину. Анализом се не може утврдити минимум издвајања из укупне структуре расхода, али свакако да се одређени проценат (минимум 2%) мора предвидјети уколико се планира унапређење услова рада подручних амбуланти и Дома здравља, те квалитета пружања услуга.

За остала издвајања по функцијама (опште јавне услуге, одбрана, јавни ред и сигурности, економски послови, заштита животне средине, те стамбени и заједнички послови) није лако утврдити минималан износ неопходних издвајања, јер ова издвајања значајно варирају из године у годину.

С обзиром на представљене податке, очигледно је да нема издвајања за одбрану, а издвајања за јавни ред и сигурност налазе на нивоу од око 4-5%. Иако нема прецизних података о трошковима у вези ове функције, претпоставка је да се односе на финансирање ватрогасне јединице.

Извјештаји о извршењу буџета, које општине редовно припремају у вези са испуњавањем законом предвиђених обавеза је углавном фокусиран на уобичајени контни оквир. У оквиру њега се види колико општина троши на плате, колико на материјалне трошкове, колико на текуће, а колико на капиталне трошкове и помоћи. У наредној табели су сумирани најважнији приходи и расходи за општину Лопаре у периоду од 2008. године до 2012. године.

3.1.16.2. Пројекције прихода и документи виших нивоа власти

Планирање прихода Општине Лопаре током 3 године доминантно је подређено приливима по основу директних пореза, за чије планирање се може користити Оквирни документ буџета Републике Српске. Према овом документу, презентирано је остварење буџетских прихода и расхода за 2012. и 2013. годину, након чега је дата пројекција прихода и расхода за градове и општине за период 2014. – 2016. године.

Подаци су презентирани, како слиједи:

Табела 12. Укупни приходи и грантови за општине и градове РС

У милионима КМ

Врста прихода	Остварено	План	Пројекција		
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
I. Порески приходи	372.7	371.4	338.2	366.7	371.7
Трансфери са ЈР УИО	293.1	281.6	261.9	288.5	291.1
Порез на добит	0	0	0	0	0
Порез на доходак	62.5	61.9	60.2	61.3	62.8
Други порези	17.1	27.9	16.1	16.9	17.8
II. Непорески приходи	151.4	169.6	173.2	176	180.2
Таксе и казне	27.4	33.2	30.9	31.4	32.1
Накнаде	83.3	89.4	94.8	96.3	98.7
Остали непорески приходи	40.7	47	47.5	48.3	49.4
Укупни порески и непорески приходи	524.1	541	511.4	542.7	551.9
III. Грантови	63.6	56	57.1	56.8	57.6
УКУПНО:	587.7	597	568.5	599.5	609.5

Извор: Документ оквирног буџета Републике Српске за период 2014. – 2016. године, Министарство Финансија Републике Српске

У односу на дефинисани плански оквир прихода и грантова намјењених општинама и градовима у Републици Српској, као и на трендове наплате непореских прихода у

Општини Лопаре, структура прихода у наредне три године за Општину Лопаре изгледа као што је презентирано у наредној табели:

Табела 13. Структура прихода за општину Лопаре за период 2012-2016.

ОПИС	Остварено	План	Пројекција		
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Порески приходи	3,254,514	3,243,162	2,953,251	3,202,120	3,245,782
Непорески приходи	315,840	353,808	361,318	367,159	375,921
Грантови	160,996	141,757	144,542	143,783	145,808
УКУПНО:	3,731,350	3,738,727	3,459,111	3,713,062	3,767,510

Напомена: Подаци за 2012. и 2013. годину су из Буџета Општине Лопаре за наведене године, а пројекција буџетских прихода за период 2014. – 2016. године урађена је на бази Документа оквирног буџета РС-а, као и трендова из претходних година за Општину Лопаре (без средстава који се односе на финансирање)

Неповољан тренд смањивања капиталних издатака у буџету општине Лопаре, који је евидентно смањен са 31,61% у 2008. години на свега 8,05% у 2012. години, не оставља довољно простора за планирање издвајања за финансирање стратешких развојних пројеката. Исто тако, евидентно је и смањење ставке за стамбене и заједничке послове. Ипак, потребно је за ове намјене алоцирати одређени дио буџета. Просјек издвајања за капиталне пројекте у посматраном 5-годишњем периоду износи око 20%.

Табела 14. Могућности издвајања за период 2014. – 2018. године

Извори финансирања локалне развојне стратегије	Оквирна процјена по годинама					УКУПНО (у КМ)
	2014	2015	2016	2017	2018	
Буџет јединице локалне самоуправе (у КМ)	691.822	742.612	753.502	764.392	777.281	3.729.609

Оваква пројекција наводи на чињеницу да би се у општини Лопаре за финансирање развојних пројеката из стратегије могло издвојити између 3,5 и 4 милиона КМ у наредном 5-годишњем периоду из сопствених извора.

Да би се то остварило, најприје је неопходно извршити потпуну консолидацију дефицита, те квалитетном контролом и планирањем буџета фокус ставити на развојне активности.

Планске активности за будућа раздобља упућују да ће се буџетски приходи повећавати сходно позитивним трендовима ублажавања ефеката свјетске економске кризе. Такођер, очекује се да ће позитивне промјене одређених законских рјешења, када је ријеч о расподјели јавних прихода локалним заједницама, утицати на повећање буџетских прихода и по том основу у будућим раздобљима.

Осим интерних, општина Лопаре ће за финансирање капиталних развојних пројеката користити и доступне екстерне изворе финансирања. То се прије свега односи на будуће задуживање код локалних комерцијалних банака, затим емисијом обвезница, као и коришћењем кредитних линија ЕИВ-а, ЕБРД-а и других кредитних институција.

Затим, могући су и аранжмани у облику јавно-приватног партнерства за реализацију капиталних пројеката. Исто тако, у току је програмирање нове IPA 2 структуре за период од 2014. до 2020. године, у оквиру које ће бити доступна и средства за развојне пројекте у секторима реформе јавне управе, правосуђа, транспорта, животне средине, интегрисаног локалног развоја, образовања и развоја људских ресурса, запошљавања, социјалне политике, пољопривреде и руралног развоја. Модел финансирања ЕУ пројеката је по правилу да корисник располаже са 50% – 85% укупних средстава за реализацију пројекта, а преостала средства намиче из властитих извора. Обзиром да је програмирање средстава за ове намјене још увијек у припремној фази, може се евентуално планирати у оквирном процентуалном омјеру њихова доступност за реализацију капиталних пројеката општине Лопаре. Потребно је нагласити да општина Лопаре, као и остали градови и општине у БиХ, требају јачати људске и техничке капацитете за привлачење инвестиција и коришћење ЕУ и других доступних фондова, који ће бити намијењени за финансирање развојних пројеката.

Обзиром да су поједини екстерни извори у фази припреме и програмирања за наредни вишегодишњи период, те имајући у виду досадашњу праксу и искуство општине Лопаре у коришћењу вањских извора финансирања, у наредној табели су представљени оквирни искази појединих извора за финансирање будућих развојних пројеката:

Табела 15. Извори финансирања будућих развојних пројеката

Извори финансирања локалне развојне стратегије	Оквирна процјена по годинама					УКУПНО (у КМ)
	2014	2015	2016	2017	2018	
Екстерни извори (кредити, ентитети, држава, јавна предузећа и приватни извори) (у КМ)	450.000	450.000	450.000	450.000	500.000	2.300.000
Екстерни извори (IPA, донатори и остало) (у КМ)	50.000	50.000	50.000	100.000	100.000	350.000
УКУПНО (у КМ)	500.000	500.000	500.000	550.000	600.000	2.650.000

Како Општина Лопаре има акумулирани дефицит, који као обавеза приспијевају, а нема назнака за пораст прихода/помоћи, нужно је:

- да ЈЛС усвоји приступ реалистичног планирања буџета те изврши рационализацију расхода у складу са могућностима финансирања,
- да припреми финансијски и динамички план сервисирања дефицита, са циљем смањења могућег будућег негативног утицаја евентуалних спорова, итд. на капацитет финансирања приоритетних пројеката.

Ово вјероватно значи планирање прихода буџета за наредне 1+2 године на досадашњем нивоу од 3,8 милиона КМ, с тим да би расходи били нижи за средства намјењена за сервисирање дијела дугова из претходних година. У општини Лопаре за финансирање стратегије могло би се издвојити између 3,5 и 4 милиона КМ у наредном 5-годишњем периоду из сопствених извора те додатних 2,5-3 милиона КМ из екстерних извора.

С тим у вези, значајно би било везивати поједине приходе са намјеном утрошка средстава. Тако би се средства прикупљена од пореза на имовину те комуналних такси

могла везивати за развој и унапређење комуналне инфраструктуре. Истовремено, везивање прихода и трошкова би могла бити значајна мотивација за унапређење одређених аспеката рада појединих сегмената локалне управе - нпр. у вези са питањима животне средине.

Исто тако, пожељно је утврђивање пропорција одређених издатака у односу на укупне издатке, чиме би се увело рационалније понашање у вези са подизањем непродуктивне јавне потрошње и плата запослених у локалној управи. На примјер, у оквиру функционалне класификације буџета би се могло планирати да се за образовање не троши мање од 5% укупних расхода, за социјалну заштиту не мање од 10%, за рекреацију, културу и религију око 5%, за здравство 2-3% итд. Овакав вид планирања буџета би омогућио довољно средстава за реализацију пројеката друштвеног развоја без умањења ставки за инфраструктурне пројекте и средства која су за то предвиђена.

Потребно је и усвојити методологију планирања средњорочног оквира буџета (3 године) у складу са већ усвојеним праксама на државном и ентитетском нивоу. Ово представља велики изазов са становишта капацитета великог броја јединица локалне самоуправе и могућности планирања. Но свакако да ослањање на државне и ентитетске пројекције у вези са фискалним оквиром представљају нужност и потребе за унапређењем планирања на локалном нивоу.

АНЕКС 2: ПРЕГЛЕД ЕКСТЕРНИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА СА ДЕТАЉНИМ ОПИСОМ

Модел јавно-приватног партнерства за финансирање развојних пројеката

Важан инструмент је свакако и модел јавно-приватног партнерства (скраћено ЈПП), као веома успјешан механизам финансирања инфраструктурних и развојних пројеката. Модел ЈПП јавља се као облик сарадње јавног и приватног сектора, која се остварује удруживањем ресурса, капитала и стручних знања, у сврху задовољавања јавних потреба ради осигурања финансирања у циљу изградње, санације, реконструкције, управљања или одржавања инфраструктуре, пружања услуга и изградње објеката. Бројни су модели уговора за пројекте ЈПП-а, а најчешћи је BOT модел (Build-Operate-Transfer или Изгради – Управљај – Пренеси).

Неки од облика јавно-приватног партнерства су:

- **Build-Operate-Transfer (BOT)** – Изгради-Управљај-Пренеси: Приватни сектор изгради нову зграду уз дугорочни најам, те управља њоме за вријеме трајања уговора о најму. Приватни партнер пренесе власништво над новом зградом јавном сектору по истеку уговорног периода.
- **Design-Build (DB)** – Пројектуј-Изгради: Приватни сектор пројектује и изгради инфраструктуру у складу са спецификацијама јавног сектора, обично по фиксној цијени, па ризик од премашивања трошкова сноси приватни сектор. (Многи не сматрају да овај модел спада у спектар ЈПП)
- **Operation & Maintenance Contract (O&M)** – Уговор о управљању и одржавању: Приватно лице, на основу уговора, управља јавним власништвом и исти одржава током одређеног периода. Власништво над објектом остаје у рукама јавног сектора.
- **Design-Build-Finance-Operate(DBFO)**–Пројектуј-Изгради-Финансирај-Управљај: Приватни сектор пројектује, финансира и изгради нови објекат уз

уговор о дугорочном најму и управља објектом током уговорног периода. Приватни партнер пренесе власништво над новом зградом јавном сектору по истеку уговорног периода.

- **Build-Own-Operate (BOO)** – Изгради-Имај (у власништву)-Управљај: Приватни сектор финансира, изгради, посједује и управља објектом или услугом трајно. Ограничења јавни сектор дефинише у изворном уговору, а остварује путем надлежног регулаторног органа.
- **Build-Own-Operate-Transfer (BOOT)** – Изгради-Имај (у власништву)-Управљај-Пренеси: Приватно лице добије франшизу да финансира, пројектује, изгради и управља објектом (и наплаћује накнаду за коришћење) током уговорног периода, по чијем истеку се власништво преноси у руке јавног сектора.
- **Buy-Build-Operate (BBO)** – Купи-Изгради-Управљај: Пријенос јавне имовине приватној или квази-јавној компанији, обично на основу уговора о унапређењу и управљању имовином током уговорног периода. Јавни сектор задржава контролу и након пријеноса захваљујући уговору.
- Дозвола за управљање: Приватна компанија добије дозволу – лиценцу или право да пружа јавну услугу, обично на одређени рок. Ово се често користи у ИТ пројектима.
- Искључиво финансирање: Приватни субјекат, обично компанија за пружање финансијских услуга, финансира пројект директно или путем различитих механизма, као што је дугорочни најам или емисија обвезница.

У пракси се примјењује низ различитих модела који су варијације горе наведених модела.

Финансијски инструменти за реализацију развојних програма и пројеката

Општина Лопаре је у могућности користити и кредитна средства из доступних извора на тржишту капитала односно путем програма финансирања постојећих финансијских институција у Босни и Херцеговини, у износу од максимално 18% буџета текуће фискалне године. Тренутна задуженост по основу кредитних и других финансијских аранжмана општине Лопаре износи 6,75%. Потребно је напоменути и могућност да општина Лопаре може понудити обвезнице и комерцијалне записе, чији би пласман ишао преко тржишта вриједносних папира у Републици Српској. На овај начин би се уз ниске трошкове емитовања наведених вриједносних папира омогућио адекватан механизам за финансирање пројеката дефинисаних у Стратегији развоја општине Лопаре. На располагању су и кредитне линије Развојне банке Републике Српске, усмјерене за различите области.

Доступне су кредитне линије Европске банке за обнову и развој (EBRD), Европске инвестиционе банке (EIB), Њемачке развојне банке (KfW), као и поједини програми и финансијски инструменти, који се пласирају преко комерцијалних банака. Ови програми првенствено су намијењени општинама и градовима, за пројекте који се односе на локалну комуналну инфраструктуру, као што су водоводна мрежа, канализација, путеви, расвјета, затим за енергетску ефикасност у зградарству, у области обновљивих извора енергије, пољопривреду и рурални развој.

У овисности од конкретних пројеката и области које пројекат покрива (локални економски развој, друштвени развој или животна средина), доступни су и други извори за финансирање пројеката. На примјер, ESCO модел представља компаније за пружање услуга енергијом и оне представљају посебан облик тржишног посредништва. Ове компаније не обављају снабдијевање енергијом, већ само пружање услуга енергијом.

Енергијски уговор о дјеловању представља финансирање пројеката на рачун штедне енергије и ESCO компанија гарантује да уштеде буду реализоване у одређеном временском року. Ове активности су трошковно повољне, те и ESCO компанија и корисник налазе интерес у сарадњи.

На нивоу Републике Српске успостављен је и у функцији Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност, који дијелом третира област енергетске ефикасности. Дјелатност Фонда чини прикупљање и дистрибуција финансијских средстава за заштиту животне средине на територији Републике Српске.

Програми Европске уније и инструмент претприступне помоћи

Средства Европске Уније која се стављају на располагање за развојне пројекте, доступна су кроз различите програме претприступне помоћи и Програме Европске уније, при чему постоје значајне разлике у основној логици пословања и намјени. Програм претприступне помоћи је дефинисан за сваку земљу и усаглашава се с Европском комисијом, док су Програми Европске уније намијењени свим чланицама ЕУ и придруженим чланицама које на основу Меморандума о разумијевању приступе програму те за судјеловање плаћају чланарину.

Програм IPA је замијенио пет ранијих програма за помоћ у претприступном периоду, PHARE, ISPA, SAPARD, Програм за Турску и CARDS, и на тај начин објединио на једној правној основи сву помоћ која се пружа у претприступном периоду. Програм IPA је такође замишљен тако да се боље прилагоди разним циљевима и темпу напретка сваког корисника на кога се односи тако што обезбјеђује усмјерену и ефикасну подршку према датим потребама и еволутивном развоју.

Програм IPA ће посебно помоћи да се ојачају демократске институције и владавина права, реформише јавна управа, спроведу економске реформе, унаприједи поштовање како људских права тако и права мањина и равноправност полова, подржи развој грађанског друштва и појача регионална сарадња и која ће допринијети одрживом развоју и смањењу сиромаштва. За земље кандидате постоји и додатни циљ - усвајање и испуњавање свих услова за чланство, док ће се од земаља потенцијалних кандидата очекивати само приближавање овим условима.

Босни и Херцеговини, као земљи потенцијалном кандидату за приступање Европској унији, тренутно је омогућен је приступ слиједелим компонентама програма, и то: 1) Помоћ у транзицији и изградња институција и 2) Регионална и међудржавна сарадња. Након што Босна и Херцеговина стекне услов земље кандидата за приступ Европској унији, биће јој на располагању слиједели компоненте IPA програма: 1) Регионални развој; 2) Развој људских ресурса и 3) Развој руралних подручја.

Што се тиче додјеливања средстава, у програму ИПА је обезбијеђен укупан износ од 11.468 милиона еура за период од 2007-2013. године. Комисија сваке године информиса Европски парламент и Вијеће о својим намјерама у вези са ставкама комплетног портфела. У том циљу је успостављен финансијски оквир са показатељима за више година, и то за три године, по земљи и по компоненти.

Реализација помоћи из IPA програма се обезбјеђује кроз годишње или више-годишње програме, као што је дефинисано Правилима Комисије о реализацији програма IPA. Сви ови програми су направљени након што су прво направљени документи са

плановима и показатељима за више година, и то као трогодишња стратегија за сваку земљу, у којима је Комисија представила главне области у којима се врши интервенција, као и главне приоритете.

Развојне пројекте општина Лопаре може кандидовати на основу јавних позива за подношење апликација за IPA програм, и то за прве двије компоненте од укупно пет компоненти овог Програма. Тренутно Босна и Херцеговина путем IPA програма може повући финансијска средства у износу од 550,2 милиона еура, за период од 2007. до 2013. године, односно по годинама: 62,1 мил.€ (2007.), 74,8 мил.€ (2008.), 89,1 мил.€ (2009.), 106,0 мил.€ (2010.), 108,1 мил.€ (2011.), 110,2 мил.€ (2012.).

Босна и Херцеговина је укључена у прекограничну сарадњу из IPA програма са Хрватском, Србијом и Црном Гором, при чему постоје прихватљива географска подручја за успостављање сарадње односно аплицирање заједничких пројеката. Општина Лопаре има могућност да аплицира пројекте прекограничне сарадње са градовима и жупанијама из Хрватске, те са појединим градовима из Србије.

Прихватљиве активности/пројекти укључују мјере за побољшање пословног окружења, развој конкурентности и предузетништва, развој туризма и руралног развоја, побољшање енергетске ефикасности, унапређење и заштита околиша, заговарање за потребе заједнице те развој информационог система. Пројекти се из ових средстава финансирају у омјеру од 85% од укупне вриједности појединачног пројекта, с тим да укупна вриједност подршке за појединачни пројекат не може прећи 300.000 еура.

Транснационални програм за југоисточну Европу и Медитеран је програм транснационалне сарадње, а финансира се из европског фонда за регионални развој, који је за програмски период 2007.-2013. година предвидео буџет од 206 милиона еура. Учешће држава које нису чланице ЕУ финансирати ће се из IPA претприступног програма и Европског програма за сусједство. Програмско подручје обухвата 16 европских земаља, и то Хрватску, Румунију, Бугарску, Словенију, Мађарску, Грчку, Албанију, Црну Гору, Србију, Босну и Херцеговину, Македонију, Аустрију, Словачку, Италију (регије Lombardia, Veneto, Puglia, Friuli-Venezia-Giulia, Trento, Bolzano, Emilia Romana, Umbria, Marche, Abrusco и Molise), Украјину и Молдавију.

Приоритети програма су сљедећи: 1) Олакшавање иновација и предузетништва 2) Заштита и побољшање околиша 3) Побољшање приступачности и 4) Развој транснационалне синергије за одрживи развој подручја. Програм је намијењен непрофитним организацијама и институцијама које желе радити на прекограничном пројекту с најмање једним прекограничним партнером. У пројектном партнерству морају се налазити партнери из најмање три различите државе, од којих једна мора бити држава чланица ЕУ. Такођер, партнери судјелују у суфинансирању пројекта са 15% удјела који се равноправно распоређује међу партнерима. Учествовање држава не чланица ЕУ у програму битан је елемент самог Програма. Државе не чланице потичу се да у потпуности учествују у Програму.

Босна и Херцеговина такођер може користити и средства из дијела ЕУ програма заједнице (Community Program). Циљ програма Заједнице је пружање подршке политикама ЕУ, те унапређење сарадње између држава чланица ЕУ и њихових грађана у различитим областима: култури, науци, заштити околине, транспорту, енергији, потрошачкој политици, образовању, здравству, правосуђу, фискалној и царинској политици. Земљама западног Балкана могућност учешћа у програмима Заједнице отворена је закључцима Европског вијећа у Солуну из јуна 2003. године, са циљем

подршке напорима на путу ка европским интеграцијама, уз размјену добрих пракси, искустава и знања, те усвајање и имплементацију *aquis-a*. Учешће земаља западног Балкана у програмима Заједнице регулисано је оквирним споразумима о општим начелима учешћа поједине земље у програмима Заједнице који се закључују на неодређен период, али се ревидују сваке три године.

Основу за приступање Босне и Херцеговине програмима Заједнице чини „Оквирни споразум између Европске заједнице и БиХ о општим начелима учествовања БиХ у програмима Заједнице“, који је ступио на снагу у јануару 2007. године. Споразумом је Босни и Херцеговини отворена могућност учешћа у 24 програма Заједнице. Будући да прате политике Европске уније нису сви програми усмјерени ка задовољавању приоритета земаља западног Балкана. Стога се Земљама западног Балкана препоручује селективни приступ, односно постепено приступање програмима Заједнице, у складу са тренутним потребама сваке земље посебно. Потребно је водити рачуна и о расположивим административним и институционалним капацитетима, законодавном оквиру и буџетским средствима које је потребно издвојити за учешће у одређеном програму. Програми Заједнице предвиђају именовање државних координатора/контакт особа за програм, с циљем пружања подршке и унапређења учешћа земље у програмима Заједнице. За поједине програме потребно је основати државну агенцију, акредитовану од Европске комисије, која ће бити надлежна за спровођење програма у земљи.

Пуноправно чланство постиже се закључивањем Меморандума о разумијевању између Европске комисије и земље заинтересоване за приступање поједином програму, те плаћањем „улазне карте“. Меморандум припрема Европска комисија, након што надлежна институција на државном нивоу исказе интерес за учешће у програму. Меморандум се разликује од програма до програма, али у основи садржи правила учешћа у програму, неопходне административне капацитете, механизме за управљање програмом, те финансијске одредбе. Да би земље западног Балкана могле учествовати у програмима Заједнице потребно је осигурати буџетска средства за плаћање финансијског доприноса, тзв. „улазне карте“. Држава има могућност да дио средстава за плаћање улазне карте затражи у оквиру Инструмента претприступне помоћи. Износ улазне карте који држава треба издвојити из властитог буџета може бити предметом преговарања са Европском комисијом.

Средства која држава уплаћује на име улазне карте не гарантују и стварно финансирање пријављених пројеката у оквиру програма. Успјешно написани и одобрени пројекти могу повући и већа средства од износа којег одређена држава плаћа за улазак у програм. У одређеним случајевима предвиђено је и суфинансирање пројеката од стране кандидата.

Европска комисија објављује правила о процедурама за пријаву и селекцију пројектних приједлога на интернет страници сваког од програма Заједнице.

У овом тренутку, Босна и Херцеговина може аплицирати пројекте односно користити средства према програму FP 7 и програму Култура. У припреми су активности за приступање и програму Европа за грађане, као и програму Предузетништво за иновације (Entrepreneurship for Innovation). На разматрању су активности око евентуалног приступања програму заједнице Media, као и програму Интелигентна енергија за Европу (IEE).

Програми и пројекти билатералне и мултилатералне сарадње са међународним организацијама

Уз наведене потенцијалне изворе за финансирање развојних пројеката, општина Лопаре може развијати и партнерство и сарадњу са међународним партнерима и донаторима, са циљем проналажења извора за финансирање локалних развојних пројеката. Сарадња се може успоставити (могуће већ и постоји) са бројним међународним организацијама као што су UNDP, USAID, GIZ, као и са Министарствима вањских послова Норвешке, Републике Њемачке, Италије, Чешке Републике и других земаља. Путем ове сарадње могу се реализовати пројекти који имају значајан утицај на унапређење локалног амбијента и стварање бројних локалних развојних иницијатива.

АНЕКС 3: ФИНАНСИЈСКЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СЕКТОРСКИХ ПЛАНОВА
ПЛАН ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ (2014 – 2018 год.)

Програм	Пројекат /мјера	Ве­за са секторским циљевима	Оријентациони период реализације					Извори финансирања		
			Динамика имплементације					Буџет	Екстерни извори	Укупно
			2014	2015	2016	2017	2018			
Програм повећања производње у сектору воћарства	Пројекат 1.1.: Подизање нових засада у сектору воћарства	1.	X	X	X	X	X	25.000	50.000	75.000
Програм повећања производње у сектору воћарства	Пројекат 1.2.: Стављање у функцију запуштеног земљишта с циљем развоја воћарства	1.	X	X	X	X	X	2.500	50.000	52.500
Програм повећања производње у сектору сточарства	Пројекат 1.3.: Повећање производње у сектору сточарства-производња млијека	1.		X	X	X	X	12.000	25.000	37.000

Програм повећања производње у сектору сточарства	Пројекат 1.4.: Повећање производње у сектору сточарства-производња меса – товна јунад	1.		X	X	X	X		12.000	25.000	37.000
Програм повећања производње у сектору сточарства	Пројекат 1.5.: Повећање производње у сектору сточарства-производња свињског меса	1.	X	X	X	X	X		10.000	15.000	25.000
Програм повећања производње у сектору сточарства	Пројекат 1.6.: Повећање производње у сектору овчарства	1.	X	X	X	X	X		20.000	50.000	70.000
Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	Пројекат 2.1.: Побољшање материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача (сушаре и хладњаче за воће)	2.	X	X	X	X	X		10.000	100.000	110.000
Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	Пројекат 2.2 Заштита ознаке географског поријекла шљиве	2.				X	X		2.000	0	2.000

Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	Пројекат 2.3 Успостављање мини породичних прерађивачких капацитета за воће и поврће (мини радионице)	2.				X	X	5.000	20.000	25.000
Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	Пројекат 2.4 Успостављање мини породичних погона за сушење меса	2.				X	X	4.000	20.000	24.000
Програм побољшања материјалних ресурса и капацитета пољопривредних произвођача	Мјера 2.5 Подршка удружењима пољопривредних произвођача и задругама	2.	X	X	X	X	X	10.000	0	10.000

Програм јачања општинских капацитета за реализацију стратегије	Пројекат 3.1 Јачање општинских капацитета за реализацију стратегије уз провођење едукативних и промотивних активности што укључује: Пројекат 3.1-1 Обука и преквалификација радне снаге Пројекат 3.1-2 Промоција Лопара као инвестиционе локације Пројекат 3.1-3 Промоција туристичких потенцијала Пројекат 3.1-4 Израда просторно-планске документације Пројекат 3.1-5 Подршка покретању властитих бизниса	3.						100.000	100.000	200.000
Програм мјера подршке ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП-а	Мјера 3.2 Подршке ревитализацији приватизованих предузећа и отварању нових МСП-а	3.						25.000	0	25.000
УКУПНО:								237.500	455.000	692.500

ПЛАН ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ (2014 – 2018 год.)

Програм	Пројекат /мјера	Веза са секторским циљевима	Оријентациони период реализације					Извори финансирања		
			Динамика имплементације					Буџет	Екстерни извори	Укупно
			2014	2015	2016	2017	2018			
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.1.: Израда и реализација мјера популационе политике општине Лопаре	1.	X	X	X	X	X	35.000	0	35.000
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.2.: Завршетак изградње и опремање амбуланте у МЗ Мртвица	1.	X	X				45.000	105.000	150.000
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.3.: Опремање Амбуланте хитне медицинске помоћи Дома здравља Лопаре	1.	X	X	X			9.000	85.050	94.050

Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.4.: Покретање иницијативе и успостављање Центра за ментално здравље при Дому здравља	1. и 5.				X	X		5.000	45.000	50.000
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Мјера 1.5.: Оснаживање свијести грађана о насиљу у породици и другим облицима насиља	1. и 5.	X	X	X	X	X		1.200	2.800	4.000
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.6.: Успостављање мобилног тима за помоћ социјално и здравствено угроженим лицима, а посебно старим и изнемоглим лицима	1.		X	X	X	X		4.000	36.000	40.000
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.7.: Израда социјалне карте Општине	1.	X	X	X				0	0	0
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Пројекат 1.8.: Уклањање архитектонских баријера на подручју општине Лопаре			X	X	X			1.000	10.000	11.000

Програм подршке младим	Пројекат 1.9.: Израда и реализација Омладинске политике за општину Лопаре	1.	X	X	X	X	X	25.000	50.000	75.000
Програм подршке младим	Мјера 1.10.: Субвенција камата за стамбено збрињавање младих	1.	X	X	X	X	X	12.500	12.500	25.000
Програм подршке младим	Мјера 1.11.: Јачање капацитета Омладинског инфо центра у области волонтеризма (спречавању малољетничке деликвенције)	1. и 5.	X	X	X	X	X	7.500	7.500	15.000
Програм побољшања квалитета социјално-здравствених услуга	Мјера 1.12.: Иницијатива и организација хуманитарних акција за социјално угрожене категорије становништва	1.	X	X	X	X	X	10.000	50.000	60.000
Програм подршке младим	Мјера 2.1.: Подршка традиционалним, спортским и културним манифестацијама на подручју општине Лопаре	2.	X	X	X	X	X	30.000	0	30.000
Програм подршке младим	Пројекат 2.2.: Адаптација Дмова културе у 3 руралне мјесне заједнице	2.	X		X		X	9.000	30.000	39.000
Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 3.1.: Изградња тениског терена	3.	X	X				3.000	20.000	23.000

Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 3.2.: Изградња мини теретане намјењене спортским клубовима у општини Лопаре	3.				X	X		10.000	20.000	30.000
Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 3.3.: Санација школског игралишта у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама	3.	X	X					2.200	19.800	22.000
Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 4.1.: Санација санитарних чворова у објекту ОШ у Вукосавцима	4.	X						0	9.000	9.000
Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 4.2.: Санација објекта и школског прилаза у ОШ „Свети Сава“ у Лопарама	4. и 5.			X	X	X		24.500	220.500	245.000
Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 4.3.: Проширење физкултурне сале и санација објекта СШЦ „Вук Караџић“ у Лопарама	3. 4. и 5.		X	X	X	X		30.000	270.000	300.000
Програм изградње спортске и образовне инфраструктуре	Пројекат 4.4.: Санација комплетног објекта Централне школе у Прибоју	4. и 5.				X	X		15.000	135.000	150.000
Програм побољшања безбједности грађана	Мјера 5.1.: Превенција вршњачког насиља и упознавање са ненасилном комуникацијом	5.			X	X	X		500	4500	5.000
Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.2.: Израда процјене угрожености од елементарних непогода и планских докумената општине Лопаре	5.	X	X	X				0	0	0

Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.3.: Опремање Ватрогасног друштва „Лопаре“ Лопаре	5.	X		X		X		10.000	64.050	74.050
Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.4.: Подизање свијести грађана о реаговању у моменту настанка непогоде	5.	X	X	X	X	X		1.000	4.000	5.000
Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.5.: Уређење постојеће хидрантске мреже	5.	X	X	X				3.000	3.000	6.000
Програм побољшања безбједности грађана	Мјера 5.6.: Деминирање минских поља и уклањање НУС-а	5.	X	X	X				0	1.000.000	1.000.000
Програм побољшања безбједности грађана	Мјера 5.7.: Пројекти санације посљедица клизишта и других елементарних непогода	5.	X	X	X	X	X		30.000	170.000	200.000
Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.8.: Ограђивање школских дворишта	5.		X		X			6.000	30.000	36.000
Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.9.: Успостављање саобраћајних школских патрола	5.	X	X					1.500	8.500	10.000
Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.10.: Надоградња система видео надзора и набавка уређаја за мјерење брзине ради побољшања сигурности	5.	X		X		X		4.700	42.300	47.000

Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.11.: Збрињавање паса луталица	5.	X	X					1.000	9.000	10.000
Програм побољшања безбједности грађана	Пројекат 5.12.: Изградња надстрешница на аутобуским стајалиштима	5. и 4.	X	X	X	X	X		2.500	22.500	25.000
Програм побољшања безбједности грађана	Мјера 5.13.: Постављање адекватне вертикалне и хоризонталне сигнализације у саобраћају на подручју општине	5.	X	X	X	X	X		5.000	45.000	50.000
УКУПНО									344.100	2.531.000	2.875.100

ПЛАН ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ОПШТИНЕ ЛОПАРЕ (2014 – 2018)

Програм	Пројекат /мјера	Веза са секторским циљевима	Оријентациони период реализације					Извори финансирања		
			Динамика имплементације					Буџет (KM)	Екстерни извори (KM)	Укупно (KM)
			2014	2015	2016	2017	2018			
Програм унапређења система водоснабдијевања.	Пројекат 1.1: Израда плана управљања водним ресурсима општине Лопаре	1	X	X				10.000	0	10.000

Програм унапређења система водоснабдијевања.	Пројекат 1.2: Пројекат успостављања регистра водозахватних подручја	1	X	X					1.000	0	1.000
Програм унапређења система водоснабдијевања.	Пројекат 1.3: Израда документације за успостављање зона санитарне заштите изворишта на подручју општине Лопаре	1	X	X	X				15.000	70.000	85.000
Програм унапређења система водоснабдијевања.	Пројекат 1.4: Реконструкција водозавхата Веселиновац и Рисовац са израдом акумулације	1	X	X	X	X	X		100.000	500.000	600.000
Програм унапређења система водоснабдијевања.	Пројекат 1.5: Реконструкција главног вода у насељу Лопаре	1	X	X	X	X	X		50.000	150.000	200.000
Програм унапређења система одводње, прикупљања и пречишћавања отпадних вода.	Пројекат 2.1: Изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода из насеља Лопаре	2	X	X	X	X	X		50.000	400.000	450.000
Програм унапређења система одводње, прикупљања и пречишћавања отпадних вода.	Пројекат 2.2 Продужетак колектора јужно и сјеверно од насеља Лопаре у дужини од 1000 m	2	X	X	X	X	X		50.000	270.000	320.000

Програм унапређења система прикупљања и адекватног збрињавања комуналног отпада.	Пројекат 3.1: Селективно прикупљање отпада на подручју општине Лопаре	3	X	X	X	X	X	5.000	10.000	15.000
Програм унапређења система прикупљања и адекватног збрињавања комуналног отпада.	Пројекат 3.2: Организовано прикупљање комуналног отпада у додатних 5 мјесних заједница (Мртвица, Јабланица, Пипери, Мирино село и Миросавци)	3	X	X				2.000	3.000	5.000
Програм унапређења система прикупљања и адекватног збрињавања комуналног отпада.	Мјера 3.3: Успостављање мјере повећања наплате комуналних услуга на подручју општина Лопаре	3	X	X	X	X	X	0	0	0

Програм унапређења енергетске ефикасности.	Пројекат 4.1: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Општине Лопаре	4										
	Пројекат 4.2: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради ОШ Свети Сава Лопаре				X	X	X	X	80.000	240.000	320.000	
	Пројекат 4.3: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Средње школе Лопаре											
	Пројекат 4.3: Спровођење мјера енергетске ефикасности на згради Дома здравља Лопаре											
									363.000	1.643.000	2.006.000	

АНЕКС 4: ОКВИРНИ ПОДСЈЕТНИК СА КАЛЕНДАРНОМ ЗА ГОДИШЊЕ ДОПУЊАВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА

Компонента	Опис и подлоге за годишње допуњавање	Када се допуњавање	Напомена
Социо-економска анализа <i>(ради се у битно скраћеној верзији)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Пратимо и објављујемо одабране економске и друштвене индикаторе и важне трендове (демографски, тржиште рада, економски показатељи по гранама и врстама пословних субјеката, стање пољопривреде...). ✓ Стање пословног окружења можемо пратити путем стандардизованог анкетирања или фокус групе. 	Почетак у априлу (када су обрађени сви подаци за претходну годину), завршетак у јуну	За овај посао врло је важно разрадити процедуру и усагласити размјену података са изворима података (Завод за запошљавање, Фонд ПИО, Пореска управа, АПИФ...)
Ревизија секторских циљева	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вреднујемо у којој су мјери остварени и да ли су још валидни. Ако остварења нису близу очекиваних, анализирамо узроке и, по потреби, интервенишемо у активностима (пројектима) и/или у самим циљевима. ✓ Ревизију изводимо на основу праћења реализације програма и пројеката, с једне стране, и уочених битних промјена у околностима. 	Јуни -јули	Добро је да се за ревизију оперативних циљева и пројеката искористи потенцијал Партнерске групе
Ревизија пројеката	<p>Вршимо на основу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Искуства стеченог кроз реализацију пројеката ✓ Резултата и препорука реализованих пројеката ✓ Уочених промјена и нових потреба ✓ Ревидованих оперативних циљева. 	Аугуст - септембар	
Годишњи оперативни план имплементације, са пројектним формуларима	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Утврђујемо приоритете за наредну годину ✓ Ревидујемо/комплетирамо пројектне формуларе / пројектне задатке за приоритетне пројекте ✓ Правимо и усаглашавамо финансијски план ✓ Комплетирамо план имплементације и усклађујемо финансијски план за сљедећу годину са буџетом 	Септембар-октобар	Допуњен план од друге половине октобра иде на јавну расправу, заједно са буџетом.
Праћење и вредновање реализованих и	<p>Изводимо на основу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Плана имплементације ✓ Разрађених пројектних формулара / пројектних задатака (очекиваних резултата) 	Пратимо према динамици реализације пројеката и извјештавања.	О резултатима праћења и вредновања извјештавамо Партнерску групу, начелника

<p>текућих пројеката</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Извјештаја о реализацији пројеката (пројектне документације) ✓ Показатеља о оствареним ефектима (нпр. подаци о увозу и извозу, подаци Завода за запошљавање...) 	<p>Вреднујемо (дајемо оцјену остварења и анализирамо разлоге) у првој половини марта.</p>	<p>и Скупштину у склопу годишњег извјештаја о раду.</p>
---------------------------------	--	---	---